

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

ΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

γράμματα

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

Άνδρέα Καρκαβίτσα
Λόγια τής πλώρης

Φιλολογική επιμέλεια: Νίκος Ξαγοράρης
Τυπογραφική επιμέλεια: Σοφία Κουτρούλη

Εικόνα εξωφύλλου: Θεόφιλος, *Σερβογύφτισσες μάγισσες* (Λεπτομέρεια)

Φωτοστοιχειοθεσία: Ο.Υ.Φ.Ο.
Γραβιάς 7, 106 78, Άθήνα, τηλ. 010-380.76.89

«γράμματα»

Κεντρική διάθεση:

ΑΘΗΝΑ: Γραβιάς 3, Αθήνα 106 78, τηλ.: 210-360.76.89

ΘΕΣΣ/ΝΙΚΗ: ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ, Νίκης 3, Θεσ/νίκη 546 24, τηλ.: 2310-226.190

www.protoporia.gr
ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

γράμματα
1994

Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ μου — μύρο τό κύμα πού τόν τύλιξε — δέν εἶχε σκοπό νά μέ κάμει ναυτικό.

«Μακριά» ἔλεγε, «μακριά, παιδί μου, ἀπ' τ' ἄτιμο στοιχειό! Δέν ἔχει πίστη, δέν ἔχει ἔλεος. Λάτρεψέ την ὅσο θές, δόξασέ την· ἐκείνη, τό σκοπό της. Μήν κοιτᾶς πού χαμογελά, πού σοῦ τάζει θησαυρούς. Ἄργά γρήγορα, θά σοῦ σκάψει τό λάκκο ἢ θά σέ ρίξει πετσί καί κόκαλο, ἄχρηστο στόν κόσμο. Εἶπες θάλασσα, εἶπες γυναίκα, τό ἴδιο κάνει».

Καί τά ἔλεγε αὐτά ἄνθρωπος πού ἔφαγε τή ζωή του στό καράβι· πού ὁ πατέρας, ὁ πάππος, ὁ πρόπαππος, ὅλοι ὡς τή ρίζα τῆς γενιᾶς ξεψύχησαν στό παλαμάρι. Μά δέν τά ἔλεγε μόνον αὐτός, ἀλλά κι οἱ ἄλλοι γέροντες τοῦ νησιοῦ, οἱ ἀπόμαχοι τῶν ἀρμένων τώρα, καί οἱ νιότεροι, πού εἶχαν ἀκόμη τούς κάλους στά χέρια, ὅταν κάθιζαν στόν καφενέ νά ρουφήξουν τόν ναργιλέ, κουνούσαν τό κεφάλι καί στενάζοντας ἔλεγαν:

«Ἡ θάλασσα δέν ἔχει πιά ψωμί. Ἄς εἶχα ἓνα κλῆμα στή στεριά, καί μαύρη πέτρα νά ρίξω πίσω μου!»

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς πολλοί τους, ὄχι κλῆμα, ἀλλά νησί ὀλάκερο μποροῦσαν ν' ἀποχτήσουν μέ τά χρήματά τους. Μά ὅλα τά ἔριχναν στή θάλασσα. Παράβγαιναν ποιός νά χτίσει μεγαλύτερο καράβι, ποιός νά πρωτογίνει καπετάνιος. Καί γώ, πού ἄκουα συχνά τά λόγια τους καί τά ἔβλεπα τόσο ἀσύμφωνα μέ τά ἔργα τους, δέ μποροῦσε νά λύσω τό μυστήριο. Κάτι, ἔλεγα, θεϊκό ἐρχόταν κι ἔσπερνε ὅλες ἐκεῖνες τίς ψυχές καί τίς γκρέμιζε ἀβουλες στά πέλαγα, ὅπως ὁ τρελοβοριάς τά στειρολίθαρα.

Ἄλλά τό ἴδιο κάτι μ' ἐσπρωχνε καί μένα ἐκεῖ. Ἀπό μι-

κρός τήν ἀγαπούσα τή θάλασσα. Τά πρώτα βήματά μου, νά εἰπείς, στό νερό τά ἔκαμα. Τό πρώτο μου παιχνίδι ἦταν ἕνα κουτί ἀπό λουμίγια μ' ἕνα ξυλάκι ὀρθό στή μέση γιά κατάρτι, μέ δύο κλωστές γιά παλαμάρια, ἕνα φύλλο χαρτί γιά πανάκι, καί μέ τήν πύρινη φαντασία μου πού τό ἔκανε μπάρκο τρικούμπερτο. Πῆγα καί τό ἔριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. Ἄν θέλεις, ἤμουν καί γώ ἐκεῖ μέσα. Μόλις ὅμως τό ἀπίθωσα, καί βούλιαξε στόν πάτο. Μά δέν ἄργησα νά κάμω ἄλλο μεγαλύτερο, ἀπό σανίδια. Ὁ ταρσανάς γιά τοῦτο ἦταν στό λιμανάκι τοῦ Ἄι-Νικόλα. Τό ἔριξα στή θάλασσα καί τ' ἀκολούθησα κολυμπώντας ὡς τήν ἐμπατή τοῦ λιμανιοῦ, πού τό πῆρε τό ρέμα μακριά. Ἀργότερα ἔγινα πρῶτος στό κουπί, στό κολύμπι πρῶτος· τά λέπια μοῦ ἔλειπαν.

«Μωρέ, γειά σου καί σύ θά μᾶς ντροπιάσεις ὅλους» ἔλεγαν οἱ γερο-ναῦτες ὅταν μ' ἔβλεπαν νά τσαλαβουτῶ σάν δέλφινας.

Ἐγώ καμάρωνα καί πίστευα νά δείξω προφητικά τά λόγια τους. Τά βιβλία, πῆγαινα στό Σχολαρχεῖο θυμοῦμαι, τά ἔκλεισα γιά πάντα. Τίποτα δέν ἔβρισκα μέσα νά συμφωνεῖ μέ τόν πόθο μου. Ἐνῶ ἐκεῖνα πού εἶχα γύρω μου, ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια. Οἱ ναῦτες μέ τά ἡλιοκαμένα τους πρόσωπα καί τά φανταχτερά ρούχα· οἱ γέροντες μέ τά διηγῆματά τους· τά ξύλα μέ τή χτυπητή κορμοστασιά, οἱ λυγερές μέ τά τραγούδια τους:

ἽΟμορφος πού ἴναι ὁ γεμιτζής, ὅταν βραχεῖ κι ἀλλάζει
καί βάλει τ' ἄσπρα ρούχα του καί στό τιμόνι κάτσει.

Τό ἄκουα ἀπό τήν κούνια μου κι ἔλεγα πῶς ἦταν ἡ φωνή τοῦ νησιοῦ μας, πού παρακινουσε τούς ἄντρες στή θαλασσινή ζωή. Ἐλεγα, πότε καί γώ νά γίνω γεμιτζής καί νά κάτσω θαλασσοβρεμένος στό τιμόνι. Θά γινόμεουν ὁμορφος τότε, παλίκαρος σωστός· θά μέ καμάρωνε τό νησί, θά μέ ἀγαποῦσαν τά κορίτσια! Ναι, τήν ἀγαπούσα τή θάλασσα! Τήν

ἔβλεπα νά ἀπλώνεται ἀπ' τ' ἀκρωτήρι ὡς πέρα, πέρα μακριά, νά χάνεται στό οὐρανοθέμελα σάν ζαφειρένια πλάκα στρωτή, βουβή, καί πάσχιζα νά μάθω τό μυστικό της. Τήν ἔβλεπα, ὀργισμένη ἄλλοτε, νά δέρνει μέ ἀφρούς τ' ἀκρογιαλί, νά καβαλικεύει τά χάλαρα, νά σκαλώνει στίς σπηλιές, νά βροντᾶ καί νά ἠχάει, λές καί ζητοῦσε νά φτάσει στήν καρδιά τῆς γῆς γιά νά σβῆσει τίς φωτιές της. Κι ἔτρεχα μεθυσμένος νά παίξω μαζί της, νά τή θυμώσω, νά τήν ἀναγκάσω νά μέ κυνηγήσει, νά νιώσω τόν ἀφρό της ἀπάνω μου, ὅπως πειράζουμε ἀλυσοδεμένα τ' ἀγρίμια. Καί ὅταν ἔβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί ν' ἀρμενίζει στ' ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουα τίς φωνές τῶν ναυτῶν πού γύριζαν τόν ἀργάτη καί τά καταβόδωματα τῶν γυναικῶν, ἡ ψυχὴ μου πετοῦσε θλιβερό πουλάκι ἀπάνω του. Τά σταχτόμαυρα πανιά, τά ὀλοφούσκωτα· τά σχοινιά τά κοντυλογραμμένα· τά πόμολα πού ἀφηναν φωτεινὴ γραμμὴ ψηλά, μ' ἔκραζαν νά πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἀνθρώπους ἄλλους, πλούτη, χαρές, φιλιά. Καί νυχτόμερα ἡ ψυχὴ μου κατάντησε ἄλλον πόθο νά μὴν ἔχει παρά τό ταξίδι. Ἀκόμη καί τήν ὥρα πού ἐρχόταν πικρό χαμπέρι στό νησί καί ὁ πνιγμός πλάκωνε τίς ψυχές ὄλων καί χυνόταν βουβὴ ἡ θλίψη ἀπό τά ζαρωμένα μέτωπα ὡς τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλιάς· ὅταν ἔβλεπα τά ὄρφανοπαῖδια στούς δρόμους καί τίς γυναῖκες μαυροφόρες, ἀπαρηγόρητες τίς ἀρρεβωνιαστικιές· ὅταν ἄκουγα νά διηγοῦνται ναυαγοὶ τό μαρτύριό τους, πείσμα μ' ἔπιανε πού δέν ἤμουν καί γώ μέσα· πείσμα καί σύγκρουο μαζί.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο. Ἐλεπε ὁ πατέρας μέ τή σκούνα στό ταξίδι. Μίσειε κι ὁ καπεταν-Καλιγέρης, ὁ θεῖος μου, γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στό λαϊμό· τόν παρακάλεσε κι ἡ μάνα μου, ἀπό φόβο μὴν ἀρρωστήσω· μέ πῆρε μαζί του.

«Θά σέ πάρω» μοῦ λέει, «μά θά δουλέψεις. Τό καράβι θέλει δουλειά. Δέν εἶναι ψαρότρατα, νά ἴχεις φαί καί ὕπνο».

Τόν φοβόμουνα πάντα τό θεῖο μου. Ἦταν ἄγριος καί κακός σέ μένα, ὅπως καί στούς ναῦτες του. Κάλλιο σκλάβος

στ' Ἀλιτζέρι, πάρα μέ τόν Καλιγέρη, ἔλεγαν γιά νά δείξουν τήν ἀπονιά του. "Ὅ,τι παστό παλιοκρέατο, μουχλιασμένοι μπακαλᾶος, ἀλεύρι πικρό, σκουληκιασμένη γαλέτα, τυρί τεμπεσίρι, στήν ἀποθήκη τοῦ Καλιγέρη βρισκότανε. Κι ὁ λόγος του πάντα προσταγή, ἀγριοβλαστήμια καί βρισίδι. Μόνον ἀπελπισμένοι πήγαιναν στή δούλεψή του. Μά ὁ μαγνήτης πού ἔσερνε τήν ψυχή μου ἔκανε νά τά λησμονήσω ὅλα. Νά πατήσω μιά στήν κουβέρτα, ἔλεγα, καί δουλειά ὄση θές.

Ἀληθινά, ρίχτηκα στή δουλειά μέ τά μουτρα. Ἐκαμα παιχίδι τίς ἀνεμόσκαλες. "Ὅσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος ἐγώ. Μπορεῖ ὁ θεῖος μου νά ἤθελε νά παιδευτῶ ἀπό τήν ἀρχή γιά νά μετανιώσω. Ἀπό τήν πλύση τῆς κουβέρτας στό ξύσιμο· ἀπό τό ράψιμο τῶν πανιῶν στῶν σχοιניῶν τό πλέξιμο· ἀπό τό λύσιμο τῶν ἀρμένων στό δέσιμο. Τώρα στήν τρόμπα· τώρα στόν ἀργάτη· φόρτωμα, ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρώτος ἐγώ. Πρῶτος; Πρῶτος. Τί μ' ἔμελε; Μοῦ ἔφτανε πῶς ἀνέβαινα ψηλά στή σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τή θάλασσα νά σχίζεται καί νά πισωδρομεῖ ὑποταχτική μου. Τόν ἄλλον κόσμο, τούς στεριανούς, μέ θλίψη τούς ἔβλεπα.

«Ψέ!» ἔλεγα μέ περιφρόνηση. «Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖνοι!»

Ἀπάνω στό μεθύσι μου, ἀκούω τή φωνή τοῦ καπετάνιου νά βροντᾶ δίπλα μου:

«Μάινα πανιά! Μάινα καί στίγκα πανιά!»

Τρόμαξα καί τρέχω πίσω ἀπό τούς ναῦτες. Πηδοῦν ἐκεῖνοι στούς φλόκους, κοντά καί γώ. Σκαρφαλώνουν στίς σταύρωσες, ἀπάνω καί γώ. Σέ πέντε λεπτά τό μπάρκο ἔμεινε ξυλάρμενο. Μά ὁ καπετάνιος δέν ἔπαυε νά φωνάζει, νά βρίζει καί νά βλαστημᾷ. Τόν κοιτάζω, ἀνάθεμα καί κατάλαβα τί ἔλεγε.

«Μωρέ, τί τρέχει;» ρωτᾶω τό διπλανό μου ἐκεῖ πού δέναμε τόν παπαφίγκο.

«Ἡ τρόμπα — δέ βλέπεις; Ὁ σίφουνας!»

«Σίφουνας!» ἔφριξα. Ἀκουστά εἶχα τά θάματά του· πῶς σαρώνει ὅ,τι λάχει στό διάβα του: σχίζει πανιά, ρίχνει κατάρτια, γονατίζει πλεούμενα. Τώρα τόν ἔβλεπα μέ τά μάτια

μου. Δέν ἦταν ἓνας· ἦταν τρεῖς τέσσερες. Οἱ δύο κατά τό Βατούμ· οἱ ἄλλοι δίπλα στ' ἀνοιχτά. Κι ἐμπρός μας ὁ Καύκασος, σκουντούφλης, ἔδειχνε τά χαλαρόφραχτα περιγιάλια του. Ὁ οὐρανός συγνεφοσκεπασμένος, ἡ θάλασσα μαυριδερή, μ' ἓνα ἐλαφρό τρέμουλο, σάν νά εἶχε ἀνατριχίλα. Πρώτη φορά πού εἶδα φοβισμένη τή φιλενάδα μου.

Ὁ ἓνας σίφουνας, λιγνός, καμαρωτός σάν προβοσκίδα ἐλέφαντα, κρεμόταν στά νερά μαῦρος καί ἀκίνητος. Ὁ ἄλλος χοντρός, ὀλίσος, κόπηκε ἄξαφνα στή μέση σάν καπνοκολόνα, σκόρπισε ἡ βάση του καί ἀπόμεινε γλωσσίδι κρεμάμενο ἀπό τά σύγνεφα. Εἶδα νά τεντώνει τό λαιμό του ἐδῶ καί κεῖ, νά κινεῖ τίς φούντες του σάν φιδόγλωσσες, λές καί ζητοῦσε κάτι στά νερά, καί ἄξαφνα νά κουλουριάζεται καί νά φωλιάζει στά σύσκοτα. Ὁ τρίτος ὅμως, σταχτόμαυρος σάν κορμός λεύκας, ἀφοῦ ρούφηξε καί πρήστηκε καλά, δραμπαλίστη καί βάδισε καταπάνω μας.

«Κάτου, μωρέ! Κάτου!» ἀκούω τή φωνή ἀπό τό κάσαρο.

Γυρίζω· οἱ ναῦτες εἶχαν κατεβεῖ. Ἐγώ, ἀγκαλιασμένος καλά στό κορζέτο, ξεχάστηκα κοιτάζοντας τό θάμα. Γλίστησα δίπλα στόν καπετάνιο. Τόν βλέπω μέ μάτια γουρλωμένα νά κοιτάζει τό στοιχειό. Στό δεξί χέρι κρατοῦσε ἓνα μαυρομάνικο λάζο κι ἔστεκε πίσω στό πρυμίο κατάρτι, σάν νά τό ἔβανε μετερίζι. Κοντά ὁ ναύκληρος γέμιζε βιαστικά τό σκουριασμένο τρομπόνι καί γύρω οἱ ναῦτες κοίταζαν πότε τόν οὐρανό, πότε τή θάλασσα κερωμένοι.

Ὁ σίφουνας ὥστόσο πλάκωνε φτεροπόδαρος, ρουφώντας τό νερό καί τινάζοντάς το στόν οὐρανό, μαύρη καταχνιά κι ἀντάρρα. Τώρα ἔλεγε θά μᾶς γδύσει τό καράβι ἢ θά τό σηκώσει σύσκαρμο ψηλά. Ἐτσι ἔφτασε δυό ὀργιές μακριά μας. Ἐφεγγε ὀλοστρόγγυλος, ξανθοπράσινος σάν καπνισμένο κρύσταλλο, καί μέσα του ἀνεβοκατέβαινε τό ἔμβολο, λές καί ἤθελε νά σβήσει μεγάλη πυρκαγιά στά ἐπουράνια.

«Βάρα!» προστάζει ὁ καπετάνιος.

Ὁ ναύκληρος ἀδείαζει ἀπάνω του τό τρομπόνι. Παλιόκαρφα, μολύβια, στουπιά, ὅλα χώνεψαν στά πλευρά του. Φάνηκε νά τρεμουλιάζει καί σταμάτησε. Δοκίμασε πάλι νά

κινηθεῖ, ἔκαμε δυό κλωθογυρίσματα στὸν τόπο καὶ στάθηκε πάλι σμίγοντας τὴ θάλασσα μὲ τὸν οὐρανό.

«Δέν κάναμε τίποτα» εἶπε πικραμένος ὁ καπετάνιος στὸ ναύκληρο.

«Τὸ βλέπω καὶ γώ. Κάνε τὴν πεντάλφα, καπετάνιε, καὶ τὸ κρίμα τὸ παίρνω».

«Θεέ μου, ἤμαρτον!» ψιθύρισε ἀποφασιστικά ἐκεῖνος κάνοντας τὸ σταυρό του.

Καὶ μὲ τὸ λάζο χάραξε μιά πεντάλφα ἀπάνω στὸ κατάρτι καὶ εἶπε τρεῖς φορές:

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος».

Καὶ κάρφωνε τὸ μαχαίρι στὴ μέση τῆς πεντάλφας, σάν νά τὸ κάρφωνε στὰ σπλάχνα τοῦ θεριοῦ.

Βρόντος ἀκούστηκε, λές κι ἔσκασε κανόνι, καὶ μέγα κύμα κύλησε ἐπάνω στὸ κατάστρωμα. Σύγκαира ὁ Καύκασος ἄστραψε καὶ βρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας ἐξέσπασε κι ἡ θάλασσα ἡ φοβισμένη ἄφρισε τώρα καὶ μάνιασε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ πόντου.

«Ἴσια πανιά!» πρόσταξε ὁ καπετάνιος γοργά. «Τίς γάμπιες! Τούς φλόκους! Τά τρέγα!... Κατσάρετε τίς σκότες!»

Ἄνοιξαμε τὰ πανιά καὶ τὸ μπάρκο ἔπιασε πάλι τὴ γραμμή του.

* * *

Τρεῖς βδομάδες ἀργότερα κατεβήκαμε στὴν Πόλη φορτωμένοι. Ἐκεῖ ἔλαβα πρῶτο γράμμα τῆς μάνας μου. Πρῶτο γράμμα, πρῶτο μαχαίρι στὴν καρδιά μου.

«Παιδί μου, Γιάννη μου» ἔλεγε ἡ γριά. «Ὅταν γυρίσεις πάλι στὸ νησί μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἁι-Νικόλα καὶ τὴν εὐχή μου, δέ θά εἶσαι πιά καπετάνιου παιδί. Πάει ὁ πατέρας σου, ἡ ὄμορφη σκούνα πάει, πᾶνε οἱ δόξες μου! Τά ρούφηξε ὄλα ἡ Μαύρη Θάλασσα. Τώρα δέν ἔχεις τίποτε παρά τὸ χαμόσπιτο, ἐμένα τὴν ἄφτουρη καὶ τὸ Θεό. Γειά στὰ χέρια σου! Δούλεψε, παιδί μου, καὶ τίμα τὸ θεῖο σου. Ἄν σοῦ μένει

κάποτε ξεδούλιο, στέλνε το ν' ἀνάβω τὸ καντήλι τοῦ ἁγίου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα σου».

Σταύρωσα τὰ χέρια μου, κοίταξα μὲ βουρκαωμένα μάτια τὴ θάλασσα. Τὰ λόγια τῆς γραφῆς μου φάνηκαν ἀπόφωνο στὰ λόγια τοῦ πατέρα μου. Τόσα χρόνια παραβοκύρης, καὶ τώρα ἡ χήρα του πρόσμενε τὸ δικό μου ξεδούλιο γιὰ νά κάμει τὰ κόλλυβά του! Καὶ κείνου τὸ κορμί, τὰ σιδερένια μπράτσα, ποιὸς ξέρει τάχα σέ τί χάλαρα δέρνονται, ποιὸς γλάρος τὰ πετσοκόβει, ποιὸ κύμα νά λευκαίνει τὰ φιλόλιγνα κόκαλα!

ἽΩιμέ! Ἄνταμώσαμε γιὰ ὕστερη φορά μόλις μπῆκε στὴ Θεοδοσία. Καθὼς μὲ εἶδε ψηλά νά μαϊνάρω τὸν τρίγχο, ἔκαμε τὸ σταυρό του κι ἔμεινε ἄφων' ἄλαλος.

«Τί τὸν κοιτᾶς, καπεταν-Ἀγγελή;» τοῦ φωνάζει ὁ Καλιγέρης. «Δέν τὸν ἀλλάζω μὲ τὸν καλύτερο ναύτη σου».

Ἐγὼ διπλοπαρακάλουν ν' ἀνοίξει ἡ θάλασσα νά μὲ καταπιεῖ. Ὅσο ἐνιωθα ἀπάνω μου τὸ βλέμμα του, ἡσυχία δέν ἔβρισκα. Ἐτρεχα βιαστικός ἀπὸ τὴ μιά ἄκρη στὴν ἄλλη, κατέβαινα στὴν πλώρη, ἀνέβαινα στὸ κάσαρο, πέρναγα στίς στραλιέρες, ἐπιανα τὸν ἀργάτη, δούλευα τὴν τρόμπα. Ἐκεῖνος κατάλαβε πὼς τὰ εἶχα σαστισμένα καὶ δέ σηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του· μόνο μὲ ἀκολουθοῦσε μὲ βλέμμα παραπονιαρικό, σά νά μ' ἔβλεπε στὸ νεκροκρέβατο.

Τὴν ἄλλη μέρα μ' ἔμπλεξε πού πήγαινα στὴν πόλη. Μόλις τὸν ἀγνάντεψα, θέλησα νά κρυφτῶ· ἀλλ' ἀπὸ μακριὰ τόσο προσταχτικό ἦταν τὸ νόημά του, πού τὰ πόδια μου κόπηκαν.

«Βρέ παιδί μου, τί ἔπαθες;» μοῦ λέει. «Τὸ σκέφτηκες καλά τί θά κάμεις;»

Πρῶτη φορά γνώρισα τὴ γλύκα τῆς φωνῆς του. Δέ σάστισα ὄμως.

«Πατέρα» τοῦ εἶπα, «τὸ σκέφτηκα. Κακό καὶ ψυχρὸ μπορεῖ νά εἶναι τὸ κίνημά μου, μὰ δέ δύναμαι νά κάμω ἄλλιῶς. Δέ μπορῶ νά ζήσω ἄλλιῶτικα. Μὲ κράζ' ἡ θάλασσα. Μὴ θές νά μὲ μποδίσεις. Ἄσε με κεῖ πού βρισκομαι, γιατί θά πάρω τὰ μάτια μου καὶ δέ μὲ ξαναβλέπεις».

Ἐκαμε τό σταυρό του· στάθηκε λίγο, μέ κοίταξε κατάματα, κούνησε τό κεφάλι.

«Καλά, παιδί μου» εἶπε, «κάνε ὅ,τι σέ φωτίσει ὁ Θεός. Ἐγώ ἔκαμα τό χρέος μου. Οὔτε ἔξοδα λυπήθηκα οὔτε λόγια· θυμήσου το, νά μή μέ ἀναθεματᾶς ἀργότερα. Πήγαινε στήν εὐχή μου».

Ἦστερή του εὐχή, πρώτη μου θλίψη. Ἡ θάλασσα στό πρῶτο μου ταξίδι πλήρωσε τήν ἀγάπη μου. Ἐμείνα πιά ἀναγκαστικός δουλευτής τοῦ καπεταν-Καλιγέρη. Δουλευτής γιά τό ψωμάκι. Τό ψωμάκι τό δικό μου καί τῆς καπετάνισσας. Ἀλλά μέ ὅλη τή συμβουλή της, οὔτε νά τιμῶσω οὔτε νά δουλέψω μπόρεσα περισσότερο τό θεῖο μου. Ἄν εἶναι νά δουλέψω ναύτης, σκέφτηκα, δόξα σοι ὁ Θεός, βρίσκονται κι ἄλλα καράβια. Ἀπό νά δέχομαι τίς βρισιές τοῦ συγγενῆ μου, καλύτερα ἑνός ξένου. Ἀποφάσισα στό πρῶτο λιμάνι νά ξεμπαρκάρω μέ τό καλό.

«Μέ τό καλό, ἄσε καί νά ἰδεῖς» λέει ὁ καπεταν-Καλιγέρης ὅταν μάντεψε τό σκοπό μου.

Πάω μιά μέρα νά τοῦ ζητήσω λάδι γιά τό φαγί.

«Δέν ἔχει» μοῦ λέει, «τό τρώει κείνος πού κάθεταί στό τιμόνι».

Πάω δεύτερη· τό ἴδιο. Πάω τρίτη· πάλι τό ἴδιο. Φυλάω καί γώ μιά μέρα πού ἤμουν στό τιμόνι, παίρνω τόν ἀι-Νικόλα, τόν δένω στό δοιάκι καί τό ἀφήνω μάρμαρο. Τό καράβι ἄρχισε νά γυρίζει σάν ἄμυαλο στή θάλασσα.

«Μπρέ Γιάννη!» φωνάζει ὁ καπετάνιος. «Ποῖόν ἄφηκες στό τιμόνι;»

«Ἐκεῖνον πού τρώει τό λάδι».

Οἱ ναῦτες σκᾶνε τά γέλια. Θυμώνει.

«Νά φύγεις!» μοῦ λέει. «Γρήγορα τά ρούχα σου κι ὀξω!»

«Νά φύγω. Τό λογαριασμό».

Μέ παίρνει στήν κάμαρα κι ἀρχίζει νά στρώνει τό λογαριασμό κατά τή συνθήειά του.

«Τήν τάδε μέρα συμφωνήσαμε· τήν τάδε μπῆκες μέσα· τήν ἄλλη ἔφερες τά ρούχα σου, τήν ἄλλη φύγαμε, τήν ἄλλη ἐπιασες δουλειά. Δέν εἶναι ἔτσι;»

Οὔτε πολλές οὔτε λίγες. Πέντε ἡμερῶν μισθό μου ἔτρωγε. Πάλι καλά.

«Ἐτσι» τοῦ ἀπάντησα.

Καί βγῆκα μέ δύο σβάντσικες στή Μεσσήνα.

* * *

Ἀρχισε τώρα ἡ ζωὴ τοῦ ναύτη μέ τά ὄλα της. Ζωὴ καί τάξη. Μερμήγκι σωστό. Μερμήγκι στή δουλειά, ποτέ ὄμως καί στό σύναγμα. Τί νά ἔβρεις, τί νά συνάξεις; Μεροδούλι μεροφάι. Ἐνα ζευγάρι ποδήματα, ἕνας μισθός. Ἐνας μουσαμάς, ἄλλος μισθός. Ἐνα γλέντι στό Κεμέρ-Ἀλτί, ἄλλος. Ἐνας μήνας ἄδουλος, ἔξι χρέος. Σύρε νά κάμεις κομπόδεμα καί νά κυβερνήσεις σπίτι! Δόξα νά ἔχει ὁ Χάρος πού μοῦ τό κλεισε γρήγορα· πέθανε ἡ καπετάνισσα στό χρόνο ἀπάνω κι ἔτσι ξενοιάσαμε. Ἀπό καράβι σέ καράβι, ἀπό καπετάνιο σέ καπετάνιο, ἀπό ταξίδι σέ ταξίδι, δέκα χρόνια τά ἔκλεισα στή θάλασσα. Τά λόγια τοῦ πατέρα μου νυχτόμερα στ' αὐτιά μου. Μά τί τ' ὄφελος; Βάρα τοῦ μαχαιριοῦ γροθιά. Ἄν εἶχα καί γώ ἕνα κλῆμα στή στεριά, πέτρα μαύρη θά ἔριχνα. Μά πού τό κλῆμα; Ἀπόφαση τό πῆρα. Ἡ τό κύμα θά μέ φάει ἢ θά μέ δώσει πετσί καί κόκαλο στόν κόσμο. Καλά λοιπόν. Ζωὴ χαρισάμενη! Δουλειά καί γλέντι. Μηγάρις ἤμουν μοναχός; Ὅλος ὁ ναυτοκόσμος ἔτσι δέρνεται. Ἐκαμα σέ τόσα καράβια· εἶδα καί τοὺς ξένους, μά δέ ζήλεψα τήν τύχη τους. Παντοῦ ἴδια ἡ ζωὴ τοῦ ναύτη. Βρισιές ἀπό τόν καπετάνιο, ἀπό τόν φορτωτῆ καταφρόνια, φοβέρες ἀπό τή θάλασσα, σπρωξίματ' ἀπό τή στεριά. Ὅπου καί νά γυρίσεις, στά κόντρα βρίσκεσαι.

Μιά φορά πού ἦρθα στόν Πειραιά μέ τήν ἐγγλέζικη φρεγάδα, εἶπα νά πάω στήν πατρίδα. Ἀπό τότε πού ἔφυγα μέ τόν καπεταν-Καλιγέρη δέ γύρισα ποτέ. Ἡ τύχη μέ ἄρπαξε στά φτερά της καί μ' ἔφερε σβούρα στή γῆ. Πῆγα, ἤβρα τό σπίτι χάρβαλο, τόν τάφο τῆς μάνας μου χορταριασμένο, καί μιά μικρούλα μου ἀγαπητικιά σωστή ἀντρογυναίκα. Ἐκαμα τρισάγιο τῆς μάνας μου, ἀναψα κερὶ στήν ψυχὴ τοῦ πατέρα

μου, έριξα και δυό ματιές στην παλιά μου αγάπη. Στή δευ-
τερη ματιά ανατρίχιασα.

«Ποιός ξέρει!» πικροσυλλογίστηκα, «ποιός ξέρει, αν
άκουα του πατέρα μου τά λόγια, τάχα δέ θά ήμουν σήμερα
ό άντρας τής Μαριώς;»

Ό πατέρας της, ό καπεταν-Πάραρης, ήταν παλιός कार-
βοκύρης, συνομήλικος του δικού μου. Στάθηκε τυχερός στη
θάλασσα, τήν τρύγησε καλά, ήβρε τήν περίσταση, πούλησε
τό μπάρο, αγόρασε χωράφια και τά έκαμε περιβόλι.
Μούντζωσε για πάντα τό ταξίδι.

Τήν άλλη μέρα δέν έφυγα όπως είχα σκοπό· ούτε τήν άλ-
λη. Ούτε αποβδόμαδα. Δέν ξέρω τί μέ κράταγε κει· δουλειά
δέν είχα. Μά κάθε στιγμή στο νοῦ μου έρχόταν λυχνοσβή-
στης ό συλλογισμός:

«Αν άκουα του πατέρα μου τά λόγια, τάχα δέ θά ήμουνα
σήμερα ό άντρας τής Μαριώς;»

Κι έκοβα βόλτες κάτω από τό σπίτι της. Έπιανα κάθε
κοντόβραδο τό δρόμο πού πήγαινε στο πηγάδι για νερό, να
πάρω μιá ματιά. Τί τά θες, τί τά γυρεύεις; Τήν αγάπησα
τή Μαριώ. Όταν τήν έβλεπα να διαβαίνει χαμηλοθώρα, λε-
βεντοπερπάτητη, με στήθη μεστωμένα και τά μαλλιά ανε-
μιστά στις πλάτες, ποθοῦσα να κολλήσω άπάνω της. Ό
μαγνήτης πού μ' έσυρε άπραγο παιδι στη θάλασσα, μ'
έσερνε τώρα στη γυναίκα. Με τό ίδιο πάθος ρίχτηκα στ'
αχνάρια τής πεντάμορφης. Έκει έβαλα προξενητή τον κα-
πεταν-Καλιγέρη· έδω τή γρια-Καλομοίρα.

«Δέ φεύγω αν δέν πάρω άπόκριση» συλλογίστηκα.

Η προξενήτρα τά κατάφερε μιá χαρά. Ζάχαρη έβαλε
στά λόγια της και πλάνεσε κορίτσι και πατέρα ευθύς.

«Νά σοῦ ειπῶ» μου λέει ό καπεταν-Πάραρης ένα βράδυ
παράμερα. «Ό σκοπός σου καλός και τίμιο τό φέρσιμό σου.
Δέ θέλω και καλύτερο να μπάσω σπίτι μου παρά τό γιό του
φίλου μου, του άδερφου μου. Τό Μαριώ είναι δικό σου· με
μιá συμφωνία. Θ' άρνηθεῖς τή θάλασσα. Έκεινο πού έλεγε
ό πατέρας σου τό λέω και γώ. Δέν έχει πιστη, δέν έχει
έλεος. Θά τήν αφήσεις λοιπόν τή θάλασσα».

«Μά τί να κάμω» του είπα, «πώς θά ζήσω; Ξέρεις καλά
πώς άλλη τέχνη δέν έμαθα».

«Τό ξέρω. Μά τό Μαριώ έχει τό δικό του».

«Λοιπόν, θά πάρω γυναίκα να με τρέφει;»

«Όχι, δέ θά σε τρέφει· μή θυμώνεις. Δέ θέλω να σε προ-
σβάλω. Θά δουλέψεις· θά δουλέψετε κι οι δυό. Είναι τό πε-
ριβόλι, είναι τ' άμπέλι, είναι τό χωράφι. Δουλευτάδες καρ-
τεροῦν».

Η αλήθεια είναι πως δέν ήθελα και τίποτε άλλο. Τή θά-
λασσα τήν άρνιόμουν και τήν άπαρνιόμουν. Είχα καταντή-
σει σαν τον άι-Λιά, πού πήρε στον ώμο τό κουπί και άνέβη
στά βουνά, ζητώντας κατοικία εκεί πού οι άνθρωποι δέν
ήξεραν τ' όνομά του. Παρόμοια και γώ. Ούτε τ' όνομά της,
ούτε τό χρώμα της. Τά κάλλη της δέν είχαν για μένα μυ-
στικά, τά μάγια λύθηκαν.

«Σύμφωνοι» του είπα, «έχεις τό λόγο μου».

* * *

Τρία χρόνια έκαμα με τό Μαριώ άπάνω στο Τραπί, χωριό
του πεθεροῦ μου· τρία χρόνια ζωή αληθινή. Έμαθα τήν
άξίνα και δούλευα μαζί της τό περιβόλι, τό άμπέλι, τό χω-
ράφι. Πώς πέρναε ό καιρός, δέν τό κατάλαβα. Δουλειά κι
αγάπη. Τώρα σκάφταμε, τώρα τρέχαμε κάτω από τις κι-
τριές σαν πουλαράκια πρωτόβγαλτα. Έμαθα να σκαλίζω
τις κιτριές, να κλαδεύω τ' άμπέλι, να όργώνω τό χωράφι.
Είχα πενήντα τάλιρα τό χρόνο από τό κίτρο, είκοσι από τό
κρασί, από τό σιτάρι σαράντα· χωριστά ό σπόρος και ή φα-
κνα του σπιτιου. Πρώτη φορά είδα ζωντανή στα χέρια μου
τήν πληρωμή. Τό άλαλο χῶμα έκανε χίλιους τρόπους, χρώ-
ματα, σχήματα, μυρουδιές, καρπούς και άνθη για να λαλή-
σει, ευχαριστῶ να μου ειπει πού τό δούλευα. Άνοιγα τ' όρ-
γωμα και τ' όργωμα έμενε στη θέση του, δεχότανε τό σπό-
ρο, τον εκρυβε από τά πετεινά, τον ζέσταινε και τον νότιζε
ώσπου τον έδειχνε πάλι στα μάτια μου ολόδροσο, χλωρο-
πράσινο, χρυσαφένιο, σαν να μου έλεγε: Κοίτα πως τον

ἀνάστησα! Ἄλαφρωνα τό κλῆμα ἀπό τό βάρος του καί τό κλῆμα δακρύζοντας τιναζόταν χαρούμενο, τά μάτια του ἀνοίγε σάν πεταλούδα, καί ἄξαφνα πρόβαινε σταφυλοφορτωμένο. Καθάριζα τήν κιτριά, κι ἐκείνη βεργολυγερή, πανώρια, ψήλωνε φουντωτή καμαρωτή, μοῦ χάριζε ἴσκιό στά μεσημερινά κάματα καί ὕπνο ἀρωματισμένο τίς νύχτες· τό εἶναι μου ὄλο τό δρόσιζε μέ τόν χρυσόξανθο καρπό της. Ἄ, ὁ Θεός εὐλόγησε τή γῆ πού τῆς ἔδωκε αἶσθημα! Ὅχι ἐκεῖνο τό ἀναίσθητο στοιχείο, πού τό αὐλακώνεις καί τρέχει νά σβῆσει τ' ἀχνάρι σου· τό καλοπιάνεις, τό παινεύεις, τό τραγουδάς, καί κείνο σέ σπρώχνει σάν νά σοῦ λέει *Τί θές ἐδῶ;* καί βρυχιέται νά σοῦ ἀνοίξει τό λάκκο. Ὁ Κᾶης, θαλασσινός ἔπρεπε νά πάει ἔπειτ' ἀπό τό κακούργημα.

Κάθε ἡλιοβασίλεμα ἀνεβαίναμε στό χωριό. Ἐμπρός ἐκείνη μέ τά κατσικάκια κουδουνοστόλιστα καί παιγνιδιάρικα· πίσω ἐγώ μέ τήν ἀξίνα στόν ὤμο καί τή μούλα φορτωμένη καψόξυλα. Ἄναβε τή φωτιά τό Μαριώ νά ἐτοιμάσει τό δεῖπνο μας. Ἄναβα καί γώ τήν πίπα μου στό κατώφλι ξαπλωμένος, ἀνάμεσα στό ξανθό ἀγιόκλημα πού σκάλωνε στούς τοίχους, δίπλα στούς βασιλικούς, τούς δύοσμούς, τίς μαντζουράνες πού δέ ζητοῦσαν παρά λίγο σκάλισμα, κόμπο νεράκι γιά νά μᾶς λούσουν μέ μόσκους.

«Καλησπέρα».

«Καλή σου ἴσπέρα».

«Καληνύχτα».

«Καλό ξημέρωμα».

Ἄλλαζα καρδιοστάλαχτες εὐχές μέ τούς συντοπίτες μου. Δέν κοίταζα πιά τόν οὐρανό, δέν ξέταζα τοῦ φεγγαριοῦ τή θέση, τό τρεμολάμπημα τῶν ἀστρων, τοῦ ἀνέμου τό φύσημα, τῆς Πούλιας τήν ἀνατολή. Καί ὅταν, ἀργά, στῆς γυναίκας μου ἄραζα τήν ἀγκαλιά, ποιός κόρφος καί ποιοῦ λιμάνι πλάνο μποροῦσε νά χωρέσει τήν εὐτυχία μου!

Ἐτσι πέρασε ὁ δεύτερος χρόνος καί μπήκαμε στόν τρίτο. Μιά Κυριακή τοῦ Φλεβάρη κατέβηκα μέ τή γυναίκα μου στόν Ἄι-Νικόλα. Ὁ ξάδερφός της, ὁ καπεταν-Μαλάμος, βάφτιζε τό μπρίκι του καί μᾶς εἶχε καλεσμένους στή χαρά.

Ἦταν ὠραία ἡμέρα — ἀρχή τοῦ πόθου μου. Ὁ ταρσανάς γεμάτος μαδέρια, κατάρτια, σανίδες, πελεκούδια, ροκανίδια. Ὁ ἀέρας παράμεστος ἀπό τήν ἄρμη τοῦ νεροῦ, τή μυρουδιά τοῦ κατραμιοῦ, τῆς πίσσας, τῶν σχοινοῶν. Λόφοι τά στουπιά, σωροί τά σίδερα. Καί ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς ἀκρογιαλιάς βαρκοῦλες ὁμορφοβαμμένες, μπρίκια ἀνασκελωμένα, γολέτες ξερμάτωτες, καρίνες ἀμακισμένες καί στρεϊδοφόρωτες· σκελετοὶ καϊκιῶν, σκούνας, τρεχαντηριοῦ, ἄλλοι μέ τό κοράκι καί τό σταυρό, ἄλλοι ντυμένοι ὡς τήν κουπαστή, μισοτελειωμένοι ἄλλοι. Ὅλα τοῦ ναυτοκόσμου τά σύνεργα, οἱ ἀπλοὶ πόθοι καί οἱ μεγάλες ἐλπίδες, ξυλόχτιστες ἔστεκαν στήν ἀμμουδιά. Οἱ καλεσμένοι, ὄλο τό νησί μας, γιορτινοντυμένοι γύριζαν στά σκαριά, πηδοῦσαν μέσα τά παιδιά, τά ψηλαφοῦσαν οἱ ἄντρες, τά καμάρωναν, τούς μιλοῦσαν πολλές φορές· ἔλεγαν τήν ἀξία τους, λογάριαζαν τή γοργάδα τους, συμβούλευαν τόν πρωτομάστορα γιά τό καθετί.

Τό μπρίκι τοῦ καπεταν-Μαλάμου ἀπάνου στή σκάρα του, μέ τήν πλώρη σπαθωτή, στεφανοζωσμένη τήν πρύμη, μέ τά ποντίλια του ἀπλωτά ζερβόδεξα, ἔμοιαζε σαρανταποδαρούσα κοιμάμενη στήν ἀμμουδιά. Ὁλογάλαζη ἢ θάλασσα ἄστραφτε καί παιγνίδιζε κι ἔφτανε γλῶσσες γλωσσίτσες στά πόδια του, τό ράντιζε μέ τόν ἀφρό της, τοῦ κελαηδοῦσε μυστικά καί μπιστεμένα:

«Ἐλα, ἔλα νά σέ πλαγιάσω στούς κόρφους μου, νά σ' ἀναστήσω μ' ἓνα μου φίλημα. Τί κάθεσαι ἄψυχο ξύλο καί βάρυπνο; Δέ βαρέθηκες τοῦ δάσου τή νάρκη καί τήν ἄβουλη ζωή; Ντροπή σου! Ἐβγα νά παλέψεις μέ τό κύμα. Ὁρμησε στηθάτο νά κουρελιάσεις τόν ἄνεμο. Ἐλα νά γίνεις ζήλια τῆς φάλαινας, σύντροφος στό δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάπαψη, τραγοῦδι τῶν ναυτῶν, καύχημα τοῦ καπετάνιου σου. Ἐλα, χρυσό μου, ἔλα...»

Καί κείνο, τό ἄπραγο, ἄρχισε νά τριζοβολεῖ, ἔτοιμο ν' ἀφήσει τήν κλίνη του.

Ὁ καπεταν-Μαλάμος, φρεσκοξυρισμένος, γελαστός, μέ τήν τσόχινη βράκα καί τό πλατύ ζωνάρι· δίπλα του ἡ καπετάνισσα, ντυμένη στά μεταξωτά· ἄστραφταν κι οἱ δύο τους,

σάν νά ἔκαναν πάλι τό γάμο τους. Καί τό βιολί, τό λαγούτο, τό νάι, λάλαγαν τή χαρά στά τετραπέρατα.

Ἐγώ — τί νά σοῦ εἰπῶ; Δέ χαιρόμουνα καθόλου. Καθισμένος κατάνακρα ἔβλεπα τή θάλασσα νά φτάνει στά πόδια μου καί κάποια θλίψη μου ἔσφιγγε τήν καρδιά. Ἐπειτ' ἀπό χρόνια ἔβλεπα τήν πρώτη μου ἀγάπη, γαλαζοτυμένη, γελαστή, χαρούμενη. Πίστεψα πώς μέ κοίταζε κατάματα, πώς μιλοῦσε θλιμμένα, πώς μ' ἔβριζε παραπονιάρικα:

«Ἄπιστε, ἀπατεώνα, δειλέ!»

«Πίσω μου, διάτανε!» εἶπα κάνοντας τό σταυρό μου.

Ἦθελῆσα νά φύγω, ἀλλά δέ βάσταγαν τά πόδια μου. Μολύβι τό σῶμα κόλλησε στ' ὀρθολίθι καί τά μάτια μου, τ' αὐτιά, ἡ ψυχή μου ὅλη παραδομένη στό κύμα, ἄκουε τό παράπονο:

«Ἄπιστε, ἀπατεώνα, δειλέ!»

Λίγο ἔλειψε ν' ἀρχίσω τά δάκρυα.

«Ἐ, πουλί μ', τί συλλογιέσαι;» ἀκούω δίπλα μου.

Καί βλέπω τή Μαριώ, πάντα ὁμορφη καί γελαστή, μέ τό λεβέντικο ἀνάστημά της. Σάστισα, λές καί μ' ἔπιανε νά κἀνω ἀπιστίες.

«Τίποτα» εἶπα, «τίποτα... Πιάσε με νά σηκωθῶ, γιατί ζαλίστηκα».

Καί γαντζώθηκα ἀπάνω της, σάν νά φοβόμουν μή μέ συνεπάρει τό κύμα. Ὁ παπᾶς ντυμένος τ' ἄμφια διάβαζε τήν εὐχή στό πλεύσιμο. Ὁ πρωτομάστορας ἄρχισε τά προστάγματα:

«Φόρα τό πρυμίο ποντίλι!»

«Φόρα τό πλωριό!»

«Φόρα σκόντρα καί σκαρί!»

Ἐνα μέ τ' ἄλλο τά στηρίγματα ἔφευγαν ἀπό τή σκάρα καί τό μπρίκι ἄρχισε νά δραμπαλίζεται, μουνδιασμένο θαρρεῖς ἀπό τό καθισιό, ἄτολμο ἀκόμη στή νέα του ζωή. Τά παιδιά πού ἦταν ἀνεβασμένα στό κατὰστρωμα ἔτρεχαν ἀπό πρῶμη σέ πλώρη, ἀπό πλευρό σέ πλευρό, μαζί ὅλα, μέ τήν κουφή ποδοβολή κοπαδιοῦ.

«Γιούργια!» ἔκραξε ὁ πρωτομάστορας.

Καί μέ τό σπρώξιμο τῶν καλεσμένων τό πλοῖο στέναξε καί γλίστρησε στά νερά σάν πάπια, μαζί μέ τό ἀμούστακο πλήρωμά του.

«Καλοτάξιδο, καπεταν-Μαλάμο, καλοτάξιδο! Καί τό καρφί του μάλαμα!» φώναξε ὁ ναυτόκοσμος βρέχοντας τό ἀντρόγυνο μέ θάλασσα.

Μά κείνη τήν ὥρα ἓνα παιδί χτύπησε κάπου καί πλάτσασε λιπόθυμα στό νερό. Δέν χάνω καιρό, πηδῶ μέσα μέ τά ροῦχα μου. Δυό βουτιές, κι ἔσυρα τό παιδί ἀπό τή θάλασσα. Ἐσυρα ἐκεῖνο, μά μπλέχτηκα ἐγώ στά δίχτυα της. Ἀπό τότε ἔφυγε ὁ ὕπνος, ἡ χαρά ἀπό κοντά μου. Ἐκεῖνο τό θαλασσοβούτημα, τό χλιό νερό πού ἀγκάλιασε τό κορμί μου, ἔσυρε τήν ψυχή σκλάβο κατόπι του. Τό θυμόμουν καί νόμιζα πώς κάτι ζωντανό ἔσερνε στή ραχοκοκαλιά μου φιλήματα.

Δέν ἔπιασα πιά δουλειά. Δοκίμασα νά πάω στό περβόλι, στό χωράφι, στ' ἀμπέλι· ὅλα στενόχωρα. Γύριζα ὀλημερίς στ' ἀκρογιάλι, βούταγα στό νερό, ρουφοῦσα τήν ἀρμύρα, κυλιόμουν στά φύκια, κυνηγοῦσα ἀχινούς καί καβούρια. Συχνά, κατέβαινα στό λιμάνι καί δειλά πλησίαζα στίς συντροφίες τῶν ναυτικῶν ν' ἀκούσω κουβέντα γιά τ' ἄρμενα, γιά ταξίδια, γιά τρικυμίες καί ναυάγια. Ἐκεῖνοι ὅμως δέ γύριζαν καθόλου νά μέ ἴδουν. Χωριάτης, βλέπεις, ἐγώ, παλιογεωργός· ἐκεῖνοι ναυτικοί, ἀγριοδέλφινοι! Τά ναυτόπουλα μέ κοίταζαν σάν νά ἔλεγαν:

«Μωρέ, ποῦ βρέθηκε αὐτό τό ξωτικό!»

Οἱ παλαιότεροι ἀξιωναν νά μοῦ λένε κάποτε:

«Ἐσύ, Γιάννη, τήν ἔδεσες γιά καλά τή μαπαρούμα σου. Οὐδ' ἄνεμο οὐδέ θάλασσα φοβάσαι πιά. Ἄραξες». Πού θά εἰπεῖ: «Πᾶει, πέθανες, δέ ζεῖς στόν κόσμο!»

Κι ἔφευγα πάλι στ' ἀκρογιάλι, νά εἰπῶ τή θλίψη μου στά κύματα. Τέλος, ἔκανα καραβάκια καί καραβάκια περίτεχνα, μέ κατάρτια πριναρίσια, μέ παλαμάρια καί πανιά, καί μέ τήν πύρινη φαντασία μου πού τά ἔκανε μάρκο τρικούβερτο.

Ἡ Μαριώ μ' ἔβλεπε κι ἔκανε τό σταυρό της.

«Παναγία μου, παλάβωσε ο άντρας μου!» έλεγε.

Κι έταζε λαμπάδες στην Τηνιακιά, πήγαινε ξιπόλητη στα ξωκλήσια, διάβαζε τά ρούχα μου και στηθοχτυπιόταν μερόνυχτα για να πείσει τους άγιους να μέ φέρουν στα λογικά μου.

«Τί τά πᾶς, τί τά γυρεύεις, Μαριώ» τής λέω μιά μέρα. «Ούτε τάματα ούτε οι άγιοι ώφελοϋν στην άρρώστια μου. Έγώ είμαι παιδί τής θάλασσας. Μέ κράζει και θά πάω. Θεός τώρα, θεός άργότερα, θά γυρίσω πάλι στην τέχνη μου».

Καθώς τό άκουσε, ντύθηκε στα μαϋρα.

«Τήν τέχνη σου!» λέει. «Ναύτης θά πᾶς να γένεις! Θα καταντήσεις ναύτης πάλι!»

«Ναί, ναύτης. Δέ μπορώ. Μέ κράζει ή θάλασσα...»

Μά πού εκείνη! Νά μην τό ιδεί, να μην τ' άκούσει. Άρχισε τά δάκρυα, τά παρακάλια, ριχνόταν άπάνω μου, μ' έσερνε στους κόρφους της, μέ σκέπαζε μέ φιλιά. Έβριζε τή θάλασσα, τήν ψεγάδιαζε, τήν καταριόταν. Του κάκου! Ούτε οι κόρφοι, ούτε τά φιλιά της μ' έδεναν πιά. Όλα μου φαίνονταν άνοστα, και τό κρεβάτι ακόμα.

Ένα ήλιοβασίλεμα πού καθόμουν στο άκρωτήρι, βλέπω μιά φρεγάδα μέ γιομάτα πανιά. Θεόρατη πέτρα έμοιαζε στην θάλασσα. Όλα της τά ξάρτια ξεχώριζαν. Είδα τους φλόκους, τίς μαίστρες, τους παπαφίγκους, τίς γάμπιες, τους τρίγκους, τά πόμολα. Άκόμα και τό σωτρόπι μπορώ να είπω πώς είδα. Είδα τήν κάμαρη του καπετάνιου μέ τόν άι-Νικόλα ψηλά και τό καντήλι του άκοίμητο. Είδα τών ναυτών τά κλινάρια, άκουσα τίς κουβέντες, όσμίσθηκα τήν ξυλεία τους. Είδα τό μαγεριό, τά νεροβάρελα, τήν τρόμπα, τόν άργάτη. Η ψυχή μου μελαγχολικό πουλάκι κάθισε άπάνω της. Άκουσα τόν άέρα να σχίζεται στα ξάρτια και να τραγουδεί του ναύτη τή ζωή. Πέρασαν εμπρός μου παρθένες ξανθές, μελαχρινές, μαυρομάτες, άνθοστολισμένες και γυμνοστήθες, να μου χαρίζουν φιλήματα. Είδα λιμάνια πολυθόρυβα, ταβέρνες γεμάτες από καπνούς και κρασοπόττηρα, σαντούρια και λαγοϋτα γλυκόφωνα. Εκεί άκουσα ένα ναύτη να μέ δείξει στους συντρόφους του και να είπει:

«Νά κι ένας πού άρνήθηκε τά καλά τής θάλασσας από φόβο!»

Τινάχτηκα άπάνω. Όχι από φόβο, ποτέ! Τρέχω στο σπίτι. Η Μαριώ έλειπε στο ρέμα. Κόβω τά ρούχα στον ώμο, πιάνω τό κομπόδεμα κάτω από τό προσκέφαλο και χάνομαι σαν κλέφτης. Σκοτεινά έφτασα στον Άι-Νικόλα, λύνω μιά βάρκα και φτάνω στη φρεγάδα.

Άπό τότε, φάντασμα ή ζωή. Θα μου είπεις, δέ μετάνιωσα; Και γώ δέν ξέρω. Άλλά και να γυρίσω τώρα στο νησί, πάλι δέ θα ήσυχάσω.

Μέ κράζει ή θάλασσα.

ΟΙ ΦΡΕΓΑΔΕΣ

ΜΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ανάβλεμμα του ήλιου φάνηκαν οι τέσσερες φρεγάδες αντίκρι στον Καβομαλιά. Ποῦθ' ἐρχόντανε; Γιά ποῦ πήγαιναν; Οὔτε ἄκουσε οὔτε ἔμαθε κανεῖς. Μά πρέπει νά ἦταν βασιλικές φρεγάδες. Κι οἱ τέσσερες, λέει, τό ἴδιο εἶχαν χτίσιμο· χυτές πρύμη-πλώρη. Κι εἶχαν τίς ἀρματωσιές τους, βασιλικές καί κεῖνες. Τά κατάρτια τους ἀτόφια μπρούντζινα ἀπό κάτω στή σκάτσα ὡς ἀπάνω στή γαλέτα· τίς ἀντένες ἀτσαλένιες· σχοινιά καί ξάρτια ἀπό καμηλότριχα καί τά πανιά τους ὀλομέταξα. "Αν ρωτᾶς γιά τίς κουπαστές καί τίς μπαταρίες τους, στό σύρμα ἦταν ντυμένες. Κι εἶχαν στήν πλώρη γιά θαλασσομάχο ἕνα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχειῶν καί φρίκη τοῦ κυμάτου. Στήν πρύμη, ἀπάνω στό τιμόνι, εἶχαν τό ἅγιο τό Βαγγέλιο καί στό μεσιανό κατάρτι, ψηλά σ' ἕνα δικέφαλο αἰτό, τήν Παναγιά πού ἔλαμπε — προσκυνῶ τή χάρη της — σάν αὐγερινός. Γιά τοῦτο βέβαια ἦταν βασιλικές φρεγάδες, τοῦ δικοῦ μας τοῦ βασιλιᾶ πού ὄριζε στήν Πόλη. Ἐκείνη τότε ἦταν ἡ κιβωτός τῆς Χριστιανοσύνης. Ποιός ξέρει τί ἀλλόφυλους πήγαιναν πάλι νά χτυπήσουν, νά στήσουν παντοδύναμο σέ Ἀνατολή καί Δύση τόν Τίμιο Σταυρό!

Ἦταν ἡ αὐγή ἀνοιξιάτικη, χαρά Θεοῦ. Φύλλο δέ σειόταν οὐδέ πούπουλο. Ἡ θάλασσα πήχτρα. Στό διάφανο οὐρανό πρόσμενες νά ἰδεῖς καθρεφτισμένα τά νησιά καί τ' ἀκρογιάλια μέ τήν πρασινάδα τους. Ἀριστερά φαίνονταν τῆς Κρήτης τά βουνά· πίσω, τά Δωδεκάνησα ἔδειχναν γαλανά τά ριζοβούνια τους κάτω ἀπ' τήν καταχνιά πού τά ἔδενε σάν πουπουλένιο γεφύρι· καί δεξιά κατέβαιναν τ' ἀκρωτήρια καί οἱ κόρφοι τοῦ Μοριᾶ, ὡς τόν Καβομαλιά καί τό Τσιρίγο.

Καί καθῶς χτυποῦσεν ὁ ἥλιος, ἔβλεπες τίς στεριές νά χύνουν λογιῶν λογιῶν χρώματα καί τίς φρεγάδες ν' ἀστραποβολοῦν, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καί θάλασσας.

Εἶχαν ἀπλωμένα ὄλα τά πανιά. Φλόκοι καί κοντραφλόκοι, γάμπιες καί παπαφίγκοι καί παρουκέτα καί τρίγκοι, ὄλα στή θέση τους. Μά κρέμονταν ὄλα παραλυμένα, καί μόνο τά μπρούλια τους ἀνάδευαν καμιά φορά, σάν φιδάκια ἔτοιμα νά φᾶνε τά κεφάλια τους. Οἱ σκότες κρέμονταν καί κεῖνες, παράλυτες στά χέρια τῶν ναυτῶν πού ἄδικα προσμένουν προσταγή νά γυρίσουν τά πανιά στόν ἄνεμο. Κοιμήθηκε ἀπάνω στό χρυσοσκάλιστο δοιάκι ὁ τιμονιέρης· ἡ βάρδια, στό ξάγναντο τῆς πλώρης ψηλά, κοιμήθηκε καί κείνη τηρώντας πάντα ἐμπρός της. Οἱ καπετάνοι στά χρυσά καί τά βελουδένια νυστάζουν ξαπλωμένοι σέ πουπουλένια προσκέφαλα, κάτω ἀπό τήν πρασινορόδινη τέντα τῆς πρύμης, καί μόλις ἀκοῦνε τό λεβέντικο τραγούδι πού παίζει τό σκλαβάκι μέ τόν ταμπουρά. Κάτω στό ἀμπάρι οἱ σκλάβοι μέ τά μεγάλα τους μαλλιά, τά κίτρινα πρόσωπα, τά μεστωμένα μπράτσα, κοιμήθηκαν καί κείνοι μέσα στίς βαριές ἀλυσίδες, ἀπάνω στούς πάγκους. Μά ποιός θά εἰπεῖ πῶς κοιμήθηκαν! Τά κουρασμένα κορμιά τους, ναί, ὄχι ὅμως κι ἡ ψυχή τους. Ἐκείνη τρέχει καί χαμοπατᾶ στ' ἄσπρα τους σπιτάκια, στίς θλιμμένες γυναῖκες καί τ' ἀρφανά τους τά παιδιά· στά κλήματα τά σταφυλοφορτωμένα καί τά γλυκόχυμα βοτάνια, στ' ἀφράτα χῶματα καί τά κρυσταλλένια νερά, στά λούλουδα καί τά πούλουδα γλυκιᾶς πατρίδας πού δέν ἐλπίζουν νά τήν ἰδοῦν ποτέ.

"Ἀξαφνα ὅμως ζύπνησαν οἱ θαλασσινοί.

«Παιδιά, τή βάρκα στή θάλασσα!» φωνάζει ὁ καπετάνιος τῆς πρώτης φρεγάδας. «Ἄ-λά τά χέρια στά κουπιά! Βγεῖτε ἔξω στά σπηλάδια, καμακίστε χταπόδια στά θαλάμια τους, καλαμῶστε ἀχινοῦς, συνάχτε καβούρους, ξεκολλήστε στρείδια ἀγνά, ὅ,τι βρεῖτε!»

Τό εἶπε κι ἐγίνε εὐθύς. Ἐριξαν τά παιδιά τή βάρκα στή θάλασσα· ἄ-λά τά χέρια στά κουπιά, βγήκαν ἔξω στά σπηλάδια, καμακίζουν χταπόδια στά θαλάμια τους, καλαμῶ-

νουν άχινούς, συνάζουν καβούρους, ξεκολλοῦν στρείδια άγνά, ὅ,τι βρίσκουν. Μά τό ναυτόπουλο, ἕνας κασιδιάρης καί κακομοίρης πού τόν εἶχαν γιά ψυχικό, ξεκόβει ἀπό τ' ἄλλα τά παιδιά. Οὔτε καμακίζει χταπόδια στά θαλάμια τους, οὔτε καλαμώνει άχινούς, οὔτε συνάζει καβούρους, οὔτε ξεκολλᾷ στρείδια άγνά, ὅ,τι ἔβρει. Γυρίζει μόνον ἀπάνω κάτω στίς μαυρισμένες πέτρες καί τά χορταριασμένα σπηλιάδια, σάν κάτι νά ζητεῖ. Τί εἶχε, τί ἔχασε; Τίποτα. Μά κάθε ἄνθρωπος, μικρός, μεγάλος, πλούσιος, φτωχός, ἔχει καί τόν ὁδηγό του. Ἐχει νά κάμει κατιτί; Ὁ ὁδηγός του πηγαίνει καί τοῦ τό θυμίζει. Βουλήθηκε νά πάει πουθενά; Ὁ ὁδηγός του ἔρχεται καί τόν ξυπνάει. Ἐτσι τώρα καί τόν κασιδιάρη ἀνάγκασε νά πηγαίνει ζητώντας πράμα πού δέν ἔχασε. Τέλος, εἶδε ὁ κασιδιάρης στό βράχο μιά σπηλιά. Βλέπει τή σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τί νά ἰδεῖ; Τοίχους γυμνούς περίγυρα. Πάει βαθιά· σκοτάδια πίσσα. Αὐτιάζεται καλά· ἀκούει τίχ τάχ, τίχ τάχ, σάν ν' ἀργοστάλαζε νερό. Ζυγώνει· ξανοίγει χάμου μιά λακκούλα πού δεχότανε τοῦ βράχου τή διαμαντένια σταλαματιά. Τοῦ ἤρθε σάν κάμα. Παίρνει ἀπό τό νερό καί νίβεται, δροσολογιέται. Ἄστοχαστα βγάνει κι ἕνα ψαράκι πού ἤβρε νερό στίς πέτρες καί τό ρίχνει μέσα. Μά τό ψαράκι ζωντάνεψε καί ἀρχίζει νά τριγυροφέρει μέσα στό νερό.

«Μπρέ!» λέει κάνοντας τό σταυρό του.

Ἄλλά τήν ἴδια ὥρα νιώθει καί κείνος τό ἀρρωστημένο του κορμί νά θρέφεται σάν στέλεχος πλατάνου πού παίρνει νερό στίς ρίζες του. Τά λέπια πέφτουν καί δείχνεται τό δέρμα ὀλομέταξο. Αἷμα πύρινο κουφοδρομεῖ στίς φλέβες του· ψυχή μέ ἄλλη ψυχή σταυρώνονται στά φυλλοκάρδια του· φτερά ἔκαμε νά πετάξει στά ἐπουράνια. Κουφάρι ἦταν, περιστέρι ἔγινε.

«Μπρέ!» ξαναλέει. «Ἐλα, Χριστέ καί Παναγιά, κοντά μου!»

Τρέχει ἔξω, κράζει τούς συντρόφους του. Γυρίζουν ἐκεῖνοι στίς φωνές, κοιτάζουν καί σταυροκοπιοῦνται. Ἄγγελος εἶναι, ἄνθρωπος εἶναι, δέν ξέρουν.

«Μωρέ, ποιός εἶσαι σύ;»

«Ἐγώ, ὁ κασιδιάρης. Κουφάρι ἦμουν, περιστέρι γίνηκα. Φτερά ἔχω νά πετάξω στά ἐπουράνια.»

Τρέχουν κοντά, τόν κοιτάζουν ἀπό δῶ, τόν φέρνουν ἀπό κεῖ, τόν καλογνωρίζουν.

«Ἄμ' ποιός σ' ἔκαμ' ἔτσι;»

«Τός καί τός, ἤβρα τ' ἀθάνατο νερό.»

«Πῶς; Ποῦ;»

«Μέσα στή σπηλιά.»

Ἄκοῦνε καί θαμάζουν, ρίχνουν ὅ,τι εἶχαν στά χέρια τους καί τρέχουν στή σπηλιά. Φτάνουν ἔξω ἀπό τή σπηλιά, πιάνουν φιλονικία.

«Ὅχι, ἐγώ θά μπῶ πρῶτος!»

«Ὅχι, ἐγώ!»

Λόγο πρὸς λόγο, πιάνονται στά χέρια. Πιάνονται στά χέρια, τραβοῦν τά στιλέτα, μακελοκόβονται. Νά τί θά εἶπεῖ παλιόκοσμος! Γιά νά ἔβρουν τήν ἀθανασία, ἤβραν ὅλοι τό θάνατο ἐμπρός στήν πηγὴ της!

Τό ναυτόπουλο, καθὼς εἶδε αὐτά, πηδάει στ' ὀρθολίθι καί βάνει τίς φωνές. Ἄκοῦνε ἀπό τίς φρεγάδες, ρίχνουν βάρκες στή θάλασσα, ἀ-λά τά χέρια στά κουπιά, βγαίνουν ἔξω. Μαθαίνουν καί κείνοι τό θάμα, ρίχνονται ὅλοι στή σπηλιά· μά ἀντί νά χωρίσουν, πιάνουν τή φιλονικία.

«Ὅχι, ἐγώ θά μπῶ πρῶτος!»

«Ὅχι, ἐγώ!»

Λόγο πρὸς λόγο, πιάνονται στά χέρια, τραβοῦν τά στιλέτα, μακελοκόβονται καί κείνοι.

Τό ναυτόπουλο, βλέποντας ἔτσι, πηδάει πάλι στ' ὀρθολίθι καί βάνει τίς φωνές. Βάνει τίς φωνές, ἀκοῦνε ἀπό τίς φρεγάδες, ρίχνουν καί τίς ἐπίλοιπες βάρκες στή θάλασσα, βάνουν ὅλο τό τσοῦρμο μέσα καί βγαίνουν ἔξω οἱ καπετάνοι. Βγαίνουν ἔξω, ρίχνονται ἀπό δῶ, τρέχουν ἀπό κεῖ, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν — μά ποιός τούς ἀκούει; Ὅλοι οἱ ἄντρες εἶναι πιασμένοι στά χέρια. Μανία σκοτωμοῦ κι αἱμάτου δίψα κυρίευε καθέναν πού πλησίαζε σέ κείνη τή σπηλιά, λές καί ἄχνιζε γύρω τοῦ Κᾶη ὁ θυμός. Οἱ ναῦτες μέ τά

στιλέτα θρήνο έκαναν· οί σκλάβοι, πού δέν είχαν στιλέτα, σήκωναν τίς άλυσιδες και μέ τήν πρώτη άνοιγαν τόν τάφο του έχθρου. "Όσοι δέν είχαν άλυσιδες, πέτρες σήκωναν· κι όσοι δέν είχαν πέτρες, είχαν τά δόντια και τά νύχια τους, πού κατέβαζαν λουρίδες τό κρέας. Τό αίμα έβαφε τίς πλάκες περίγυρα. Οί σάρκες σπαρτάριζαν κοψίδια στά μαύρα χώματα. Οί σκοτωμένοι έφραζαν τήν πόρτα τής σπηλιάς κι οί λαβωμένοι βαρυβογοούσαν. "Ωστόσο δέν έπαυε ό σκοτωμός. "Η δίψα του αίμάτου όσο πήγαινε όλο μεγάλωνε. Οί ίδιοι οί καπετάνοι άρχισαν νά νιώθουν κάποιο άφαντο χέρι νά τούς σπρώχνει στό χαμό, και δυό τρεις φορές έφεραν τό χέρι στό στιλέτο και γλυκόσυραν τή μισή λάμα έξω από τό θηκάρι της. Μά κρατήθηκαν.

«Μωρέ σκυλιά, τί κάνουμε;» είπαν άναμεταξύ τους. «Τούτο είναι θεϊκή κατάρρα! Σέ τί κριματίσαμε κι ήρθαμε νά σφαγούμε συνατοί μας έδώ στόν έρμο βράχο;»

Ρίχνονται άμέσως στά γόνατα, κλαΐνε, μύρονται, σταυροκοπιένται.

«'Αμάν, Θεέ μου, σῶσε μας από τό κακό, και ταζόμαστε όλοι στή χάρη σου! Ξεχνούμε τόν κόσμο και τά καλά του, παρατούμε γυναΐκες και παιδιά. "Ελεος!»

Μόλις τάχτηκαν οί καπετάνοι, άμέσως έπαψε τό κακό. Μεμιας συνήρθε τό τσοῦρμο. Σάν νά μήν ήξεραν τί έκαναν ώς τώρα, είδαν μέ φρίκη τό σκοτωμό και τά αίματα έμπρός τους. Πέταξαν στή θάλασσα τά στιλέτα και άρχισαν νά κλαΐνε τούς συντρόφους πού σκότωσαν μέ τά ίδια τους τά χέρια. Οί καπετάνοι πήραν τότε τό ναυτόπουλο νά τούς δείξει τή σπηλιά για νά έβρουν τό άθάνατο νερό. "Αμα τό έβρουν, σκέφτηκαν, ανασταίνουν εύκολα τούς σκοτωμένους. Πάνε μέσα στή σπηλιά, ψάχνουν από δώ, γυρεύουν από κει — σταλιά νερό. "Ο φόνος τό μόλεψε κι έφυγε από τό μάτι του ανθρώπου· μαζί χάθηκε και τό ψαράκι. Φαρμακωμένοι βγήκαν έξω οί καπετάνοι. "Αλλ' ώσπου νά έβγουν, άκοῦνε πού φρεσκάριζε ό καιρός. Ζωντανά τά κύματα άρχισαν νά δέρνονται στά ριζιμιά σπηλάδια.

«Τίς βάρκες, μωρέ παιδιά!» φωνάζουν δυνατά.

"Όστε νά τό είποῦν, οί βάρκες βρίσκονται καρφωμένες στά δόντια του βράχου και ροκανίζονται άργά και άσφαλτα μέ τόν άφρό του κυμάτου. "Απελπισμένοι πηδάνε στ' όρθολίθι ν' άγναντέψουν τίς φρεγάδες. Μά πού φρεγάδες; Τό κύμα πού έρχότανε δυναμωμένο από του Τσιρίγου τό στενό κι ό άνεμος, άξιοι κι οί δυό γεμιτζήδες, πόδισαν τά καμαρωτά πλευόμενα και τούς έδωκαν δρόμο στ' άνοιχτά.

Οί καπετάνοι πέφτουν στά γόνατα. Φως φανερά έβλεπαν πώς ήταν θέλημα Θεού ν' άπομείνουν στό φοβερό ακρωτήριο. "Ενα μέ τό άλλο έχτισαν εκει τά είκοσι τέσσερα μοναστήρια. Μά τό άθάνατο νερό δέν ξαναφάνηκε. Μόνο δυό φορές τό χρόνο, στήν πρώτη "Ανάσταση και του Σωτήρος, τήν ώρα πού άνοίγουν τά "Επουράνια, ό βράχος ρίχνει από μιά στάλα στή γή. Πολλοί πηγαίνουν και ξευχτοῦν μέσα στή σπηλιά, καλόγεροι και λαϊκοί, άντρες και γυναΐκες, μέ τά μαντίλια στό χέρι και τά μάτια κολλημένα στοῦ βράχου τό μακαριστό μαστάρι. "Όμως άδικα ξευχτοῦν. "Ο βράχος τό βγάξει κι ή γή, ζηλιάρα, τό αναρρουφά εύθύς. Φοβάται, λές, μήν τ' άποχτήσει ό μαῦρος άνθρωπος και γλιτώσει από τό φοβερό της χωνευτήρι. Κι οί ξευχτισμένοι φεύγουν κάθε χρόνο μέ τήν ίδια πίκρα στήν ψυχή, χωρίς νά ιδοῦν άλλο παρά τά κάτασπρα κόκαλα πού κείτονται, βωμός, άκόμη στή μέση τής σπηλιάς.

"Εγώ είδα τά κόκαλα και γώ άκουσα για τίς φρεγάδες τίς βασιλικές. "Αφού παράδειραν για χρόνια στ' άνοιχτά, κατέβηκαν σύξυλες στόν άμμο του βυθού. "Η μία βρίσκεται στής Κρήτης τά νερά, ή άλλη κάπου στή Ρόδο, κι οί άλλες δυό άνάμεσα στα Δωδεκάνησα. Είναι ακόμα ίδιες κι άπαράλλαχτες, όπως πρωτοφάνηκαν στα νερά του Καβομαλιά. Είναι χυτές πρύμη-πλώρη κι έχουν τίς άρματωσιές τους βασιλικές και κεινες. Τά κατάρτια τους άτόφια μπρούντζινα, από κάτω στή σκάτσα ως άπάνω στή γαλέτα. Τίς άντένες όλες άτσαλένιες, σχοινιά και ξάρτια από καμηλότριχα και τά πανιά τους όλομέταξα. "Αν ρωτᾶς για τίς κουπαστές και τίς μπαταρίες τους, στό σύρμα είναι ντυμένες. Κι έχουν στήν πλώρη για θαλασσομάχο ένα διαμαντοκόλλητο σταυ-

ρό, τρόμο τῶν στοιχειῶν καί φρίκη τοῦ κυμάτου. Στήν πρύμη, ἐπάνω στό τιμόνι, ἔχουν τό ἅγιο Βαγγέλιο καί στό μεσανό κατάρτι ψηλά, σ' ἓνα δικέφαλον αἰτό, τήν Παναγιά πού λάμπει — προσκυνῶ τή χάρη της — σάν αὐγερινός. Κάθε αὐγή, μέ τό πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλιοῦ, οἱ φρεγάδες ἀστραποβολοῦν στά γαλανά νερά. Τώρα ψυχή δέν ἔχουν· ἔρμες εἶναι ἀπό ναῦτες κι ἀπό καπετάνιους. Ὅμως θά ἔρθει ἡ ὥρα πού ψυχή θά πάρουν καί γοργόνες καστρορίχτισσες θά σμίξουν καί θά σύρουν πάλι στό δρόμο τους. Καί θά γυρίσουν νικηφόρες πίσω στά πατρογονικά μας τά λιμάνια, στό δοξασμένο θρόνο τοῦ ἀναστημένου μας τοῦ Βασιλιᾶ.

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΤΟΝ ΜΠΑΡΜΠΑ-ΚΑΛΗΩΡΑ τόν ὑποναύκληρο συχνά θέλουν νά τόν πειράζουν οἱ σύντροφοί του. Καί γιά νά τόν πειράξουν, δέ χρειάζονται παρά νά τοῦ εἰποῦν τό συνηθισμένο λόγο τους:

«Ἐλα, πές μας, μπαρμπα-Καληώρα, πόσες φορές ναυάγησες;»

Στό ἄκακο τό ρώτημα ὁ γερο-ναυτικός ἀνάβει σάν δαδί. Τό σκεβρωμένο ἀπό τά χρόνια κορμί του ὀρθώνεται ἀλύγιστο· τό γελαστό καί ἄδολο πρόσωπό του συγνεφιάζει σάν μαρτιάτικος οὐρανός· τά μάτια του σπιθοβολοῦν ἀπό θυμούς καί φοβερίσματα, καί μέ τήν ἀρβανίτικη προφορά του, κομματιαστή καί βαριά καί συρμένη, γυρίζει καί τούς λέει:

«Μωρέ, αἶντε πόρρρ... Ἐσεῖς νά πᾶτε νά βυζάχτε γάλα κι ὕστερα νά ῥθειτε νά μιλήσ'τε μεταμένα. Ἀμή, τόν καιρό πού γώ ἀρμένιζα τά πέλαγα, ἐσεῖς δέν ἤσαστε μουδέ σπόρος στ' ἀχαμνά τοῦ πατέρα σας!»

Τό τσοῦρμο τότε γελᾷ, σκαστά καί τρανταχτά γέλια, καί γελᾷ μαζί του ὁ μπαρμπα-Καληώρας ὁ ὑποναύκληρος. Ἔτσι κι ἓνα μεσημέρι, πού ἡ πρώτη βάρδια ἔραφτε κάποιο πανί στήν πλώρη καί ἡ δεύτερη γιομάτιζε μέ σκύλινη ὀρεξη, θέλησαν πάλι νά τόν πειράξουν. Τώρα ὅμως δέ θύμωσε. Ἐμεινε ἡσυχος ἐκεῖ πού καθόταν, καί μόνο τή σακοράφα παραίτησε μισοπερασμένη στό πανί καί στύλωσε τά μάτια στή θάλασσα, μέ κάποιο χαμόγελο στά χεῖλη. Ἐβλεπε τάχα τό κύμα, ἢ τόν ἴσκιο τοῦ πλοίου, πού μέ τή σκάφη ψηλή, τ' ἀγέρωχα κατάρτια, τήν κοντραφέφουρα καί τόν ψηλό καπνοδόχο, γλιστροῦσε ἀπάνω στά νερά; Ποιός ξέρει. Μά ἀφοῦ γιά κάμποση ὥρα ἔμειν' ἔτσι, γύρισε ἀργά τά μάτια

περίγυρα, και βλέποντας κοντά τόν ναύκληρο πού έστριφε τά έμπολα μιās γούμενας, είπε μέ τόνο προφητικό:

«Νά ξέρεις καλά, μπαρμπα-Γιώργη, πού ή θάλασσα έχει τήν κρίση της, όπως κι ή στεριά. Και τήν έχει καλύτερη από τή στεριά. Έδω δέν έχει λόγια: έκαμες, έλαβες· σου τό τίναξε άπάνω σάν άστραπόβολο! Μά τό κακό πού είδα σέ κείνο τό καταραμένο καράβι! Δέν πολυκαίρισε ούτε μήνα. Τί λέω ούτε μήνα; Ούτε δεκαπέντε μέρες· μωρ', ούτε δέκα! Μονοβδόμαδα έκαμ' έλαβε. Και νά σου είπώ, έτσι είναι σωστό. Γιατί ό,τι γίνε στή θάλασσα, γρήγορα λησμονιέται. Έγινε, πέρασε· πάει μέ τ' άγέρι, μέ τό κύμα, μέ τόν άφρό, μέ του καιρού τά διάβατα. Για τοϋτο πρέπει, κείνο πού θά έρθει, νά έρθει σύγκαιρα.

»Ημouνα, θυμούμαι, άνεργος στήν Πόλη. Δέν ξέρω πώς μου ήρθε, κι άποφάσισα νά κατεβώ στήν Ύδρα νά στεφανωθώ. Μά μέρα μέ τή μέρα νά βρω καράβι γνώριμο, έφαγα τά λεφτά πού είχα για τό γάμο. Από τό σιφνέικο καφεné στή σαντορινιά ταβέρνα· από τή σαντορινιά ταβέρνα στό Κεμέρ-Άλτί. Χαρτιά, κρασί, γυναΐκες νυχτόημερα! Σέ δεκαπέντε μέρες έβαλα και χρέος τρία τάλιρα στόν καφεné και δεκατρία φράγκα στήν ταβέρνα. "Όσο για τό Κεμέρ-Άλτί, μή ρωτάς· λίγο έλειψε νά μου φορέσουν τό φεσακι και νά μέ βάλουν νά παίζω τή λατέρνα στήν πόρτα.

»Μά τό δουλευτή, όσο είναι γερός, μήν τόν φοβερίζεις. Έκείνες τίς μέρες βγήκε λόγος στήν Κρασόσκαλα πώς ένας Σπετσώτης τσουρμάρει για τή Μαύρη Θάλασσα. Η άλήθεια είναι πώς τό άκουσα τελευταίος. Ο ταβερνάρης πού μέ πίστωνε ήρθ' ένα βράδυ και μου λέει στ' αυτί:

»"Πάρε τό καρτάκι και τράβα στό Μπουγιούκδере. Γύρεψε τό μπαρκομπέστια του καπεταν-Μπισμάνη κι έμπα μέσα. Αυγή χαράματα σαλπάρετε για τή Μαύρη Θάλασσα".

»Ηπιαμε τό καρτάκι στό πόδι μέ τόν καλοθελητή μου, πήρα τά ρούχα στόν ώμο και γραμμή για τό Μπουγιούκδере. Αυγή χαράματα πήραμε τήν άγκυρα. Μά ό καπετάνιος ξεκολλημό δέν είχε από τίς κουμπάρες. Ξέρεις τί πιπεράτες σου είναι! Τέλος, βγήκαμε από τά Μπουγάζια. Ηβραμε νο-

τιά τόν καιρό· σέ τέσσερες μέρες περάσαμε στό Κέρτζι.

»Άρχές Νοέμβρη, έτοιμοι πάλι για ταξίδι. Πλάκωσε όμως ή Πεντέχτη. Στή χάση πιάση άρμένιζε, Πεντέχτη στό λιμώνα έλεγαν οι παλαιοί. Ο καπεταν-Μπισμάνης ήταν φρόνιμος· αν δέν έβλεπε καλοσυνάτα τά σημάδια του καιρού, δέν έλυνε πρυμόσχοινο. Μά τί νά φέρει ό διάβολος για τίς άμαρτίες μας; Ο καπετάνιος είχε μία κάσα γλυκά σπιτίσια νά φιλέψει τόν έμπορο. Για νά μήν πληρώσει τελωνείο, τά δίνει μία νύχτα σέ φίλους νά τά βγάλουν λαθραία. Τήν αυγή, μαθαίνει από τόν έμπορο πως τήν κάσα τήν πιάσανε οι τελωνοφυλάκοι. Άκούοντας έτσι, τρέχει στό καράβι. Οι Ρούσοι δέ χωρατεύουν. Δέν τους κόστιζε τίποτα νά πάρουν τό πράμα, νά κατασχέσουν τό καράβι, και όλους νά μάς στείλουν άλυσοδεμένους στή Σιβηρία. Ούτε καιρό κοιτάξε ούτε τίποτα, μόνο πάρσιμο τήν άγκυρα κι έμπρός. Και νά ιδεις πού συνεπήρε κι άλλους τό κίνημά του. Πολλά καράβια ήταν έτοιμα νά φύγουν, μά έμεναν βλέποντας συλλογισμένο τόν καιρό· τώρα όμως βγήκαν και κείνα στά πανιά.

»Μά ή Πεντέχτη έδειχνε πως δέ θά παίξει. Γύρω τά ουρανοθέμελα ήταν κατάσκουρα· ό ήλιος, άσπρος και λερωμένος σάν άπλυτο καραβόπανο, στριφογύριζε γοργά, λές και βιαζότανε νά κρυφτεί στα κύματα. Τά δελφίνια έτρεχαν κοπαδιαστά επάνω στόν καιρό και πηδούσαν έξω από τά νερά, σάν νά τά κυνηγούσε καμιά φάλαινα. Οι γλάροι, μέ τό λαϊμό χωμένο, χαμοπετώντας και σκούζοντας, έφευγαν κατά τίς στεριές. Ο καπετάνιος, βλαστημώντας τους Ρούσους και τόν έμπορο και τά γλυκά, έτοιμάστηκε νά παλέψει παλικαρία.

»"Αλα, παιδιά!" φώναξε κοιτάζοντας περίγυρα σάν άγριόγατος. "Μάινα πανιά! Ούτε φούσκα νά μείνει στις σταύρωσες, ούτε σχοινί στα ξάρτια, ούτε χαραμάδα στήν κουβέρτα!"

»Σέ μισή ώρα τό είπε κι έγινε: ούτε φούσκα έμεινε στις σταύρωσες, ούτε σχοινί στα ξάρτια, ούτε χαραμάδα στήν κουβέρτα. Τ' άμπάρια, ή πλώρη, ή κάμαρη του καπετάνιου,

τό μαγεριό, καρφώθηκαν πού δέν πέρναγε τρίχα. Πλάκωσε τέλος ή νύχτα και μαζί πλάκωσε τό ψυχοβάσανο.

»“Έ, και νά μάς τόν έφερνε τραμουντάνα!”

»“Άς τόν πάρει πρώτα στήν όστρια, όστριασορόκο, και βλέπουμε”.

»“Σιγά, παιδιά, και πλακώνει τό πουνεντομαίιστρο· στή βόλτα βρίσκονται σιγόντοι καιροί. Σωπάτε, και άβρεχοι θά πάμε στά Μπουγάζια”.

»Και ό σκύλος άκόμη, ό Καψάλης, στήν άκρη του μπα-
στουιου καθισμένος, τέντωνε τό λαιμό, γύριζε όλοϋθε και
μυριζόταν τόν άνεμο. Μόνον ό καπετάνιος, όρθός εμπρός
στήν κάμαρή του, τραβοϋσε τήν πίπα άκίνητος, λές κι ήταν
άπό μάρμαρο.

»Άπάνω στά μεσάνυχτα ήρθε τό πρώτο φύλλο. Δεύτερο
φύλλο, και ξέσπασε ό γραιγολεβάντες. Ό χειρότερος καιρός
της Μαύρης Θάλασσας μάς άρπαξε στά φτερά του. Άλίμο-
νο στό σιταρόσπειρο πού πέσει στοϋ μύλου τά δόντια!

»Έφτά ήμαστε στό μαρκομπέστια κι ό καπετάνιος
όχτώ. Κι οι όχτώ μάτι δέν κλείσαμε, τσιγάρο δέ στρίψαμε
όλη τή νύχτα. Ζωντανή θάλασσα έμπαινε άπ' όλες τίς με-
ριές και πελάγωνε. Τά μπούνια όρθάνοιχτα και δέν μπορού-
σαν νά τήν κεφαλώσουν. Ένα κύμα έφευγε, δυό έρχόνταν.
Τυχρό πού τό καράβι ήταν καλοθάλασσο κι ό καπετάνιος
σωστό θαλασσοπούλι. Μέ τό ρέκασμα πού έκανε τό κύμα
μακριά, γύριζε τήν πλώρη και τό δεχότανε στά πλάγια· άλ-
λιώς θά παθαίναμε μεγάλη ζημιά. Κι έτσι όμως, ή ζημιά
δέν έλειψε. Ένα κύμα ήρθε και μάς άρπαξε τή μικρή βάρκα
άπό τούς μούρσους και τή χόρευε στήν κουβέρτα σάν καρυ-
δόφλουδο. Ρίχτηκαν δυό τρία παιδιά νά τήν άρπάξουν — μά
πού νά κρατήσουν άρκούδα λυσσασμένη; Χέρια είναι, δέν εί-
ναι άτσαλοσίδερο. Τήν ώρα πού άπλωναν κατά τήν πλώρη,
εκείνη στήν πρύμη βρισκότανε. Και τήν ώρα πού άπλωναν
κατά τήν πρύμη, στήν πλώρη έφτανε. Άν τήν βλέπατε,
μωρές παιδιά, πώς πηδοϋσε, άν τήν άκούατε πώς μούγκριζε
κι άγκομαχοϋσε, πώς έκοβε τά σχοινιά κι έσπαζε τά σίδε-
ρα, θά πιστεύατε πώς ήταν ό διάβολος σωστός.

»“Τό κόνισμα, παιδιά! Τό κόνισμα!” φωνάζει ό ναύκλη-
ρος ύποφιασμένος.

»Καθώς άκουσε “Τό κόνισμα!” λύσσαξε ό τρισκατάρα-
τος! Έκανε όλάκερο ξύλο νά τρέμει σάν τό φυλλοκάλαμο.
Και τήν ώρα πού έφερναν τό κόνισμα, πήδηξε στά κύματα
μέ τό Γιώργη τό Σπετσωτάκι, πού άντιμαχόταν μαζί της.
Γιά μία στιγμή, τόν είδα κάτω σέ βαθιά και θεοσκοτεινη
λαγκαδιά ν' άντρομάχεται άπελπισμένα. Και άξαφνα είδα
κύμα θεόρατο, μέ χίλια νύχια και μύριους άπλοκαμούς, νά
τόν παίξει στ' άφρισμένο στόμα του και νά μάς τόν πετά μέ
βρισιά και φοβέρα. Ρίχνομαι νά τόν άρπάξω, αλλά σύγκαι-
ρα πισωπάτησα. Ό δύστυχος κρεμόταν στήν κουπαστή μέ
τό κεφάλι άνοιγμένο και σκόρπια τά μυαλά. Δέν πρόφτασα
νά συνέρθω άπό τή φρίκη, και τό κύμα, τό ίδιο κύμα πού
μάς τόν έριξε πρίν, ήρθε πάλι και τόν άρπαξε για πάντα.
Κακόμοιρο παιδί! Ήταν ό καλύτερος της συντροφιάς μας.

»Ήρθε τέλος ή αύγή. Καλύτερα όμως νά μήν έρχότανε!
Είδες τό καλοκαιρι πού βάνουν φωτιά στίς καλαμιές, πώς
σηκώνονται κολόνες οι καπνοί; Έτσι κολόνες άνέβαιναν
κλωθογύριστοι άπό τή θάλασσα στόν οϋρανό. Και τί οϋρα-
νό; Πυκνό και βρώμικο, σάν άπό ξαντό κουρελιών, χαμηλό-
τερο άπό τήν άμπασογάμπια του καταρτιου μας. Ή γαλέ-
τα, ό κοντραπαπαφίγκος κι ό παπαφίγκος χώνευαν μέσα
του. Μοϋ φάνηκε πώς βρέθηκα στό χτίσιμο του κόσμου,
όταν ό οϋρανός ήταν τόσο χαμηλά, πού τόν έγλειφαν τά βό-
δια· πώς οι καπνοί δέν ήταν παρά της μεγάλης φωτιάς πού
άναψε τό φίδι για νά τόν κάψει. Και άπ' ώρα σ' ώρα περι-
μενα τήν καλόγνωμη γουστερίτσα νά φέρει τό νερό για νά
σβήσει τή φωτιά· ό οϋρανός νά ψηλώσει γαλανός, ό ήλιος νά
διώξει τούς καπνούς, νά φανεί ή γή πλουτοδότρα, νά λάμψ'
ή θάλασσα, και τά πετούμενα στ' άνθισμένα κλαδιά νά δο-
ξολογοϋν τό Δημιουργό.

»Όνειρο ήταν ή έλπίδα μου! Οι καπνοί όλο και πυκνότε-
ροι μάς έζωναν περίγυρα, και δέν ξεχώριζες παρά καμιά
φορά άσπρο τόν άφρό θεόρατου κυμάτου, πράσινου σάν
άλογόπετρα. Κατά τό μεσημέρι κάπως άριεψαν, και είδα

μακριά τόν Ίσκιο ενός μπάρκου πού κατέβαινε μέ τά πανιά του τρίγκου καί τῆς ἀμπασογάμπιας. Πιάσαμε καί μεῖς τραβέρο ἀπάνου στόν καιρό μέ τά κάτω πανιά. Μά ὥστε νά τό καλοῖδῶ, τό ἔχασα τό μπάρκο. Οἱ κολόνες ἄρχισαν πάλι ν' ἀνεβαίνουν κλωθογυρίζοντας τίς ἀπιαστες τουλοῦπες τους, ἄλλες χαμηλές, ἄλλες ψηλότερες, ἄλλες συμμαζεμένες, ἄλλες φυτεμένες στή γραμμή, ἄλλες κλαδεμένες στίς κορφές, ἐδῶ ἀδερφωμένες, ἐκεῖ ἀριοφύτευτες. Καί ἐμεῖς ἐκεῖ μέσα θαμμένοι, καταμόναχοι, μισοπαγωμένοι καί θεο-νῆστικοι, ἔλεγα πῶς ἤμαστε σέ κανένα δάσος ἀπό κεῖνα τά μαγεμένα, πού ἔχουν δέντρα καί πατουλιές, κρεβατωσιές καί καμάρες ἀεροῦφαντες· πού ἄνθρωπος δέ διαβαίνει καί πουλί δέ λαλεῖ καί θεριά δέ μονιάζουν, παρά βασιλεύει ἐρημιά καί σκοτάδι κυβερνᾷ, κι ἡ παγωνιά καταλεῖ ἀργά κι ἀσφαλτα τούς δύστυχους πού πλάνεψε ἡ τύχη στά μονοπάτια του!

»Καί ὅμως, οὔτε τ' ἀγριεμένα κύματα, οὔτε οἱ καπνοί, οὔτε ἡ παγωνιά πού ἐπηζε τό αἷμα στίς φλέβες, μᾶς βασάνιζε τόσο, ὅσο ἡ λάμια πού εἶχαμε μέσα μας. Θεόστραβη, μωρέ, ἡ πείνα μᾶς θέριζε τά σωθικά! Ἦρθε ὥρα πού ἀφήσαμε κάθε δουλειά καί ρίξαμε ὅλοι τέτοια φωνή, πού τά θεριά τῆς θάλασσας τρόμαξαν ἀκούοντάς την. Εἶπαμε νά ξηλώσουμε τ' ἀμπάρια, νά σπᾶσουμε τήν πλώρη, κι ἄς ἦταν ὁ θάνατός μας. Ὁ καπετάνιος εἶδε τή στιγμή κι ἔβγαλε ἀπό τήν κάμαρή του ἕνα κουτί γαλέτες κι ἕνα μποτιλάκι ρούμι. Γαλέτα μέ βούτυρο καί ρούμι Ζαμαίικα! Θεριέψαμε. Πλάκωσε ἡ νύχτα θεοσκότεινη κι ἄγρια. Ἄγριοι καί μεῖς τοιμαστήκαμε νά μετρηθοῦμε μέ τό Χάρο.

* * *

»Ἄξαφν' ἀκούω στήν πλώρη στριγκιά τῆ φωνή τοῦ σκοποῦ καί τήν καμπάνα πού χτύπαε διαβολεμένα. Τήν ἴδια ὥρα ἄλλη παρόμοια φωνή κι ἄλλη καμπάνα ἀκούστηκε νά βγαίνει ἀπ' τό τρισκόταδο. Ὅποιος δέν ἀκουσε στή ζωή

του τέτοια φωνή καί τέτοια καμπάνα, χίλιες φορές καλότυχος! Ὁ κίνδυνος τῆς θάλασσας δέν ἔχει γλώσσα φοβερότερη ἀπ' αὐτή. Τήν ἀκούς μιά στιγμή καί τῆ θυμᾶσαι ὥσπου νά πεθάνεις. Γιατί πίσω ἀκολουθαίει πάντα ἕνας χτύπος πού θυμίζει τό χῶμα καί τό νεκροκρέβατο.

»Καί νά τος, ἀκούστηκε ὁ ἀναθεματισμένος χτύπος, κι ἐνίωσα τό καράβι νά σπαράζει σάν νά τό πιάσανε σπασμοί. Πηδάω στήν πλώρη· ἕνα θεόρατο μπάρκο μέ τά πανιά τοῦ τρίγκου καί τῆς ἀμπασογάμπιας ἦταν μάσκα μέ μάσκα στό δικό μας. Ἐκεῖ ν' ἀκούς φωνές καί κακό! Ὁ καπετάνιος τοῦ μπάρκου ἔβριζε τό δικό μας καί τόν ἔλεγε τσοπάνο· ὁ δικός μας τοῦ ἀπαντοῦσε: «Παπλωματά!» Οἱ βάρδιες πιάστηκαν μαλλιά μέ μαλλιά. Οἱ ναῦτες ἔτρεχαν ἀπό πρῦμη σέ πλώρη μὴ ξέροντας τί γυρεύουν, βλαστημώντας χωρίς νά ξέρουν γιατί. Ἄλλοι γύρευαν τίς βάρκες νά ρίξουν στή θάλασσα, καί γιά βάρκες ἐπιαναν τίς κουπαστές. Ὁ Κράπας γύριζε σάν τό ἄλογο στ' ἄλωνι σέρνοντας πίσω του μιά γούμμενα, θαρρώντας πῶς ἦταν τό σεντούκι του. Ὁ Κουτρούφης ὁ Σιφνιός τραβοῦσε τά μακριά του τά γένια πιστεύοντας πῶς τραβοῦσε τή σκότα τοῦ παπαφίγκου. Ὁ μπαρμπα-Τρίγκας ὁ Μυκονιάτης λούφαζε πίσω ἀπό τόν ἀργάτη λυσοδένοντας τά βρακιά του. Οὔτε οἱ σκύλοι δέν ἔμειναν ἤσυχτοι. Ὁ Καψάλης καί ὁ ἄλλος, τοῦ μπάρκου, σκαρφαλωμένοι στά παραπέτα, ἄφριζαν δαγκώνοντας ξύλα καί σχοινιά κι ἀλυχτοῦσαν, λές κι ἔβριζαν ὁ ἕνας «Τσοπάνο!» κι ὁ ἄλλος «Παπλωματά!» Ἐβριζαν οἱ καπετάνιοι, φώναζαν οἱ ναῦτες, ἀλυχτοῦσαν τά σχοινιά, ἡ θάλασσα ρέκαζε, τά καράβια ἀνεβοκατέβαιναν καί τριζοκοποῦσαν, σάν δυό θεριά πού πάσχουν νά γονατίσει τό ἕνα τό ἄλλο. Καί ψηλά τά φανάρια τῆς γραμμῆς ἔχυναν τό χρωματιστό φῶς τους σιωπηλά.

»Δέν ξέρω πῶς βρέθηκα στήν πλώρη. Σκύφτω — τί νά ἰδῶ; Ὅλη ἡ δεξιά μάσκα φαγωμένη καί τό κύμα χυνότανε στ' ἀμπάρι κι ἐνίωσα τήν κουβέρτα νά φεύγει ἀπό τά πόδια μου. Δέ χάνω καιρό, πηδάω στό μπάρκο.

»«Παιδιά, ἐδῶ!» φωνάζω.

»Γιατί πήδησα στο μπάρκο; Γιατί φώναξα “Παιδιά, έδω”; Και γώ δέν ξέρω. Μοῦ τό εἶπε ὁ ἄγγελός μου. Στή φωνή μου, πήδησαν κι οἱ ἄλλοι στό μπάρκο κι ὁ καπετάνιος στερνός. Ἐπάνω στήν ὥρα· πέντε λεπτά ἀργότερα, ὅλοι θά πηγαίναμε στό φοῦντο. Γιατί ἀπό τό τίναγμα ἤρθε στιγμή καί χωρίστηκαν τά καράβια. Τό μπαρκομπέστια στέναξε βαθιά, βούτησε μέ τήν πλώρη, ἔγειρε στό δεξιό πλευρό, ἀνατινάχτηκε μιά, ὥσπου ἀνοιξε ἡ θάλασσα καί τό ἔκλεισε ἀφροκοπώντας στήν ἀγκαλιά της. Μά ιδές τί Θεοῦ συνέργεια! Τό μπαρκομπέστια κατεβαίνοντας συνεπῆρε μαζί τό μπαστοῦνι τοῦ μπάρκου μέ ὅλα τά σχοινιά καί τούς φλόκους καί τά σίδερα. Τήν ἴδια στιγμή ἔρχεται ἕνα φύλλο δυνατό καί ρίχνει κάτω καί τό πλωριό κατάρτι μέ ὅλες του τίς σταύρωσες. Ἐλάφρωσε τό ξύλο, ἀντρειούτηκε καί τινάχτηκε μέ τήν πλώρη ὀλόρθη. Στό ξαφνικό ὀρθοπλώρισμα κυλήσαμε ὅλοι στήν πρύμη σάν ἀσκιά.

»“Ἄλα, παιδιά, στίς τρόμπες!” φωνάζει ὁ καπετάνιος. “Οἱ τρόμπες εἶναι ἡ σωτηρία μας!”

»Ἐημέρωσε τέλος ὁ Θεός τήν ἡμέρα. Μά τί μέρα! Οὐρανός καί θάλασσα εἶχαν μιά θολωμάρα πού ἔσφιγγε τήν καρδιά. Πιό σιχαμένη αὐγή δέ θυμοῦμαι ν' ἀπάντησα στή ζωή μου!

»Ἄξαφνα, ἐκεῖ πού τρομπάριζα, ἀκούω τό ναύκληρο κάτι νά σφυρίζει στ' αὐτί τοῦ καπετάνιου. Αὐτιάζομαι: οἱ ναῦτες τοῦ καραβιοῦ ἔλειπαν ὅλοι! Ἐκὼς ἔμαθα πώς τό μπάρκο ἦταν ἰταλικό. Οἱ ναῦτες πήδηξαν βέβαια στό καράβι μας, ὅπως ἐμεῖς στό δικό τους· καί μαζί τούς ρούφηξε ἡ θάλασσα. Ἐλεγε ὅμως ἡ μεγάλη βάρκα, καί μπορεῖ σέ κείνη νά ζήτησαν τή σωτηρία τους. Κοιτάζω γύρω — τίποτα. Τούς συχώρεσα καί τούς ξέχασα. Ἦβρε ὥστόσο τόν κόχυλα καί φύσηξε ὁ ναύκληρος δύο τρεῖς φορές. Ἄλλά μονάχα ἡ φωνάρα του ἀκούστηκε, βαριά καί στριμμένη, σάν ἀνάμπαγμα πού ἔστελνε τό ἀσπλαχνο τό πέλαγο.

»Κατά τό μεσημέρι ὁ ἥλιος ἔσχισε τά σύγνεφα κι ἔριξε μιάν ἀχτίνα του μακριά. Τά βουνά τῆς Θεοδόσιας, χιονισμένα, ἔβγαιναν σάν κρυσταλλένια παλάτια μέσ' ἀπό τά θο-

λά νερά. Ἦμαστε κάτου ἀπό τήν Κριμαία. Ἄν ἦταν τρόπος νά πλησιάζαμε κεῖ, θά εἶχαμε ἐλπίδα. Ἄλλά τό μπάρκο στήν κατάσταση πού βρισκότανε ἦταν ἀκυβέρνητο. Καί μήν εἶχε σκοπό νά λιγοστέψει ἡ χιονιά; Ὅσο πῆγαινε, Τοῦρκος γινότανε. Φύλλο στό φύλλο ἔρχόνταν οἱ ἀνέμοι, ἄρπαζαν τήν παγωμένη ἄχνη στά φτερά τους, τή στριφογύριζαν σάν κουρνιαχτό στά τριστρατά. Ἦταν σαραντάημερο, βλέπεις, κι ὅλα τά συντάγματα τῶν διαβόλων ἦταν πεσμένα στό γιאלό. Κι ὁ βασιλιάς τους — ἀκούς; — πού εἶχε θρόνο του τή Σαντορίνη, μέσα ἦταν καί κεῖνος καί ὀδηγοῦσε τά φοβερά φουστάτα του στό χαλασμό τοῦ κόσμου. Ἡ θάλασσα ἀφροκοποῦσε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καί κυνηγοῦσαν ἕνα τό ἄλλο τά κύματα καί ψήλωναν καί δέρονταν καί βαρυβογοῦσαν, γκαστρομένα τό χαμό. Δέν πίστευες πώς ἦταν νερό παρά θεριά ἀνήμερα· λύκοι καί λέοντες καί τίγρεις καί ὕαινες· ἀρκοῦδες ἀσπρόμαλλες, πού κοπάδια πεινασμένα ἔβγαιναν ἀπό τά οὐρανοθέμελα καί χύνονταν στό ἄμοιρο καράβι μας. Ἐνα κύμα ἐδῶ πλάκωνε μέ τό στήθος πλατύ, τριζόντας τά δόντια του καί φοβερίζοντας, σάν νά ζητοῦσε νά δώσει τό τελειωτικό χτύπημα. Ἄλλο ἐκεῖ γλιστροῦσε ταπεινό, σάν τήν τίγρη πού σέρνεται τῆς κοιλιᾶς νά πλακώσει κοιμάμενο τόν ὀχτρό της· καθώς ἔφτανε κοντά, ψήλωνε γιαμιᾶς, καβαλίκευε τό κατάστρωμα, σάρωνε ὅ,τι ἔβρισκε, ξύλα καί σχοινιά καί σίδερα, καί περνοῦσε ἀντίπερα, γρούζοντας ἀκόμη κι ἀλυχτώντας πειστωμένα γιατί δέ μπόρεσε νά κάμει περισσότερο κακό. Ἄλλο ἔρχόταν ἀπό μακριά, ψηλό καί φουσκωμένο, ἀνεμοκυκλοπόδης πολεμιστής μέ φαρμακερές σαγίτες, ἀνυπόμονος νά κάμει καί νά δείξει. Ἐσκαε ὅμως πρῖν νά φτάσει στό σκοπό του καί μανιασμένο ἔστελνε τούς ἀφρούς καταπάνω μας. Καί ἄλλα μύρια σπρώχνονταν ὀλόγυρα βιαστικά ποιό νά χτυπήσει πρῶτο, ποιό νά δώσει τή δυνατότερη πληγή, διαλέγοντας τό μέρος πού θά σκαλώσουν ἀπάνω, σάν ἀσκέρι ἄγριο πολιορκητῶν γύρω σέ ἄπαρτο κάστρο. Ἐνα ἐδῶ λάγγευε κι ἄρπαζε μέ ἀφρισμένα δόντια τήν κουπαστή, ἄλλο ἐκεῖ μέ τό παίξιμο τῆς οὐρᾶς του ἔκανε τρίμματα τή σκάλα· ἄλλο μέ μύτη φοβερή σούβλιζε

τά παραπέτα κι άλλο έπιανε από τήν πρύμη και τάραζε σύ-
ζυλο τό πλεούμενο, σάν κουρέλι. Και άλλα, κοπάδι δλάκερο,
γλιστρούσαν κάτω από τήν καρίνα και γιαμιάζς πηδούσαν
δρθά, πάσχοντας νά τό αναποδογυρίσουν. Και κείνο τό δό-
λιο έγερνε από δῶ, διπλάρωνε από κεί, βουτούσε μέ τήν
πρύμη, σηκώνόταν μέ τήν πλώρη, δερνόταν και βογκούσε
αργά και πονετικά, σάν αισθαντικό πράμα. Ήρθε στιγμή
πού τό συμπόνεσα. Εέχασα τό δικό μου κίνδυνο και γύρισα
σέ κείνο τήν έννοια μου, μή μπορώντας νά φαντασθῶ τί τά-
χα τούς έφταίξε και ήταν τόσο ενάντιά του τά κύματα.

»Τό μπάρκο είχε δυό τρόμπες, μιά στήν πρύμη και μιά
στήν πλώρη. Για νά κινηθοῦν, ήθελαν από τρεῖς ανθρώπους
καθεμιά. Στήν αρχή, δέν αφήναν τόν καπετάνιο νά κατα-
πιαστῆ μέ τίς τρόμπες. Μά έπειτα έγινε· πήγαινε πότε στή
μιά, πότε στήν άλλη, κι έτσι έβγαινε ὁ ναύτης κι έπαιρνε
λίγη ανάσα. Από τήν ώρα πού τρακάρουμε ὡς τήν αύγή
δουλέψαμε καλά. Αν δέ λιγότεψε τό νερό, δέ μπόρεσε
δμως νά μᾶς κεφαλώσει.

»Δέν ξέρω γιατί ή νύχτα άγριεύει τόσο τόν άνθρωπο.
Θηρίο γίνεται· χωρίς νά θέλει άφρίζει· χωρίς νά σκεφτῆ δί-
νει σῶμα στόν κίνδυνο. Τόν φαντάζεται άνθρωπο, δράκο,
και γυρεύει νά μετρηθῆ μαζί του. Νομίζει πώς τόν έχει έμ-
πρός του· πώς τόν αρπάζει από τή μέση και τόν βροντᾶ χά-
μου. Τόν βρίζει — και βλέπει τή βρισιά νά τοῦ κάθεται μυ-
λόπετρα στήν ψυχή. Τόν φτεῖ — και βλέπει τό ρόχαλό του
κακή παρασαρκίδα στό πρόσωπο. Δίνει γροθιά στή γροθιά,
κλοτσιά στήν κλοτσιά, δάγκωμα στό δάγκωμα. Παλεύει μέ
τά χέρια, μέ τά πόδια, μέ τά γόνατα, μέ τό κεφάλι, μέ τά
δόντια, μέ τά νύχια. Γύρω στό σῶμα του νιώθει νά φυτρών-
ουν τόσες δυνάμεις, πού άπορεῖ πῶς δέν τίς ήξερε πριν.
Τόν σπρώχνει από δῶ, από κεί τόν ξεσχίζει, άλλου τόν
στραγγαλίζει. Αισθάνεται νά τόν περιχύνει τό αίμα του, τά
κοψίδια νά κρέμονται στό δάχτυλά του σπαρταριστά, και
κείνος ὄλο φυσᾶ κι ὄλο θυμώνει και άντρεϊεύεται.

»Σέ τέτοια θέση τώρα ήμουν και γῶ. Όλη νύχτα πάλευα
μέ τίς τρόμπες και οὔτε κόπο κατάλαβα, οὔτε κρύο, οὔτε

νύστα, οὔτε τίποτα. Πείσμα μόνο φοβερό. Πατοῦσα τήν
τρόμπα και νόμιζα πῶς έβγαινε άμπουλας τό νερό. Μόλις
δμως πλάκωσε ή μέρα, κόπηκαν τά ήπατά μου. Ό καπε-
ταν-Πήλιουρης, πού λένε οἱ Κρανιδιώτες πῶς βγήκε από
τόν τάφο και γυρίζει στόν κόσμο, δέν έχει ποτέ τή δική μας
κατάντια. Φουσκώσαμε και μαυρίσαμε, πού δέν γνώριζε ὁ
ένας τόν άλλο! Τά μαλλιά μας, τά μουστάκια, τά γένια
σκλήρυναν σάν άγκάθια. Τά μάτια, χωμένα στό πυκνά μα-
τόφρυδα, έχασκαν σάν άσπρα σαλιγκάρια. Όσο για τό
μπάρκο, τό μισό άπόμεινε. Οὔτε παραπέτα, οὔτε κουπαστές,
οὔτε ξάρτια, οὔτε πανιά άκέρια. Και τό άνοιγμα κάτω από
τό ὄκιο έχασκε πάντα νά καταπιεῖ τά πέλαγα. Πρῶτος ὁ
Δημήτρης ὁ Σκοπελίτης, ὁ αξιότερος και πιό χεροδύναμος
τῆς συντροφιάς, δίνει ένα φάσκελο τῆς τρόμπας και ξαπλώ-
νεται τ' ανάσκελα στήν κουβέρτα.

»«Μωρέ σκυλί!» τοῦ φωνάζει ὁ καπεταν-Μπισμάνης, «τί
κάνεις;»

»«Δέν μπορῶ πιά».

»«Μωρέ, θά χαθοῦμε! Έδῶ έχουμε τ'ς ελπίδες μας».

»«Άς χαθοῦμε! Έτσι κι έτσι, θά μᾶς φάει πού θά μᾶς
φάει τό κύμα· κάλλιο μιά ὥρ' άρχύτερα. Λύθηκα...»

»Άλήθεια· ὄλοι ήμαστε λυμένοι. Τά γόνατά μου έτρε-
μαν· τά δάχτυλά μου, ὅπως ήταν κλεισμένα στό σίδερο,
έτσι έμεναν· οὔτε ν' ανοίξουν, οὔτε νά κλείσουν περισσότερο
μποροῦσαν. Εἶχα έναν πόνο στό νεφρά· καθώς έσκυφτα νά
πατήσω τήν τρόμπα, ήθελα άλλον νά μέ τραβᾶ από πίσω
για νά σηκωθῶ. Έτοιμος ήμουν και γῶ νά τήν παρατήσω.
Άλλά στήν ώρα ακούω τό ναύκληρο νά φωνάζει από τήν
πλώρη:

»«Πανί, παιδιά! Ένα πανί!»

»«Ένα πανί!» φωνάζω χωρίς νά ιδῶ τίποτα.

»Εἶδαμε τέλος μακριά ένα μικρό, χαμηλό πανάκι πού αρ-
μένιζε τό μαῖστρο. Μειιάς ζωντάνεψα. Όχι εγῶ· ὄλοι μας.
Κι ὁ Σκοπελίτης ακόμα πήδηξε και ρίχτηκε στήν τρόμπα,
πού έχασκε νά τριξουν ὄλα της τά χάρβαλα. Δένουμε άμέσως
τή σημαία κόμπο στό χαίμαλί ψηλά κι αρχίζουμε νά φωνά-

ζουμε, νά φυσᾶμε τόν κόχυλα καί νά κινουῖμε τίς σκούφιες μας. Μόλις, σάν χελιδονάκι πού σιγοπετᾶ προμηνώντας τήν ἄνοιξη, φαινόταν τό καράβι ἀσώματο μακριά. Καί ὅμως πίστεψα πώς μᾶς εἶδε, πώς ἄκουσε τίς φωνές, γνώρισε τόν κίνδυνο κι ἐρχόταν βόλι καταπάνω μας. Ἦρθε μάλιστα στιγμή πού ἀφήσαμε τίς τρόμπες κι ἔτρεξε καθένας στήν πλώρη γιά νά ἔβρει τίποτα νά πάρει μαζί του.

»«Μωρέ παιδιά, βουλιάζουμε!» ἀκούω ἄξαφνα τή φωνή τοῦ καπετάνιου.

»Πηδάω ἔξω. Γιά πέντε λεφτά τό νερό μᾶς κεφάλωσε. Ριχτήκαμε πάλι ν' ἀρχίσουμε τόν ἀγώνα. Ἀλλά τώρα δέ μᾶς φαινόταν βαρύν. Τό καράβι ὄλο καί πλάκωνε. Σέ λιγάκι φάνηκε ὀλάκερο τό σκαφίδι. Ἀλλά δέν ξέρω γιατί, στοίχειωσε ἡ ἀπελπισία στήν ψυχή μου καί δούλευα ἀκόμη τήν τρόμπα.

»«Ρέ Καληώρα, δέν παραταῶς πιά τήν ἔρμη!» γυρίζει καί μου λέει ὁ καπετάνιος. «νά το, πλάκωσε· τί παιδεύεσαι ἄδικα;»

»«Δέν πειράζει».

»Δέν ἤθελα νά ξεστομίσω τήν ὑποψία, γιατί θά μ' ἐπαίρναν γιά παλαβό. Τό μπάρκο πλησίαζε· διάβαζα μάλιστα καί τ' ὄνομά του στίς κουλοῦρες· τό ἔλεγαν Σωτήρα.

»«Α, ἄ, ἄ!» ἔβαλαν ὄλοι χαρούμενες φωνές.

»Ἀπό κείνους, οὔτε κινήθηκε οὔτε φώναξε κανείς. Εἶδα καλά τόν τιμονιέρη στό τιμόνι, τόν καπετάνιο ὀρθό στήν πρύμη· τό ναύκληρο καί πέντ' ἔξι ναῦτες μέ τίς σκότες στά χέρια. Ὅλοι ἔστεκαν καί μᾶς κοίταζαν, μά οὔτε σχοινιά τοίμαζαν οὔτε τίποτα. Μόνον ὁ σκύλος τους, ἕνας σκύλος μαλλιαρός, κατάμαυρος, μέ κεφάλι ὀλοστρόγγυλο σάν μπόμπα κανονιοῦ, μᾶς ἔστελνε τό ἄγριό του ἀλύχτημα.

»«Τούς ἄτιμους!» ψιθύρισα.

»«Γιά ποιούς λές;» μέ ρώτησε ὁ καπετάνιος.

»«Γιά τούς σκύλους».

»Καί ρίχτηκα πάλι μέ τά δυνατά μου στήν τρόμπα.

»«Ὁρεξη πού τήν ἔχει ὁ Καληώρας!» εἶπε ὁ καπετάνιος γελώντας. «Θαρρεῖς καί θέλει νά τήν ξαραθυμίσει».

»Ὡστόσο τό μπάρκο ἦρθε μιά βόλτα κι ἔπεσε δίπλα μας, δεκαπέντε ὀργιές μακριά. Μά βλέπω ἄξαφνα τόν καπετάνιο νά γυρίζει στόν τιμονιέρη. Μιά τιμονιά, καί τό παίρνει σταβέντο. Βάνουμε τίς φωνές:

»«Μωρ' ἀδέρφια, πνιγόμαστε! Ποῦ μᾶς ἀφήνετε; Σωτηρία!... Ἀδέρφια, πνιγόμαστε! Σωτηρία!...»

»Ἀκούστηκε κάποια φωνή καί πάψαμε, βουλώνοντας ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τό στόμα. Καί μέσα στό ρέκασμα τοῦ κυμάτου καί τό ἀνεμοφύσημα, ἀκούστηκε χαρόσταλο ἀνάμπαιγμα ἡ φωνή:

»«Στήν ἄλλη ζωή! Στήν ἄλλη ζωή!...»

»Δέν τό πίστευαν τ' αὐτιά μου. Εἶπα πώς ὁ καπετάνιος ἤθελε νά παίξει μέ τή θέση μας καί ἄρχισα νά πεισιμώνω περισσότερο γιά τά ἄνοστα χωρατά παρά γιά τή σκληρή του πράξη. Ὁ Σωτήρας ὅμως πάντα μάκραινε. Βάνουμε πάλι τίς ἄγριες φωνές:

»«Μωρ' ἀδέρφια, πνιγόμαστε! Ποῦ μᾶς ἀφήνετε; Σωτηρία! Πνιγόμαστε, σωτηρία!...»

»Βουλώσαμε πάλι τό στόμα· κρατήσαμε τήν ἀνάσα μας. Καί ἡ φωνή ἀπό τό μπάρκο, συντροφιασμένη μέ τό ρέκασμα τοῦ κυμάτου καί τό ἀνεμοβόγκημα, πιό δυνατή καί ἀναμπαίχτρα, ξαναδευτέρωσε:

»«Στήν ἄλλη ζωή! Στήν ἄλλη ζωή!...»

»Ἐμεινε ὅπου βρέθηκε καθένας γιά πολλή ὥρα. Ἀξαφνα, σκορπίσαμε τρελοί, σκαλώσαμε στά κατάρτια καί μονόγνωμοι ἀρχίσαμε νά φασκελώνουμε καί νά φωνάζουμε:

»«Τῆς μάνας σου τό κέρατο! Χάνε μῦνε! Χάνε μῦνε!...»

* * *

»Ὅταν ἄφησα τό κατάρτι, τό μπάρκο ἔμοιαζε μέ νυχτερίδα. Κάπου ἄρχισαν νά ξανοίγουν τά θεμέλια τ' οὐρανοῦ, ἀργά ὅμως, σάν νά πάλευαν συνατοί τους οἱ καιροί. Ἐγερνε νά βασιλέψει ὁ ἥλιος καί τό κύμα, καθώς ἔσκαζε ψηλά, σπιθοβολοῦσε πολύχρωμο καί βροντερό, σάν νά κυλοῦσε συν-

τρίμια από λόγχες και γυμνά σπαθιά, δίκοπους μπαλτάδες και μαχαίρια και κράνη χάλκινα, σπρώχνοντας νά τά ρίξει πέρα στην ακρογιαλιά, μαζί με τά γυμνά κορμιά. Και μέσα στην ύγρη άχνη πού άνεμόφτερη έτρεχε κατά τή νοτιά, τό Τόξο έλαμπε ύφασμένο από νεράιδας χέρι άπάνω σε άεροκάμωτο διασίδι. Μά τί κατάρα πού τήν πήραμε και μεΐς! Τό θεόσταλτο σημάδι, πού προλέγει πάντα τήν καλοσύνη του καιροϋ στους ναυτικούς, γράφτηκε νά προλέγει θαλασσοταραχές και άγριοκαΐρια:

Εΐδες Τόξο τήν αύγή;
Καλοσύνη τό βραδύ.
Εΐδες Τόξο τό βραδύ;
Κακοσύνη τήν αύγή.

»Άρχισα νά πιστεύω πώς ξεγραφτήκαμε από του κόσμου τό βιβλίο· πώς οι άνθρωποι τράβηξαν χέρι μή συνεπάρεται και κείνους του Θεοϋ ή κατάρα. Και άλλοι άν μās άπαντήσουν, έλεγα, έτσι θά μās φερθοϋν. Όμως από τίς πολλές φωνές του καπετάνιου, πού δέν έχανε τό θάρρος του, πιάσαμε πάλι τίς τρόμπες. Τρομπάραμε καμιά ώρα· έπειτα ένας ένας τίς αφήσαμε. Πλάκωσε ώστόσο ή νύχτα. Και τί νύχτα! Κόλαση σωστή. Οϋτε άστρο στον οϋρανό, οϋτε φανός στή θάλασσα! Εΐπε μιά στιγμή νά φυσήξει πονεντογάρμπι, αλλά πάλι τό γύρισε γραιγοτραμουντάνα. Χιόνι άρχισε νά μās σκεπάξει· θυμήθηκε, βλέπεις, ό οϋρανόσ πώς χρειαζόμαστε σάβανο! Νέκρα έπεσε στό καράβι και νόμιζες πώς ήταν παντέρημο στά κύματα. Μόνο στην πλώρη άγουριόταν τό σκυλί και ή τρόμπα στην πρύμη έβγαζε άργά και ρυθμικά τό θρηνητικό της σκούξιμο, κάτω από του καπετάνιου τά χέρια.

»«Μωρέ, ναϋτες πού τούς διάλεξα!» μουρμούριζε.
«Ένας κι ένας! Νά χαθοϋν, δέν βρίσκονται σ' όλη τή γή!
΄Αμ' δέν πάτε, καημένοι μου, νά φορέσετε φουστάνια!»

»«Μά τί θές νά κάνουμε;» του λέει ό Κράπας.

»«Τί νά κάνετε; Νά παλέψετε, μωρέ! Νά παλέψετε! Σ'

άρπαξε από τά πόδια ό Χάρος; Πιάσ' τον από τό λαιμό...
Θά σε πάρει; Νά σε πάρει παλικαρία. Όχι νά σταυρώσεις
τά χέρια και νά παραδοθείς!»

»«Μά δέ βλέπεις πού χάσκει τό κύμα νά μās καταπιεί;»

»«Όσπου νά μέ καταπιεί κείνο, τό ρουφάω γώ!»

»Ό καπεταν-Μπισμάνης γύρευε νά μās κεντήσει τό φιλότιμο. Άλλά ποιός μπορούσε νά κινηθεί; Τό χιόνι πλάκωνε μιά πήχη στό κατάστρομα. Στά σχοινιά, στά κατάρτια, στά σίδερα, στά κουρέλια των πανιων άπλωνόταν κι άσπρογάλιαζε σαν κουλουριασμένα φΐδια. Άπό στιγμή σε στιγμή έρχόταν τό κύμα και μου έδερνε τό πρόσωπο. Μά δέν είχα δύναμη νά σηκωθώ. Άρχισε νά μέ πιάνει άποκαρωμάρα, και κεί πού ήμουν άκόμη ζωντανός νόμιζα πώς ήμουν κουφάρι, πώς μέ κυλοϋσαν τά κύματα. Έλεγα πώς ήμουν πρησμένος ταβούλι· πώς τό κεφάλι μου ήταν όμοιο μ' ένα ρουμοβάρελο· πώς τά πόδια μου ζύγιζαν καθένα από πεντακόσια καντάρια! Άξαφνα, λέει, τά θεριά τής θάλασσας, τά σκυλόψαρα και οι φάλαινες, οι ξιφιοί και τά δελφίνια τριγύρισαν λαΐμαργα τό κουφάρι μου και πιάσανε διαβολικόν καβγά με τά όρνια τ' οϋρανοϋ για τά κοψΐδια μου. Έγώ τά κοΐταζα και γελοϋσα σκαστά και τρανταχτά γέλια, βλέποντας νά λαχταροϋν τ' άρρωστημένα κρέατά μου. Κι έπειτα, λέει, τό κεφάλι μου, άργοκυλώντας, πάντα μαϋρο και παρόμοιο μ' ένα ρουμοβάρελο, βρέθηκε στό λιμάνι τής Ύδρας. Ήταν άνήμερα Λαμπρή κι ή χώρα έλαμπε κάτασπρη, σαν μαρμαρόχτιστη, και μοσχοβολοϋσε σαν εκκλησιά. Τρομπόνια βροντοϋσαν και βαροϋσαν παιχνΐδια κι έπαιζε ρουμπΐνι στό ποτήρι τό κρασί κι έλαμπαν στά χέρια κατακόκκινα τ' άβγά κι έτρεμε τό Χριστός άνέστη σε κοραλλένια χείλη. Τό κεφάλι μου, άργοκυλώντας μέσ' από τά σημαιοστόλιστα πλεούμενα, ήρθε κι άραξε στην ακρογιαλιά, και βγήκαν οι νιές περδικοστΐθες, με τά κίτρινα φακΐόλια και τά λαμπρά γκόλφια τους, ήρθαν τά λεβεντόπαιδα με τά τσόχινα βρακΐα και τά πλατιά ζωνάρια τους, με κοΐταζαν κι έλεγαν μ' άπορία: «Τίνος είναι τοϋτο τό κεφάλι;» Ήρθαν μαζί οι φίλοι και συγγενείς, μ' έβλεπαν και κείνοι, ρωτοϋσαν κι έλεγαν:

“Τάχα τίνος είναι τοῦτο τό κεφάλι;” Ἐγώ τούς ἄκουα καί στενοχωριόμουν πού δέ μέ γνώριζαν, κι ἤθελα νά τούς φωνάξω: “Δικό μου είναι, τοῦ Καληώρα, τοῦ βλάμη σας, καί πῶς δέν τό γνωρίζετε; Ἐμένα μέ γνωρίζουν οἱ στρατές καί τά διάβατα, μέ τρέμουν τά βαγένια καί τά καπηλειά. Ὁ Μπαταριάς, σάν ἀρχίσω τούς σκοπούς μου, σπάει τίς κόρδες τοῦ λαγούτου του, κι ὁ Σουλειμάνης ἀπαραιτεῖ τό νάι του στή φωνή μου. Ἐγώ, ἄν σηκώσω μάτι στά ψηλά τά παραθύρια, ἀρνιέται κάθε γυναίκα τόν ἄντρα της· κι ἄν σύρω τό χέρι στή μέση μου, τό αἷμα κατουρεῖ κάθε μάνας γέννα. Ἐγώ ψάρεψα πρῶτος τό μελάτι στους βυθούς τῆς Μπαρμπαριάς καί ξερίζωσα τό στοιχειωμένο γιούσουρι μ’ ἓνα μου τίναγμα. Οἱ Καλυμνιῶτες εἶδαν τό βούτημά μου καί θάμασαν. Μ’ εἶδε τό σκυλόψαρο, μοβόρικο ψάρι, κι ἤρθε μπρός στό γυαλί τῆς περικεφαλαίας μου θέλοντας νά γνωρίσει τό νέο θεριό πού συνεμπῆκε στά νερά του. Μέ εἶδαν οἱ Ἀραπάδες τῆς Βεγγάζης καί μέ τίμησαν ὡς βασιλέα· μοῦ ἄφησαν ἐλεύθερο τό πηγάδι πού θά πίνω νερό καί τό κοπάδι πού θά τρώγω τό κρέας. Ἐμένα μ’ ἔμαθαν ἀπό μικρό παιδί ὅλ’ οἱ ἀνέμοι, ἀπό λεβάντε σέ πονέντε καί ἀπό βοριά σέ ὄστρια· καί συντρόφεψαν τό νυχτοπερπάτημά μου ὅλα τ’ ἀστέρια τ’ οὐρανοῦ. Ἐγώ εἶμαι ὁ Καληώρας, ὁ βλάμης σας, πού μέ γνωρίζουν τά πόρτα τῆς Μαύρης Θάλασσας καί τῆς Ἀσπρης τά λιμάνια, πέρα καί πέρα, καί πῶς ἐσεῖς δέν μέ γνωρίζετε;”

»Αὐτά καί ἄλλα ἤθελα νά τούς εἰπῶ· μά δέ μποροῦσα νά βγάλω λέξη ἀπό τό στόμα μου. Ὡσπου μ’ ἄρπαξαν τά παλικάρια καί οἱ λυγρές καί βγήκαν πέρα στό Βληχό νά παίξουν κλοτσοσκούφι. Ἐδῶ μ’ ἔριχναν, ἐκεῖ μέ πετοῦσαν ὀλημερίς. Γελοῦσαν οἱ λυγρές δυνατά, καί στό γέλιο τους μάντευα τῆς καρδιάς τῆ λαχτάρα. Τραγουδοῦσαν τά παλικάρια κι ἔλεγαν μέ τό τραγούδι καί μέ τό παίξιμο τῶν ματιῶν τόν πόθο καί τόν καημό τους. Καί γώ πού ἔβλεπα ἐκεῖνο τό γοργοπαίξιμο, πού ἄκουα ἐκεῖνα τ’ ἀσημένια γέλια, σέ κόλαση ἤμουν ἀπ’ τῆ ζήλια, γιατί δέν ἤμουν σέ κείνη τήν παράδεισο!

»Τό βάσανό μου βάσταξε, λέει, ὡς τό ἡλιοβασίλεμα. Καί τότε ὅλοι μαζί ἔφεραν τό κεφάλι μου καί τό ἔθαψαν πίσω ἀπό τῆς Παπαντῆς τό Ἅγιο Βῆμα· καί θάφτοντας τραγουδοῦσαν καί μοῦ ἔλεγαν:

»“Στήν ἄλλη ζωή! Στήν ἄλλη ζωή!...”

»Μέσα στό καταχώνιασμα, ἀκούω μιά φωνή νά μοῦ φέρνει τό ἀέρι:

»“Ἐ, ἀπό τό μπάρκο! Ἐ...”

»Τόσο ἤμουν ἀπελπισμένος, πού δέν ἤθελα νά πιστέψω τά ἴδια μου τ’ αὐτιά. Καί ὅταν πάλι δυνατότερη καί πιό κοντά ξαναδευτέρωσε, εἶπα πῶς ἦταν κάποιος ἀπό τούς συντρόφους μου πού ἀγγελοκρούσαν. Μά, δόξα νά ἔχει ὁ Θεός, δέν ἦταν ἀπό τούς συντρόφους μου· ἦταν ἀπό τή γολέτα πού μᾶς ἔσωσε.

»Ὅλοι σωθήκαμε, ἓνας ἀπόμεινε: ὁ σκύλος μας. Κανένα δέν ἄφηγε νά τόν ζυγώσει. Τοῦ καπετάνιου, πού τόλμησε νά τόν πιάσει, τοῦ ἔκαμε κουρέλια τό μουσαμά. Καί τά χαράματα πού βολταζάροντας νά βροῦμε τόν καιρό περάσαμε πάλι ἀπό κεῖ, εἶδα τό μπάρκο νά κατεβαίνει στά νερά ἤσυχο, σάν καλόγνωμη ψυχή πού ἔκαμε στόν κόσμο τήν ἀποστολή της· καί ἄκουσα γιά ὕστερη φορά τῆ φωνή τοῦ σκύλου νά γαργαρίζει καί νά σβήνει μέσα στό ρέκασμα τοῦ κυμάτου καί τοῦ ἀνέμου τό βόγχο, σά νά μᾶς ἔλεγε κείνος μέ παράπονο:

»“Στήν ἄλλη ζωή! Στήν ἄλλη ζωή!...”

* * *

»Δέν ξέρω πόσον καιρό κοιμήθηκα μέσα στή γολέτα. Μόλις πατήσαμε κεῖ, μᾶς ἔγδυσαν οἱ ναῦτες ἀπό τά ροῦχα, πού ἔβγαιναν μαζί μέ τό πετσί, μᾶς πότισαν τσάι μέ τό ρούμι καί μᾶς ξάπλωσαν στά ζεστά κρεβατοστρώσια. Ὅταν ἄνοιξα τά μάτια, ἤμαστε μπρός στά Μπουγάζια. Ὁ οὐρανός χρυσογάλανος καί ἡ θάλασσα στρωτό κρυστάλλι. Οἱ μύριες τῆς γλῶσσες φιλοῦσαν ἀπαλά τίς στεριές. Ἀνατολή καί Ρούμελη, κάτασπρες ἀπό τό χιόνι, ἀστραποβολοῦσαν στό

λιοπύρι και καθρεφτίζονταν στά νερά. Ψαρόβαρκες με τ' άσπρα και τά κόκκινα πανάκια τους άρμενίζαν στις άκρογιαλιές, σάν θαλασσοπούλια πού σκύφτουν νά παιγνιδίσουν με τό κύμα. Καράβια κάθε λογής κατέβαιναν βαρυφορτωμένα· ανέβαιναν άλλα άδειανά από τά Μπουγάζια. Άπάνω από τό κεφάλι μας πετούσαν σύγνεφα πουλιά.

»Γύρω στά κάστρα άνέμιζαν οι κόκκινες σημαίες και άστραφτε τών κανονιών τό άτσάλι, ήχολογοῦσαν οι σάλπιγγες και κοκκίνιζαν δασοφυτρωμένες παπαρούνες τά φέσια. "Όλα φαίνονταν πασίχαρα και γελαστά. "Έπεσα στά γόνατα και με πήραν τά δάκρυα. "Αχ ναι, τ' άδέρφι· δέ φαίνεται τόσο όμορφος ό κόσμος στόν άνθρωπο, παρά όταν κινδυνέψει νά τόν χάσει!

»Η γολέτα ήταν γαλαξιδιώτικη, τοῦ καπεταν-Καρέλη. Έρχόταν από τόν Σουλινά φορτωμένη σιτάρι για τήν Πάτρα. Ήταν όμως χολέρα στόν Ποταμό και θά πήγαινε πρώτα νά κάνει καραντίνα στις Δήλες. "Ό καπεταν-Καρέλης μās ρώτησε αν ήθελε κανείς νά βγει στην Πόλη· μά όλοι μονόγνωμοι ζητήσαμε νά μās πάρει στην Έλλάδα. Δέν ξέρω γιατί, όταν κανείς κινδυνέψει, πιθυμάει τόσο τήν πατρίδα και τούς συγγενείς του. Πολλές φορές μου έτυχε νά κινδυνέψω στην θάλασσα. Μία φορά πήγα νά ψοφήσω από πλευρίτη στό γερμανικό νοσοκομείο της Πόλης. "Άλλη μία φορά στην καραντίνα της Σινώπης έκαμα δυό μήνες από χολέρα. Στο Ταϊγάνι ένα χειμώνα έπεσα από τό κατάρτι κατακέφαλα και έκαμα έφτά μήνες στο στρώμα. Μά πάντα, μόλις έπαιρνα τήν καλύτερη, μονοφύσημα τραβοῦσα για τήν πατρίδα. Και, στην θάλασσα πού άρμενίζω, γλυκύτερες ώρες από κείνες δέ γνώρισε ακόμα ή ψυχή μου. Με τά δάκρυα στά μάτια έτρεχα και αγκάλιαζα, όχι μονάχα τούς συγγενείς, μά και κάθε συντοπίτη μου. "Όλοι φαίνονταν άγγελιοι στά μάτια μου. Και οι πέτρες ακόμη πιστευα πώς με χαιρετούσαν και μου έλεγαν: Καλωσόρισες! Καλωσόρισες!

»Οί άλλοι βέβαια είχαν περισσότερο δικιο νά ζητήσουν τήν πατρίδα. Καθένας είχε τούς γονέους, τούς συγγενείς, τούς φίλους του. Έγώ τίποτα δέν περιμένα. Άπό μικρός

όρφανεψα και από μικρός ξενιτεύθηκα με τά καράβια. Πέντ' έξι μήνες πριν, με κατάφεραν και άρρεβωνιάστηκα με μία φτωχούλα. Δέν τή συλλογιζόμουν όμως, παρά σάν έβλεπα τόν άρρεβώνα στο δάχτυλό μου. Μά τώρα, από τή στιγμή πού βρέθηκα στην γολέτα, εκείνη πρώτη έλαμψε μπρός μου, με τή φτωχή της φορεσιά, δακρυσμένη, νά δέρνεται άπάνω στο εύκαιρο μνημα μου. Δέν ξέρω γιατί άνάτειλε στο νοῦ μου άξαφνα πώς ή τύχη εκείνης ήταν νά σωθῶ· πώς ό Θεός θέλησε νά μή μαραθοῦν παράωρα τά νιάτα της, νά μή μαυρίσει ή καρδούλα της, πριν ανοίξει σάν τριαντάφυλλο στοῦ γάμου τή δροσιά· νά μή γίνει χήρα πριν νύφη γίνει ή όρφανούλα! Και ή αγάπη σε μία ώρα φύτρωσε μέσα μου και ρίζιασε σάν τόν κισσό, πού πιάνει κάθε κούφωμα και κάθε χαραμάδα, και πρασινίζει και άνθοστολίζει τούς τοίχους τοῦ έρμόσπιτου! Τήν είχα μπρός μου και όμορφιές της έβρισκα· γελοῦσε, και οι άγριοι κάμποι άνθιζαν και πεντοβολοῦσαν. Δέν έβλεπα τήν ώρα νά φτάσω στην Έλλάδα. "Εστειλα γραμμα της θειās της από τήν Πόλη και της έλεγα νά τοιμαστοῦν για τό γάμο και πλακώνω. Τό σπιτάκι μου, πού σφάλισε άφότου πέθαναν τά γονικά μου και σκούριασαν οι κλειδωνιές, χορτάριασαν οι πόρτες και έπνιξε ή άγριαγκαθιά και τό μαμούδι τήν αὐλή του, θά τό στολίσει, έλεγα, εκείνη σά νεράιδα· θά φυτέψει μηλιά στην πόρτα και κλήμα στην αὐλή· θά κρεμάσει μοσχομύριστ' άφροκῦδωνα πάνω απ' τό κρεβάτι και ρόιδα πολύκλωνα ψηλά στο πατερό!

»Οί σύντροφοί μου άρχισαν νά διηγῶνται τόν κίνδυνό μας με περιφρόνηση και νά παιζογελα ό ένας τόν άλλο για τό φόβο του. "Επλαθε καθένας ό,τι τοῦ κατέβαινε και παρουσίαζε τόν εαυτό του για ήρωα. Σε μένα μάλιστα, πού ήμουν σάν αφαιρεμένος, ρίχτηκαν όλοι και με πείραζαν στά γερά. "Ό καπεταν-Μπισμάνης, δέν ήταν ώρα νά φανῶ μπρός του και νά μή μου φωνάζει γελώντας:

»"Έ, Καληώρα! Δέν πās λίγο νά δουλέψεις τήν τρόμπα;"

»Τέλος, κατεβήκαμε στις Δήλες. "Ό Θεός νά τό κάμει λιμάνι! "Όσο τόν έχει στο σορόκο, καλά· άμα όμως τόν πά-

ρει τραμουντάνα και κατεβάσει ο Τσικνιάς, ούδέ βάρκα δέ μένει μέσα. Γυρεύαμε τόπο ν' ἀράξουμε· ποῦ ν' ἀράξουμε; Ἐβδομήντα κομμάτια καράβια, μικρά μεγάλα, ἦταν ἐκεῖ· χωριστά πέντ' ἔξι βαπόρια. Ἀπό τὰ κατάρτια καί τὰ σχοινιά πίστεψα πῶς ἔμπαινα σέ πυκνοντυμένο δάσος χειμῶνα καιρό. Ὡστόσο, ἦρθε ὁ πιλότος καί μᾶς ἀράξε κατά τὰ Κοκκινάδια. Δέν ἀράξαμε ἀκόμη, καί βλέπω τόν καπεταν-Μπισμάνη κατακόκκινο, ξεσκούφωτο, ἀναμαλλιασμένο, νά τρέχει στήν πλώρη, νά καβαλάει τό μπαστούνι, ν' ἀρπάζει τόν ἔξω φλόκο, καί χτυπώντας τό στῆθος του νά βρίζει καί νά καταριέται καί νά θεωρίχνει. Κοιτάζω καλά: τό καταραμένο μάρκο ἔστεκε δίπλα μας!

»«Παλιοςόπανε! Παπλωματά! Καραβανά!» ἀλυχτοῦσε ὁ καπετάνιος μας. «Δέ φοβήθηκες, μωρέ, τό Θεό; Τή θάλασσα δέ φοβήθηκες; Μά ἔχω τίς ἐλπίδες μου! Θάλασσα, μωρέ, ἄν εἶναι, θάν τό δείξει, ἀργά γλήγορα!»

»Εἶδα κι ἔπαθα νά τόν ἡσυχάσω. Τέλος, πῆρε νά νυχτώνει καί κακά σημάδια ἔδειχνε ὁ καιρός. Ὁ ἥλιος βασίλεψε μαραμένους πίσω ἀπό τή Σίφνο. Τά οὐρανοθέμελα σκούρα-ναν κι οἱ χαμηλές στεριές ἀσπρισαν γύρω σάν κιμωλία. Τῆς Τήνου τό βουνό ἔβαλε τή σκούφια του καί ὁ Τσικνιάς σκοτείνιασε. Ἀσυνήθιστη κίνηση ἄρχισε στίς Δῆλες, σάν σέ μερμηγκοφωλιά τά πρωτοβρόχια. Στό πόδι, μαρινάροι! Ἄλλοι στά σχοινιά, ἄλλοι στίς ἄγκυρες, ἄλλοι στίς βάρκες, ἄλλοι στά κατάρτια! Χέρια, πόδια, νύχια, δόντια σέ κίνηση. Ἐνα καράβι ἐδῶ μάζωνε τήν ἄγκυρα· παρέκει ἄλλο ἔριχνε καί τή σπεράντσα· ἄλλο κατέβαζε τίς σταύρωσες· ἐδῶ ἔπαιρναν πρυμύσχοινα, κεῖ τὰ βαπόρια κάπνιζαν. Πλάκωνε, νομίζεις, ἐπίβουλος ἐχθρός καί καθένας τοιμαζόταν νά τόν ἀντικρίσει μέ ὅλα του τά σύνεργα.

»Καί ἀλήθεια, σέ λίγο πλάκωσε ὁ ἐχθρός. Μαῦρος, θεοσκότεινος, πέταξε ἀπό τόν Τσικνιά ὁ χιονιάς μέ ἄγριες φωνές καί φτεροκοπήματα κι ἔκαμε τό λιμάνι μαλλιά κουβάρια. Ἐκεῖ ν' ἀκούσεις τή σαλαλοή καί τό θρῆνο. Σίδερα βροντοῦσαν, ξύλα τρίζανε, φωνές ἀντηχοῦσαν κι ἀλυχτήματα. Ἐκανες ἐδῶ, τοῖχος γκρεμιζόταν. Ἄκουες ἐκεῖ, λεῦκες

ἐγερναν ξεριζωμένες. Ἐδῶ τριζοβολοῦσαν ὀξιές θεόρατες, ἐκεῖ βροντοῦσαν χιλιόχρονες βελανιές· δεξιά χούγιαζαν πεῦκα φουντωτά, ἀριστερά στέναζαν λυγερά κυπαρίσσια. Σ' ἓνα μυκονιάτικο καράβι φορτωμένο ξυλεία πετοῦσαν τά σανίδια σάν πούπουλα καί σκέπασαν τή θάλασσα ὡς πέρα στό νησί! Ἐνα τσερνίκι σμυρνέικο, κάρβουνα φορτωμένο, τό ἄδειασε τέλεια. Μία σφουγγαράδικη μηχανή τήν ἔγδυσε, σάν νά τήν πάτησαν κουρσάροι. Τά βαπόρια πῆραν τίς ἄγκυρές τους καί ἀγριοσφουρίζοντας ρίχτηκαν στραβά πάνω στά πλεούμενα. Ἐμεῖς ἤμαστε στήν ἄκρη κι εὐκόλα, ἀμολώντας τήν ἄγκυρα, βγήκαμε πέρα, κάτω ἀπό τίς Μικρές Δῆλες.

»Ὅλη τή νύχτα βάσταξε ὁ θρῆνος. Καί ὅταν ἔφεξε ἡ ἡμέρα, εἶδα τό κακό πού ἔγινε. Ἄλλα καράβια ἦταν μισοσπασμένα, ἄλλα γδυμένα ἀπό ξάρτια· ἓνα ἐδῶ εἶχε τή μισή πρύμη φαγωμένη· ἄλλο ἦταν δίχως μπαστούνι καί φλόκους. Τό βασιλικό ἔγερνε καί κρατοῦσε καρφωμένο στήν ἄγκυρά του ἓνα σαμιώτικο τρεχαντήρι. Δέν ξέρω πῶς, πῆγα στήν πρύμη καί βλέπω τόν καπεταν-Μπισμάνη γονατιστόν πίσω στό τιμόνι, νά κλαίει καί νά μύρεται σά γυναίκα.

»«Τ' ἔχεις, καπετάνιε, τ' ἔπαθες;» τόν ρωτάω.

»«Ἄχ, μωρέ παιδί!» λέει στενάζοντας. «Μ' ὀργίστηκε ὁ Θεός! Ὁ κακομοίρης χάθηκε, φτωχός ἄνθρωπος...»

»Γυρίζω κατά τὰ Κοκκινάδια· ὁ Σωτήρας μαδέρια βρισκότανε στίς πέτρες, καί κοντά οἱ ναῦτες του, βρεμένοι ὡς τό κόκαλο, τουρτούριζαν γύρω στή φωτιά. Κι ἀκόμη κοντά ὁ καπετάνιος του, ἀναμαλλιασμένος καί ἀγριομάτης, κοίταζε τά ναυάγια σάν νά κοίταζε τῶν παιδιῶν του τά σκέλεθρα. Μωρέ, μονοβδόμαδα ἔκαμ' ἔλαβε. Τό τίναξε ἀπάνω του σάν ἀστραπόβολο! Ἀλήθεια, λυπήθηκα καί γώ τό μάρκο. Μά ἡ θάλασσα ἔκαμε τήν κρίση της».

Ὁ μπαρμπα-Καληώρας σῶπασε τέλος. Ἄλλά τό τσοῦρμα ἔμεινε ἄφωνο γιά πολλή ὥρα. Δέν συλλογιζόταν κανεῖς τόν κίνδυνο τοῦ σπετσιώτικου μάρκου, οὔτε τό φριχτό δράμα τῆς Μαύρης Θάλασσας, οὔτε τίς παλικαριές κι αἰσθηματολογίες τοῦ γερο-ναυτικοῦ. Ποιός λίγο, ποιός πολύ,

τά έχουν όλοι περάσει, όλοι τά έχουν αισθανθεί. Έκείνο πού τούς έκαμε έντύπωση ήταν τό πάθημα του Σωτήρα. Καθένας φανταζότανε τή θεϊκή όργή, μαύρο πουλί, ν' ακολουθεϊ από ψηλά τό καράβι και τέλος νά του ρίχεται και νά τό πετσοκόβει μέ άσπλαχνιά. Τρόμος τούς είχε κυριέψει. Και όταν ακούστηκε ή καμπάνα τής βάρδιας, σηκώθηκε καθένας και πήγε νά πιάσει τή δουλειά του, δίχως χωρατά και πειράγματα. Μόνον ό Κώστας ό θερμαστής, πάντα ό ίδιος, ήθέλησε πάλι νά κεντήσει τό γέροντα:

«Έλα, πές μας, μπαρμπα-Καληώρα, πόσες φορές έναυάγησης;»

Ό ύπωναύκληρος τώρα σηκώθηκε πάλι άλύγιστος, τά μάτια του σπιθοβόλησαν θυμούς και φοβερίσματα, και μέ τήν άρβανίτικη προφορά του, κομματιαστή και βαριά και συρμένη, γύρισε και είπε:

«Μωρέ, άντε πόρρρ... Έσεϊς νά πάτε νά βυζάχτε γάλα κι ύστερα νά 'ρθεϊτε νά μιλήσ'τε μεταμένα. Άμήηη... τόν καιρό πού γώ άρμένιζα τά πέλαγα, έσεϊς δέν ήσαστε μουδέ σπόρος στ' άχαμνά του πατέρα σας!»

ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ

ΓΕΡΟΝΤΟΜΠΑΣΜΕΝΟΣ ό βασιλιάς του Λιβόρνου δέν έχει όρεξη για τιμές, δέν έχει χέρι για σκήπτρο. Σάρακας τά χρόνια τόν ρίξανε στα γηρατειά, τά γηρατειά σαπίλα, του νέκρωσαν τics φιλοδοξίες. Χιόνι ρίχνει στον Όλυμπο! Άσπρα, κατάσπρα τά μαλλιά, τρεμάμενα τά πόδια, στείρα ταφόπλακα ή καρδιά. Έ νέα ζωή πολυθύρβη, μεγαλοφάνταστη, άντρειωμένη σκορπα τριγύρω του, φεύγει και χάνεται, σαν γάργαρο νερό πού τρέχει κάτω από ρουπάκι κατάξερο. Πώς νά τήν αισθανθεί και πού νά τήν ακολουθήσει; Άδύνατο! Κράζει τό γιό του, μονάκριβο βλαστό, παρακαλεϊ και λέγει του μέ σβησμένη φωνή, μέ θολωμένα μάτια:

«Καλέ μου και χρυσέ μου, έλα και πάρε τα. Ντύσου χλαμύδα τό σιδεροπουκάμισο· βάλε τό στέμμα στεφάνι άγκαθερό· κράτει τό σκήπτρο κεντρί του έθνους σου, δέσποζε και κυβέρνα. Κυβέρνα σαν πατέρας και σα βασιλιάς».

Τό βασιλόπουλο πεισματικά του άπαντα:

«Πατέρα σε όνομάζω και βασιλιά σε προσκυνώ. Δέ θέλω τίποτα· δέν πιάνω τίποτα. Κακότροπη Γοργόνα στέκεται δίπλα σου. Βασίλειο δέν όρίζεις· λαό δέν κυβερνάς. Έ τή Γοργόνα διώχνω ή έγώ χάνομαι».

Και παίρνει μιά μπρατσέρα μέ κόκκινο πανί, καλά τήν άρματώνει, βγαίνει στο πέλαγο. Δέν έχει χάρη μόνο τήν παλικαριά, μά σμίγει και τή γνώση τό βασιλόπουλο. Δέν παίρνει μόνον άρματα φονικά, δοξάρια και σαγίτες, σπαθιά και άπελατίκια· μά και τροφές, βρώση και πόση για ξεγέλασμα. Παίρνει κρέατα — βόδια όλακερα· παίρνει ψωμιά — φούρνους άδαπάνητους· παίρνει κρασιά — βαρέλια χιλιο-

στέφανα. Καί βάνει πλώρη ἴσα γιά τό νησί.

«Ἡ σώνω τό λαό μου ἢ ἐγώ χάνομαι» λέει ἀποφασιστικά.

* * *

Γοργόνα τή λένε οἱ ναῦτες, ἀλλά μοιάζει μέ σαλαμάντρα· σαλαμάντρα κυματιστή, ὀλογάλαζη, πέτρινο ξερονήσι ἀνάμεσα στά διάφανα νερά τοῦ Λιβόρνου. Ἐκεῖ πάνω φώλιαζαν οἱ Ἀράπηδες, τέσσεροι Ἀράπηδες αἰμοβόροι καί ἀπάνθρωποι, στοιχεῖά τοῦ κόσμου, τρόμος τῶν θαλασσινῶν. Ἔνας πατέρας ἦταν, δυό του παιδιὰ κι ἕνας ἀνιψιός. Σκληρός ὁ πατέρας, ἄκαρδα τά παιδιὰ, ὁ ἀνιψιός θεριψύχος. Οὔτε νόμο ξέραν, οὔτε Θεό. Μόνο μιά τράτα εἶχαν, καλαρματωμένη καί γοργοκίνητη. Φωλιασμένοι ἐκεῖ παραμόνευαν νυχτόημερα τά πέλαγα. Καί μόλις ἔβλεπαν κακότυχο πλεούμενο, ἀπάνω του! Ποιός μπορούσε νά γλιτώσει; Ποιός τολμοῦσε ν' ἀντισταθεῖ; Κούρσευαν τό πράμα, ἔτρωγαν τούς ἀνθρώπους, βύθιζαν τά πλεούμενα. Λάμιες τῆς θάλασσας κακόγνωμες.

Πολλά παλικάρια κίνησαν καί πῆγαν νά τούς πολεμήσουν· πολλά βασιλόπουλα ἠθέλησαν νά δοξασθοῦν μέ τό θάνατό τους. Μά ὅσοι κι ἄν πῆγαν, κανεῖς δέν πρόφθασε νά μετανιώσει γιά τό κίνημά του. Τό ἄχαρο νησί, σάν νά ἦταν δασοφυτωμένο μέ λησμοβότανο, τούς κοίμιζε παντοτινά, ἔδειχνε στό λιοπύρι βωμούς τά κόκαλα. Καί οἱ Ἀράπηδες θεριακωμένοι, πάντα πικροί κι ἀδάμαστοι, κάθονταν ἐκεῖ, φοβέρα τοῦ ναυτόκοσμου.

Μά τοῦ Λιβόρνου τό βασιλόπουλο τρέχει γοργά τώρα, ἐλπιδοφορτωμένο καί πολυκάτεχο. Ἡ εὐχή τοῦ λαοῦ γίνεται ἄερί καί φουσκώνει τό κόκκινο πανί· τῶν θαλασσῶν τά δάκρυα σμίγουν μέ τό γαλάζιο κύμα καί λαχτίζουν ἐμπρός στό σκαφίδι του. Ἐφτασε νύχτα στῶν κακούργων τή μονιά· ἔβγαλε τίς προμήθειες ὅλες. Βγάζει τά κρέατα — βόδια ὀλάκερα· βγάζει τά καρβέλια — φούρνους ἀδαπάνητους· βγάζει τό κρασί — βαρέλια χιλιοστέφανα. Βγάζει καί τ'

ἀπλώνει ὅλα στήν ἀκρογιαλιά, καί κεῖνο κρύβεται μέ τή μπρατσέρα σ' ἕνα ἀπόσκεπο λιμανάκι. Τάχα θά χορτάσουν τ' ἀχόρταγα στοιχεῖά μέ τίς προμήθειές του;

Τήν αὐγή μέ τό σύθαμπο κατεβαίνουν οἱ Ἀράπηδες στήν ἀκρογιαλιά, βλέπουν τά κρέατα καί τά ψωμιά. Τά βλέπουν καί ρωτᾶν ποιός τάχα νά τά ἴσσει. Βέβαια κάποιος πού τρομάζει τ' ὄνομά τους, τρέμει στόν ἴσκιό τους. Μά τά ῥέγονται περισσότερο παρά ν' ἀποροῦν. Κάθονται, τρῶνε καί παραχορταίνουν. Βλέπουν καί τό κρασί, τό μυρίζονται. Περισσότερο διψοῦν παρά ξαφνίζονται. Ρίχνονται καί ρουφοῦν πάσχουν νά ξεδιψάσουν.

«Μήν τό πίνουμε τό δόλιο, μπάρμπα, καί δέν ξέρουμε τό τί μᾶς βρίσκει» λέει μιά στιγμή ὁ ἀνιψιός στό θεῖο του.

Χασονούσης ἐκεῖνος, δίνει του μιά μπάτσα καί στραβώνει τή σαγόνα του. Καί ρίχνεται πάλι στό κρασί ὁ γέρος· ρίχνονται τά δυό παιδιὰ· ρίχνεται κι ὁ ἀνιψιός γιά νά ξεχάσει τόν πόνο του. Ρούφα ρούφα, τ' ἀδειάζουν τά βαγένια. Ἀδειάζουν τά βαγένια, τυλώνουν τά στομάχια τους, σκοτίζουν τό νοῦ τους. Ἀρχίζουν τά τραγούδια· πιάνουν τό χορό. Χορεύουν καί χορεύουν, ὥσπου ξαπλώνονται στόν ἄμμο, ἀναίσθητα κορμιά. Πάγανα τώρα οἱ μαῦροι δαίμονες!

Τότε ἀφήνει τόν κρυψώνα του τό βασιλόπουλο· κοιτάζει ἄφοβα τούς Ἀράπηδες καί χαμογελά. Δέ χάνει καιρό, δένει τους καλά, μέ βαριές ἀλυσίδες τούς φορτώνει, σαβούρα ρίχνει στή μπρατσέρα· φτάνει γοργά στό Λιβόρνο.

«Ὁ λαός μου σώθηκε» συλλογιέται πασίχαρος σέ ὄλο τό ταξίδι.

* * *

Ὁ γέροντας βασιλιάς ἀπάνω στόν ὀλόχρυσό θρόνο του παραλυμένος κείμεται ἀπό φόβο καί ἀπελπισία. Ἐρημιά τριγύρω καί θλίψη μέσα του. Ἡ Δωδεκάδα τόν παραστέκει χλομή καί τ' ἄρματα λαμπρά προστατεύουν τήν ἀκριβή ζωή του. Μά ἐκεῖνος, ἀνήσυχος, ἕνα ἄρμα προσμένει κι ἕνα σύμβουλο: τό παιδί του. Ἐμπρός, τό ἄψεγο κρύσταλλο τοῦ πα-

ραμυθιού δείχνει του κάτω λιμάνι πολυθόρυβο· πανιά και άρμενα πλήθος, άπέραντη θάλασσα πού όργώνεται από σκαφίδια χίλια. Τά σκαφίδια όμως δέν έχουν γλώσσα γι' αυτόν· οί βίγλες δέν του δίνουν τό ποθητό σημάδι. 'Η Γοργόνα, λέει, του κράτησε τόν άκριβογιό· έρημος θά μείνει και άβλαστος ό δοξασμένος θρόνος του στόν αιώνα!

“Άξαφνα, διάπλατη άνοίγει ή πόρτα και ξανθή άχτίνα μπαίνει μέσα τό βασιλόπουλο.

«Πατέρα σέ όνομάζω και βασιλιά σέ προσκυνώ» λέει γονατίζοντας. «Όλα τά παίρνω τώρα και σ' άλαφρώνω τή ζωή. Ντύνομαι τή χλαμύδα, τό σιδεροπουκάμισο· βάνω τό στέμμα, στεφάνι άγκαθερό· παίρνω τό σκήπτρο, κεντρί του έθνους μου. Κυβερνώ σάν πατέρας και σά βασιλιάς».

Δέν πρόφτασε ν' άγκαλιάσει τό παιδί του ό γέροντας, κι έξω άκούστηκε φωνή τρανολάλητη, άγρια και κακή, λές και τό ξερονήσι κοσμοχαλαστής κύκλωσε τό παλάτι.

«Έκδίκηση! Έκδίκηση!» διπλοτριπλώνει στά μεσουράνα ή φωνή.

Ό λαός ξαρματώνει τούς φρουρούς, άνοίγει μέ τά τσεκούρια τίς πόρτες, ανεβαίνει τίς ταπητοστρωμένες σκάλες, σχίζει κουρέλια τίς μεταξωτές κουρτίνες, συντρίβει τά βάζα, φτάνει άγριόθυμος εμπρός στό βασιλιά.

«Νά σέ ρωτήσω, πατέρα μου δικαιοκρίτη» του λέει, «μέ τί πληρώνει εκείνος πού πατάει τήν καραντίνα;»

«Μέ θάνατο».

«Υπόγραψε».

Πατάει πρόθυμα τή χρυσή βούλα του ό βασιλιάς στή θανατική άπόφαση. Τότε του διηγείται ό λαός τό κάμωμα του βασιλόπουλου. Κακή χολέρα θέριζε τά περίχωρα και είχε καραντίνα ή πόλη. Όμως τό βασιλόπουλο δέν πρόσμενε πρώτα νά καθαριθει· ήρθε γραμμή στό παλάτι. Μπορεί νά ήφερε τήν άρρώστια και μέσα στά σπίτια τους.

«Εύχαριστώ» λέει ό βασιλιάς δακρύζοντας. «Παιδί μου τό βασιλόπουλο, παιδί μου κι ό νόμος. Τό βασιλόπουλο άδίκησε τό νόμο· εκείνος θά χάσει τό βασιλόπουλο».

Πήραν τό μονάκριβο βλαστό, στ' άνη τόν έντυσαν, και

τό άσπλαχνο λεπίδι του λαού έκοψε τό βασιλικό δεντρί από τή ρίζα του.

Τώρα καταμεσίς του Λιβόρνου οί Άραπάδες στέκουν μαρμαρωμένοι, μέ τίς άλυσίδες στό λαιμό βαριές. Ό γέροντας πρώτος, άπλωμένος προύμυτα στήν πλάκα, τά χοντρά χείλη του άνοίγει φάραγγας, δείχνει τά δόντια του σά νά θέλει νά χάψει τά πέλαγα. Τά δύο του παιδιά άνασκειωμένα σηκώνουν τά μάτια μέ πόνο στόν ουρανό, λές και γυρεύουν τό έλεος. Δίπλα ό άνιψιός, μέ τή σαγόνα ξεκλειδωμένη, μορφάζει άπαίσια σά νά νιώθει άκόμη τόν πόνο του. Κι επάνω απ' όλους όλόρθο τό βασιλόπουλο, ό νικητής και μάρτυρας, δείχνει χαρά και λύπη στό άγένειο πρόσωπο.

Τό τρισεύγενο θύμα έχει κακούργους γιά θρόνο του. 'Η νέα ζωή, πολυθόρυβη, μεγαλοφάνταστη, άντρειωμένη, σκορπά τριγύρω του άκόμη, φεύγει και χάνεται, σάν γάργαρα νερό πού τρέχει κάτω από ρουπάκι κατάξερο. Και κάπου κάπου φωνή τρεμάμενη, του λαού ίσως, ίσως του γεροντομπασμένου βασιλιά, θρήνος γίνεται και κράζει τό βασιλόπουλο:

«Καλέ μου και χρυσέ μου, έλα και πάρε τα. Ντύσου χλαμύδα τό σιδεροπουκάμισο· βάλε τό στέμμα στεφάνι άγκαθερό· κράτει τό σκήπτρο κεντρί του έθνους σου· δέσποζε και κυβέρνα. Κυβέρνα σάν πατέρας και σά βασιλιάς...»

ΒΙΟΠΑΛΛΙΣΤΗΣ

ΝΑ ΣΟΥ ΕΙΠΩ, καπεταν-Σταμάτη· εκείν' ἡ γάμπια δέ μου φαίνεται γερή».

«Δίκιο ἔχεις, καπεταν-Βασίλη· καὶ ὁ τρίγκος θέλει ἄλλαμα. Μαράζι τό 'χω νά περάσω τόν Καβοντόρο χωρίς ζημιά. Πότε φλόκο θά μου σχίσει, πότε κορζέτο θά μου κόψει, πότε θά μου σηκώσει μπαλόκι τό φλίσ. Στό τελευταῖο καβατζάρισμα μου 'σπασε τόν τρίγκο στή βόλτα».

«Χοντρός κάβος, π' ἀνάθεμά τον!»

Οἱ δύο μας στό κάσαρο τοῦ Ἄι-Νικόλα κουτσοπίνουμε χιώτικη μαστίχα καί ρουφούσαμε τό τσιμπούκι, προσμένοντας ἀνυπόμονα τό φαγί. Τρεῖς μέρες τώρα μᾶς ἔδενε κεῖ, τόν Ταξιάρχη, τό μπρίκι μου, καί τό μπαρκομπέστια τοῦ καπεταν-Τραγοῦδα, κάλμα μπουνάτσα. Ἄλλά δέν ἤμαστε μοναχοί. Μπάρακα, γολέτες, σκοῦνες, μπρίκια, τρεχαντήρια, νάβες ἔστεκαν σκόρπια μπρός στήν Τρωάδα. Κάπου τριάντα κομμάτια δλάρμενα. Καί καθένα μέ τό δρόμο του. Μά τί δρόμο! Οὔτε τρίχα δέ σάλευαν ἀπό τή θέση τους. Ὅλα μέ τό τσιμπούκι στή δύση, κοιτάζαν, λές μαρμαρωμένα, κάποιον φοβερό φάντασμα νά προβάλλει ἀπό τά οὐρανοθέμελα.

Ἡ θάλασσα ἔμοιαζε λαπά χρυσογάλαζο. Ἐδῶ καί κεῖ μολύβιζε ἀπό τόν ἴσκιον διαβατάρικου σύγγενου. Ἄλωνάκια κροσσωτά, μακρυλαρίκια κρυσταλλόστρωτα, ριγωτά ὀργώματα, ἔδειχναν ἀπάνω κάτω τά ρέματα. Καί παντοῦ ὀλόγουρα οἱ ἀρμενιστάδες πληθος, μέ τό μικρούτσικο πανάκι καί τόν κυβερνήτη τους, ἀρμένιζαν κι ἀρμένιζαν, τῆς γαλήνης ἀλάθευτα σημάδια.

Ὁ οὐρανός σταχτογάλαζος ἄχνιζε ἀπό τό λιοπύρι. Ὁ τρωαδίτικος κάμπος, κυματιστός, χαμηλόγερνε ἀπό τῆς

ἴδης τά ριζά ὡς τή θάλασσα. Χωριαδάκια δενδροφυτεμένα πρόβαιναν ἐδῶ καί κεῖ στά ψηλώματα, κοκκίνιζαν ὀργωμένες οἱ πλαγιές καί τά λακκώματα, γαλαζοπράσινη καταχνιά, καθισμένη πέρα, τά λιοστάσια καί τίς πουρναριές σημάδευε. Ἡ ζωὴ ἐπλεκε τόν πλοκὸ τῆς τώρα παντοῦ, ἡμερο καί ποθητό, δίχως σάλαγο πολέμου καί ἀρμάτων λαμποκοπήματα. Δίπλα ἡ Τένεδος φύτρωνε ἀπό τό κύμα κατάξερη, κοκκινόμαυρη, μέ τίς φτερωτές τῶν μύλων χασκισμένες, σάν νά ζητοῦσαν ἐλεημοσύνη τόν ἄνεμο. Καί κάτω, στό μελαψὸ ἀκρωτήρι τοῦ Καραμπαμπᾶ, μαύριζε ἴσκιος πελώριος, σάν νά ἦταν τοῦ Ἀχιλλέα ὁ ἴσκιος καί ζητοῦσε βασιλοπούλας αἷμα στόν τάφο του.

Ἄν δέ δούλευε τό πανάκι, δούλευαν ὅμως τά κουτιά. Οἱ πιὸ ἀνυπόμονοι καπετάνοι ἔβαλαν τίς βάρκες νά σύρουνε ρυμούλκιο· οἱ ἄλλοι ἔκαναν βίζιτες. Ποιὸς εἶχε νά χαιρετήσει ἀδερφό, ποιὸς πατέρα, ποιὸς συγγενεῖς, φίλους, πατριῶτες. Πολλοὶ νά ξεκαθαρίσουν παλιούς λογαριασμούς· ἄλλοι γιὰ νά τελειώσουν συμπεθεριά· ἄλλοι νά μιλήσουν γιὰ τά οἰκογενειακά τους. Τά ἔχει αὐτά ἡ θάλασσα. Χωρίζει γιὰ χρόνια καί σμίγει μιὰ στιγμή. Δέν ἔχεις πάντα στό χέρι τόν καιρὸ, καί σάν τόν ἔβρεις, τρέχεις μαζί του θέλοντας καί μὴ.

Ἐκαμα καί γώ κάμποσες βίζιτες. Εἶχα τά δικά μου, τίς ληψοδοσίες μου. Τό πρωὶ πού γύριζα στό μπρίκι ἀπὸ ἓνα γαλαξιδιώτικο, κάνω ἔτσι καί βλέπω τόν Ἄι-Νικόλα τοῦ καπεταν-Τραγοῦδα. Μπρέ, σάν τά χιόνια! Καιρούς καί χρόνια εἶχα ν' ἀνταμώσω τό φίλο μου. Δεκαπέντε κλειστά, ὅταν μίσειψε ἀπὸ τό νησί μας καί πῆγε νά σμίξει μέ μιὰ πιπεροχῆρα στήν Ἀττάλεια. Ἐλεγαν πὼς τό ἤβρε καλά μέ τή χῆρα — παρά μέ οὐρά! Ἐχτισε τό μπαρκομπέστια καί φόρτωνε γιὰ λογαριασμό του. Εἶχε σπίτια, μαγαζιά, ταβέρνες, ἀποθήκες· χοντροκαραβοκύρης σωστός!

Πηδάω στή σκάλα, σκαρφαλώνω ἀπάνω. Μπρέ, καλῶς τον! Μπρέ, καλῶς τον! Μάτς μούτς! Μᾶς παίρνουν τά δάκρυα. Ἀπὸ τά δάκρυα πέσαμε στό τσιμπούκι καί τή μαστίχα ὥστε νά γίνει τό φαγί.

«Ξέρεις;» μού λέει ο καπεταν-Τραγούδας· «έχω μέσα και τόν άνιψιό μου τό Μανωλιό, τό παιδί τής Ζαφειρένιας».

«Μπά, ποῦ 'ναι το;»

Γνώριζα καλά τό Μανωλιό. Ήταν παιδί μάλαμα, κάστρο καρδιά· δουλευτής τίμιος. Ήκαμε χρόνο στό μπρίκι μου και λόγο δέν άλλαξα μαζί του. Ή ματιά μου προσταγή· ο λόγος μου δουλειά του. Ήταν και κείνος άπ' τ' άποπαίδια τής τύχης. Μόλις γεννήθηκε, ήβρε τά βάσανα μπρός του. Λάμια τόν καρτέραγε ή δουλειά, σίδερο ή ανάγκη, θολό ποτάμι του γονιου τό άμάρτημα. Ο πατέρας του ήταν καλός καραβοκύρης· αλλά κάποια Κοντοσκαλιώτισσα του σήκωσε τά μυαλά. Και άν ήταν τά μυαλά, μικρό τό κακό· του σήκωσε όμως και τό ψωμί τών παιδιών του. Άφησε τέσσερα κορίτσια, τή γυναίκα του και τό Μανωλιό μικρό, και κόλλησε μαζί της. Ούτε γράμμα, ούτε λεφτά έστελνε σπίτι του. Ποῦ νά χορτάσει ο ρούφουλας! Τόν μάδησε καλά, του έφαγε και τό καράβι, έπειτα μιά κλοτσιά, κι όξω ο καπεταν-Μαθιός. Όξω, φτωχός και σακατεμένος. Γυρίζει στο νησί, βρίσκει τό σπίτι πουλημένο, τίς κόρες του ξενοδουλεῦτρες, τό Μανωλιό ναυτόπουλο. Θέλησε νά πιάσει δουλειά, νά πληρώσει τίς άνοησίες του, μά ήταν άργά. Θές άπό τό πιωτό, θές άπό κατάχρησες, δέν ήταν άξιος ούτε φύλλο νά σηκώσει. Τόν μάζωξαν τά κορίτσια του και τόν διατήρησαν ώσπου έκλεισε τά μάτια.

Ο Μανωλιός όμως δέν άκλούθησε τόν πατέρα του. Ρίχτηκε σύψυχος στη δουλειά και τήν οικονομία. Γυναίκες δέν ήταν γι' αυτόν, ταβέρνες, παιχνίδια, καβγάδες, τίποτα. Ήσα στο δρόμο του. Έτσι κατάφερε νά παντρέψει ως τώρα τίς τρεις άδερφές του, νά συγγενέψει με τά καλύτερα σπίτια.

«Ε» του λέω, «Μανωλιό» μόλις τόν είδα. «Τώρα ποῦ έβγαλες άπό πάνω σου τό βάρος, νά κοιτάξουμε νά παντρευτείς και σύ».

«Εγώ;» λέει με πικρό χαμόγελο. «Εγώ παντρεύτηκα. Πήρα τέσσερες γυναίκες».

«Τίς άδερφάδες σου λές; Ήκεινες, με τή δόξα του Θεου, τίς ζέκαμες. Μένει ακόμα ή Ρούσα· μά και κείνη, καθώς

άκουσα, τήν έχεις άρρεβωνιασμένη. Θα μάσεις και κείνης τά λίγα πολλά της, κι έπειτα νά σκεφτείς για λόγου σου».

«Τά μάζεψα και κείνης· τά μάζεψα και τά 'δωκα. Προχτές στην Πόλη έλαβα γράμμα και μου 'λεγε πώς έκαμαν τό γάμο στις δεκαπέντε του Μαρτιου. Ήπιαν, λέει, και στις χαρές μου· τίς δικές μου χαρές...»

Είπε τά τελευταία λόγια του με τέτοιο άνάμπαιγμα, που άνατρίχιασα. Νομίζεις πώς του εύχήθηκαν νά πιάσει τόν ουρανό με τά χέρια.

«Γιατί όχι;» του είπα. «Ήρθε ή άράδα σου».

«Ή άράδα μου για ταξίδι» άποκρίθηκε με τό ίδιο χαμόγελο.

«Για ταξίδι; ΉΑ, τό φιλαράκο!» γυρίζω και λέω του καπεταν-Τραγοῦδα. «Τήν έχει, βλέπω, και σημαδεμένη. Δέν μου λές, κατά ποῦ; Άπάνω ή κάτω;»

Δέν έδειξε ούτε τήν Άσπρη ούτε τή Μαύρη Θάλασσα.

«Κάτω» μου κάνει, δίνοντας μπηχτή.

Δέν ύποψιάστηκα και άρχισα νά τόν πειράζω. Ή μαστίχα μου κέντησε για καλά τήν όρεξη και μυριζόμενουν λιμασμένος τήν τσίκνα του μαγεριου. Ήκει έβραζε τό άθανατο φαγι μας. Και, φαίνεται, δέν ήμουν έγώ μονάχα που πεινούσα· ήταν όλο τό πλήρωμα. Τί τά θές, ο ναύτης δέν είναι πλασμένος για τό καθισιό. Ζωή του είναι ή φουρτούνα, τό πέλαγο· θανάτος του ή γαλήνη. Μήν τόν άφήνεις νά συλλογιέται γιατί τόν έχασες. Τους έβλεπα όλους τώρα νευρικούς, άνήσυχους, με κατεβασμένα μούτρα νά γυρίζουν στο μαγεριό. Ήθελαν νά έβρουν δουλειά με τό φαγι. Μερικοί, καθισμένοι στην κουπαστή, έπαιζαν πέρα δῶθε τά γυμνά ποδάρια τους με τόση δύναμη, λές κι ήθελαν νά τά ξεκλειδώσουν. Άλλοι, άγκαλιασμένοι στο κατάρτι, έσφιγγαν ζουλώντας άπονα τό στήθος τους. Δύο τρεις, σκυμμένοι κάτω, έβλεπαν τό στεκάμενο νερό και βλαστημούσαν, έφτυναν άπάνω του με θυμό. Ένας έρέθιζε τό μαῦρο καραβόσκυλο νά ριχθεί στη γάτα. Ο ύποναύκληρος με άλλους δυό μπάλωναν στην πλώρη ένα πανί· και οι λοιποί όρθοστεκάμενοι, με τά χέρια σταυρωμένα, τήν πίπα στο στόμα, σήκωναν τά

μάτια στά πανιά μέ αγωνία. Τί τά κοίταζαν; Ψόφια ἔστεκαν στή θέση τους, ἀφούσκωτα, νυσταγμένα, καί τούς ἴσκιους ἔριχναν συγχυσμένους μέ τούς ἴσκιους τῶν καταρτιῶν, τῶν μακαράδων, τῶν σχοιγιῶν, ἕναν ἀπάνω στόν ἄλλον, ὡς κάτω στό πενταπάστροκο κατάστρωμα.

Γιά μένα, γιά τήν πείνα μου, ἤβρεμα ἦταν ἡ κουβέντα τοῦ Μανωλιοῦ καί ἐξακολουθοῦσα νά τόν πειράζω ἀλύπητα.

«Ἐχει γρόσια;»

«Οὐ, ἄμετρα!»

«Ἐχει γλώσσα;»

«Κατά τόν καιρό. Τώρα εἶναι ἀλαλη· μά σάν θυμώσει, κουφαίνεσαι νά τήν ἀκοῦς».

Κι ὄλο χαμογέλαε. Ἐγώ ἐπίμενα:

«Ἐέρει τραγούδια;»

«Θάλασσα».

«Εἶναι ἄσπρη, μαύρη, γαλανή, μελαχρινή;»

«Γαλανή».

Τό εἶπε σοβαρά· στύλωσε τά μάτια του στό κουφό κύμα μέ τόση τρυφεράδα, πού πάγωσα. Δέν κοιτάζει ἀγαπητικός μέ τόσον πόθο τήν ἀγαπητική του. Ἄλλά καί κεῖνο, ἀνάθεμά το — ναί, τό νερό, πού ἦταν πήχτρα μπρός μας — ἔκαμε ἄξαφνα κάτι σοῦφρες καί πάφλασε ἐδεκεῖ, τινάζοντας διαμαντένιο ἀφρόδροσο, σά ν' ἀνατρίχιαζε στό βλέμμα του.

«Μπρέ!»

Μέ τό πόδι κούνησα τόν καπεταν-Τραγούδα. Ἄλλά κεῖνος ρουφοῦσε μακάριος τότσιμπούκι μέ τόν κεχριμπαρένιο λουλά, μέ τή φέσα ὀρθή στό κεφάλι, μέ τή βράκα χυμένη λόξες στό κεντητό πεύκι, λές κι ἀναπαυόταν ἀπάνω στά πλούτη του. Δέν ἔδινε πεντάρα γιά τίς κουβέντες τῶν φτωχῶν καί τῶν δυστυχησμένων. Ἦθελε νά εἶναι σκληρός καί ἄπονος. Μόνο τό ἐγώ του γνώριζε. Ὅταν ἔμαθε τήν κακομυαλιά τοῦ γαμπροῦ του, τή δυστυχία τῆς ἀδερφῆς του, τῶν ἀνιψιῶν του τή δύσκολη ζωή, δέν ἀπλωσε χέρι νά τούς βοηθήσει. Πῆγαν πολλοί νά τοῦ παραστήσουν τήν ἀνάγκη τους, νά τοῦ ζητήσουν συνδρομή· ἐκεῖνος, τόν κουφό.

«Καθένας» ἔλεγε, «κάνει τήν τύχη μοναχός του. Ἄλί σέ

κεῖνον πού περιμένει ἀπό ξένο χέρι! Ἄλί στόν κοῦκο πού γεννᾶ σέ ξένη φωλιά! Ἐγώ, ναί! Ἐγώ» — καί δέν ἔλεγε πώς αὐτός ἦταν πρῶτος κοῦκος — «μόνος μου ἦβρα τήν τύχη μου. Τήν ἔπιασα ἀπό τά μαλλιά καί τήν ἔσυρα ὑποταχτική μου. Ἄς τό κάμουν κι ἄλλοι. Ἐγώ, μήν περιμένουν νά τούς δώσω τίποτα!»

Εἶπα πώς πῆγαν ὅλοι καί τοῦ μίλησαν. Ἐνας μοναχά δέν πῆγε· ὁ Μανωλιός. Φιλότιμο παιδί. Δέν πλησίασε τό θεῖό του, παρά σάν ἀρρεβώνιασε καί τή Ρούσα. Καί τότε ὄχι σά συγγενής, ἀλλά ναύτης. Καί ὁ καπεταν-Τραγούδας τόν εἶχε ὅπως καί τούς ἄλλους ναῦτες του· τίποτα περισσότερο. Ἄν θές μάλιστα, κάτι λιγότερο ἀπό τούς ἄλλους.

«Δέν κάνει» συλλογίστηκε, «νά τοῦ δώσω θάρρος, γιατί τεμπελιάζει. Κι ἡ τεμπελιά μπορεῖ νά τόν φέρει ἴσα στό δρόμο τοῦ πατέρα του».

Γύρισα πάλι στό Μανωλιό.

«Βρέ παιδί μου» τοῦ λέω, «τί κουβέντες εἶν' αὐτές;»

«Καθώς μοῦ βαρεῖς χορεύω, καπεταν-Βασίλη. Τί θές νά σοῦ εἰπῶ; Μοῦ μιλάς γιά παντρεία, σά νά λές νά σηκώσω ἕνα σακί στόν ὄμο. Καλά, τό σήκωσα· κι ἔπειτα; Νά σοῦ ξεμολογηθῶ λοιπόν, σάν πατέρα μου· νέτα σκέτα. Ὅρεξη δέν ἔχω νά ζήσω πιά. Δέν ξέρω γιατί, μά δέν ἔχω. Γνωρίζεις πῶς δούλεψα ἀπό τά μικρά μου χρόνια. Ὅσο εἶχα μπρός μου κεῖνα τά κορίτσια, ἤθελα νά ζήσω καί νά δουλέψω. Ὅχι νά ζήσω, μά καί τρομάρα εἶχα μή χάσω ἄξαφνα τή ζωή καί τ' ἀφήσω ἔρημα στό ἔλεος καί τήν καταφρόνια τοῦ κόσμου. Ἐκανα τή νύχτα μέρα. Ὅσο στέκει τ' ἀλόγου ἡ οὐρά, καί γώ στάθηκα. Σέ πολλά ἡ τύχη μοῦ ἦρθε κόντρα· κόντρα τῆς βγῆχα καί γώ μέ τά ὄλα μου. Δέν εἶχα σκοπό νά πισωπατήσω μηδέ τρίχα. Ἐμοιαζα μ' ἕνα γερό βαπόρι πού ἔχει τούς φούρνους ἀναμμένους, τά λεβέτια ζεστά, γεμάτο τόν ἀτμό, καί δέν τολμᾶ μηδέ κύμα μηδ' ἀνεμος νά τοῦ κόψει τό δρόμο. Ὡς τά προχτές πού ἔλαβα τό τελευταῖο γράμμα στήν Πόλη. Μόλις διάβασα πώς ἔγινε καί τῆς Ρούσας ὁ γάμος, λύθηκαν τά ἥπατά μου. Θεές ἦταν ἀνέλπιστη χαρά, θές τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἄμα τέλειωσα,

κάτι ανάλαφρο και κάτι ζεστό ένιωσα να φεύγει από την καρδιά μου κι έπεσα άναίσθητος. 'Από τότε δέν έχω πιά όρεξη για δουλειά· ούτε για ζωή. Μέ φωνάζει άκαμάτη ό θεϊός μου, κι έχει δικιο· τό καταλαβαίνω πώς έχει δικιο. Μά τί να κάνω; "Ός εδώ ήταν ή συρμή μου. "Έσωσα, πές, τό κάρβουνό μου, έσβησαν οί φωτιές, κρύωσαν τά λεβέτια και στάθηκα. Και καλά πού έφτασα ως εδώ! Φαντάσου άν έμενα καταμεσής του δρόμου, ν' αφήσω την άδερφούλα μου παραπονεμένη... Τώρα — ώρα μου· δέ δίνω μιά πεντάρα. "Άσπρος άγγελος μονάχα, κι άς έρθει τό γρηγορότερο».

Κι έλεγε τά λόγια του τόσο μετρημένα, τόσο άπλά, πού πίστεψα πώς ήθελε να πείσει, όχι έμέ, αλλά τόν ίδιο τόν έαυτό του. Τό μελαχρινό πρόσωπο, τά μεγάλα θαλασσιά μάτια του, τά γενάκια του τά καστανά και τά σγουρά μαλλιά του έδιναν τόση σοβαρότη στα λόγια του, πού μ' έπιανε σεβασμός. Δέν τολμούσα να τόν άντισκόψω. Τίποτα άπάνω του δέν έδειχνε την άπελπισία. "Όλα του ήσυχα σαν τή θάλασσα πού μάς κρυφάκουε. Μόνο τά χείλη του μιά δυό φορές σπαρτάρησαν άξαφνα, λές και φλόγα ό λόγος έβγαине από τά φυλλοκάρδια του.

Τόλμησα τέλος κάτι να του ειπώ, να του αλλάξω τό νοϋ.

«Μά, παιδί μου...»

'Αλλά μόλις άρχισα, και βλέπω τόν καπεταν-Τραγούδα να πηδάει άπάνω.

«Στά πόστα σας!» προστάζει με άγρια φωνή. «Βάλε τό τιμόνι στή μπάντα! "Αλα, μόλα, γάμπια! Μπούκα τουρκέτο!»

Τρέχουν οί ναϋτες άπάνω κάτω. "Άλλοι στα μπράτσα, άλλοι στις κόστες, άλλοι στα στράλια. Τό βάρυπνο ξύλο ζύπνησε, ψυχωμένη κι άράθυμη Γοργόνα.

«Στή βάρκα σου, καπεταν-Βασίλη!» γυρίζει σε μένα. «Στή βάρκα σου και μάς σήκωσε! Τό φαγί τό φυλάω γι' άλλη φορά, σαν ξανανταμωθοϋμε με τό καλό».

"Άνεμο μάς έβγαλε ό Καράμπαμπας. Σφύριζε άγριος κι ανατάραζε άπ' άκρη σε άκρη τή θάλασσα. Τά ξύλα, ξένοιαστα, τ' άρπαξε στήν τρελή του δύναμη και τά σκόρπισε

φτερά σ' όλο τό πέλαγο. "Αλλα έριξε στον άμμο τής Τρωάδας, άλλα έχωσε στο λιμάνι τής Τένεδος, άλλα διπλάρωσε στο Σίγκρι, άλλα ξόρισε κάτω για τό κανάλι τής Μάλτας. "Άλλο δρόμο είχαν, άλλου τά 'στειλε.

Πηδάω στή βάρκα και τρέχω στο μπρίκι. 'Ο γραμματικός μου κατάφερε να κρατήσει τόν Ταξίαρχη κι έπεσα μέσα. Σοβράνο ήρθα στο μπαρκομπέστια του καπεταν-Τραγούδα για να πιάσω τή γραμμή μου. 'Αλλά βλέπω εκεί μεγάλη ταραχή. Ναϋτες έτρεχαν, βάρκες έριχναν στή θάλασσα, φωνές, κακό, σά να βούλιαζε άξαφνα τό πλεύομενο. 'Ο καπετάνιος, όρθός στο κάσαρο, ξεσκούφωτος, κατακόκκινος, βλαστημούσε κι έβριζε κινώντας τά χέρια σά φτερωτές.

'Ορθοπλωρίζω δύσκολα και ρωτάω:

«Τ' είναι, μωρέ; Τί πάθατε; Βοήθεια θέλετε;»

«'Ο Μανωλιός μας πνίγηκε! 'Ο Μανωλιός μας χάθηκε!» θρηνηλογεί ό καπεταν-Τραγούδας.

'Η καταστροφή έλιωσε τό χιόνι τής καρδιάς του. Κακόμοιρο παιδί! Νερό πήγε να σύρει με τόν κουβά, παραπάτησε στο ξύλο, έπεσε, πάει. "Όσο κι άν γύρεψαν οί βάρκες, πουθενά δέν τόν ήβραν. Τό κύμα ζηλιάρικο τόν σφιχτόδεσε στήν άγκαλιά του, για πάντα τόν κράτησε. Τάχα έκαμε την υπόσχεσή του; Ποιός ξέρει. Μά ό βιοπαλαιστής αναπαύθηκε.

Ο ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ

«**Ε**ΙΜΑΣΤΕ άντρες έμείς· ό,τι και νά ειπέις, είμαστε άντρες!» ειπε ό ύπονάυκληρος καθισμένος ανάμεσα στό πλήρωμα. «Έλληνας, σου λέει ό άλλος· δέν είναι παίξε γέλασε. Έχουμε τά κακά μας, δέ λέω· πήραμε δρόμο στραβό, σάν τό κακοκυβερνημένο πλεύομένο· μά δέν είμαστε και ντίπ για πέταμα. Και νά είμαστε για πέταμα, πάλι δέ θά χαθούμε. Θέλουμε δέ θέλουμε, θά ζήσουμε. Θά ζήσουμε και θά θεριέψουμε και θά δοξαστούμε, όπως και πρώτα. Τό σιδερόξυλο, σιδερόξυλο είναι, όσο κι άν τό κουτσουρέφεις· όσο κι άν τοῦ μαδήσεις τήν κορφή, άν τοῦ ζεματίσεις τά φύλλα, άν τοῦ πριονίσεις τά κλαδιά. Ό λέοντας, λέοντας λέγεται, όσο κι άν τοῦ ψαλιδίσεις τή χήτη, άν τοῦ κόψεις τήν ούρά, άν τοῦ βγάλεις τά νύχια, άν τοῦ ξεριζώσεις τά δόντια. Φτάνει τό βρούχημά του νά σέ πάει ριπιτί. Τό έχει τό σκαρί μας, ναι· τό θέλ' ή τύχη μας νά είμαστε πάντα μεγάλοι. Όπου κι άν γυρίσεις, σέ στεριές και θάλασσες, σέ νότο και βοριά, σ' άνατολή και δύση, θά τό ιδείς γραμμένο. Και γραμμένο όχι μέ ανθρώπινο κοντύλι, αλλά μέ τό ίδιο χέρι, τό παντοδύναμο χέρι τοῦ Δημιουργοῦ. Είμαστε άντρες, σου λέω!

»Νά, κοίταξε στήν άνατολή. Έκει βγαίνει ό ήλιος, ήλιος λαμπρός και άβασίλευτος — ό ήλιος τοῦ Γένους μας. Όποιος δέν έχει μάτια, εκείνος δέ βλέπει τή χαραυγή· έθνική χαραυγή, πόθος και καημός αιώνων όλων — όχι κουραφέξαλα.

»Κοίταξε γύρω μας: Θάλασσα φουρτουνιασμένη, ούρανός κατασκότεινος, στεριές σκουντουφλιασμένες, φορτωμένες δάκρυα και φαρμάκι. Θεριά τά κύματα χτυπάνε τό καράβι

μας. Λύσσα και χολή μάς πολεμά. Τό νερό δέρνει τή στεριά, τήν τρώει, τήν ξεσχίζει, τήν πετσοκόβει άπονα, όσο νά κάμει τά πάντα θάλασσα και ν' άπλωθει άχόρταγος ρούφου-λας στόν παράνομο κόσμο.

»Μά γύρισε κατά τήν Έρακλειά. Καιρός διαμάντι· νερό τρισάγιο. Τό μάτι τοῦ Θεοῦ εκεί έπεσε. Έχεις άρρώστια; Πήγαινε νά γιατρευτείς. Έχεις πονόματο; Άλειψε τά ματόφυλλά σου ν' άγναντέψεις κόσμους. Είσαι κουφός; Θ' άκούσεις άρμονίες. Βερέμης είσαι; Διγενής έγινε. Η κολυμπήθρα τοῦ Σιλώαμ εκεί βρίσκεται για μάς. Κολυμπήθρα σωματική, κολυμπήθρα ψυχική, έθνική πρώτ' άπ' όλα. Είναι ή Άγια Τράπεζα τής Άγια-Σοφιάς, τό προσκυνητάρι τοῦ Γένους μας.

* * *

»Τήν άπαρτη Πόλη μας ξένου πόδι τήν πάτησε — ποδάρι Βενετσάνου. Ό τυφλός Δάνδολος μέ ξεμωραμένου πιθυμιά εκλεισε στήν άσαρκη άγκαλιά τήν παρθένα μας· μάρανε τά ρόδα τοῦ προσώπου της μέ τό βρωμερό του χνότο· ρούφηξε τό τρισάγιο αίμα της μέ τά σαλιαριστά φιλήματά του. Έννιακόσιων χρόνων ένδοξη ζωή, τήν έσβησε μ' ένα του σφιχταγκάλιασμα. Ό Λάσκαρης, φαρμακωμένης ώρας βασιλιάς, φεύγει μακριά συνεπαίρονοντας τοῦ Γένους τήν έλπίδα, τήν άθάνατη σπορά, πού θά γυρίσει πάλι μία μέρα θεριεμένος εκδικητής. Και ό κατακτητής, Φράγκοι και Βενετσάνοι και Γερμανοί άδέσποτοι, σάν τό άψύ πουλάρι, πού τσαλαπατεϊ μέ τά πέταλά του τ' άβρά λούλουδα, χύνονται άπάνω της άχόρταγοι. Μέ τό σταυρό τους συντρίβουν τό σταυρό μας· μέ τή θρησκεία τους πελεκοῦν τή θρησκεία μας. Γκρεμίζουν εκκλησίες, ποδοπατοῦν καλλιτεχνήματα, μολύνουν άγιάσματα, άποτεφρώνουν πνευματικά άριστουργήματα. Και σφάζουν γέροντες, άτιμάζουν παρθένες, πατοῦν άρχόντων μέγαρα, ξαπλώνονται σέ βασιλικά κλινάρια· νεκρούς γυμνώνουν ένδοξους, ποδοκυλοῦνε στέμματα θαυμαστά. Στενάζει ή Βασιλεύουσα· μοιρολογά ή Σιών μας! Και ό

Δάνδολος, γιός κουρσάρων, δέ λησμονεῖ τήν τέχνη τῶν πατέρων του. Κουρσεύει, καί θέλει μέ ξένα καί ἀταίριαστα στολίδια νά στολίσαι τή λιμνογέννητη πατρίδα του.

»Γαλέρες φεύγουν καί γαλέρες ἔρχονται. Παίρνουν τόν πλοῦτο μας τόν ἀδαπάνητο, τή δόξα μας, τήν ἀβασίλευτη τή λάμψη, τή σοφία, τά ιερά μας. Ἡ Βενετιά τά δέχεται περίχαρη, στολιζεται καί καμαρώνει σάν ξιπασμένη καί ἄμυαλη τσιγγάνα. Ζώνεται τό σπαθί τοῦ Κωνσταντίνου μας τό βλογημένο, πού ἔχει στό θηκάρι του τόν οὐρανό μέ τ' ἄστρα, τή θάλασσα μέ τά καράβια, τή γῆ μέ τά κάστρα της — ἱστορία χρυσόγλυπτη τοῦ ἀπέραντου Κράτους μας. Παίρνει τήν κολυμπήθρα, πού τόσοι βαφτιστῆκαν πορφυρογέννητοι, καί βαφτίζει μέσα τῶν ἐμπόρων τά παιδιά. Μέ τίς χρυσόπορτες τοῦ ναοῦ μας στολίζει τόν Ἅγιο Πέτρο της· στήνει στούς πύργους της τό Ρολόγι, θαῦμα τοῦ κόσμου, μέ τούς Μάγους πού χαιρετοῦν ταπεινοί τοῦ Χριστοῦ μας τή Γέννηση· στήνει στίς πλατεῖες της τ' ἄλογα τ' ἀνεμοπόδαρα, ἀκράτητου λαοῦ συμβολική παράσταση.

»Γαλέρες φεύγουν καί γαλέρες ἔρχονται. Παίρνουν τά πλούτη μας, τή δόξα, τά ιερά μας. Ἄλλοῦ τά πᾶνε, στή Δύση τήν τρισβάμβαρη, νά ἡμερέψουν καί κείνης τούς λαούς, νά δοξάσουν καί κείνης τά χῶματα.

»Ἡ Ἁγιατράπεζα ὅμως δέν ἀκολουθεῖ. Ἡ πλάκα ἡ πολύτιμη, πού τήν ἔστησε ὁ Ἰουστινιανός στή μέση τοῦ Ναοῦ, λαμπρό ζαφεῖρι στή χρυσή σφεντόνα του· ἡ πλάκα πού ἄκουσε τόσα Νικητήρια καί θυσίασε ἀπάνω της ὁ Φῶτιος, δέν πάει νά κλειστεῖ σκιάβα στά δολερά τείχη, στ' ἀρπαχτικά χέρια τοῦ Ἰνοκέντιου. Ὁχι· δέν πάει. Ἄνοιξε ἡ καρίνα στά δυό καί γλίστρησε ἡ Ἁγιατράπεζα στά νερά τοῦ Μαρμαραῖ. Ὁ βοῦρκος ἔφυγε ἀπό κοντά της, ὅπως φεύγει ἡ ἁμαρτία τό Σταυρό, καί ὁ χρυσός ἄμμος στρώθηκε κλίνη πάναγνη ἀπό κάτω της. Καί τοῦ Θεοῦ τό μάτι, τοῦ δικαιοκρίτη καί παντοδύναμου, στάθηκε ἀπάνω της ἄγρυπνο, ὅπως μάνας μάτι στήν κούνια τοῦ μονάκριβου παιδιοῦ της.

* * *

»Καί ἀπό τότε εἶναι ἐκεῖ καιρός διαμάντι, ἥλιος κατάργυρος, νερό τρισάγιο. Μύρο ἀνεβαίνει ἀπό τό βυθό καί ἀπλώνεται στό πρόσωπο τῆς θάλασσας καί κάθεται χρίσμα σωματικό, χρίσμα ψυχικό, ἔθνικό πρῶτ' ἀπ' ὄλα! Ὅπως ἀπό τό Δισκοπόττηρο βγαίνει ἡ σωτηρία τοῦ χριστιανοῦ, θά ἔβγει ἀπό κεῖ καί ἡ δική μας ἀπολύτρωση. Ἡ χαραυγή τοῦ γένους μας ἐκεῖ θ' ἀνατεῖλει· ναι, ἐκεῖ θ' ἀνατεῖλει. Προβαίνει ὀλοένα ἡ Ἁγιατράπεζα καί βούλεται νά πιάσει τή στεριά. Ἄργά ἡ γρήγορα θά τήν πιάσει τή στεριά. Καί τότε σ' ὄλη τήν ἐλληνική γῆ, ἀπό ἄκρη σ' ἄκρη, ἀπό νότο καί βοριά, χαρούμενος ὁ ἥλιος θά πυρώσει τούς δούλους, καμπάνα θά σημάνει σέ κάθε μινಾರೆ καί τά τζαμιά θά ἠχολογήσουν τή χριστιανική, τήν ἐθνική μας λειτουργία. Καί τότε πάλε ἡ Χρυσόπορτα θά στολίσαι ἐλλήνων βασιλιάδων τά τρόπαια.

»Τότε θά πάρουμε καί τά κουρσεμένα πίσω. Τά πλούτη μας, τίς δόξες, τά ιερά μας. Θά πάρουμε τό σπαθί τοῦ Κωνσταντίνου καί τήν κολυμπήθρα τοῦ Πορφυρογέννητου· τίς πόρτες τοῦ Ναοῦ μας, τό Ρολόγι τῶν Μάγων, τ' ἄλογα τ' ἀράθυμα. Καί θά μείνει πάλι φτωχή καί ταπεινή ψαρούδισσα ἡ Βενετιά, καί ἡ Πόλη μας θά γίνει καύχημα καί στόλος τῆς οἰκουμένης, ὅπως ἦταν πρὶν τή μαράνει τοῦ Βενετσάνου τό ἀγκάλιασμα καί τό βάρβαρο ποδάρι τοῦ Τούρκου.

»Ναί, θά ζήσουμε καί θά θεριέψουμε καί θά δοξαστοῦμε πάλι. Εἴμαστε ἄντρες ἐμεῖς, μωρ', εἴμαστ' Ἑλληνες!»

Καί ὀρθός τώρα ἔριξε τά μάτια φλογερά στίς σκοτεινές στεριές, σάν προφήτης τοῦ Ἰσραήλ, ὑμῶντας τή Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ὁ ὑποναύκληρος. Καί δέν ἦταν, ὄχι, ὁ ναύτης ὁ ταπεινός. Ἦταν ὁ Ἑλληνισμός ὀλόκληρος, μέ τήν ἀκλόνητη πίστη στίς παραδόσεις καί τούς θρύλους του.

ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

ΠΟΤΕ ΔΕ ΖΗΛΕΥΣΑ τὴν τέχνη τοῦ σφουγγαρά· ποτέ στή ζωή μου! Ἀγάπησα τὴ θάλασσα, τοὺς κόρφους, τὰ νησιά, τοὺς θυμούς καὶ τὴ γαλήνη της· μὰ τοὺς θησαυρούς της ὄχι, ποτέ! Ἀπὸ μικρὸς αἰσθανόμουν ἀηδία ἐμπρὸς σέ μιὰ μηχανή. Δέν ξέρω πῶς μοῦ φαινόταν, δέ θυμοῦμαι πῶς τὴν παρόμοιαζα· ὄχι ὅμως ποτέ μέ πλεούμενο, εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ καμάρι τῆς θάλασσας. Κάτι σιχαμερό, τοῦ σατανᾶ χειροτέχνημα φάνταζε πάντα στά μάτια μου. Ὅταν κάθε χρόνο, τὴ βδομάδα τοῦ Θωμᾶ, τὸ νησί μας βούρκωνε ἀπὸ τὸ καρδιοχτύπι μανάδων καὶ στεφανωτικῶν, ἢ βούιζε ἀπὸ τὸ γλέντι τῶν βουτηχτάδων, ἐγὼ δέν ἔβλεπα μπρὸς μου παρά λάμια τῆ Μπαρμπαραιά, νά στρώνει τὰ κρυσταλλένια κρεβάτια της γιὰ νά πλαγιάσει ἀξύπνητα ἐκείνους πού ζηλεύουν τὰ πλούτη της. Καὶ ὅταν πάλι τὸ χινόπωρο ἔβγαιναν ὅλοι στὸ ἀκρωτήρι νά χαιρετήσουν τὸ γυρισμὸ τους, ἐγὼ μέ κακὴ περιέργεια ἔτρεχα νά μετρήσω πόσοι γύριζαν παράλυτοι, κουρέλια τῆς ζωῆς, καὶ πόσοι ἀπόμειναν στὸ Ἀσπρονήσι, τῶν Ἀραπάδων βρώση καὶ μπαίγνιο.

Μιὰ χρονιά ὅμως, λίγο ἔλειψε νά τοὺς ἀκολουθήσω καὶ γώ. Οἱ συνομήλικοί μου πῆγαν ὅλοι καὶ πῆραν προκαταβολή ἀπὸ τὸ γερο-Μορφονιό, τὸ μεγαλέμπορο. Πῆραν τὰ λεφτά, μέ τὴ συμφωνία νά τοὺς κατεβάσει μέ παιχνίδια στὸ καράβι ὅταν θά μπαρκάρουν. Μέ μέθυσε ἡ κακὴ παρακίνηση, πῆγα μαζί τους. Ὁ μεγαλέμπορος μοῦ μέτρησε δυὸ ἄγκουρες κι ἕναν παππού· μοῦ ἔδωκε ἀκόμη καὶ νί φρούκ γιὰ τρατάρισμα. Ὅλα μαζί χίλιες ἑκατὸν εἴκοσι πέντε δραχμές. Δέν πῆγα ὅμως νά τὰ ρίξω στὴν ταβέρνα.

«Νά, μάνα» τῆς λέω, «σοῦ ἴφερα τὰ πλάτικα. Μεθαύριο μισεύω μέ τοὺς σφουγγαράδες».

«Φεύγεις μέ τοὺς σφουγγαράδες;» λέει ἐκείνη. «Δέν πᾶς καλύτερα νά πέσεις στὸ Μαντράκι! Γλήγορα, νά δώκεις πίσω τὰ λεφτά. Εὐχὴ καὶ κατάρα μοῦ ἄφηκε ὁ συχωρεμένος ὁ πατέρας σου, σφουγγαράς νά μὴ γένει κανεὶς ἀπ' τὴ γενιά του».

«Εὐχὴ καὶ κατάρα!»

«Ναί. Τρέξε γλήγορα νά δώκεις πίσω τὰ πλάτικα!»

«Μωρέ μάνα, δέ βλέπεις πού δέ βρίσκω δουλειά; Πῶς θά ζήσουμε ὄλον τὸν καιρὸ; Τί θά φᾶμε;»

«Τίποτα νά μὴ φᾶμε· τίποτα. Νά ψοφήσουμε στὴν ψάθα! Ὁ πατέρας σου τὸ εἶπε ρητά: Κάλλιο ζητιάνος παρά σφουγγαράς!»

Τὴν ἄκουσα τὴ μάνα μου· ἔδωκα πίσω τὴν προκαταβολή. Ὅχι τάχα πῶς ἤμουν καὶ τόσο ὑπάκουος. Ἀλλὰ ἡ ἀντιπάθεια πού ἔτρεφα στὴν τέχνη ξύπνησε μέσα μου μέ τὸν πρῶτο λόγο τῆς γριάς. Δέν μπορούσα ὅμως καὶ νά ξηγήσω τί ἦταν ἐκεῖνο πού ἔδενε τὸ θέλημα τοῦ πατέρα μου τόσο σφιχτά μέ τὸ αἰσθημά μου. Τί διάβολο, κληρονομιά τὸ εἶχαμε πάππου πρὸς πάππου! Ἐγνώριζα πῶς ὁ πάππος μου ἦταν ὁ καλύτερος βουτηχτής τοῦ καιροῦ του καὶ συχνά παράβγαινε μέ τοὺς Καλυμνιώτες. Κι ὁ πατέρας μου ἤξερα πῶς ἔκανε τὴν ἴδια τέχνη, ὡς τὴ χρονιά πού χάθηκε ὁ ἀδερφός του.

«Δέ μοῦ λές, μάνα» τῆς λέω τὸ βράδυ πού γύρισα στὸ σπίτι, θυμωμένος ἀπὸ τὰ πειράγματα τῶν συντρόφων μου. «Γιατί ὁ πατέρας μου ἄφησε τέτοια εὐχὴ στά παιδιὰ του;»

«Νά σοῦ εἰπῶ» ἀπάντησε ἡ γριά πρόθυμη, «νά σοῦ εἰπῶ ἀμέσως. Καὶ τήραξε νά τὸ φυλάξεις καλά στὸ νοῦ σου. Ἐγὼ δέν θά εἶμαι πάντα δίπλα σου νά σέ ἐμποδίζω. Μά τὴ χειρότερη δυστυχία νά βρεῖς, σφουγγαράς νά μὴ γένεις.

»Ἐσὺ δέν τοὺς πρόφτασες τοὺς Ραφαλιάδες τῆς Ὑδρας, δυὸ στοιχεῖα καὶ δυὸ λαχτάρεις τῆς θάλασσας. Καὶ ὅμως ὁ μικρότερος, ὁ Πέτρος Ραφαλιάς, ἦταν πατέρας σου· κι ὁ μεγαλύτερος, ὁ Νικολός, ἦταν ἀρρεβωνιαστικός μου. Θά εἰπείς, πῶς γίνεται; Νά πού ἔγινε. Οἱ δυὸ μαζί μεγαλόκορ-

μοι, χεροδύναμοι, άτρομοι, λέγονταν οί καλύτεροι βουτηχτάδες του νησιού μας. Κάθε έμπορος διπλή τριπλή τούς έδινε τήν προκαταβολή για νά τούς πάρει στή δούλεψή του. Αυτοί όμως είχαν τόν Καλέμη και δέν τόν άλλαζαν ποτέ. Μά κείνη τή χρονιά ή άμαρτία τό έφερε νά χωρίσουν. 'Ο πατέρας σου μπήκε σέ μία αϊγινήτικη μηχανή. 'Ο άρρεβωσιαστικός μου έμεινε μέ τόν Καλέμη. Μόλις πήρε τήν προκαταβολή, έτρεξε κοντά μου.

»“Πάρ' τα, Χρυσούλα” μου λέει, “και φύλαξέ τα κόμπο. “Αν γυρίσω πίσω, νά κάνουμε τό γάμο και ν' ανοίξουμε τό σπίτι. “Αν μέ κρατήσει άντρα της ή Μπαρμπαριά, κάμε τά προικιά νά τά χαρείς μέ άλλον τυχερότερο”.

»Είδες τί γίνεται όταν μισεύουν τά σφουγγαράδικα; “Ετσι και καλύτερα γινότανε στόν καιρό μας. “Ολο τό νησί έτρεχε στό άκρωτήρι νά τούς καταβοδώσει. Τρομπόνια, καμπάνες, βιολιά, τραγούδια πλάνταζαν τόν άέρα. Γλέντι μαζί και σύγκρυο. “Αλλος κανένας χωρισμός δέν αναγκάζει τόσο τήν καρδιά νά δείχνεται χαιράμενη, εκεί πού λιώνει από τό φαρμάκι της. Ποϋ νά κλάψεις!

»“Εφτασαν τέλος στή Βεγγάζη. “Εφτασαν δυό, έφτασαν πέντε, δέκα, είκοσι ντεπόζιτα. “Εφτασαν κι έριξαν κάτω σάν παιδιά τους τίς μηχανές, δυό και τέσσερες τό καθένα. “Η έρμη θάλασσα τής ‘Αφρικής βούιζε πάλι από γέλια και τραγούδια: οί κόρφοι της ανοίχτηκαν ν' άγκαλιάσουν πάλι τή λεβεντιά τής ‘Υδρας, τής Αϊγίνας, του Πόρου και τής Κάλυμνος. Πάσα ήμέρα, μέ τήν κονταυγή, τά πανάκια φύτρωναν στή γαλανή άπλωσιά τριάντα μιλια, σαράντα, πέρα στο πέλαγο, κι άρχιζε τό κιντυνεμένο έργο. “Ενας ανέβαινε, άλλος κατέβαινε. Κατέβαινε φτωχός κι ανέβαινε πλούσιος.

»“Ο πατέρας σου όμως ήταν ο άτυχότερος εκείνη τή χρονιά. Μόλις έφτανε κάτω, έφευγε τό σφουγγάρι από τά μάτια του. Καθότανε ώρα, έφερνε γύρα παντού, ψαχούλευε και τά θαλάμια ακόμη, ώσπου τόν ανέβαζαν μέ τή βία. Μέ όλη του όμως τήν έπιμονή, δέν κατόρθωνε νά ρίξει στο δίχτυ παρά καμιά κιμούχα, κανένα σφόγγο. Ποϋ και ποϋ ν' άνε-

βάσει και κανένα μελάτι. Πείσμωνε τότε ο μηχανικός κι άρχιζε τό βρισολούσι:

»“Αμ' και στόν Περαιά νά βούταγες, καημένε, κάτι περισσότερο θά 'βγαζες. “Η μήν είδες τό ψάρι και βιάστηκες ν' άνεβείς; Μωρέ, τό παλικάρι τής φακής!”

»“Ο Ραφαλιάς φουρκιζότανε — μά και τί νά κάμει; Οί μηχανικοί όλοι τους είναι μία πάστα. “Όταν θέλουν νά τσουρμάρουν, τάζουν λαγούς μέ πετραχήλια: γλυκομιλουόν, δίνουν παράδες, κεράσματα, όσο νά τούς ξεγελάσουν. Μιά και τούς έβαλαν στο καίκι, αλλάζουν πρόσωπο και κουβέντα. Είναι άφέντες κι είσαι δουλος τους. “Ο Πέτρος Πίπιζας όμως, ο μηχανικός του πατέρα σου, είχε και δικιο περισσότερο. Δυό του βουτηχτάδες πάθανε. Τρεις λαμνοκόποι ήταν άχρηστοι από τίς πληγές των ‘Αράπηδων. “Η τύχη, λές για ίσοζύγισμα, έφερε έτσι τά πράματα, ώστε τήν εποχή πού κατεβαίνουν οί ναϋτες μας, νά κατεβαίνουν και οί ‘Αραπάδες από τά χειμαδιά τους. “Η θάλασσα γεμίζει άρμενα, γεμίζει και ή στεριά κουδούνια, γκλίτσες, πρόβατα και καλύβες. Ναϋτες ήλιοκαμένοι έδω· τσοπαναράιοι εκεί χαλκοπρόσωποι. “Ο άρχιτελείγκας άσπροφλόκατος, άρματοζωσμένος, μέ τό καριοφίλι στόν ώμο και τό τσιμπούκι στο χέρι, κάθεσαι σταυροπόδι στόν άμμο και δέν αφήνει νά γεμίσει νεροβάρελο· θά πληρωθει πρώτα.

»“Μπισμάτ! Μπισμάτ!” φωνάζει άγριόθυμος, ζητώντας μέ λιμασμένα μάτια ψωμί από τούς ναϋτες μας.

»Πόσα και πόσα δέν γίνονται για τό νερό εκεί κάτω! Πολλές φορές, άκοϋς, ανοίγει πόλεμος κι έρχονται μέ τίς βάρκες νά πάρουν τήν πηγή, και τρέχουν οί άσπροφλόκατοι παίζοντας τά γιαταγάνια και χτυπώντας τά σκουροντούφεκα, νά τούς ρίξουν πάλι στή θάλασσα. “Οχι μία, όχι δυό, μά δεκαείκοσι φορές τό χρόνο, τό νερό στολίζεται μέ τό αίμα των παιδιών μας και ή πύρινη άμμουδιά δαγκώνεται από τά κεφάλια των ‘Αραπάδων και τό άκρογάλι αναστατώνεται από πατήματα και άρματα σπασμένα και κορμιά σά νά πάλεψαν δράκοι. “Ετσι έγινε και φέτος, και πολλοί καπετάνοι εκλαιγαν τούς ναϋτες τους. Τούς ναϋτες, όχι — μήπως εκεί-

νοι τούς γέννησαν; Τά χαμένα χρήματά τους έκλαιγαν. Καί τά περισσότερα είχε χαμένα ό Πέτρος Πίπιζας. Κάπου δεκαπέντε χιλιάδες δραχμές. "Άφησε τή ζημιά· δέν είχε κι ανθρώπους νά κάμει τή δουλειά του. Δῶσ' του λοιπόν βουτιά στη βουτιά· άτμός ή μηχανή! Κι έτσι όμως δέν έμεινε εύχαριστημένος· όλο γκρίνια και φωνές:

»«Διαβολόσπορε! Δούλευε, τό σταυρό σου! Μέσα, τό Θεό σου, κεραταίμ-κερατά! Άμή, τά κατοστάρικα ήξερες νά τά πετᾶς σάν παλιόπανα στους βιολιτζήδες!»

»Ό πατέρας σου έσκυβε τό κεφάλι και δέν έβγαζε μιλιά. Ήρθε και γάτιασε από τό κακό του. Πρώτη φορά ό Ραφαλιάς άκουε στ' όνομά του τέτοια γλώσσα.

»«Τ' έχεις, μωρέ άδερφέ, κι έγινες έτσι;» τόν ρωτᾶ μιá Κυριακή πού σμίξανε ό δικός μου. "Μπᾶς κι έμαθες κακό χαμπέρι από τό σπίτι; Μήν πέθανε ή μάνα μας; Μήν άρρώστησε ή Χρυσούλα;»

»«Τί νά σοῦ εἰπῶ» τοῦ άπάντησε κείνος· "δέ μπορείς νά φανταστείς τό κακό μου. Διάργυρος γίνεται τό σφουγγάρι μπροστά μου! Άσε τά λόγια τοῦ μηχανικοῦ, άσε και τή ζημιά. Μά τό 'χω για προσβολή. Άκούς ό Γρίτης, ψεινό παιδί, και νά βγαίνει μέ τό δίχτυ γεμάτο! Καί τί; Όλο μελάτι! Καί γώ πού γέρασα στην τέχνη, νά μή μπορῶ νά πιᾶσω ένατό δράμια! Μά τό Σταυρό, θά κατεβῶ καμιά ώρα και κεί θά μείνω από τό κακό μου!"

»«Σώπα, καημένε» τοῦ εἶπε ό άφτουρος γελώντας. "Έτσι είναι τό σφουγγάρι· θέλει τύχη".

»«Μά τί τύχη και ζετύχη! Βλέπεις, πολλές φορές γυρίζω άπάνου κάτω και δέ βρίσκω τίποτα. Καί άξαφνα, εκεί πού ξεχωρίζω κανένα και ρίχνομαι νά τ' άδράξω — χάπ! κι άλλος μου τ' άρπάζει".

»«Τ' άρπάζει άλλος;»

»«Ναί· ὥστε νά σκύψω, άλλος φανερώνεται και τό παίρνει από τά χέρια μου".

»«Και τόν άφήνεις;»

»«Τόν άφήνω. Μά τί νά κάμω;»

»«Όχι, άδερφέ! Δέ μου λές έτσι, παρά κάθεσαι και κλαῖς

τήν τύχη σου! Τί σοῦ φταίει ή τύχη σάν δέν είσαι άξιος νά ζήσεις;»

»«Μά τί, καβγά νά πιᾶσω;»

»«Καβγά βέβαια! Νά 'ρθεί άλλος νά πάρει τό δικό μου ήβρεμα και δέ θά πιᾶσω καβγά! Μωρέ, θά χυθῶ άπάνω του σάν τό ψάρι! Τάχα γιατί κινδυνεύω εκεί κάτω, για γλέντι;»

»«Μά πῶς θά μαλώσεις;» επιμένει ό πατέρας σου. "Η θάλασσα είναι για όλους".

»«Δέν ξέρω γώ για όλους για ξόλους. Εἶμαι γώ ἐδῶ· εἶναι δικό μου τό λιβάδι. Άμα φύγω, άς έρθει άλλος νά κάμει ό,τι θέλει".

»«Μά πῶς;»

»«Πάψε πιά" τόν έκοψε ό Νικολός, "δέν έχεις δικιο. Δέ σοῦ φταίει ή τύχη, μόνος σου φταῖς. Θά πάρεις στό λαιμό σου τόν κακομοίρη τόν Πίπιζα..."

»Έφυγε ξαναμμένος ό πατέρας σου από κοντά του. Καί όλη νύχτα δέ μπόρεσε νά κλείσει μάτι. Δέν έβλεπε τήν ώρα νά βάλει σέ πράξη τίς συμβουλές τοῦ άδερφοῦ. Στόν ύπνο του εἶδε πῶς ήταν κάτω στό βυθό και πάλευε και κονταροχτυπιόταν για ένα ψίχαλο σφουγγαριού. Τό άδραχνε τέλος στά χέρια του, έβγαине άπάνω γελαστός και τό έδινε στόν καπετάνιο, έλπίζοντας ν' άκούσει τό γλυκό λόγο του. Μά κείνος δέν έβγαζε από τά χείλη του παρά χολή τό βρισίδι:

»«Κεραταίμ-κερατά!"

»Κι ό πατέρας σου, άπελπισμένος, ριχνόταν πάλι και άρχιζε νέο ψαχούλεμα, έβλεπε πάλι αίματα και ξεσκλίδια γύρω του.

»Τέλος, έφεξε ή αὐγή και τά πρύμισε ή μηχανή τοῦ Πίπιζα. Ό Γρίτης εἶδε μιá θέση γεμάτη από μελάτι· καθαρό μελάτι· λιβάδι άτρύγητο. Τό εἶπε κρυφά τοῦ μηχανικοῦ, και κείνος διάταξε νά τραβήξουν άνοιχτά για νά πλανέψουν τίς άλλες μηχανές. Άνοιχτηκαν κάπου είκοσι μιλια. Οί άλλου άρχισαν νά ύποψιάζονται. "Κάτι σχοινί θά μᾶς πλέξει τό αἰγινήτικο κουρούπι" έλεγαν. Όστόσο έριξαν τούς βουτηχτάδες και άρχισε τό ψάρεμα. Παρατιμονιά τότε ό μηχανικός, και βρέθηκε πάλι τό καίκι στά νερά του.

»“Έλα, Ραφαλιά, έτοιμάσου” λέει ο καπετάνιος. “Σέ φέρνω σέ βλησίδι. Άν δέ βγάλεις καί τώρα τό δίχτυ γεμάτο, καλά θά κάμεις νά ταχτείς καλόγερος. Μή ντροπιάζεις άδικο τ' όνομά σου”.

»Έκείνη τήν ώρα πέρασε δίπλα καί ή μηχανή του Καλέμη μέ τό δικό μου. Καί κείνος καθόταν στήν κουπαστή λαστιχοντυμένος καί σφούγγιζε μέ τό μαντίλι τό πρόσωπό του γιά νά φορέσει τήν περικεφαλαία.

»“Τό νοῦ σου, Πέτρο!” φώναξε γελώντας καθώς είδε τόν πατέρα σου. “Άσε τήν τύχη νά κάνει ρόκα της καί θυμού τά λόγια μου. Σφυρί στ' άμόνι! Σφυρί στ' άμόνι!”

»Έκείνος δέν είπε τίποτα. Δέν ήθελε πιά συμβουλές. Τό πήρε άπόφαση: δέ θά καταντήσει άνάμπαιγμα στους σφουγγαράδες!

»Όστόσο τόν έντυναν οί άλλοι σά γαμπρό. Σά γαμπρό καί μαζί σά λείψανο. Ζωντανός έμπαινε, μά ποιός ξέρει άν θά βγαινε ζωντανός. Ό βουτηχτής παίζει πασέτα τή ζωή του. Τό γνωρίζουν όλοι: τό καλογνωρίζει πρώτος αυτός. Γιά τοῦτο μεταλαβαίνουν πρίν φύγουν άπό τό νησί: γιά τοῦτο οί καπετάνιοι παίρνουν σάβανα, κεριά καί λιβάνι μαζί μέ τή γαλέτα καί τ' άλλα χρειαζούμενα. Τέλος, τόν έντυσαν τό λάστιχο, του φόρεσαν τήν άτσαλένια περικεφαλαία, του έξωσαν τή ζώνη μέ τά γαντζούδια, κρέμασαν τά μολύβια στήν τραχηλιά: λαστιχένια βραχιόλια στά χέρια, παπούτσια μολυβοπάτωτα στά πόδια. Μόλις κατόρθωνε νά κινηθεί άπό τό βάρος. Πάτησε τέλος τή σκάλα, κλείσανε καλά τό φεγγίτη κι ο Πέτρος Ραφαλιάς, άγνωρίστος, ασούσουμος, άπλωσε άπάνω στά νερά σά ν' άπλωνε στά βαμπάνια. Άμέσως φούσκες πρασινόγλαυκες πήδηξαν μιά κατόπι τής άλλης, λές καί νεράιδα κάτω έπαιζε κρυσταλλένια πεντόβολα. Τέλος, δεντρί ψήλωσε σάν κυπαρίσσι λυγρό, συμμαζωχτό, μέ σιντεφένιες χάντρες κινούμενες άπό τή ρίζα ως τήν κορφή. Ό πατέρας σου στάθηκε στον πάτο σά νά μπήκε σπίτι του. Γύρισε τά μάτια ζερβόδεξα κι αναγάλλιασε. Ό γεωργός έτσι δέ χαιρείται πού βλέπει πολύκαρπο τό χωράφι του. Τώρα, συλλογιέται, θά ψαρέψω γιά καλά. Όχι τό δι-

χτυ μου, μά κι άπόχη θά γεμίσω! Καί αρχίζει τό θέρισμα.

»Άπάνω, μαῦρο σύγνεφο του καϊκιου ή καρίνα. Όλόγουρα τό νερό πηχτό, σταχτοπράσινο σά θαμπό κρύσταλλο, τόν ψηλαφούσε άπό παντού, τόν έδενε σέ μεταξένια βρόχια καί σύγκαιρα του έδειχνε χιλιόμορφο κόσμο. Άναγέλες τά ψάρια χρυσόφτερα, άσημαμένα, διάβαιναν όλόγουρά του μέ φουσκωμένα τά λαιμά, τά σπάραχνα κατακόκκινα, ψιλό μαργαριτάρι τά δόντια στίς δυνατές σαγονίτσες τους, τιμόνι τήν ψαλιδωτή ούρά τους. Πολλά έπεφταν άπάνω του, τυφλά προσόχτιζαν σάν άκυβέρνητα ξύλα στήν περικεφαλαία του: άλλα διάβαιναν σαγίτες άργυρές άπό τά σκέλια του.

»Κάτω φυκοστρωμένος ο βυθός, άνοιγε πλατύς καί μαλακός σά βελουδο. Έδῶ άκαλύφες βαθυγάλαζες έβγαιναν άπό τήν άμμουδιά: άλλες άνοιχτές σάν κουπες καί σάν αρχαία κύπελλα: μερικές σάν κρίνα μεγάλα, κι άλλες έφευγαν ψηλά, κρεμώντας κάτω μυριόχρωμο κομπολόγι τ' άπαυτά τους. Παρέκει τερηδόνες, ντυμένες στό καστανό χνούδι τους, ανάδευαν άνυπόμονες νά κολλήσουν στό πλεύσιμο. Άλλου τής Άφροδίτης ο κεστός μακρύς, κλωθογύριστος, όλομέταξος άπλωνε τίς κορδέλες του, σά νά ζητούσε κάτω εκεί τό πανόμορφο κορμί τής θεάς. Καί παντού περίγουρα ξανθοπράσινα μαρούλια, τρανά χρυσόμηλα, χαμόκλαδα τριχοφορτωμένα, μούσκλια σγουρά, φυτά χιλιόπλουμα κι αισθαντικά έκαναν κήπο όνειροφάνταστο. Καί κόσμος μυστικός, όστρακοφόρος καί λεπιδοντυμένος καί άγκαθοφραχτος, γύριζε άπάνω κάτω, μέγας καί άρειμάνιος σάν Γολιάθ, καί άλλος ταπεινός, φοβιτσάρης, τροφή ο ένας τ' άλλουνοῦ. Κάπου άνοιγε σάν άντένες τά πόδια του κι έτρεχε νά συλλάβει τή σουπιά ο αστακός, πνιγμένος στό μελάνι της. Κάπου μιά καβουρομάνια έπαιζε λόγγες τά πόδια της, ανασκελωμένη γιά νά προφυλάξει τ' αύγά της. Παραπέρα ή φώκια έριχνε βρωμερό τ' άέρι του πισινοῦ της γιά νά σκάσει τό χταπόδι στό θαλάμι του: μά ξαφνικά τής άρπαξε ο φοβερός άπλοκαμός τό μουσούδι της κι έσκαε εκείνη. Καί πέρα δῶθε βράχοι καί άβυσσοι, λαγκαδιές καί όρη μέ κάλλη μύρια, μέ θησαυρούς άμάλαγους, μέ κατοίκους καί πετρώματα άγνω-

στα. Ἀλλά γιά κείνα δέ φρόντιζε ὁ πατέρας σου. Ὁ σπόγγος ἦταν ἐμπρός του κι ἔριχνε ἀδιάκοπα στό δίχτυ του. Τώρα σέ τί θά παραπονεθεῖ ὁ Πίπιζας;

»Ἀξαφνα, σηκώνει γύρω τά μάτια του καί βλέπει μακριά του ἕνα βράχο ψηλό, μέ δύο δεντράκια μονόκλαδα στήν κορφή. Φάνταζε μέσα στό νερό σάν δράκος μέ ἀνοιχτά χέρια. Καί κοντά στή ρίζα του, ἀπάνω στήν ξανθὴ ἀμμουδιά, εἶχε μιὰ τούφα μελάτι διαλεχτό. Μαύριζε σάν κατακαίνουργος κατηφές. Δέ χάνει καιρό καί τρέχει νά τό ἀδράξει. Δέν ἤθελε παρά δύο δρασκειλιές ἀκόμη. Τότε ἀπό τήν κόχη τοῦ βράχου πρόβαλε ἄλλος βουτηχτής. Ἔτρεχε καί κείνος ἴσα στό μελάτι. Δρασκειλιά ὁ ἕνας, δρασκειλιά ὁ ἄλλος, σμίξανε. Ὁ πατέρας σου πρόφτασε κι ἔβαλε τό πόδι ἀπάνω του.

»«Τί θές ἐδῶ;» ρωτᾷ τόν ἄλλο μέ νοήματα. «Εἶναι δικό μου· ἐγώ τό πρωτόειδα».

»«Μπά» κάνει ὁ ἄλλος, «εἶναι δικό μου· τό φύλαγα ἀπό προχτές. Κάμε πέρα!»

»«Δέ μέ κουνᾶς ἀπό δῶ οὔτε μέ φουρνέλο. Τράβα δρόμο σου!»

»Ἐκεῖνος ἠθέλησε νά τόν σπρώξει. Ὁ πατέρας σου ἀναψε· τά λόγια τοῦ Νικολοῦ, διαβόλοι, τοῦ σήκωσαν τά μυαλά. «Δέν τό παίρνεις» λέει, «πού νά χαλάσει ὁ κόσμος! Ἡ θ' ἀνεβῶ μέ τό μελάτι ἢ ἀφήνω τά κόκαλά μου!» Καθώς ἔκαμε νά σπρώξει δεύτερη ὁ βουτηχτής, σηκώνει γροθιά ὁ πατέρας σου καί τοῦ δίνει στό στομάχι. Ἐκεῖνος πέφτει στά γόνατα σφιγγοντας τήν κοιλιὰ του. Ἀξαφνα πηδᾷ στά νύχια, σηκώνει τό καμάκι καί χύνεται ξιφίος ἀπάνω του.

»«Ἡ μ' ἀφήνεις τό μελάτι ἢ σοῦ ἔφαγα τήν καρδιά!»

»«Ἄ, ὄχι! Ἐδῶ σφαζόμαστε!»

»Καί τραβᾷ ὁ Ραφαλιάς τό λάζο ἀπό τή ζώνη του. Τσιμπάει σύγκαιρα τό σκοινί δύο φορές, ζητώντας ἀέρα.

»Ἀπάνω ἡ θάλασσα ἄρχισε νά σιγοτρέμει καί νά κυματίζει σκοτεινογάλαζη, κάπου μέ ἀφρούς πλατεῖς, κάπου μέ ἠχούς παράξενους. Σεῖσμα καί τάραχο ἔβγαζε τό μεγαθήριο, λές κι ἤθελε νά κρύψει τό πικρό δράμα πού ἄρχιζε στους κόρφους του. Τό σκαφίδι, μέ τήν ἀντένα ὀρθόγυρτη

στό κατάρτι, σάλευε ζερβόδεξα καί κοντυλόγραφε ξόρκια ψηλά. Καί ὅλο τό τσοῦρμο, ὁ κολαουζέρης μέ τό σκοινάκι τοῦ βουτηχτῆ στά δάχτυλα, ὁ μαρκουτσέρης στό μαρκουτσι, οἱ ροδάδες ἀπό δύο στή μηχανή, οἱ λαμνοκόποι στά κουπιά γυμνοτράχηλοι, δύο ἄλλοι βουτηχτάδες ξαπλωμένοι καταηλιακοῦ, μέ χαλκοπράσινη ὄψη καί μάτια βουρκωμένα ἀκολουθοῦσαν τοῦ ξύλου τό κύλημα. Στήν πλώρη καθισμένος ὁ μηχανικός μέ τό τσιμπούκι ἀναμμένο κουβέντιαζε μέ τόν Καλέμη, σά νά ἦταν στό τραπέζι ταβέρνας.

»Ὁ Αἰγινήτης πῆγε μακριά κι ἔριξε τό βουτηχτή του· μά δέν ἔβρισκε τίποτα, καί τραβώντας ἔσυρε τό καῖκι δίπλα στό καῖκι τοῦ Πίπιζα. Καί ἄλλα πέντ' ἔξι ψάρευαν ὀλόγυρα καί κουβέντιαζαν ἀπό μηχανή σέ μηχανή, μετροῦσαν οἱ καπετάνοι τίς ζημιές τους, λογάριαζαν τούς μῆνες, ἔλεγαν γιά τή σοδειά τῆς χρονιάς, γιά τήν τιμή πού θά πουληθεῖ στήν Ἀγγλία καί στήν Ἀμερική.

»«Τί τά θές, μ' ἔφαγαν τά πλάτικα φέτος» εἶπε στενάζοντας ὁ Πίπιζας. «Κοντεύει νά μᾶς πάρει ὁ Σεπτέμβρης καί γώ δέν ἔχω οὔτε χίλιες ὀκάδες στό ντεπόζιτο».

»«Μά καί γώ ἔχω κάτι χαραμῆδες!» εἶπε ὁ Καλέμης. «Ἄλλη χρονιά δέ μοῦ ἔτυχαν τέτοιοι. Φοβοῦνται ἀπό τόν ἴσκιο τους. Δέκα δώδεκα ὀργιές, δέν βουτοῦν παρακάτω».

»«Στίς τριάντα βρίσκεται!» εἶπε ὁ μαρκουτσέρης κείνη τή στιγμή, βλέποντας καλά τό μανόμετρο.

»Ἐκεῖνος ἔκαμε πώς δέν ἄκουσε καί ξακολούθησε μέ τόν Αἰγινήτη. Εἶπαν γιά τό κόντρα ντεπόζιτο πού μένει ἀραγμένο στή Βεγγάζη· γιά τό ξελιμπάρισμα τοῦ σπόγγου καί γιά τό σκυλόψαρο πού φάνηκε. Ὁ ἥλιος, κόκκινος καί γοργογύριστος, σκάλωνε στά μεσοῦρανα χύνοντας λάβρα ὀλοῦθε. Μακριά, γραμμὴ κάτασπρη σάν κιμωλίας χάραμα, πρόβαινε ἡ ἀμμουδιά τῆς Ἀφρικῆς ἀχνοσιέπαστη, κι ἀκόμα μακρύτερα τό χαψίνι ἔδειχνε τήν πυρωμένη χήτη του, σά θεριό ἀναμαλλιασμένο. Ἀπέραντο χώνευε στά διάφανα οὐρανοθέμελα τό πέλαγο μέ κάποιο τρέμουλο, λές κι ἀνάσαινε δύσκολα. Ποῦ καί ποῦ, σάν φελλοὶ παραγαδιοῦ, μαύριζαν τά σφουγγαράδικα, δύο καί τρία μαζί, ἄλλα μοναχικά, καί

Ύδρωναν τά δύστυχα κορμιά, νιάτα γέραζαν, κινδύνευαν ζωές για τό άκαρπο χάρισμα τής θάλασσας. Καί κοντά στοῦ Πίπιζα τό καίκι ένας μέ τόν άλλον οἱ δουλευτές, γνώριμοι καί φίλοι, δούλευαν μεστά καί σύγκαιρα φρόντιζαν νά μάθουν τά νέα τής πατρίδας καί πειράζονταν πολλές φορές συναμεταξύ τους. Τοῦ ενός ἔλεγαν πώς παντρεύτηκε ἡ ἀρρεβωνιαστική του· άλλου πώς τόν ἀγαπούσε τό Μαριωρή, ἀσχημομούρα κι ἀλαφρόμυαλη στριγκλόγρια· τρίτου πώς τόν ἀποπαίδισε ὁ πατέρας του. Δυό παιδιά ἀπό τό αἰγινήτικο καίκι ἄρχισαν ν' ἀναμπαίζουν τούς Ὑδραίους γιά τόν ἐγωισμό καί τή βάρβαρη προφορά τους. Ἀπαντήθηκαν, ἔλεγαν, δυό καπετάνοι στό πέλαγο καί ρώτησε ένας τόν άλλο πούθε ἐρχόνταν. “Ἀπό τό Ὑδρ' ἀπό τό Σπέτσα, ἀπ' τό χοντρό τό θάλασσα” τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ένας. “Καί τί χαμπάρια;” “Τί χαμπάρια; Καλά. Ἀπάν' ἀπό τόν Ἁγιο-Λιά ἔπεσε μιά φυλλάδα, καί τό φυλλάδα ἔγραφε: “Ὀλος ὁ κόσμος νά χαθεῖ, τό Ὑδρα-Σπέτσα γιόκ”. “Μαγάρι, Παναγία μου, νά μείνουμε σπορίτες!...” Καί σύριζε τό ρ τόσο ἀτελείωτο, πού ἔσκασαν ὄλοι τά γέλια καί οἱ καπετάνοι ἔκοψαν τή σοβαρή κουβέντα τους. Ἀλλά τοῦ Ἐακουστῆ, πού γύριζε τή ρόδα, δέν τοῦ ἄρεσε καθόλου ἡ προσβολή καί ρίχτηκε στήν πρύμη, ἔτοιμος νά πηδήσει στό αἰγινήτικο, νά δείξει αὐτός πῶς ἀναμπαίζουν τούς Ὑδραίους. Ὁ ἀναμπαίχτης, ἔτοιμος καί κείνος, στάθηκε ὀλόρθος καί τόν περίμενε, νά τόν σφηνώσει στά δυνατά μπράτσα του.

»“Ἐ, μωρέ!” φωνάζει στήν ὥρα ὁ Πίπιζας, “τσιμπάει ὁ βουτηχτής· στή θέση σου!”

»Ἀδραξε τή λάμα ὁ Αἰγινήτης καί τό λάστιχο ἔχυσε ἄνεμο μέσα στήν περικεφαλαία τοῦ πατέρα σου. Ἀνάσανε βαθιά, πῆρε δύναμη, καί βαστώντας ψηλά τό λάζο, ρίχτηκε νά ξετοπίσει τόν άλλο. Μά ὁ άλλος τόν περίμενε ἄφοβα, τρίχα δέ σάλευε ἀπό τή θέση του. Καί καθώς τόν εἶδε νά πλησιάζει ἀρκετά, μιά ἔδωσε μέ τό κεφάλι του στή βαλβίδα καί σφεντόνισε σίφουνα νεροῦ στό φεγγίτη ἀπάνω. Ὁ Ραφαλιάς τά ἔχασε. Τό κλωθογύριστο κύμα κάθισε ἀπάνω του σύγνεφο καί τόν ἔκλεισε στά σκοτεινά. Οὔτε βουτηχτή

ἔβλεπε πιά οὔτε τίποτα. “Πάει” σκέφτηκε, “τόρα θά μέ φάει!” Ἀλλά γιά νά μή χαθεῖ ἄδικα, χαμήλωσε γοργά κι ἔδωσε μέ τό λάζο του μπηχτή στά τυφλά. Στά τυφλά, μά δέν ἔσφαλε. Ἐνα πορτοκάλι κατακόκκινο φάνηκε στό ξανθοπράσινο νερό. Ὁ βουτηχτής ἔσφιξε τό πλευρό του, ἔκλεισε τή βαλβίδα κι ὁ ἀέρας τόν σήκωσε μπαλόκι ἀπάνω.

»“Ἄ” σιχτίρ!” εἶπε ὁ πατέρας σου. “Ἐλα τώρα νά μοῦ πάρεις τό μελάτι!”

»Ἐσκυψε σύνταχα καί ἄρχισε νά ξεριζώνει τό σφουγγάρι. Δέν ἦταν καί μικρό πράμα... Ὅλο τό γάλα του νά ἔστυβες, νά ἔβγαζες ὅλη του τήν πέτσα, πάλι θά ζυγίζε τίς δυό ὀκάδες. Δέν πρόφτασε ὅμως νά τό ξεριζώσει καί σηκώθηκε ὀρθός, σά νά τόν κέντησε δράκαινα. Ἀπόμακρα ἐρχόταν ὄγκος θεότρομος, μαῦρος καί γυαλιστερός. Τό σκυλόφαρο μύριστηκε τό αἶμα. Σάν πλώρη καραβιοῦ ἀναποδογυρισμένη σφήωνε ἡ σαγόνα του, κι ἀπό κάτω ἔχασκε κατακόκκινος ὁ φάρυγγας του καί τά τριγωνικά δόντια του ἄσπριζαν φοβερά. Στά πλάγια τοῦ λαιμοῦ πέντε γραμμές μεγάλες, κατὰμαυρες, χόχλαζαν τό νερό σάν σιφούνι ἀδιάκοπα. Καί πίσω τό κορμί, μελαψό, μέ τά φτερούγια του ἀνοιχτά πέρα δῶθε, μέ τήν οὐρά γοργογύριστη σάν ἔλικας βαποριοῦ ἔφευγε μπρός κι ἀφροκοποῦσαν τά νερά δαρτά καί σκοτωμένα στό διάβα του. Τά ψάρια ἔτρεχαν κοπάδι, μέ τρελά πηδήματα, γιατί ἔνωσαν τόν κίνδυνο. Ὅσα ὅμως τύχαιναν κοντά του, πηγαιναν ἴσα στό ἀχόρταγο στομάχι του.

»Ὅταν τό κῆτος εἶδε τόν πατέρα σου, ἡ παράξενη φορεσιά του φαίνεται πῶς τό τρώμαξε· στάθηκε δίβουλο. Ποιός ξέρει γιά τί τόν πῆρε; Τά μάτια του στυλώθηκαν ἀπάνω του ἀκίνητα. Ἐπειτ' ἄρχισε νά φέρνει βόλτες γύρω του, νά θέλει μιά νά πλησιάσει καί πάλι νά πισωδρομεῖ. Ὁ δικός μας, σκυφτός στά νύχια μέ τό σταλίκι στόν ἄμμο, ἀκολουθοῦσε τά κλωθογυρίσματά του, γύριζε σάν ξόανο στή θέση του, ἀπάνω στό μελάτι, καί τό κοίταζε κατάματα.

»Ἀπό πάνω τσιμποῦσαν τό σκοινί κάθε λίγο.

»“Ἐλα, τί κάνεις τόση ὥρα; Καιρός νά βγεῖς. Ἐτοιμος;”

»“Περιμένετε!” τούς τσιμποῦσε κείνος.

»Ποῦ νά βγεῖ; Μόλις ἔκανε νά τραβήξει ἀπάνω, θά τόν ἔκοβε στά δυό.

»Τέλος, σά νά κουράσθηκε τό θηρίο, ἀργά πῆγε, πλάγιασε στό βράχο κι ἄρχισε νά ξυέται. Ἐξυνη τήν κοιλιὰ γιά νά κοιμήσει τήν πείνα του. Ὁ βράχος μέ τά δεντράκια ἔτρεμε συθέμελα, σά νά τόν ἔπιασε σύγκρυο.

»«Τώρα κακά τά μπλέξαμε!» σκέφτηκε ὁ πατέρας σου. «Ἐδῶ θά μᾶς πάρει ἡ νύχτα».

»Ἀλλά μέ τό σκοτάδι θά κινδύνευε περισσότερο.

»Πῆρε θάρρος κι ἀποφάσισε μέ κάθε τρόπο νά τό διώξει ἀπό κοντά του.

»«Τό ψάρι κοντά μου» τσιμπάει ἀπάνω. «Ἐτοιμοι;»

»«Ἐτοιμοι».

»Τραβᾷ τότε κατεπάνω του μέ τό καμάκι ψηλά, μέ τήν ξανθοκόκκινη περικεφαλαία του θυσανοσκέπαστη ἀπό τό χοχλαστό νερό τῆς βαλβίδας. Τό μολυβοφορτωμένο στῆθος του ἀστράφτει· τά γαντζούδια τῆς πλατιᾶς ζώνης τρεμολάμπουν ἀπάνω στό σκοτεινό του λάστιχο. Τό θηρίο σάστισε. «Μωρέ, τ' εἶναι τοῦτο!» κουτοσυλλογίστηκε. Ἐκαμε δυό τρεῖς φορές νά σταθεῖ καί ν' ἀντικρίσει τόν ἐχθρό του, μά δέν τό κατάφερε. Μιά ἔδωσε μέ τήν οὐρά του ἀφροκοπώντας τά νερά καί χάθηκε πίσω τους. Ὁ δικός μας ἔμεινε στή θέση ὥσπου καθάρισαν τά νερά. Τότε ψαχοῦλεψε τό βράχο· εἶδε πέρα δῶθε νά μή λούφαζε πουθενά τό ψάρι. Τίποτα. Τ' ἀπονέρια του τοῦ ἔδειχναν ἀκόμη τό διάβα του.

»«Πάει στόν ἄνεμο τό κουτόπραμα» συλλογίστηκε γελώντας μέ τό φόβο του.

»Ἀδραξε εὐθύς τό μελάτι, μιά στό σκοινί κι ἔφτασε ἀπάνω. Βρόντοι, φωνές, σφυρίγματα, πέτρες καί ξύλα πλαταγιστά στή θάλασσα δέχτηκαν τό βουτηχτή, σά νά τόν χαιρετοῦσαν γιά τό σφουγγάρι πού ἔφερε. Δέν ἦταν γιά τό σφουγγάρι. Ἦθελαν νά τρομάξουν τόν καρχαρία, γιά νά φτάσει στό καίκι ἄβλαβος ὁ πατέρας σου. Τέλος τόν ἄρπαξαν τά παιδιά, τοῦ βγάλανε τήν περικεφαλαία, τόν ξάπλωσαν στό κατάστρωμα κι ἄρχισαν νά τοῦ γδύνουν τό λάστιχο. Νόημα τότε ὁ Πίπιζας καί τό καίκι ἔβαλε πλώρη γιά τό Ἀσπρονήσι.

»«Μή φεύγεις, καπετάνιε» εἶπε ὁ Ραφαλιάς, «ἔχει κάτω πολύ σφουγγάρι».

»«Δέν πειράζει, μᾶς φτάνει γιά σήμερα» ἀπάντησε κοιτάζοντας ἄλλοῦ ἐκεῖνος.

»Ὑποψιάστηκε ὁ δικός μας καί σήκωσε τό κεφάλι. Βλέπει μιά μέ τήν ἄλλη τίς μηχανές νά τραβοῦν ὄλες κατά τή στεριά.

»«Μήν ἔπαθε κανένας;» ρωτᾷει τόν μαρκουτσέρη.

»«Ναί κάποιος ἔπαθε».

»«Ἀπό ποιά;»

»«Δέν ξέρω· μακριά εἶδαμε τή σημαία του μετζάστρα».

»Ἐφτασαν ὄλες οἱ μηχανές στό Ἀσπρονήσι, πῆδηξαν ἔξω τά πληρώματα. Καθένας εἶχε καρδιοχτύπι ὥστε νά ἰδεῖ τό νεκρό. Τέλος ἔφτασε κι ἡ μηχανή τοῦ Πίπιζα. Πρῶτος πῆδηξε στήν ἀμμουδιά ὁ πατέρας σου. Ὁμιέ! Ὁ Νικόλας Ραφαλιάς ἦταν νεκρός στόν ἄμμο μέ μιά πληγή ὀρθάνοιχτη στό ἀριστερό πλευρό.

»Ἀκοῦς! Γιά τό μελάτι ὁ πατέρας σου σκότωσε τόν ἀδερφό του. Τόν ἔθαψεν ἐκεῖ, στό ἔρημο νησί, δίπλα σέ χιλιάδες ἄλλους ἀτυχούς σάν αὐτόν καί πανέρμους, καί στόν ξύλινο σταυρό του ἔγραψε:

ΑΔΕΡΦΟΣΚΟΤΩΜΕΝΟΣ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΣ, 1876.

»Ἀπό τότε δέ βούτηξε πιά στή θάλασσα, δέν πάτησε μηχανή. Ἐκεῖ κάθισε, στό ἄκαρπο νησί, διώχτης τῶν γλάρων καί φύλακας τοῦ νεκροῦ. Τέλος, μέ τό πρῶτο ντεπόζιτο γύρισε πίσω. Ἦρθε ἴσα στό σπίτι μου.

»«Χρυσούλα» μοῦ εἶπε κλαίοντας, «κι οἱ δύο μιά τήν ἔχουμε τήν πληγή. Ἐσύ ἔχασες τόν ἀρρεβωνιαστικό σου καί γώ τόν ἀδερφό μου. Τό κακό πού ἔκανα σέ κείνον ἦρθα νά τό πληρώσω σέ σένα. Θά γίνω ἄντρας σου».

»Ἐτσι ἔγινε ἄντρας μου ὁ ἀντράδελφος, κι ἔγινε πατέρας σου. Μά δέν ἔζησε οὔτε νά σέ γνωρίσει. Νυχτόημερα τόν τυραννοῦσε τό κρίμα καί πέθανε μονοχρονίς. Ἀλλά τήν ὥρα πού ξεψύχαε, δέν εἶχε ἄλλη κληρονομιά ν' ἀφήσει παρά τόν

Ίδιο λόγο: Νά μή σ' αφήσω νά γίνεις σφουγγαράς!»

Φύλαξα τήν έντολή του πατέρα μου και δέν έγινα σφουγγαράς. Μά και τώρα πού γέρασα στ' άρμενα, τήν ίδια αίσθάνομαι άηδία μπρός σε μία μηχανή. Δέν ξέρω πώς μου φαίνεται· μά όχι ποτέ σαν πλεύμενο, εύχή του Θεού και καμάρι τής θάλασσας. Του σατανά χειροτέχνημα φαντάζει ακόμα στά μάτια μου.

ΚΑΒΟΜΑΛΙΑΣ

ΤΙ ΒΟΡΙΑΣ και Θρακιás μου λέτε μένα! Τί βοριάς και «Θρακιás...» είπε ο Χούρχουλας κινώντας σοβαρά τό κεφάλι. «Άκου πού σās λέω. Τίς φουρτουνες του Καβομαλιά δέν τίς κάνουν άνέμοι».

«Άμ' ποιόί τίς κάνουν;»

«Ποιοί τίς κάνουν; Έγώ νά σās πώ. Όχι, σου λέει, είναι χοντρός κάβος και χύνει τό βουνό άέρα κι έρχεται ο Θρακιás από πάνω και βγάζουν άψάδα οι Βελανιδιώτισσες. Κολοκύθια! Μωρέ, τίς φουρτουνες του Καβομαλιά δέν τίς κάνουν άνέμοι...»

«Μά ποιόί τίς κάνουν, διάολε; Πές μας, τό λοιπόν!» φώναξε άνυπόμονα ο Άλέξης ο Σκιαθίτης, πάντα άράθυμος.

«Τίς φουρτουνες του Καβομαλιά δέν τίς κάνουν άνέμοι· έγώ νά σās πώ...»

«Όχι, νά μή μās πείς!» τόν έκοψε ξαφνικά ο Κώστας ο θερμαστής. «Διάολε, κοντεύεις νά μās βγάλεις τήν ψυχή μέ τόν Καβομαλιά σου! Για κάβο τάχα θά τόν περάσεις κι αυτόν, πού τόν κατάντησαν πουτάνα οι ψαρόβαρκες... Δέ θέλουμε νά μās πείς τίποτα!»

Και γύρισε άλλου τό πρόσωπο, δυσαρεστημένος τάχα, κι άρχισε νά ψιθυρίζει κάτι στ' αυτί του συντρόφου του μέ άγανάχτηση, σά νά του έλεγε: «Δέν υποφέρεται, βρέ άδερφέ! Δέν υποφέρεται!» 'Ο Χούρχουλας πήρε τό πράμα στά σοβαρά, κοίταξε τούς άλλους, ήθέλησε νά χαμογελάσει, και μή βρίσκοντας θαρρετή άπάντηση, αναφοκοκκίνισε σαν παπαρούνα.

«Γιατί, ρέ παιδί;» τόλμησε μόλις νά ρωτήσσει τό θερμαστή.

‘Ο Γιαννιός ο Χούρχουλας είχε τή μανία νά διηγείται,

Μόλις παρουσιαζόταν ή παραμικρή εύκαιρία νά καθίσει τό πλήρωμα, έτοιμος ν' άρχίσει τή διήγηση. Ποιά διήγηση; Όποιαδήποτε. Δέν τόν έμελε ούτε γιά τήν υπόθεση, ούτε γιά τό μάκρος της. Ούτε άν ήταν άστεία, ούτε άν ήταν τραγική. Ούτε άν έβγαине από τά ξάστερα νερά τής αλήθειας ή από τήν έλεφαντένια πύλη τών όνειρων και τό χρυσόθρονο αίσθημα. Ούτε κι άν ήταν τής ώρας φρόντιζε. Είχε πεποίθηση στόν έαυτό του κι είχε τή δύναμη νά βαμπακοστρώνει τό δρόμο και νά σέρνει σιγά κι ανάλαφρα τά πιό περασμένα στά τωρινά, ή και νά μεταφέρει τούς άκροατές του στις μουχλιασμένες θήκες τών περασμένων. Κι είχε τή τέχνη άπάνω στην αλήθεια ν' άπλώνει τή μεταξωτή σκέπη του όνειρου, και κάτω από τ' όνειρο νά θεμελιώνει τήν ύλη τήν αληθινή, τεχίτης θαυμαστός, όπως ό μέγας ήλιος, πού σύγκαιρα ιδανικεύει τό πέτρινο βουνό και τό άνεμόπλεχτο σύγνεφο. Κι έβρισκε πάντα τόν τρόπο, κατά τήν περίσταση, νά μακραίνει ή νά πλαταίνει τήν υπόθεσή του, χωρίς ποτέ νά τήν αφήνει τέρας τών άλλων και σίγαμα. Όλα τά ήθελε ισόμετρα, ξάστερα και άρμονικά. Κι ήθελε μόνο νά τόν άκούει τό πλήρωμα.

Οί ναύτες τόν ήξεραν και διασκέδαζαν μέ τίς άδυναμίες του. Πότε τόν έδιωχναν τάχα από κοντά τους, πότε, στην ώρα πού διηγόταν, άρχιζαν όλοι όμόφωνοι τόν βήχα· πότε έπιαναν φιλονικία και τόν έσύγχυζαν, και κάποτε έφευγαν ένας ένας και τόν άφηναν όλομόναχο νά λέει και νά άκούει. Ό Γιαννιός φουρκίζοταν κι έβανε όρκο στής μάνας του τά κόκαλα, στή θάλασσα πού άρμενίζει, νά μή διηγηθεϊ πλιά τίποτα. Όχι μόνο νά μήν τούς διηγηθεϊ, άλλ' ούτε και νά τούς μιλήσει· ούτε νά τούς κάμει συντροφιά ποτέ! Κι ήταν βέβαιος πώς, άμα χάσουν τή συντροφιά του, τά διηγήματά του μάλιστα άμα στερηθοϋν, πάει, θά σκάσουν από τό κακό τους. Δέν ήταν καταλαχάρης άνθρωπος ό Γιαννιός ούτε έλεγε λόγια του άνέμου.

Μπορεί αύτή του ή πεποίθηση νά μήν ήταν και καθόλου άδικη. Γιατί τό πλήρωμα, μόλις τόν έφερε σέ κείνη τή θέση, έπεφτε πάλι και τόν προσκαλοϋσε κοντά του, και τόν

παρακαλοϋσε νά ξαναρχίσει, δίνοντάς του υπόσχεση πώς θά τόν άκούσει μέ προσοχή.

Κι ό Γιαννιός, ασυνέριστος, ξέχανε τούς όρκους και άρχιζε τή διήγηση δίχως χρονοτριβή. Συνήθιζε όμως πρώτα μέ λόγια μισοκομμένα νά συσταίνει στους άκροατές του εκείνο πού θά διηγηθεϊ. Τώρα, μέ τίς πρώτες φωνές του θερμαστή πού θά διηγηθεϊ. Τώρα, μέ τίς πρώτες φωνές του θερμαστή και τόν κρύο τρόπο τών άλλων, ό Γιαννιός έχασε τό θάρρος του. Οί συμφωνίες άργησαν νά έρθουν κι αύτό τόν απέλπιζε. Μά ξαφνικά πλησίασε ό μπαρμπα-Γιώργης ό ναύκληρος, είδε τήν ψεύτικη κατσούφια πού έδειχναν οί ναύτες, τή στεναχώρια του Γιαννιού και μάντεψε όλα.

«Σώπα, ρέ σύ» είπε στόν Κώστα μέ αύστηρή φωνή. «Άσε τό Γιαννιό νά μās πει τίποτα».

«Ναί, έλα, Γιαννιέ, πές μας!» είπαν παρακαλεστικά κι οί άλλοι ναύτες.

«Εγώ νά σās πω, ναί» άρχισε άμέσως εκείνος ξαναβρίσκοντας τήν εύθυμία του. «κι άν δέν σās λέω αλήθεια, νά τόν έχω αντίδικο. Τίς φουρτοϋνες του Καβομαλιά δέν τίς κάνουν άνέμοι. Τίς κάνουν τά στοιχειά».

«Τά στοιχειά! Μωρέ, λόγο πού μās είπες!» φώναξε άναμπαιχτικά ό θερμαστής. «Κι οί άνέμοι τάχα δέν είναι στοιχειά; Ό βοριάς δέν είναι στοιχειό, πού καταλεί πέντε στό φαγί και δέκα στην καθισιά του, και άν δέ γεράσει δέν ταξιδεύεται; Η νοτιά δέν είναι σαν πουτάνα, πού όσο γεράζει, τόσο και ξετσιπώνεται; Ό σορόκος, ό γαρμπής, ό γραϊγος, ό πουνέντες, τί άλλο είναι παρά στοιχειά, πού αναταράζουν τή θάλασσα και καταντοϋν σανίδια τά καμαρωτά πλεούμενα; Μωρέ, λόγο πού μās τόν είπε κι ό Γιαννιός!»

Εκείνος γύρισε και τόν είδε μέ βλέμμα παθιασμένο κι άδύνατο.

«Μά τί πειραχτήριο είσαι σύ, δέ μου λές;» του είπε μέ παράπονο. «Ποιός διάολος σ' έφερε έδω μέσα γιά τίς άμαρτίες μου; Άσε ν' άκούσεις πρώτα, μωρέ παλιόγυφτα! Τά στοιχειά του Καβομαλιά είναι ξωτικά. Όποιοι ρωτήσεις στά Βάτικα, τήν ίδια ιστορία θά σοϋ ειπει. Είναι χρόνια τώρα — πάππου πρós πάππου! Είδες, όταν φτάνουμε ανά-

μεσα Τσιρίγου κι 'Αλαφονησιού, πού φαίνονται κρεμασμένα στο βουνό τέσσερα πέντε χωριά; Είναι τὰ χωριά τῶν Βατίκων. Κι ἀπό αὐτά τό Φαρακλό εἶναι μεγαλύτερο. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ὁ πλουσιότερος καί δυνατότερος μπέης τῶν Βατίκων ἦταν ὁ μπέης τοῦ Φαρακλοῦ. Ὁ κάμπος κάτω ὡς τήν Πεζούλα — τή Νεάπολη, νά εἰποῦμε — ἦταν δικός του. Τό Καστράκι στό ρίζωμα ἐκεῖνος τ' ὄριζε. Ἀκόμη καί τὰ εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια τοῦ Καβομαλιᾶ πλήρωναν φόρο σέ κεῖνον. Οἱ πύργοι του ἀκόμη σώζονται, σπαρμένοι ἐδῶ καί κεῖ σ' ὅλα τὰ κορφοβούνια ἀπό τόν Ἀρχάγγελο ὡς τή Μονοβάσια. Μά καμιά φορά τὰ πλούτη καί ἡ δύναμη δέ φέρνουν τή χαρά καί τήν ἀνάπαψη.

»Ὁ μπέης κι ἡ μπίσσα εἶχαν ὀχιά τή λύπη πού δέν ἀποχτοῦσαν ἕνα παιδί. Ὅσο μετροῦσε τό βίος του κεῖνος καί τό ἔβλεπε ἀμέτρητο, τόσο θλιβότανε πού δέν ἤξερε τόν κληρονόμο του. Ὅσο ἔβλεπε κείνη τὰ ροῦχα της, σαμούρια καί λαχούρια, τὰ ὀλόχρυσά στολίδια της, τόσο στέναζε πού δέν εἶχε μιά κόρη νά τὰ χαρεῖ καί νά τὰ ξαναβίσει. Κι ὅταν βράδου ἔσμιγαν οἱ δύο τους στήν κρεβάτια, πόσοι πόθοι καί τί καημοί σεμνοφτέρωτοι γοργοπετοῦσαν γύρω στό πικραμένο τό ἀντρόγυνο!

»Τέλος, θές ἀπό τό Θεό, θές ἀπό τὰ μαγικά τῆς μπίσσας, ἀπόχτησαν ἕνα παιδί — μιά μπεοπούλα παρόμοια τῆς Ἡλιογέννητης. Οἱ γονεῖς της δέν εἶχαν πλιά πού νά κρύψουν τή χαρά τους, πῶς νά προφυλάξουν ἀπό κάθε κακό τήν ἀκριβή τους. Δέν πρόφτασε νά γίνει δέκα χρονῶν, κι ἄρχισαν τὰ προξενιά. Ἀπό τό Μοριά, ἀπό τή Ρούμελη, τήν Ἑγύπτο καί τήν Ἀθήνα, οἱ πλουσιότεροι κι ἀντρεϊότεροι μπέηδες κι ἀγάδες ἔστειλαν πλούσια κανίσκια ν' ἄρρεβωνιάσουν τή Γκιουλχανοῦμ. Ἀλλά ὁ μπέης, ὅταν ἀποφάσισε νά τήν παντρέψει, δέν ἤβρε καλύτερο ἀπό τό Μωσά Μπαρδούνια, τόν ξακουσμένο μπέη τῶν Μπαρδουνοχωριῶν. Μέ κεῖνον τήν ἄρρεβωνιάσε.

»Ἀχ, κακό μάτι παράστεκε στή χαρά τῆς ἄμοιρης! Δέν πέρασαν τρεῖς μέρες, κι ἔπεσε στό κρεβάτι χτυπημένη ἀπό κρυφή καί ἄσχημη ἀρρώστια. Τρέχουν ἀμέσως οἱ διαλαλη-

τάδες ὀλοῦθε, σέ Μωριά καί Ρούμελη, στά Δωδεκάνησα καί τὰ Φραγκονήσια, στήν Πόλη καί τή Βενετιά, διαλαλοῦν καί λένε:

»“Ὅποιος βρεθεῖ καί γιατρέψει τή μπεοπούλα τοῦ Φαρακλοῦ, θά τόν ντύσει στό μάλαμα ὁ μπέης ὁ ἀφέντης της καί σ' ἄσημάριμα ὁ Μωσά Μπαρδούνιας ὁ ἄντρας της!”

»Τό ἀκοῦν καί τρέχουν οἱ γιατροί μέ τὰ γιατροσόφια, οἱ γιάτρισσοι μέ τὰ βότανα, οἱ δερβισάδες μέ τὰ ξόρκια, οἱ παπάδες μέ τὰ τετραβάγγελια καί τὰ θαυματουργά εἰκονίσματα. Μά ὅλα τίποτα δέ μποροῦν νά κάμουν στήν πικρή ἀρρώστια τῆς πεντάμορφης! Λιώνει καί σβήνει σάν τόν ἀνθό στό ἀνθογαλί του. Πᾶνε τὰ κάλλη, πᾶνε καί τ' ἀρώματα. Μέσα στό ἀπόμερο δωμάτιο τοῦ πύργου, τό στρωμένο μέ χνουδωτούς τάπητες, στό ἀπαλό κρεβατοστρώσι ἀπάνω, δράκοι παλεύουν δυνατά ἡ ψυχὴ καί τό σῶμα της. Ἀπάνω της σκυμμένοι, ἀφνοί κι ἄλαλοι παραστέκουν οἱ γονεῖς, ἀνίκανοι νά βοηθήσουν τήν κόρη στό χαροπάλεμα. Καί δέν ἀκούεται ἄλλο μέσα στό θλιμμένο δωμάτιο, παρά τό ἀνάλαφρο ἀγκομαχητό τῆς μπεοπούλας, σάν φτεροκόπημα ψυχῆς.

»Ἐκεῖνη τήν ὥρα μπαίνει ἕνας καί κράζει τό μπέη παράμερα:

»“Ἐνας γέροντας” λέει, “φάνηκε στήν Πεζούλα ἐρχάμενος ἀπό τή θάλασσα. Ἐρχεται νά γιατρέψει τή μπεοπούλα”.

»Καθώς τ' ἀκούει ἐκεῖνος, ἀναγάλλιασε.

»“Τρέξτε γλήγορα!” λέει στοὺς ἀνθρώπους του. “Γλήγορα νά μοῦ φέρ'τε τό γέροντα!”

»Τρέχουν, βρῖσκουν ἕνα κοντό καί κακοτράχαλο γεροντάκι καβάλα σέ μιά κασέλα. Ἦταν κασέλα κι ἔμοιαζε σά χελώνα· ἦταν χελώνα κι ἔμοιαζε σάν κασέλα. Τρέχει ὁ μπέης, κατεβαίνει τή σκάλα καί τοῦ πέφτει στά πόδια.

»“Ἀμάν, γέροντά μου! Σῶσε μου τό χανουμάκι κι ὁ, τι θές ἀπό μένα!”

»“Μή φοβᾶσαι, μπρέ!” τοῦ φωνάζει ἐκεῖνος ἄγρια. “Ὅσο εἶμαι δῶ, μή φοβᾶσαι! Μόνο ἕνα πράμα θά κάμεις: νά πάρεις τή μπίσσα καί νά φύγετε ἀπό τόν πύργο. Καί νά

διαλαλήσεις στό χωριό, μέ τό ήλιόγυρμα οί χωριανοί νά κλειώνται στό σπίτια τους συφάμελοι γιά τρείς μέρες”.

»Ο μπέης κι ή μπείσσα στήν άρχή δέν ήθελαν νά φύγουν και ν’ αφήσουν μοναχή τή θυγατέρα τους. Μά ό γέροντας επίμενε στό λόγο του.

»“Αν δέν θέλ’τε” είπε, “αφήστε την νά πεθάνει”.

»Τέλος, έφυγαν οί γονέοι κι ό γέροντας έμεινε όλομόναχος μέ τήν όμορφονιά. Ο γέροντας ήταν μάγος, από κείνους τούς μάγους πού μέ τό λόγο μπορούν νά μαρμαρώσουν τή θάλασσα και νά θαλασσωσουν τίς στεριές. Η δύναμή του όλη και τά μάγια του ήταν σέ κείνη τήν κασέλα· τήν έκανε όπως ήθελε: γοργοπόδαρο άλογο στή στεριά, τρεχαντήρι άφταστο στή θάλασσα και πουλί πετούμενο στόν άέρα. Είχε κλεισμένα μέσα της έφτά φουσάτα ζωτικών, τό ένα φουσάτο φοβερότερο από τό άλλο. Και μέ κείνα έλεγε νά γιατρέψει τή Γκιουλχανούμ. Πιάνει γοργά κι ανοίγει τήν κασέλα· χύνει έξω όλα τά ζωτικά. Καθώς τά έχυσε, κάποιο βαθύ βογκητό άκούστηκε και τά όρη γύρω άρχισαν νά χτυπιώνται σά δαιμονισμένα.

»Πέρασαν τέλος τά τρία μερονύχτια, έγινε καλά ή μπεοπούλα. Όχι μόνον έγινε καλά, μά και πιό όμορφη και γλυκιά και δροσερή από πρωτύτερα. Οί δύστυχοι γονεΐς κατάντησαν τρελοί από τή χαρά τους· δέν ήξεραν μέ τί τρόπο ν’ αντιπληρώσουν τό γέροντα. Μά εκείνος δέ φρόντιζε γιά τέτοια. Έτσι ήρθε· ήθελ’ έτσι και νά φύγει. Άρχισε νά μαυλίζει τά φουσάτα γιά νά τά κλείσει πάλι στήν κασέλα. Μά κείνα δέ θέλουν νά τόν άκούσουν. Μαυλίζει, ξαναμαυλίζει, τίποτα! Κάπως θύμωσαν μέ τά λόγια του και ρίχτηκαν λυσσασμένα, κάνοντας άνω κάτω τόν τόπο περίγυρα. Άκουες φωνές, κλάματα, βρисиές, βλαστήμιες, δοντοτριξίματα, μουγκρίσματα, τραγούδια, τούμπανα, βιολιά και λαγούτα, συγκρατητά σφυρίγματα. Ο άέρας γέμισε από γλώσσες άόρατες, πού καθεμιά είχε και τό σκοπό της.

»Έκανες έδω, άκουες τ’ όνομά σου· έκανες εκεί, έχανες τή σκούφια σου. Έσκυφτες χάμω, κι ένιωθες άξαφνα φοβερή σφήνα νά σου χωρίζει τά μηριά. Βρέθηκαν άνθρωποι πού

γύρισαν μέρα μεσημέρι θεόγυμνοι στό σπίτια τους. Τά χωριά ρήμαξαν· οί κάτοικοι σφιχτομανταλώθηκαν· τά ζωντανά δέν έτρωγαν τό χόρτο τους· τ’ άγρίμια κλειστήκαν στίς μονιές τους· άδειασαν τά βουκολιά και τά βαλμαδιά· και τά γιδοπρόβατα του Σαρίγκαλου, του πλούσιου άρχιστέλιγκα του Καβομαλιά, συνεπήραν τά μαντριά και γκρεμοτσακίστηκαν στή θάλασσα.

»Ο γέροντας πήγε νά σκάσει από τό θυμό του. “Όλα τά ξόρκια είπε, μά κανένα δέν πιτύχαινε. Τά ζωτικά, πού άλλοτε έτρεχαν συμμαζωχτά σά σκυλιά στό πόδια του, τώρα γύριζαν και τόν περιγελοΰσαν, του τραβοΰσαν τά γένια κι έπλεκαν πλεξίδες άλυτες τά μακριά του τά μαλλιά. Και κείνος δέ μποροΰσε νά καταλάβει τί έτρεχε τάχα, γιατί τά μάγια του έχαναν τόσο τή δύναμή τους. Έπεσε στή σκέψη κι άρχισε ν’ ανασκαλίζει μέ τό νοΰ τά περασμένα.

»“Μπρέ!” είπε άξαφνα χτυπώντας τό μέτωπό του.

»Τώρα φωτίστηκε. Ναί, τώρα θυμήθηκε πώς μιά στιγμή, όταν ή μπεοπούλα έμενε ακίνητη εμπρός του, βλέποντας τό χυτό κορμί εκραζε άστόχαστα:

»“Μωρέ, μήλο γιά δάγκωμα!”

»Κι έσυρε τό τρεμάμενο χέρι του γλυκά κι άνάλαφρα άπάνω της. Μέ τοΰτο όμως ό γέροντας μολεΰτηκε, και μολεμένου ανθρώπου δέν πιάνουν τά μάγια ποτέ!

»Άρχισε τώρα νά κλαiei και νά μύρεται. Τέλος δεήθηκε στό Θεό, άκόμη μιά φορά νά πιάσουν τά μάγια του γιά νά σώσει τόν τόπο από τά ζωτικά. Ο Θεός τόν άκουσε, και μ’ ένα λόγο συνάζει ό μάγος τά φουσάτα, και σά νά έριχνε θανάσιμους όχτρούς, τά διασκορπίζει περίγυρα. Τρία ρίχνει στίς Νεραϊδοσπηλιές, κάτι σταχτιές πέτρες πού κρέμονται άπάνω από τή χούνη του Λαχιού· άλλα τρία ρίχνει στό Κοΰνο, ψηλά στό Παραδείσι· και τό φοβερότερο, μέ βρисиές κι αναθέματα, γυρίζει και τό ρίχνει στόν πάτο τής θάλασσας αντίκρι στό Τσιρίγο.

»Γιά τοΰτο, σάς λέω, τίς φουρτοΰνες του Καβομαλιά δέν τίς κάνουν άνέμοι! Άκούτε μένα· τίς κάνουν τά στοιχειά...”

Ο Γιαννιός ό Χούρχουλας, όταν τελείωσε, γύρισε περή-

φανο βλέμμα νά ιδεῖ τούς συντρόφους του. Πρίν, ἀφαιρεμέ-
νος στή διήγησή του, δέν εἶδε τά χαμόγελα οὔτε τά κρυφο-
νοήματά τους. Μά τώρα τούς βλέπει ὅλους γύρω νά κοι-
μῶνται καί νά ροχαλίζουν. Δρόλαπας τόν πλάκωσε ὁ θυμός.
Μέ τούς ἴσκιους λοιπόν μιλοῦσε τόσην ὥρα! Ἄναψοκοκκί-
σε, τινάχτηκε ὀρθός, κι ἀρπάζοντας τή σκάλα θέλησε ν'
ἀνεβεῖ, βρίζοντας θεούς καί ἀνθρώπους. Ἄλλά οἱ ναῦτες ξύ-
πνησαν μεμιαῖς, ἔσκασαν δυνατά γέλια κι ὁ θερμαστής, τό
πειραχτήριο τοῦ Γιαννιοῦ, τόν ἀκολουθῆσε φωνάζοντάς του:
«Ἄλλο ἓνα, Γιαννιέ! Ἄλλο ἓνα καί σώνει σου!»

Η ΚΑΠΕΤΑΝΙΣΣΑ

ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟ μας ὄλοι τόν ἐμακάριζαν γιά τήν καλή
καρδιά, τή γλήγορη γολέτα καί τήν ὁμορφη γυναίκα
του. Οἱ προξενήτρες στό νησί, γιά νά παινέψουν τό γαμπρό,
ἔλεγαν:

«Καλόγνωμος σάν τόν καπεταν-Παλούμπα».

Οἱ ναυτικοί, ὅταν ἤθελαν νά συστήσουν κάποιο καράβι:

«Καλοτάξιδο σάν τή γολέτα τοῦ καπεταν-Παλούμπα».

Κι οἱ νέοι, ὅταν μιλοῦσαν γιά τήν ἀγαπητικιά τους:

«Ὁμορφη σάν τή γυναίκα τοῦ καπεταν-Παλούμπα».

Ἦταν φημισμένος σέ ὅλα τά Δωδεκάνησα αὐτός καί τό
ἔχει του.

«Γήρα καλά, κακομοίρη: τήν καπετάνισσα καί τά μάτια
σου!» μοῦ εἶπε ὅταν τήν ἔφερε στή γολέτα νύφη. «Δέν ξέ-
ρεις, καλό παιδί, πόσο τήν ἀγαπῶ! Τρέμω νά τήν ἀφήσω
μοναχή καί νά φύγω».

Ἔ, καλά! Καί ποιός δέν τό ἤξερε; Ἀπάνω στά ἐξήντα
χρόνια του ὁ καπεταν-Παλούμπας ἀποφάσισε νά παντρευ-
τεῖ. Τό ἀποφάσισε — ὄχι, ψέματα εἶπα. Ἡ τύχη τό ἔφερε.
Ἐκεῖ πού γύριζε σέ κάποιο νησί, εἶδε ἄξαφνα τή Λενιώ νά
κολυμπᾷ κι ἀνατρίχιασε σύψυχος. Μιά πάνα σηκώθηκε ἀπό
τά μάτια του καί εἶδε τή ζωή ἄλλιως κι ἄλλιῶτικα. Ἡ μα-
τιά τῆς κόρης χτύπησε τήν πέτρινη καρδιά τοῦ ναυτικοῦ
καί πήδηξε κεφαλόβρυσο τό αἶσθημα. Τό λυγρό κορμί, πού
ἔφευγε λαυράκι στά νερά, ξάφνισε τά νεῦρα του· καί τό γέ-
λιο, πού ἀπέμενε ὀκνό στόν ἀέρα, τόν τύλιξε σέ πόθους καί
σέ ὄνειρα.

Δέ χασομερίζει· βάνει τά γιορτινά του, τή φουφουλοβρά-
κα τσακιστή ἀνεμιστή, γαλάζες κάλτσες, μυτερά παπού-

τσια· ζώνει στή μέση κοκκινομέταξο ζωνάρι, περνᾶ τό κεντητό γιλέκο· λεβέντικα τσακίζει στό πλευρό τό τουνεζίνικο φέσι καί τρέχει στό σπίτι τῆς Λενιώς. Πρίν ὅμως πατήσει στή βάρκα, πισωγυρίζει καί κρεμᾷ στήν ἀριστερή μασχάλη χρωματιστό μεταξομάντιλο, καί παίρνει στό χέρι γαρουφαλοκένητο πορτοκάλι. Τό ἓνα γάμου κάλεσμα, τό ἄλλο συμπεθεριάς σημάδι.

«Γειά σας κι ἦρθα» λέει τῆς γριας. «Εἶμαι ὁ καπετάνιος τῆς Κυρα-Δέσποινας, πού ἄραξε προχτές στό νησί σας. Τ' ὁμορφο καράβι θέλει κι ὁμορφη καπετάνισσα. Ἦρθα νά πάρω τό Λενιώ γυναίκα μου. Ἄν εἶναι μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τήν εὐχή σου, αὔριο τή στεφανώνω».

«Καλῶς ἦρθατε καί καλῶς κοπιάσατε, σάν τόν καλόν τό χρόνο» ἀπάντησε ἡ γρια γλυκομίλητη. «Ὁ λόγος ἀπ' τό στόμα σου καί στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί».

Ἦταν ἐξυπνη ἡ μάνα τῆς Λενιώς, ψημένη στή ζωή, ἀπό τά μικρά της χρόνια χήρα. Βουτηχτής ὁ ἄντρας της, καθώς ἀνέβαινε μέ τό δίχτυ του γεμάτο, τόν ἔκοψε τό σκυλόψαρο στά δύο, σάν πράσο. Ἄφησε πεντάρφανο τό κορίτσι του. Ἐκείνη πάλεψε μέ τόν κόσμο, ἀνάθρεψε γαρουφαλίτσα πρόσχαρη τῆς Λενιώ. Δέν ἔλεγε ὅμως ποτέ νά τῆς δώσει ἄντρα γέροντα. Οὔτε καί διάβαινε στό νοῦ της τέτοιο κακό. Ὅταν συχνά πυκνά συλλογιζόταν τό γαμπρό, ἔβλεπε πάντα ἓνα μεστωμένο καί γερό παλικάρι χρόνων εἴκοσι, μέ μουστάκι μαῦρο, δυνατά μπράτσα καί στήθος πλατύ, ἀπαράλλαχτο σάν τό Μακεδόνα πού βάζουν στήν πλώρη τους πολλά καράβια. Ἀλλά τώρα, μόλις εἶδε τόν καπεταν-Παλούμπα, καλοδέματον ἀληθινά, πάντα ὅμως ψαρομάλλη, ταμπακορούφη, σαλιάρη καί τέλος γέροντα, δέ δίστασε νά δώσει ἀμέσως τό λόγο της. Γέροντας, σοῦ λέει, μά καπετάνιος· καί καπετάνιοι δέ βρίσκονται κάθε μέρα στό νησί!

Ὁ καπεταν-Παλούμπας στεφανώθηκε τῆς Λενιώ, καί μόλις ἔφτασε στή Σύρα, ὀλάκερο βίο ζόδεψε γιά τά στολίδια της.

«Γυναίκα μου, κυρά μου, ἀφέντρα μου! Νά τά φορεῖς νά χαίρεσαι!» τῆς εἶπε δακρῦζοντας ἀπό χαρά καί περηφάνια

ὅταν τήν εἶδε λαμπροστολισμένη σάν τῆς Λιογέννητη. «Ἄν δέν σοῦ φτάνουν αὐτά, σοῦ παίρνω κι ἄλλα. Κι ἂν δέν ἀρκοῦν καί κεῖνα, πουλῶ καί τῆς γολέτα μου, νά σέ χρυσοντύσω σάν τήν Τηνιακιά».

Ἐκείνη δέν εἶπε τίποτα, παρ' ἀπόμεινε κοιτάζοντας τά φανταχτερά ρούχα της. Καθρέφτης ὁ ἴσκιος της. Καί ὅταν ἀργά σήκωσε τά μάτια πάνω του, τό πικρό χαμόγελό της δέν ἤθελε νά εἰπεῖ ἂν ἔβγαινε ἀπρόθυμη ἀπό τό νησί, ἢ ὅτι τῆς δῶσαν ἄντρα γέροντα.

Μέσα στή γολέτα ἤμαστε ὅλοι κι ὅλοι ἐξ νομάτου. Ὁ καπετάνιος μέ τό γραμματικό του δυό· ἐγώ καί τό ναυτόπουλο ἄλλοι δυό καί δυό ναῦτες Μυκονιάτες. Ἄλλος κανεῖς. Μά ὁ γραμματικός, ὁ Πέτρος Ζούμπερος, ἦταν ὁ ναύτης μας, ὁ κυβερνήτης, ψυχή καί στόλος τῆς ὁμορφῆς γολέτας μας. Μόλις ἴδρωνε τό μουστάκι του. Τά μαῦρα του μαλλιά ἔφευγαν ἀπό τό πλατύ μέτωπο, ἀνέβαιναν στήν κορυφή, κατέβαιναν κατσαρά στά λαιμοτράχηλα, σάν πολυτρίχι πού ζεῖ δροσερό, μεταξωτό ἐπάνω σέ μελαχρινό κεφαλοκόλονο. Εἶχε τά μπράτσα δυνατά, πλατύ τό στήθος, ἄτρομο τό βλέμμα. Ἄν τόν ἔβλεπε ἡ γρια-μάνα τῆς Λενιώς, βέβαια θά γνώριζε τόν ὄνειρεμένο της γαμπρό. Τόν εἶδε ὅμως ἡ κόρη. Τόν εἶδε καί τόν γνώρισε γιά φαντασιά τῆς μάνας της, μπορεῖ καί γιά στοχασμό δικό της. Ἐβγαλε ἀμέσως τά μεταξωτά, ἔκλεισε τά χρυσαφικά σ' ἓνα κοχυλοστόλιστο κουτάκι κι ἔλαμψε στό κατάστρωμα, μέ τό κόκκινο μεσοφόρι καί τόν ἄσπρο σάκο της. Ὡμιέ, τ' ἦταν ἐκεῖνοι! Τί πλάσμα ἦταν ἐκεῖνο πού ἔπεσε, δῶρο τ' οὐρανοῦ ἢ τοῦ κυμάτου γέλασμα, στό ἄχαρο σκαφίδι μας! Ἀλλάξε ἀμέσως ἡ ἔρμη ζωή τοῦ ναύτη. Τό καράβι ἔγινε σπίτι της. Ἀπό τήν αὐγή ὡς τό βράδυ τό γύριζε, τό στόλιζε, τό περιποιόταν σά νοικοκυριό της. Ἀνέβαινε στό κάσαρο, κατέβαινε στήν πλώρη, συγύριζε τά φτωχόρουχα στά γιατάκια μας· ἔμπαινε στό μαγεριό, ἔβγαινε στό τσιμπούκι νά δέσει μαζί μας τούς φλόκους. Τί ἤθελες καί δέν ἔκανε τοῦ καθενός; Ποιός εἶχε ράψιμο νά τοῦ ράψει· ποιός μπάλωμα νά τόν μπαλώσει· ποιός εἶχε λύπη στήν καρδιά νά τῆς σηκώσει μέ τό δροσάτο γέλιο της, μέ τό

γλυκόλογό της. Πουλάκι, θαρρείς, αγαπησάριχο και όμορφόπλουμο, πέταξε από τά δέντρα τής παράδεισος στήν κούρνια μας, και μέ τό φτερούγισμα, μέ τόν κελαηδισμό του, άπλωσε βάλαμο στίς τυραννισμένες ψυχές, ανάδωσε τή χαρά, πλανεύτρα τήν έλπίδα, τόν πόνο και τό μόχθο άβλαβα και ποθητά. Έφευγε ή μαρτιάτικη μέρα γοργή σά διάνεμα. Έρχόταν ή αύγή και λέγαμε: ποτέ νά μή νυχτώσει! Νύχτωνε και λέγαμε: πότε θά ξημερώσει; Τήν ήμέρα όλοι μαζί, χαρά, τραγούδι, γέλια. Τή νύχτα μοναχός καθένας, συλλογισμένος, μισάνθρωπος! Ένας τ' άλλουνοϋ άπόφευγε τό συναπάντημα, παραξηγοϋσε τό βλέμμα, μέ τόν παραμικρό λόγο άπλωνε τό χέρι στό λάζο, σά νά τόν είχε αντίδικο. Κάθε χαραυγή τό μάτι άνυπόμονο γύριζε στοϋ καπετάνιου τήν κάμαρη, λές κι ήταν σημάδι τ' οϋρανοϋ νά δείξει τόν καιρό τής ήμέρας. Και όταν τέλος χάραζε στό κεφαλόσκαλο τό κόκκινο μεσοφόρι κι έχυνε στό κατάστρωμα τοϋ κρεβατιοϋ τή ζεστασιά, τοϋ θηλυκοϋ τό μόσκο και τής νυχτιάς τά μυστικά, άλί στους ταϋρους και τά κόκκινα μεσοφόρια!

Άξαφνα ό οϋρανός συγνέφιασε. Όχι ό οϋρανός ψηλά, ό πλατύχωρος θόλος. Έκεϊνος εξακολουθοϋσε όλογάλαζος και ήλιολουσμένος τήν ήμέρα, τή νύχτα κοσμοστόλιστος νά σκεπάζει τό τρυφερό θάμα πού έπεσε στή γολέτα μας. Έρωτευμένος, λές, ήταν και κείνος μαζί του κι έβλεπε κι αναγάλλιαζε. Άλλος οϋρανός συγνέφιασε: τό μέτωπο τοϋ καπεταν-Παλούμπα. Η καλογνωμιά τής Λενιώς δέν τοϋ άρεσε. Τήν ήθελε τή γυναίκα του, μά τήν ήθελε δική του. Οϋτε άπό τόν άέρα της δέν χάριζε κουρέλι στους άλλους. Στήν άρχή έκαμε παράπονα, έπειτα τήν περιόρισε.

«Άπό τήν άκρη τοϋ κάσαρου δέν έχει νά κάμεις βήμα!» τής είπε όρθά κοφτά.

Και για νά βάλει σύνορο, άπλωσε στό ξύλο πού κρατᾶ τους κουβάδες ένα καραβόπανο. Χωρίστηκε έτσι σέ δύο ή γολέτα. Έδῶ ή κόλαση· εκεί παράδεισος. Έκεινή θυμωσε.

«Παλιόγερε!» ψιθύρισε πεισματικά. «Παλιόγερε! Μέ πήρες περιστέρι άπό τόν κόρφο τής μάνας μου και κοντεύεις

νά μέ κάνεις κουρούνα μέ τίς γκρίνιες σου!»

Και λύθηκε στά δάκρυα. Μά δέ βάσταξε πολύ. Σέ λίγο πάλι τά γέλια και τά χάχανα. Σβούρα πάλι άπ' άκρη σ' άκρη στό κατάστρωμα. Τό μεσοτοιχι πού πίστεψε άκλόνητο εκείνος, έγινε μαγνάδι στή θέληση τής γυναίκας. Τήν κονταυγή, όταν ό καπετάνιος ξενυχτισμένος βαρυροχάλιζε στήν κάμαρη, ξέφευγε άχτίνα άπό τό πλευρό του κι έρχότανε νά πλύνει μαζί μας τό κατάστρωμα. Όχρόδροση σάν αυγήνη μοστιά, μέ τά χρυσόμαλλα κυματιστά στόν άνεμο, μέ τόν άσπρο σάκο άφρόντιστα κουμπωμένο και τό κόκκινο μεσοφόρι σφιχτοσηκωμένο στό γόνατα, τσαλαβουτοϋσε στό νερά κι έτριβε τά σανίδια ξαναμμένη, τρελή. Μέσα στό σμιχτά φορέματα τό λυγρό κορμί, λαχταριστό κι όλότρεμο, έδενε τήν ψυχή μας. Κάτω άπό τά χυτά μαρμαροτράχηλα άνάτελνε άυγερινός τό στῆθος της· και κάτω άπό τό μεσοφούστανο — π' άνάθεμά το! — οι γάμπες τορνευτές, τά τριανταφυλλένια άκροδάχτυλα, έφευγαν περιστέρια στό νερό. Έκεινή όμως, άδιάφορη, έτριβε μέ πάθος τά σανίδια και κάθε τόσο άργυρογελώντας έλεγε στόν Πέτρο Ζούμπερο:

«Έ, καλό γραμματικουδι! Δέ μέ παίρνετε μοϋτσο σας;»

Και ξεχνιότανε κοιτάζοντάς τον μέ τά μάτια γλαρά, μέ τέτοιο άνάδεμα τῶν χειλιῶν, πού έλεγε ήταν μέλισσα κι έτρεχε νά κολλήσει σέ γλυκόχυμο άνθό. Μά άμέσως, ξαφνιασμένη άπό τό κάμωμά της, «Σούτ!» σφύριζε, βάζοντας τό ροδοδάχτυλο στό διψασμένα χειλάκια της και βλέποντας όλόγυρα, «Σούτ, μή μᾶς άκούσει ό γέρος!»

Και λέγοντας «Σούτ!» έβαζε κάτι γέλια, κάτι τρελοϋτσι-κα, πεταχτά, κυματιστά γέλια, πού και νεκρό μπορούσαν ν' αναστήσουν. Άλλά σέ λίγο τό γκούχ γκούχ! έσαχλοβρόντα μέσα στήν κάμαρη κι ή Λενιώ έσβηγε πίσω στό κάσαρο. Έκλεινε τότε ή πύλη τής παράδεισος κι έμεναν όξω, ταπεινοί και περίλυποι, οι έξόριστοι δαίμονες. Έδῶ άνάτελνε και κεί φώτιζε ή μέρα. Γέλια εκεί, τραγούδια και μπουζούκια· βάσανα έδῶ, δουλειά και καταφρόνια. Όμποϋφος σφιχτοκρατεί στό νύχια τήν άδολη τρυγόνα· έλεύθερος αναγυρίζει

τά φτερά της· ψηλαφᾷ τούς κόρφους, μαδᾷ λυσσάρης τὰ μεταξένια πούπουλα, σφίγγει την καί πνίγει στά νεκρά στήθη του. Δέ φτάνει πιά σέ μᾶς παρά τό σβησμένο γέλιο της. Τό γέλιο πού φορτώνει μολύβι τήν καρδιά, τό αἷμα φέρνει στό κεφάλι μας. Ἔτσι τή συνηθίσαμε πάντα μαζί, πού πίστεψε καθένας πώς ἡ γυναίκα κείνη ἤρθε νά σκορπίσει σέ ὅλους τή χάρη της κι ὄχι σ' ἕνα μοναχά. Ἔτσι, φαίνεται, τό συνηθισε καί κείνη. Γιατί ἄξαφνα, ἐκεῖ πού τριβόταν σά χαϊδεμένη γάτα κοντά στόν καπετάνιο, πεταγόταν ἀπάνω καί μέριαζε τό καραβόπανο φωνάζοντας τρομαχτικά:

«Παναγία, βόηθα! Παναγία, βόηθα!»

Κι εὐθύς πού δροσόλουζε τό καράβι μέ τή ματιά της, γύριζε πίσω γελαστά κι ἔλεγε στόν τρομαγμένον ἀφέντη της:

«Τίποτα, καλέ! Τίποτα... Ἔλεγα πώς ἦταν βαπόρι νά μᾶς κόψει».

Ἔτσι ξημερωθήκαμε μιά μέρα μπρός στήν Καλλιόπολη. Νά εἰπῶ τήν ἀλήθεια, ξημέρωσε ἡ μέρα κι ὄχι ἐμεῖς. Ἡ Κυρα-Δέσποινα στό σύθαμπο ἀρμένιζε ἀκόμη. Πυκνή καταχνιά πλάκωνε τά Μπουγάζια, κι οὔτε θάλασσα, οὔτε στεριά, οὔτε δέντρο μᾶς ἔδειχνε. Μόνο μιά στιγμή, μιά μοναχὴ στιγμή, δεξιά μου φάνηκε ἕνας μιναρές, κάποιον σπιτάκι, ἕνα μύλος μέ ἀνοιγμένες φτερωτές, κάτι ἀληθινό καί ψεύτικο! Χρυσό τρεμόφεγγε τό μισοφέγγαρο τοῦ μιναρέ· ἔσβηνε καί θάμπωνε, ἔλαμπε κι ἔσβηνε. Τό σπιτάκι παραφουσκωμένο πισωπατοῦσε, μουλωχτά ἔφευγε. Οἱ φτερωτές τοῦ μύλου ἀκίνητες, πείσμα ἔδειχναν καί τό ξάφνισμα ἐνοῦ δράκου. Σύντροφοι ὅμως ἦταν καί τούς κοίταζα μέ ψυχοπόνια. Μά ζηλιάρα ἡ καταχνιά ἔσυρε καί κεῖ τήν ὑγρή σκέπη της, μᾶς ξεμονάχιασε στή γολέτα.

Καθένας ἔπιασε τώρα τή θέση του. Ὁ καπεταν-Παλούμπας κοντά στό τιμόνι· ὁ γραμματικός ὀρθός στό τσιμπούκι· οἱ ἄλλοι ναῦτες ζερβόδεξα στίς κουπαστές· τό ναυτόπουλο στό κορζέτο ψηλά· ἐγώ μέ τόν κόχυλα καί τό γλωσσίδι τῆς καμπάνας στά χέρια.

«Μπού... μπού! Ντάγκ... ντάγκ-ντάγκ!»

Σφύριζα μιά καί δεκαεῖκοσι ἀπαντοῦσαν στό σφύριγμά

μου. Μπουροῦδες ἐμπρός, καμπάνες πίσω, δεξιά σφυρίχτρες, ἀριστερά μας σήμαντρα. Κέρατα, ὄστρακα, ξύλα, μέταλλα καί ἀνθρώπινα λαρύγγια δέ βροντοφωνοῦσαν ἄλλο, μέ κάθε τρόπο, βραχνά, παραπονιαρικά εἶτε ἀπειλητικά, παρά τήν τρομερὴ προσταγή:

«Σταθεῖτε! Φυλαχτεῖτε! Μή καί τρακάρουμε!»

Ὅλοι τό ἔλεγαν καί τό ἔνωσαν ὅλοι νά πέφτει χιονοβολή στήν ψυχή τους. Καί μονάχα ἡ καταχνιά, ἀδιάφορη, ἐπίμενε νά συσμίγει τούς ἀτμούς κρύους καί νά τυλίγει, νά τυλίγει τά τόσα τέρατα πού βρουχιόνταν περίτρομα στους κόρφους της.

Ἄξαφνα, βλέπω κάτω ἀσημοστρωμένη τή θάλασσα. Μπουλούκι θαλασσοπούλια πέταξαν λές ἀπό τήν πλώρη μας, ἀπλώθηκαν γραμμὴ ὀλότρεμη, ξύρισαν μέ τό φτερό τὰ νερά, χάθηκαν πέρα σάν μαῦρο φίδι μακρύτερο, πού φεύγει τή φωτιά. Καί ζερβόδεξα, φαντάσματα νά κατεβαίνουν ἀπάνω μας, πανιά καί ξάρτια καραβιῶν, πού ἔτρεχαν αἰθεροπλανεμένα, θαρρεῖς, νά βροῦν τόν πόρο τους. Οἱ ναῦτες τυλιγμένοι στήν καταχνιά μόλις ξεχώριζαν, ψυχές ἀνεμοκίνητες πού ταξιδεύουν στό χάος. Ἔτρεχαν καί κείνοι ζερβόδεξα, κοίταζαν ὀλόγυρά τους, κάτω στά νερά κι ἀπάνω στόν ἀέρα, μὴν ξεβράσει κακό ἡ θάλασσα καί μὴ βρέξει χάλαρα ὁ οὐρανός. Ἔτρεχαν καί φώναζαν καί σφύριζαν δαιμονισμένα:

«Σταθεῖτε! Φυλαχτεῖτε! Μή καί τρακάρουμε!»

«Μπού... μπού! Ντάγκ... ντάγκ-ντάγκ!»

Φυσῶ καί γώ τόν κόχυλα καί τινάζω τό γλωσσίδι τῆς καμπάνας ξετρελαμένος. Σά νά φύσηξαν Τρίτωνες στ' ὄργανό μου, ἡ καταχνιά σηκώθηκε ἀπό τή Ρούμελη. Φάνηκαν τώρα οἱ πλαγιές πράσινες, τὰ χτίρια ροδισμένα, τ' ἀκρογιάλια γελαστά, κατάγλαυκη ἡ θάλασσα. Ὁ ἥλιος χρυσόθρονος ἀνέβαινε σπέρνοντας παντοῦ, στό χόρτο καί τό λιθάρι, στόν ἄμμο καί τὰ νερά, σωρὸ τίς διαμαντόπετρες. Τά πλεούμενα μέ κατάβροχα πανιά φρόντιζαν νά πιάσουν τή γραμμὴ τους. Καί κάτω κεῖ, ἀπό τό στενό τῆς Μάδυτος, πρόβαλε τρεχάτο, σά νά ἔκοψε τίς ἀλυσίδες του, τό ἀράπικο βαπόρι ἐρχόμενο καταπάνω μας.

Μά ή Κυρα-Δέσποινα αρμένιζε ακόμη στό σύθαμπο. Γύρω μας, καί στήν ἀνατολή ἀντίκρι, ἔστεκε ή καταχνιά σκοταδερή, ἀέρινος Καύκασος, σά νά μᾶς εἶχε πείσιμα. Μονάχα δύο τρεῖς φορές ό ἥλιος λόγχισε τ' ἀδυνατότερα μέρη κι ἔδειξε τή φυλακή μας ἀσημοχρύσωτο κρύσταλλο. Κάτω στά νερά μονοπάτι φιδωτό ἔδενε τά δύο ἀκρογιαλία. Μά ἐγώ ξακολουθοῦσα πάντα νά ρίχνω μέ τόν κόχυλα καί τήν καμπάνα μου βουή καί κλάγγασμα στόν ἀλαλαγμό καί τό θρήνο.

«Μπού... μπού! Ντάγκ... ντάγκ-ντάγκ!»

Μιά στιγμή κάπως ἄκουσα ψιθυρίσματα στήν πλώρη κατάνακρα. Βάνω τ' αὐτί μου. Ἐνα γέλιο μικρό, γαργαλιστικό, γνώριμο γέλιο ἔρχεται νά μου παγώσει τήν καρδιά. Καί μιά φωνίτσα μασημένη, κεληδιστή, ἀκούω νά λέει:

«Ἄχ, τί καλά! Τί ὁμορφα... Ἔτσι πάντα... Ἔτσι πάντα... Αἰώνια ἔτσι!»

Ἦταν ή φωνή τῆς καπετάνισσας.

«Γιατί ἔτσι πάντα;» ρωτᾶει τοῦ γραμματικοῦ ή φωνή, τρυφερή καί κείνη.

«Γιά νά εἶμαστε οἱ δύο μονάχοι, οἱ δύο μας σ' ὄλο τόν κόσμο... Καί γύρω μας μεταξοσέντονα ὅπως τώρα· μεταξοσέντονα μέ χρυσές οὐγίες, μέ δαντελένιες ἄκρες, μέ στημόνι ἀπό δροσιά. Γύρω κι ἀπάνω καί κάτω μας μεταξοσέντονα σάν αὐτά, πού δέν τά γνώρισε ἀργαλειός, πού δέν τά ὕφανε ὕφάντρα. Μεταξοσέντονα σάν αὐτά πού τ' ἄπλωσε στή θάλασσα νεραΐδας χέρι, νά κρύψουν στίς χαρές τους ἐσέ, καλέ μου, κι ἐμέ τή σκλάβα σου».

Ἄνοιξα τά μάτια διπλά· τίποτα δέν ἔβλεπα. Ἡ καταχνιά ἔσφιξε πάλι καί θάμπωσε καί σκέπασε ὅλα μέ μυστήριο. Χάθηκε ή Ρούμελη, ἔσβησε ή θάλασσα, πᾶνε τά καράβια πού γύρευαν τή γραμμή τους· ἔσβησε καί τ' ἀράπικο πού ἔτρεχε πρὶν καταπάνω μας. Καί μέσα στό σταχτόμαυρο πλοκό πύρινα φίδια, οἱ σαγίτες, ἔφευγαν ψηλά μέ βραχνό σφύριγμα, μέ τρελή γοργάδα, ἐκουφοβρόντουν ψηλά, ἔβρεχαν καντήλια πέρα δῶθε, λές κι ἤθελαν νά ἱστορήσουν σ' ἀστέρια τή μοίρα μας. Ὅχι στήν πλώρη, μήτε δίπλα μου

δέν ξεχώριζα τίποτα. Τόν κεληδισμό τους μόνον ἄκουα, καί κείνον κομματιαστό, πνιγμένο, σά νά ἐρχότανε ἀπό τό πηγάδι μέσα.

Δαίμονας μ' ἔπιασε νά πάω κοντά. Ἐλα ὁμως πού δέ μποροῦσα ν' ἀφήσω τή θέση μου! Ἐπρεπε ν' ἀπαντάω καί γώ κάθε δύο λεφτά στόν ἀλαλαγμό. Ἦμουν ἐκείνη τήν ὥρα ή φωνή τῆς γολέτας· ή ψυχή της ἤμου. Καί ξακολουθήσα τακτικά νά φυσῶ τόν κόχυλα καί νά κινῶ τῆς καμπάνας τό γλωσσίδι μέ δύναμη, λές κι ἤθελα νά τή σπάσω.

«Μπού... μπού! Ντάγκ... ντάγκ-ντάγκ!»

Ἐκείνη τήν ὥρα ἀκούω τόν καπετάνιο, μέ φωνή πεισμαμένη, νά κράζει κοντά του τό μικρό ναυτόπουλο. Ἀπελπίστηκε ἀπό τόν ἄνεμο καί σκέφτηκε τοῦ Ἐπιτάφιου τό κερί. Σέ κείνο δέν ἀντιστέκεται ή καταχνιά οὔτε στιγμή. Τό ναυτόπουλο ἦταν ό μικρότερος κι ό ἀθώότερος μέσα στή γολέτα. Νίφτηκε ἀμέσως, φόρεσε τά γιορτινά του, ἔβαλε τό κερί μ' εὐλάβεια σ' ἕνα κουτάκι, τό ἄναψε καί τό ἀπίθωσε μέ μιά κλωστή κάτω στά νερά.

«Λύτρωσέ μας, Χριστέ, ὅπως λύτρωσες τόν κόσμο!» δεήθηκε.

Στή στιγμή — τ' ὀρκίζομαι — στή στιγμή ἔρχετ' ἕνα φύλλο καί σαρώνει ἀπό τή γολέτα τήν ἀντάρα. Τήν κουρέλιασε, τήν ἔσπρωξε στίς σκοτεινές σπηλιές σάν κατάδικο. Ὁ ἥλιος χρύσωσε τώρα τά σίδερα, διαμαντοστόλισε τά σχοινιά, βερνίκωσε τό μπαστούνι, τά κατάρτια, τίς σταύρωσες· ἔδειξε νοτισμένα ξύλα καί πανιά. Ἄλι! Ἐδειξε κι ἕνα ἀντρόγυνο πού γλυκοφιλιόταν δίπλα στόν ἀργάτη.

Δέν πρόφτασα νά καλοκοιτάξω, κι ἀκούω πίσω μου τέτοιο βόγκο, πού νόμισα πώς τό στοιχείό τῆς θάλασσας χύθηκε νά μᾶς καταπιεῖ. Δέν ἦταν τό στοιχείό· ἦταν ό καπεταν-Παλούμπας· ἔτρεξε ἀπό τό κάσαρο κακό δρολάπι ἀπάνω τους. Ἐκεῖνοι, καθῶς ἄκουσαν τό βόγκο του, κατάλαβαν πώς τά μεταξοσέντονα τούς πρόδωσαν. Τινάχτηκαν ντροπιασμένοι.

«Ἐλα!» φωνάζει ό γραμματικός. «Ἐλα μαζί μου!»

Καί μέ τό λόγο πηδᾷ στή θάλασσα. Ἐκαμε νά ἀκολουθή-

σει τό Λενιώ. Ἄλλά μόλις ἀντίκρισε τό κύμα, πισωπάτησε ὀλότρεμη. Πλάκωσε τότε ὁ καπεταν-Παλούμπας κι ἄπλωσε τά χοντρόχερά του στά χρυσά μαλλιά. Δέν πρόφτασε. Βρόντος ἀκούστηκε, καί τινάχτηκαν ξύλα κι ἄνθρωποι στή θάλασσα. Τό ἀράπικο, τρέχοντας νά κερδίσει τό δρόμο του, ἤρθε σωτήρας τῆς λυγερῆς καί σκόρπισε πανιά μαδέρια τήν Κυρα-Δέσποινα. Τί ἀπόγινε ὁ γραμματικός; Πῶς σώθηκε ἡ ἔρωταριά; Δέν ξέρω τίποτα. Μπορεῖ νά χαίρονται κάπου τή ζωή, ὅπως τήν ὄνειρεύτηκε ὁ καπεταν-Παλούμπας. Ἐκεῖνον ὅμως τόν εἶδα σακατεμένο, ἄγριο, μελαγχολικό στό περιγιάλι. Τίποτα πιά δέν ἔβρισκε κανείς νά τοῦ παινέσει.

Πάει κι ἡ καλή καρδιά, πάει κι ἡ γλήγορη γολέτα, πάει κι ἡ ὄμορφη γυναίκα του!

ΘΕΙΟΝ ΟΡΑΜΑ

«**Δ**Ε ΛΕΤΕ, ρέ παιδιά, τίποτα νά ζεσταθοῦμε;» Καί μέ τό «**Δ** λόγο φάνηκε μαῦρο κορμί στήν ἀνοιχτή θυρίδα, κύλησε ἀπό τή σκάλα κάτω ὁ Κώστας ὁ θερμαστής, βαρυτυλιγμένος στήν πατατούκα του. Ἔκανε κρύο δυνατό. Βοριάς ἐξύριζε τά πέλαγα, πάγωνε τ' ἀκρογιάλια, κρουστάλλιαζε τά στοιβαγμένα χιόνια στά βουνά. Καί τό πλήρωμα, ναῦτες καί θερμαστές, συναγμένοι ὀλόγυρα στή θερμάστρα, φρόντιζαν νά ζεσταθοῦν μέ τή φασκομηλιά καί τό ψωμοτύρι. Ὁ λύχνος, καρφωμένος στή μέση ἑνός στύλου, φώτιζε καί κάπνιζε μαζί τά περίγυρα σωθέματα. Διπλά τριπλά τά κρεβάτια κολλημένα στά πλευρά, μέ τά μαῦρα τους στρωσίδια, θύμιζαν νεκροθῆκες στ' ἀνήλιαστα βάθη τῆς γῆς ταφιασμένες. Κοντά ἡ καμαρούλα τοῦ ναύκληρου, ἀνοιχτόπορτη, ἔδειχνε ἄλλο κρεβάτι στρωμένο, δύο τρεῖς φωτογραφίες παλιές, μιὰ χρωμολιθογραφία χανούμισσας χρυσοφορεμένης καί ξαπλωμένης σέ πουπουλένια προσκέφαλα. Καί ὀλοῦθε κρεμασμένα τά ροῦχα, στό λάδι καί στό ἀρβουνο βουτηγμένα· οἱ μουσαμάδες ξεσχισμένοι καί μυριοπαλωμένοι· τά χοντρά ποδήματα καί τά κασκέτα καί οἱ χρωματιστοὶ σκοῦφοι ἔδειχναν τό χῶρισμα καλογεरिकό κελί. Ἄλλά τό φλίφλισμα τοῦ νεροῦ πού ἀκούόταν στά πλευρά, ἡ μυρωδιά τοῦ κατραμιοῦ καί τά ψημένα πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ἔδειχναν πῶς ἡ ζωή ἐδῶ ἀγωνίζεται τόν τελευταῖο ἀγώνα της. Γιά τοῦτο καί κανένας δέν πρόσεξε τώρα στό ἀστεῖο κατρακύλημα τοῦ θερμαστή.

«**Δ**έ λέτε, ρέ παιδιά, καί τίποτα νά ζεσταθοῦμε;» Ξαναδευτέρωσε ἐκεῖνος ἀγκαλιάζοντας τή θερμάστρα σάν ἐρωμένη.

«Τί νά εἰποῦμε;» ρώτησε μελαγχολικός ὁ Κώστας ὁ Ἀξιώτης. «Νυχτιά σάν τήν ἀποψινή δέ θέλει παραμύθια. Ὅχι, δέ θέλει παραμύθια! Ἐδῶ στόν ἄγριο κόρφο πού εἴμαστε κλεισμένοι, τριγυρισμένοι ἀπό τό μούγκρισμα τῆς Μαύρης Θάλασσας, σαβανωμένοι ἀπό τόν πουπουλένιο θυμό τ' οὐρανοῦ, ἄς ποῦμε κατιτί θεϊκό καί παρήγορο. Στά παλιά χρόνια οἱ γέροντές μας δέν εἶχαν τήν καταδίκη πού ἔχουμε ἐμεῖς τώρα. Περνοῦσαν τίς ἅγιες ἡμέρες κάτω ἀπό τή στέγη τους, κοντά στή φωτιά, ἀνάμεσα στή φαμίλια τους. Ὅπως ὁ ἀμπελοφυτευτής τ' ἀμπέλι του, τρυγούσανε καί κεῖνοι τό καλοκαίρι τή θάλασσα καί χαιρόνταν τό χειμῶνα τά καλά της ἀφοβα. Ἦξεραν τή γιορτή καί τήν καματερή τους. Εἶχαν καιρό γιά τή χαρά καί γιά τή θλίψη τους. Ἐμεῖς, τίποτ' ἀπ' αὐτά! Χειμῶνα καλοκαίρι τ' ὀργώνουμε τό κύμα. Βόδια καματερά στή βουκέντρα τῆς Ἀνάγκης, ὑποταχτικά θ' αὐλακώνουμε τ' ἀρμυρό χωράφι, μονάχα τή φάκνα μας ἔχοντας γιά πληρωμή. Γιά τοῦτο, καλά πού ἔτυχε ἡ κακοκαιρία ν' ἀφήσουμε λίγο τόν κάματο. Δέ λέω πῶς θά μείνουμε τώρα ἥσυχοι. Ὁ ἀφέντης θέλει δουλειά ἀπό τό δουλευτή, γιατί φοβᾶται μήν ὀκνέψει μέ τήν ἀκαμωσιά. Φαντάσου ὅμως, ἂν ἦταν καλοσύνη, τί δρόμο θά παίρναμε τώρα. Ἐτσι τουλάχιστο ἔχω ἐλεύθερο τό νοῦ νά συλλογιστῶ τό σπίτι μου.

»Ἀχ, τό σπίτι μου! Ἀρχισα τό παράπονο καί κοντεύω νά δακρῶσω σάν ἄπραγο παιδί. Μά δέ φταίω γώ. Φταίει αὐτή ἡ νύχτα. Φταίει τό ἀποψινό ἀποσπέρσιμα, τ' ἀστέρι τό λαμπρό πού ἔτρεμε βασιλεύοντας πίσω ἀπό τά χιονισμένα βουνά καί τάραξε τό εἶναι μου. Ὅπως τούς Μάγους ὀδήγησε καί μένα πίσω ἀπό τά βουνά καί τά πέλαγα στή Νάξο, στό Γρίτι μου τό πρασινοντυμένο, τό ταπεινό μά ὀλόχαρο σπιτάκι μου. Καί ὄχι ὡς ἐδῶ· πάρα μπρός, πάρα μπρός ἀκόμη. Μ' ἔφερε στά παιδιάτικα χρόνια μου, πρὶν ἀφήσω τή στεριά καί πρὶν ταξιδέψω στή θάλασσα.

»Καθόμαστε ὅλοι στό παραγῶνι, διπλοπόδι στά μάλλινα στρωσίδια, ντυμένοι μέ τά ζεστά φορεματάκια μας, πού τά ἔραψε τῆς μάνας μας ἡ φροντίδα καί τῆς ἀδερφῆς μας τῆς

ὁμορφούλας τά πιδέξια χέρια. Ὁ πατέρας μου, θεριακωμένος καί νιοφάνταχτος γέροντας, καθότανε στίς προσκεφαλάδες ψηλά καί ρουφοῦσε ἀπολαυστικά τό τσιμποῦκι του.

»Ὅταν μᾶς ἔβλεπε ἔτσι συναγμένους, τοῦ ἄρεσε νά διηγεῖται παραμύθια καί ἱστορίες τῆς ζωῆς του. Τῆς θάλασσας οἱ κίνδυνοι, τῆς στεριάς οἱ χαρές, ὁ τρόμος τῶν κουρσάρων, τά ναυτικά κατορθώματα τῆς Ἐπανάστασης διάβαιναν ζωντανά καί ὀλοφώτιστα μπροστά μας. Μά κείνη τή νύχτα δέ θέλησε νά μιλήσει οὔτε γιά παραμύθια, οὔτε γιά ταξίδια του. Μόλις βάλαμε τό λύχνο στό λυχνοστάτη καί φάγαμε τή λειψόπιτα, μᾶς ἄρχισε θρησκευτικές κουβέντες. Ἦταν θρησκός, ὁ ἀγιοχώματος, καί τά ἱερά βιβλία δέν τ' ἄφηνε ἀπό κοντά του. Ἀλήθεια, στά ταξίδια του εἶχε πρόχειρα τά τροπάρια καί τίς βλαστήμιες. Μά τώρα πού ἔπαψε τόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, φρόντιζε γιά τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του.

»«Δέ μοῦ λές» εἶπε στόν ἀδερφό μου τό μικρότερο, «τί ὄραμα εἶδε ἡ Παναγία τή νύχτα πού γέννησε τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό;»

»Κόκαλο ἐκεῖνος. Ρωτᾶει ἐμένα· τό ἴδιο.

»«Ἄ, δέν τό ξέρετε!» πρόσθεσε μέ ἤρεμη φωνή. «Μά δέν φταίτε σεῖς· φταίω γώ πού δέν σᾶς τό ἔμαθ' ἀκόμη. Ἐγινε πέρα στήν Ἀνατολή, στόν τόπο τόν παράδοξο. Ποιό χρόνο, δέ σᾶς λέω. Φτάνει νά μετρήσετε τό φετινό καί τό βρίσκετε ἀμέσως. Ἐκείνη τή νύχτα μιά γυναίκα, συντροφισμένη ἀπό τόν τέχτονα τόν ἄντρα της, στάθηκε μισοστρατίς σέ μιά σπηλιά καί γέννησε ἕνα παιδί. Φτωχά ἦταν τά ρούχα της, ἡ ὄψη της πικραμένη· μά εἶχε κατιτί τόσο λαμπρό στή ματιά, πού ἔλεγε θ' ἀναστήσει καί τήν πέτρα. Κάτω ἀπό τό γαλάζιο φόρεμα καί τό κόκκινο στηθοπάνι, τό κορμί φάνταζε λυγρό, ἄξιο γιά νά θρονιάσει μιά πάναγνη ψυχή. Καί κάτω ἀπό τόν ἄσπρο της κεφαλοδέτη τά μυγδαλωτά μάτια, τά φρύδια τά σμιχτά, τό λεφαντένιο μέτωπο, λαμπρότερο κι ἀπό τά χρυσά στολιδία του, φανέρωναν τήν αἰσθαντική πηγῆ πού θά σαρκώσει τήν Ἀγάπη καί τήν Καλοσύνη.

»Ἦγέννησε τό παιδί, τό βύζαξε, τό τύλιξε στό σάλι της

καί τ' ἀπίθωσε στή φάτνη πάνω στ' ἄχυρα νά κοιμηθεῖ. Σέ λίγο ὁ ἀνασασμός ἔβγαине ἀπό τό στήθακι του ἤσυχος, σάν ἀνασασμός βαλσαμόδεντρου. Γύρω τό σκοτάδι ἀπλωνόταν πίσσα. Κάτω στό χῶμα πλαγιασμένα τά ζωντανά, βόδια καί πρόβατα καί ἄλογα μαζί, ἔνιωθαν κάποια φρίκη νά χαμοπετᾶ πάνω τους, σύγκρουο νά τά περιγλείφει, κι ἔμεναν ἄγρυπνα. Μά οὔτε βέλασμα, οὔτε χλιμίντρισμα, οὔτε βούγεμα ἠχολογοῦσε. Ἡ φάκνα ἔτριζε κάποτε· ἀλλά καί κείνη ἔμενε ξερομασημένη στό στόμα τους. Ἀπάνω ἡ σπηλιά μέ τόν οὐρανό της νεροστάλαχτο, μέ τά πλευρά της αὐλακωμένα ἀπό τίς νεροσυρμές, πράσινα ἀπό τά πολυτρίχια, σκισμένα ἀπό τά νύχια τοῦ ὄρνιου, τρύπια ἀπό τοῦ σφαλαγγιοῦ τό κεντρί, κλεισμένα μέ τόν πλοκό τῆς ἀράχνης, ξεθεμελιωμένα ἀπό τόν ποντικό, ψήλωνε βουβή κι ἀτάραχη. Καί κάτω ἀπό τή χαμηλή ἐμπατή, τό φῶς ἀστροστόλιστης νύχτας χυνόταν στίς πλαγιές καί τά λακκώματα. Οἱ κουρμάδες ἐκεῖ ψήλωναν λαμπάδες, μέ τά καμαρωτά κλωνιά καρποφορτωμένα. Ἐκεῖ τ' ἀμπέλια ἔδειχναν κλαδιά ἔτοιμα ν' ἀνοίξουν μάτια χλωροπράσινα στό πρῶτο φύσημα τῆς ἀνοιξης. Ἐκεῖ ἀσπαραγγυρανθισμένες οἱ ἐλιές λαγάριζαν ἀπό τώρα τό χυμό πού θά καεῖ θυσία στό νεογέννητο. Ἐκεῖ καί τά σπίτια τῆς Βηθλεέμ, μικρά, τετράγωνα, μέ τό δῶμα πάνω καί τήν πόρτα στό πλάγι, ἔλαμπαν στόν ἀσβέστη, λές καί στολισθήκαν νά καλωσορίσουν Ἐκεῖνον πού θά τοὺς χαρίσει τή δόξα. Βαθιά, ὁ Ἰορδάνης στέναζε μέσα στή χαλικοστρωμένη κοίτη του καί πρόσμενε μέ τρόμο τό θεϊκό κορμί πού θ' ἄγιαζε τά νερά του. Δεξιά στή χούνη σάν κατάρατο πνεῦμα βρουχιόταν ἡ Νεκρή Θάλασσα, λές κι εἶχε ἀκόμη μέσα της τά Σόδομα καί τά Γόμορρα. Ἀριστερά, ἀπάνω ἀπό τοὺς ζυγούς, ἐκεῖ πού δέν ἔφτανε τό ἀνθρώπινο μάτι, ἦταν ὅμως ἀσήκωτος ὁ λογισμός τοῦ Θεοῦ, στή χαρά καί στήν ἀκολασία παραδομένα οὐρλιαζαν τά Γεροσόλυμα, τό ἄσμα τῶν Προφητῶν κι ἡ λατρεία λαοῦ μεγάλου.

»"Ὁ Ἰωσήφ, μόλις εἶδε κοιμισμένο τό παιδί, κατέβηκε στό χωριό νά φροντίσει γιά τή λεχώνα. Καί κείνη ὀλομόναχη, ἀδυνατισμένη, μέ τή μητρική λαχτάρα στά στήθη,

σταύρωσε τά χέρια, ἀκούμπησε τό κορμί σ' ἓνα στύλο κι ἔκλεισε τά ματόφυλλα. Μά στάθηκε ἀδύνατο νά κοιμηθεῖ. Ἡ τύχη τοῦ θεόσταλτου ἦρθε νά τῆς τυραννήσει τήν ψυχή. Τί θ' ἀπογένει στοῦ κόσμου τήν ἀντάρα ὁ τρυφερός της Κρίνος, Ἐκεῖνος πού τῆς δόθηκε μέ τό χέρι ἀσπροντυμένου Χερουβεῖμ; Ποιά θά εἶναι ἡ ζωὴ καί ποιό τό τέλος του; Θά περάσει δρόμο πορφυρόστρωτο ἢ θά βάψει μέ τό αἷμα του τ' ἀγκάθια καί τίς στουρνάρόπετρες; Ὁ κόσμος παραλυμένος δέν προσέχει πιά στά λόγια τῶν Προφητῶν. Ὁ Ἰσραὴλ στενάζει κάτω ἀπό τό ψέμα τῶν Φαρισαίων καί τῶν Ρωμαίων τό ζυγό. Δέν κιθαρίζει ὁ Δαβίδ οὔτε ἡ Δεβώρα δικάζει τό λαό κάτω ἀπό τοὺς κουρμάδες. Τοῦ Ἀαρών τά τέκνα ληστεύουν· ἀπιστίας σύγγεφο κάθεται στήν Ἱερή Κιβωτό καί στοῦ Μεγάλου Ναοῦ τά ἄδута. Πίνει τό αἷμα τῶν Μακκαβαίων ἡ γῆ, χωρίς ν' ἀποδώσει ἐλευθερία καί δικαιοσύνη. Ὁ Γαυλωνίτης Ἰούδας χάθηκε χωρίς ν' ἀνορθώσει τό Νόμο. Ἡ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, χωρισμένη σέ βασιλεία καί τοπαρχίες, φθειρεται ἀπό τόν ἐμφύλιο σπαραγμό, σά νά τή βαραίνει ἀκόμη ἡ ἀπειθεια τῶν προγόνων στήν ἔρημο τοῦ Σίν. Κόλαση ἔγινε ὁ ποτέ παράδεισος! Ἐγλωιστής καί ἐκδικητικός καί ἄδοξος ὁ περιούσιος λαός τοῦ Κυρίου! Πῶς θά ζήσει σέ τέτοιον κόσμο τό παιδί της;

»"Ἄξαφνα, λύχνος ἡλιοστάλαχτος κρεμάστηκε μπρός στῆς μάνας τήν ψυχή, ἔτοιμος νά δείξει τό μέλλον τοῦ νεογέννητου, ὅπως ἡ νεφέλη ἔδειξε ἄλλοτε τόν ἄγνωστο δρόμο στή φυλή της. Καί τόν εἶδε, τριαντάχρονο λεβεντονιό, νά μαγνητίζει τίς ψυχές τοῦ λαοῦ. Ψῆλός, λυγερός, μέ σεβαστή μελαγχολία στό ροδοζύμωτο πρόσωπο, μέ τά καστανά μαλλιά κυματιστά στοὺς ὤμους, μέ τό στόμα γλυκοστάλαχτο καί τά γαλανά μάτια, μιλοῦσε στό λαό καί τόν ἐπειθε. Ἐκήρυττε στίς συναγωγές καί χίλιοι τόν ἄκουαν· ἀνέβαινε στό βουνό καί μύριοι τόν ἀκολουθοῦσαν. Διαβαίνει ἀνάλαφρα τή λίμνη τῆς Γενησαρέτ καί ρίχνονται λαμνοκοπώντας οἱ κόσμοι στά βήματά του. Οἱ Προφῆτες πού τόν προσπερνοῦσαν, τώρα πισωδρομοῦν ὑποταχτικοί του. Ὁ Νόμος τοῦ Μωυσῆ ἀναζει στά λόγια του καί συμπληρώνεται. Ἡ ἔρμη

γῆ ἀναδρασίζεται· τ' ἀπελπισμένα στήθη ξαναθαρρεύουν· τὰ πλανημένα πρόβατα γυρίζουν πάλι στή μάντρα τους. Ἡ ἀγάπη τρέχει ἀδαπάνητη ἀπὸ τὰ πλατιά στέρνα του καὶ δροσίζει τὸ καμίνι τῆς κακομοιριάς. Οἱ ἄπιστοι πιστεύουν καὶ σηκώνονται οἱ ταπεινοί· τυφλοὺς φωτίζει, χωλοὺς ὀδηγεῖ. Τὰ Γεροσόλυμα στρώνουν τοὺς δρόμους μὲ βάγια νὰ τὸν δεχτοῦν. Σύγκαιρα ὅμως καρφώνουν τὸ σταυρό. Ὁ φθονερός μαθητῆς τὸν παραδίνει μὲ φίλημα. Ὁ δειλὸς φίλος τὸν ἀρνιέται πρὶν λαλήσει ὁ πετεινός. Μὰ Ἐκεῖνος, ἀνώτερος ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν ἀνθρώπων, συγχωρεῖ τὴν ἄρνηση καὶ τὴν προδοσία, διαβαίνει πρὸς μέσα ἀπὸ τίς κοροϊδίες καὶ τὰ φτυσίματα, πίνει τὸ ξίδι καὶ τὴ χολή, φορεῖ τὸ ἀγκαθερὸ στεφάνι, τὴν περιφρονητικὴ χλαμύδα, κρατεῖ τὸ καλαμένιο σκῆπτρο καὶ ἀνεβαίνει στὸ μαρτύριο.

»Ἡ γυναίκα, νὰ ὁ γιός σου, λέει τὴν τελευταία στιγμή. Καὶ ἀποχαιρετᾶ, μ' ἓνα βλέμμα μελαγχολικὸ, τὴ μάνα πού τὸν γέννησε, τοὺς φίλους πού τὸν πίστεψαν, τὸ λαὸ πού τὸν τυράννησε, τὴ γῆ πού εἶδε τίς πίκρες του καὶ τὸν οὐρανὸ πού θὰ δεχόταν τὸ Σῶμα του.

»Ἡ μάνα ἦταν ἐκεῖ καὶ τὰ ἔβλεπε ὅλα. Ἦθελε νὰ φωνάξει, νὰ τρέξει γιὰ νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν κακούργων· ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ βγάλει φωνή. Τὸ σῶμα δὲν ἀκολουθοῦσε τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς. Μὰ ὅταν εἶδε ἓνα στρατιώτη ἀγριοπρόσωπο, ἕτοιμο νὰ λογχίσει τὰ πλευρὰ του, Μή! ἐφώνηξε μὲ ὅλη τῆς τὴ δύναμη.

»Καὶ μὲ τὸ Μή! ξύπνησε. Δέν εἶδε ὀλόγουρά τῆς τίποτα ἀπὸ τὸ φριχτὸ ὄραμα. Τὸ βρέφος κοιμότανε ἀκόμη πλάγι τῆς, μέσα στὴ φάτνη, ἀπάνω στὸ ἄχυρο. Μὰ δὲ βασίλευε ἡ σιγή καὶ τὸ σκοτάδι ὅπως πρὶν. Ἀγγελικὴ ἁρμονία κατέβαινε ἀπὸ ψηλά καὶ λαμπρομέτωπο ἀστέρι ἔχυνε θάλασσα τὸ φῶς του στὴ σπηλιά.

»Καὶ μπρὸς στὰ πόδια τῆς, οἱ Μάγοι γονατιστοὶ μὲ τὰ δῶρα τους, τὴ σμύρνα καὶ τὸ μόσχο καὶ τὸ λιβάνι, ὀνόμαζαν τὸ γιό τῆς βασιλέα καὶ Θεό.

»Ἐκεῖνη τὴν ὥρα φάνηκε στὴν ἐμπατὴ χλομὸς ὁ Ἰωσήφ. Νὰ φύγουμε, λέει τρέμοντας στὴ γυναίκα του. Ὁ

Ἡρώδης θέλει τὸ παιδί κι οἱ ἀνθρώποι του ψάχνουν στὴ χώρα. Γλήγορα νὰ φύγουμε!

»Ἐκεῖνη ἄρπαξε ἀμέσως τὸ βρέφος, τὸ ἔσφιξε στοὺς κόρφους τῆς καὶ πῆραν δρόμο γιὰ τὴν Αἴγυπτο. Ἡ νύχτα τοὺς ἔκρυψε. Μὰ τὰ αἵματα τῶν ἄλλων παιδιῶν κι ὁ θρῆνος τῶν μανάδων ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς Γαλιλαίας, πρωτόλουβη θυσία στὸν ἀναμορφωτὴ τοῦ κόσμου.

»Πόσα αἵματα θὰ χυθοῦν ἀκόμη! ψιθύρισε προφήτης ἡ γυναίκα. Πόσα αἵματα...»

Τέλειωσε ὁ Ἀξιῶτης τὸ διήγημά του κι οἱ σύντροφοι ἔμειναν ἀκόμη ἀκίνητοι, σάν ὄνειροπλανημένοι. Μερικοὶ σταυροκοπήθηκαν· ἄλλοι στέναξαν βαθιὰ σὰ νὰ ξύπνησε κάτι παρήγορο μέσα τους. Μὰ ὁ Κώστας ὁ θερμαστής, ἴδιος στ' ἀστεῖα καὶ στὰ σοβαρά, ρώτησε πονηρὰ τὸ σύντροφό του:

«Δέ μου λές, βλάμη: εἶδε ἡ Παναγιά στ' ὄνειρό τῆς καὶ τὸν πατριώτη σου τὸ Βαραββά;»

Ἐκεῖνος χολοταράχτηκε· φοβερὴ βλαστήμια ἀνέβηκε στὰ χεῖλη του. Μὰ τὴν κατὰπτε. Δέν ἦταν καιρὸς τώρα νὰ κολαστεῖ κανεὶς. Χαμογέλασε, ἔκαμε τὸ σταυρὸ του καὶ ξαπλώθηκε στὸ ἔρημο κρεβάτι του.

«Καὶ τοῦ χρόνου, παιδιά, στὰ σπίτια μας!» εὐχήθηκε.

«Στὰ σπίτια μας, μὰ θὰ μᾶς θερίζει ἡ πείνα» εἶπε ὁ θερμαστής.

Καὶ γέλασε δυνατὰ.

ΚΑΚΟΤΥΧΟΣ

Η ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ, τό νιόχτιστο μπάρκο τοῦ Βάραγγα, φρεσκοβαμμένο, σημαιοστόλιστο, ἀρμένιζε μέ φλόκους καί πανιά μέσα στόν κόρφο τοῦ Γαλαξιδιού. Ἔκανε τό πρῶτο ταξίδι του. Χτές πῆρε τή σαβούρα του, σύναξε ὅλες τίς προμήθειες: ψωμί, τυρί, ἐλιές, παστά κρέατα, νερό, καφέ καί ζάχαρη, καί μέ τό χάραμα ἔλυσε τά πρυμόσχοινα. Οἱ συντοπίτες ὅλοι, ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά, χυμένοι ἔξω στό ἀκρωτήρι τό κοίταζαν, τό καμάρωναν καί τό καταβόδωναν μέ τήν ψυχή τρεμάμενη. Ἐμεῖς ἀπό μέσα, δέκα ναῦτες, ὁ γραμματικός ἔντεκα κι ὁ καπεταν-Δρακόσπηλος δώδεκα, μιά ματιά ρίχναμε στ' ἄρμενα καί μιά στή στεριά.

«Καλό ταξίδι. Καί καλή ἀντάμωση...»

«Ναί, καλή ἀντάμωση!»

Ἄ Μοσυρίνας, ὁ σκύλος μας, ἔτρεχε ἀπάνω κάτω χαρούμενος καί κείνος. Μπλεκότανε στά πόδια μας, κατέβαινε στήν πλώρη, ἔμπαινε στοῦ καπετάνιου τήν κάμαρη, γύριζε στό μαγεριό, πηδοῦσε στό τσιμπούκι καί γάβ! γάβ! ἀλύχταγε κατά τίς στεριές, σά νά τοὺς ἔλεγε καί κείνος:

«Καλές ἀντάμωσες!»

Ἄ οὐρανός καταγάλανος ἀπάνω· τά νησιά, τ' ἀκρογιάλια γύρω ἡμερα καί γελαστά· ἡ θάλασσα χρυσάχτινη. Πρῶτος ἄνεμος φούσκωνε τά πανιά κι ἔσπρωχνε τό καράβι γοργό στό δρόμο του. Μά τί τά θές! Μέ ὅλη τή χαρά πού ἔδειχναν ψυχωμένα κι ἄψυχα γύρω, κάτι κρεμόταν ἀόρατο ψηλά καί κάθιζε μυλόπετρα στήν ψυχή μας. Ἦταν ἡ πίκρα τοῦ χωρισμοῦ; Ἦταν ὁ φόβος τοῦ κινδύνου; Ὁχι· δέν τό πιστεύω. Ἦταν ἡ Παντάνασσα πρωτοτάξιδη, ἐμεῖς ἡμαστέ παλαιοί θαλασσομάχοι. Ἄ Βάραγγας διάλεξε τόν ἀθέρα γιά νά βάλει μέσα. Χρόνια, ταξίδια καί θαλασσοδαρμούς δέν ἤξερε

ποιός εἶχε τά περισσότερα. Κι οἱ ἀπέξω πού μᾶς καταβόδωναν δέν ἦταν ἄμαθοι. Χίλιες φορές εἶδαν τό μισεμό καί τό γυρισμό μας. Τά δάκρυα κι οἱ χαρές ἔχασαν τό σύννορο τους σέ κάθε ναυτότοπο. Τραγοῦδια καί μοιρολόγια βρίσκονται ἀδερφωμένα, ὅπως τό κυπαρίσσι κι ἡ τριανταφυλλιά στό νεκροταφεῖο.

Δέν ἦταν λοιπόν ὁ μισεμός· ἦταν ἡ τύχη τοῦ πρώτου μας. Θαλασσινό σάν τόν καπεταν-Δρακόσπηλο δέ γέννησε δεύτερο. Ζωντανή χάρτα ἦταν τό κεφάλι του. Ποῦ τά ρέματα, ποῦ ξέρες, ποῦ πάγχοι, τά ἤξερε μέ τό διαβήτη, σέ Ἄσπρη καί Μαύρη Θάλασσα. Τά λιμάνια, τ' ἀκρωτήρια, τίς λένες, τά ρήχη, τά πόρτα, μπορούσε νά τά εἰπεῖ ἕνα κι ἕνα μέ τά μίλια τους. Ἄν ρωτᾶς γιά τοὺς ἀνέμους, ἔνωθε τό φύσημά τους τρεῖς ὥρες πρὶν κινήσει τό πρῶτο φύλλο. Θάλασσα, οὐρανός, στεριές, ἄστρα, σύγνεφα, τοῦ ἡλίου ἀνατολή καί βασιλεμα δέν εἶχαν γι' αὐτόν μυστικό. Μιλοῦσαν στήν ψυχή του.

Καί δέν τόν ἔφταναν αὐτά· ἤθελε περισσότερα. Ἦθελε πάντα νά μαθαίνει τά μακρινά. Ὅπου δέν ἔφτανε τό μάτι, πετοῦσε ἡ φαντασία του. Ἄμα ἔβρισκε κανένα κοσμοπερπατημένο, τόν ρωτοῦσε γιά ὅλα. Γιά τοὺς Ὠκεανούς, γιά τήν Ἀμερική, γιά τοὺς Πόλους, γιά τοὺς πάγους πού κατεβαίνουν ὡς τ' ἀκρογιάλια τῆς Ἀγγλίας καί τά ρέματα πού ἔρχονται ἀπό τό Μεξικό στή Νορβηγία κι ἔχουν τό νερό ζεστό καί φέρνουν βανάνες, καφέδες, τῶν τροπικῶν καρπούς, στά παγωμένα κλίματα. Ὄνειρο εἶχε νά κλείσει στό κεφάλι του ὅλη τήν ὑδρόγειο.

Καί ὁμως — θά τό πιστέψετε; — αὐτός ὁ θαλασσομάχος ἕνα καλό δέν εἶδε ἀπό τή θάλασσα. Δέκα χρόνια καπετάνιος καί τρόμαξε τό ναυτόκοσμο μέ τά ναυάγια. Ἐνα μπάρκο του μαδέρια τό σκόρπισε ἡ λεονάδα στό Καβοκόρσο. Ἐνα μπρίκι πού εἶχε μισακό μέ τό δῆμαρχο, τό δάγκωσαν οἱ πέτρες στό Βονιφάτσιο. Τοῦ πεθεροῦ του μιά γολέτα τήν ἔφαγε ὁ ἄμμος τοῦ Ἀλαφονησιοῦ. Μέ κανένα ξύλο δέ μπόρεσε νά τελειώσει ταξίδι. Ἄν γλίτωνε στό πρῶτο, τήν πάθαινε στό δεύτερο. Ἄν γλίτωνε καί στό δεύτερο, στό τρίτο ἦτανε

ξοφλημένος. Κατάντησε ούτε τ' όνομά του νά μή θέλουν ν' άκούσουν οί ναυτικοί. Κανείς καρaboκώρης δέν τοῦ έδινε καράβι νά κυβερνήσει· κανείς ναύτης δέν τοῦ μπιστευότανε τή ζωή του. 'Ακόμη καί για έπιβάτη δέν τόν ήθελαν. "Έλεγαν καπεταν-Δρακόσπηλο κι ανατρίχιαζε όλο τό Γαλαξίδι, σά νά πλάκωνε ό Παπακώστας μέ τούς άντάρτες του. Οί καπετάνοι πού θά ταξίδευαν φρόντιζαν νά μή τόν άπαντήσουν στό δρόμο τους. Τό είχαν κακοσημαδιά.

'Εκείνος τά έβλεπε κι άναστέναζε κατάκαρδα. Δέν παραπονιόταν όμως, γιατί γνώριζε τό δίκιο τους. 'Εκείνο πού τόν απέλιτζε ήταν ή τύχη του. Μέ κείνη πάλευε στόν ύπνο καί στόν ζύπνο του. Πίστεψε πώς κάτι κακό γεννήθηκε μέ τή γέννησή του καί τόν άκολουθοῦσε στά ταξίδια του. 'Αναγνώριζε πώς δέν είχε πιά δικαίωμα νά συνεπαίρνει στήν κακοτυχιά του ξένη περιουσία, μέ βάσανα καί 'ιδρωτα άποκτημένη, καί ξένη ζωή πολυάκριβη.

Αυτό δά ήταν ή μεγαλύτερη δυστυχία του. 'Ηρθε καί ψυχομαράθηκε· σούρωσε σάν τόν 'Αρειο. 'Αρχισε ν' άποφεύγει, όχι πιά τούς ξένους, αλλά καί τούς δικούς του. Πήγαινε πάντα μοναχός, μιλούσε, χειρονομοῦσε, πότε δυνατά καί θυμωμένα, πότε κουφά καί φοβισμένα. Καί κάθε ήλιοβασίλεμα ξεκινούσε από τό σπίτι του, πού ήταν στή Χηρόλακκα ψηλά, γλίστραγε άμίλητος στήν άγορά, κατέβαινε στό λιμάνι, έστεκε κατάνακρα στ' όρθολίθι, κοίταζε τή θάλασσα. Κοίταζε κάπου μισή ώρα. 'Έκανε φτού, φτού! τρεις φορές· άλλες τρεις τήν έδερνε μέ τίς πέτρες. "Έπειτα πάλι έπαιρνε τόν άνήφορο, διάβαινε στήν άγορά, έφτανε σπίτι του.

'Η γυναίκα του, ή όμορφη Χρυσούλα, ό γυναικάδερφός του ό Βάραγγας κι ό γερο-πεθερός του ήταν άπαρηγόρητοι. Δέν ήξεραν τί νά κάμουν, πώς νά τόν σώσουν. Νέος άνθρωπος, βλέπεις, χεροδύναμος, πολυκάτεχος, άτρομος, για τόν κίνδυνο καί τόν άγώνα γεννημένος, πώς μπορεί νά κάθεται άδουλος σάν άκαρπο δεντρί; Καί όχι μονάχα οί συγγενείς του, αλλά κι οί ξένοι πόναγαν για τήν κατάστασή του. 'Ο ναυτόκοσμος, βλέπεις, είναι μιά φαμελιά. "Ηθελαν πολλοί νά τόν βγάλουν από τή νέκρα του, νά τοῦ δώσουν δουλειά·

έλα όμως πού τρόμαζαν τήν τύχη του! Δέν ήταν παΐξε γέλασε. Καλά άν γύριζε πίσω τό πλεύμενο. Μά άν τό κάρφωνε σέ καμιά ξέρα;

'Εκείνη τήν εποχή έχτιζε τήν Παντάνασσα ό γυναικάδερφός του στά Καταλόνια. 'Ο πρωτομάστορης έβαλε όλη του τήν τέχνη νά τό κάμει γερό, κομψό, τέλειο· τά δάση έδωκαν τά καλύτερα ξύλα τους· οί μαστόροι κι οί καλαφάτες όλη τή μαστοριά τους. 'Ο Βάραγγας ξόδεψε άλύπητα. Πούλησε καί κάτι χωράφια πού είχε προίκα στή Γλύφα. "Η τοῦ ύψους ή τοῦ βάθους, συλλογίστηκε.

'Η Χρυσούλα ρίχτηκε στόν άδερφό της κολλιτσιδα:

«Λυτήσου τον, λυτήσου τά παιδιά μου! Βάλε τον μέσα γρεντή!»

«Μωρέ άδερφή, τόν λυποῦμαι, μά τί νά κάμω;» έλεγε κείνος στενοχωρημένος. «Βλέπεις πού ξόδεψα τά μαλλοκέφαλά μου. Θεές νά μήν τό ξαναϊδῶ; 'Έχει κακοτυχιά ό άνθρωπος· μάλαμα πιάνει, σάχτη γίνεται. Δέν τόν θέλει ή θάλασσα. "Ας πιάσει στή στεριά δουλειά, καί νά τόν βοηθήσω όσο μπορώ».

«Τί δουλειά νά πιάσει;» έπίμενε κείνη κλαίοντας. «Μπορεί νά κάμει άλλη δουλειά ό ναύτης; Ζει τό ψάρι δξω άπ' τό νερό;»

Θέλοντας καί μή τόν έβαλε καπετάνιο στήν Παντάνασσα τό Δρακόσπηλο.

«Τήρα, μωρέ Θύμιο» τοῦ ειπε πικρογελώντας όταν τόν άποχαιρετοῦσε στήν άνεμόσκαλα, «τήρα νά μήν τό κάμεις μαδέρια καί τοῦτο».

«'Αν δέν έρθει τό μάρκο, δέ θά έρθω καί γώ» άπάντησε κείνος.

«'Οχι, καλύτερα νά έρθετε κι οί δυό».

Τώρα ή Παντάνασσα έτρεχε όλάρμενη στόν Καβομαλιά. Πηγαίναμε ίσα στόν Ποταμό για φορτίο. Τό κύμα έτρεχε πίσω της παιγνιδιάρικο, δροσόλουζε τά σμαλτωμένα πλευρά της, άρμονικά τή λίκνιζε. Ρύζι σκόρπιζε τό νερό ή πλώρη της. 'Ο άνεμος φούσκωνε τά όλοκαίνουργια πανιά, καμάρωνε στά σχοινιά, σφύριζε στους μακαράδες, στίς στραλιέρες,

στις μούδες. Δίπλα πισωδρομοῦσαν οἱ στεριές καταπράσι-
νες, ἔφευγαν τρεχάτες, ἔσβηναν τὴν ὥρα πού ἄλλες ἔβγαί-
ναν ἔμπρός, γιὰ νὰ χαθοῦν καὶ κεῖνες κι ἄλλες νὰ φανερω-
θοῦν. Δέκα κόμπους ἔπαιρνε στὴν ὥρα. Ἔβλεπα τὰ γερά
της δεσιμάτα, τὸ λυγρὸ σκαφίδι, λαμπάδες τὰ κατάρτια,
τὸ γοργὸ τρέξιμο, τ' ὀρθοπλῶρισμά της, καὶ τὴν καμάρωνα.
Δέν ἦταν καλύτερο μπάρκο σέ ὅλη τὴ Σφαίρα! Τὰ βουναί,
ἔλεγα, πρόβαιναν νὰ τὸ καλωσορίσουν· τὰ κύματα ἔτρεχαν
νὰ στρωθοῦν στὴν καρίνα του.

«Τὴν τάδε ὥρα στὸν Καβογρόσο» λογάριαζε ὁ γραμμα-
τικὸς. «Αὔριο πρῶι στὸν Καβομαλιά· αὔριο βράδυ στὸν Κα-
βοντόρο· ἀντιμεθαῦριο στὰ Δαρδανέλια· σέ ὀχτῶ ἡμέρες
στὸν Ποταμό».

«Καὶ ἂν τῆχει καμιά φουρτούνα;» ἔκανε νὰ ψιθυρίσει κα-
νεὶς ναύτης.

«Ὅλοι γυρίζαν καὶ τὸν κοίταζαν μὲ ἀγριεμένα μάτια:
«Μπά, πού νὰ δαγκώσῃ τὴ γλώσσα του! Κοτάει, μωρέ, ἡ
φουρτούνα νὰ βγεῖ σέ τέτοιο ὀμορφοκάραβο;»

Πίσω της ὅμως ἡ Παντάνασσα ἔβαλε ὅλους σέ μεγάλη
ἀγωνία. Τόσα καράβια ντόπια ἦταν παραδομένα στό κύμα,
καὶ κανένα δέ συλλογιζόταν κανεὶς. Φαινόταν φυσικό. Ἄλ-
λά τὸ μπάρκο τοῦ καπεταν-Δρακόσπηλου φαινόταν ἀφύσι-
κο. Ἐκεῖνοι πού ἦταν συγγενεῖς του καὶ κεῖνοι πού δέν εἶ-
χαν κανένα, πάθαιναν τὸ ἴδιο.

«Ποῦ νὰ εἶναι τάχα ἡ Παντάνασσα;» ρωτοῦσε στό συνα-
πάντημά του ἕνας τὸν ἄλλον.

Στὰ καφενεῖα, στὰ κρασοπουλειά, στοὺς ταρσανάδες, ἡ
ἴδια κουβέντα. Ὁ Βάραγγας ἀπελπίστηκε. Δέν ἔφτανε ἡ δι-
κὴ του στενοχώρια· εἶχε καὶ τὸν κόσμο. Ὅποιος τὸν ἔβλε-
πε, πρῶτο λόγο εἶχε νὰ τὸν ρωτήσῃ:

«Ἐ, τί μαντάτα; Εἶχες κἀνα χαμπέρι ἀπὸ τὸ γαμπρό
σου;»

Ἄρχισε νὰ θυμώνει.

«Θά μὲ κάμουν νὰ μὴ βγῶ πιά στό δρόμο» συλλογι-
στηκε.

Ὅταν ὅμως λάβαινε γράμμα, ἔτρεχε νὰ τὸ διαβάσῃ στὸν

καφενέ, στὰ κρασοπουλειά, στοὺς ταρσανάδες, νὰ τὸ ἀκού-
σουν ὅλοι. Καὶ γράμματα λάβαινε συχνά. Ὅλοι γράφαμε.
Τόσο οἱ ναῦτες ὅσο κι ὁ καπετάνιος. Καὶ γὼ πού δέν ἤξερα
νὰ πιάσω τὴν πένα, ἔβαλα τὸ γραμματικό κι ἔγραφε τρία
γράμματα στὴ μάνα μου. Ἄπὸ κάθε πόρτο κι ἕνα γράμμα:
«Σήμερα φτάσαμε στό τάδε μέρος· σήμερα φεύγουμε ἀπὸ τὸ
τάδε μέρος. Τέτοιο καιρὸ εἶχαμε ὡς τὸν Καβομαλιά· μὲ τέ-
τοιο καιρὸ περάσαμε τὸν Καβομαλιά». Σωστὸ ἡμερολόγιο.

Ὁ καπεταν-Δρακόσπηλος, τὰ μάτια του τέσσερα. Τὸ εἶχε
ἀπόφαση. Ἡ νὰ γυρίσει πίσω τὸ καράβι στὸν κύρη του ἢ νὰ
μὴ γυρίσει καὶ κεῖνος. Τίς πρῶτες μέρες δέν εἶχε ὕπνο· δέν
εἶχε σέ κανένα μπιστοσύνη. Ἄτου! τὸ χέρι στό τιμόνι· τὰ
μάτια στὰ οὐρανοθέμελα.

Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν νὰ μουρμουρίζουν. Τοὺς πείραζε στό φι-
λότιμο.

«Τί διάβολο, καπεταν-Θύμιο, τσοπάνηδες εἴμαστε;» τὸλ-
μησε νὰ τοῦ παραπονεθεῖ μιά ἡμέρα ὁ γραμματικὸς. «Δέν
πιάσαμε καὶ μεῖς τιμόνι, δέν εἶδαμε μπούσουλα...»

Ἐκεῖνος τὸ αἰσθάνθηκε. Τὸν κοίταξε κατάματα καὶ δα-
κρυσμένος γυρίζει καὶ τοῦ λέει:

«Συχώρα με, τ' ἀδέρφι· δέ φταίω γώ. Σέ γνωρίζω καλύ-
τερό μου. Δέ φταίω γώ· φταίει ἡ τύχη μου. Συλλογίσου κα-
λά, νὰ σπάσω καὶ τοῦτο!»

Δέν κατέβηκε νὰ πλαγιάσῃ παρά ὅταν βγήκαμε ἀπὸ τὰ
Μπουγάζια κι ἔβαλε γραμμὴ γιὰ τὴν Καληάκρια! Ἄνοιχτή
θάλασσα τώρα, ἄς σκαμπανεβάζῃ ὅσο θέλει. Μακριὰ ἀπὸ
ξέρες! Μὲ τὸ φοῦντο στό λιμάνι, γράμμα τοῦ καραβοκύρη:
«Ἀδερφέ Βάραγγα, ἀφίχτημα καλὰ μὲ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.
Οὔτε σκοινάκι δέν κόπηκε...»

* * *

Ὅταν τελείωσε τὸ φορτίο καὶ πήραμε τὴν ἄγκυρα, ὁ κα-
πεταν-Δρακόσπηλος εἶπε τοῦ γραμματικοῦ:

«Τρέμουν τὰ νεφρά μου, τ' ἀδέρφι· τώρα εἶναι τὸ μεγάλο
πήδημα».

«Ντροπή μας!» ἀποκρίθηκε θαρρετά ἐκεῖνος. «Δέν κοιτᾶς τί καιρό ἔχουμε; Διαμάντι».

Διαμάντι, ναι. Ἄλλά ἔτσι τόν εἶχε πάντα πρὶν ἀφήσει τό λιμάνι ὁ καπετάνιος. Ἡ θάλασσα, παμπόνηρη, γνώριζε νομίζεις τὴν ἀξία του καὶ πάσχιζε μὲ χίλια δολερά καμώματα νά τόν ξεγελᾷ ὥσπου νά τόν ἀρπάξει στὰ φτερά της. Μιά τόν ἀρπαζε, τόν ἄλεθε καὶ τόν ἄλεθε, ὥστε νά τόν κάμει πασπάλη. Φιλοτιμήθηκε ὅμως στὰ λόγια τοῦ γραμματικοῦ κι ἔδωκε ρότα μὲ καρδιά. Γραμμὴ θά κατεβαίναμε στὴν Πόλη. Εἶχαμε πρῶτο τόν καιρό· σημάδια καλά. Ἡ Παντάνασσα φορτωμένη ὡς τὰ μπούνια, μὲ τ' ἀμπάρια σφιχτοσφαλισμένα, τὰ πανιά γιομάτα, ἔφευγε ἴσκιος στὸ πρασινόγλαυκο κύμα. Τὰ δελφίνια ἔτρεχαν καὶ κεῖνα μαζί μας. Οἱ γλάροι σύγνεφο ἔσκουζαν ὀλόγυρα.

«Τὰ Μπουγάζια!» ψιθύρισε ὁ καπετάνιος ἓνα πρωί.

Καὶ στύλωσε τὰ μάτια δίβουλα ἀπάνω τους, σὰ νά ἤθελε νά τὰ καλοπιᾶσει καὶ νά τὰ ἡμερώσει, σὰ νά ἤθελε νά τὰ φοβερήσει καὶ νά τοὺς βγεῖ στὸ πάλεμα. Ἐκεῖνα ὅμως στρωτά, καταχνιασμένα, ἔστεκαν ἐμπρὸς σκοτεινογάλαζος τοῖχος, σὰ νά τοῦ ἀπαντοῦσαν: δέν ἔχει πόρο ἐδῶ! Καὶ ὁ δύστυχος δείλιασε.

«Τὰ Μπουγάζια!» ψιθύρισε πάλι.

Καὶ θέλησε νά ὀρθοπλωρίσει στὸν ἄνεμο. Ὁ γραμματικός τόν ἐμπόδισε.

«Κουράγιο, καπετάνιε! Τὰ Μπουγάζια δέν εἶναι θεριά νά μᾶς χάψουν. Δέν εἴμαστε Μαυροθαλασσίτες νά πᾶμε στὴν ἄκρη ἄκρη. Γαλαξιδιώτες μᾶς λέν!»

«Ὁ χιονιάς πλακώνει!» εἶπε ὁ καπετάνιος δείχνοντας πίσω του.

«Σάν πλακώνει, καὶ τί; Σαράντα μίλια θέλουμε ἀκόμα. Ἡ μέρα μόλις ἄρχισε. Ὡσπου νά πλακώσει τό χιόνι, φουντάρουμε στὰ Καβάκια».

Καὶ φώναξε πάλι:

«Ντροπή μας!»

Ἀλήθεια ἦταν ντροπή μας! Κάπου δέκα ξύλα, μικρά μεγάλα, ἔρχονταν πίσω καὶ ἄλλα φύτρωναν στὸ θαλασσόφρου-

δο. Κανένα δέν ἄλλαζε δρόμο· κανένα δέν ὀρθοπλωρίζε. Πῶς νά τό κάνουμε πρῶτοι ἐμεῖς;

«Μωρέ, νομίζεις πῶς φοβᾶμαι γιὰ τὴ ζωὴ μου;» εἶπε ὀξύθυμος στὸ γραμματικό. «Ζωὴ, παιδιά, γυναίκα, ὄλα τὰ σφάζω ἐδεπαδά γιὰ τίποτα. Συλλογιέμαι τό μπάρκο καὶ τό Βάραγγα. Φαντάσου νά τόν καταντήσω ζητιάνο ἀπὸ καρaboκύρη!»

Δέν πρόφτασε νά τελειώσει τό λόγο του, καὶ τό πλοῖο λάγγεψε ξαφνιασμένο. Ὁ χιονιάς ξέσπασε καρaboπνίχτης.

Τό χιόνι ἄρχισε νά πέφτει χοντρό, ἀνάλαφρο στὸ κατάστρωμα, νά κάθεται στὰ ξάρτια, νά πιάνει στὰ πανιά, νά λιώνει στὴ σκοτεινὴ τὴ θάλασσα. Τριγύρω ἔκλεισαν τὰ οὐρανοθέμελα, ἔσβησαν τ' ἄλλα πλεούμενα, χάθηκαν τὰ Μπουγάζια. Χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια μας, ὄχι ὅμως κι ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας. Ὅλοι τὰ νιώθαμε κάπου ἐκεῖ λουφασμένα. Καὶ ὁ χιονιάς, προδότης, ἔσπρωχνε ἀπάνω τους τό καράβι μας.

«Χαθήκαμε!» ψιθυρίζει χαλκοπράσινος τώρα ὁ γραμματικός.

«Σῶπα, μωρέ, πού χαθήκαμε!» φωνάζει ἀγανακτισμένος ὁ καπεταν-Δρακόσπηλος.

Ἄλλαξε ἀμέσως πρόσωπο. Μυρίστηκε τόν κίνδυνο κι ἔδραμε νά τόν ἀπαντήσει στηθάτα. Ἄστραψε τό βλέμμα του· ἀγρίεψε τὴ φωνή του. Ξεφέσωτος, μὲ τὰ μαλλιά πίσω, τὴ βράκα ζωσμένη στὴ μέση, ἄρπαξε τό δοιάκι ἀπὸ τό χέρι τοῦ γραμματικοῦ.

«Κάτω τοὺς κούντρος! Στίγκα τὴ μπούμα!» προστάζει ἀγριόθυμος.

Ἐπесαν κάτω οἱ κούντροι, σφιχτοδέθηκε ἡ μπούμα στὰ κέρκια της. Ὁ χιονιάς ὄλο καὶ δυνάμωνε. Φύλλο στὸ φύλλο πλάκωνε ἀπὸ πίσω, ἔπεφτε στὰ πανιά, τὰ φούσκωνε καὶ τὰ τέντωνε μὲ πείσμα νά τὰ ξεσχίσει. Καὶ τό κύμα κάτω, θολό καὶ ἀφρισμένο, ἔπεφτε στὴν πρῶμὴ τῆς Παντάνασσας, τὴν κλόνιζε ἀπὸ ἀρμό σέ ἀρμό, μὲ βρούχημα, σὰ νά τῆς ἔλεγε: Τρέχα! Καὶ κείνη ξετρελαμένη, ὀλότρεμὴ ἔτρεχε, δρασκελάγε νερένια κορφοβούνια, ἔπεφτε σέ λαγκαδιές, δυσκολοσκάλωνε στὰ πλάγια καὶ στέναζε βαριά.

«Στίγκα τούς παπαφίγκους! Στίγκα μαίστρα! Κάτω τόν κοντραφλόκο!»

‘Ο καπετάνιος ἔχυνε τρανταχτερὰ σάν καδένες τὰ προστάγματα. Καί οἱ ναῦτες ἔτρεχαν ἐδῶ καί κεῖ, σκαρφάλωναν στά κατάρτια. Τά πόδια τους ἀρπάγια γάντζωναν στό σχοινί· τὰ χέρια τους μάγκανο ἔσφιγγαν τή σταύρωση. Στράλι δέν ἔμεινε πουθενά. Τίς γάμπιες, τόν τρίγκο καί τούς φλόκους εἶχαμε ἀκόμη ἀνοιχτούς. Τό μπάρκο ἔτρεχε θεόστραβο στή στράτα του. Ποιά στράτα; Κανείς δέν ἤξερε. Ἡ σκοτεινιά διπλή τριπλή κάθιζε γύρω μας. Ποῦ ἦταν οἱ ξέρες; Ποῦ τό Μπουγάζι; Ποῦ μᾶς ἔσπρωχνε ὁ ἄνεμος καί ποῦ μᾶς ἔσερναν τὰ ρέματα; Τίποτα! Χάθηκαν γιά μᾶς τὰ γαλόμετρα.

«Τραβέρσο» λέει τώρα σκεφτικός ὁ καπεταν-Δρακόσπηλος.

Δέ μᾶς ἔμενε ἄλλο παρά νά ὀρθοπλωρίσει τό μπάρκο. Πρόσταξε γοργά τούς ναῦτες νά χύσουν καί νά κατσάρουν τή μαίστρα, νά κάμουν τή μπούμα, νά μολάρουν τούς φλόκους.

«Βάλε κάτω σιγά σιγά τό δοιάκι» λέει στόν τιμονιέρη κάπως δέβουλος.

Τρέχω νά τραβήξω τή σκότα τῆς μπούμας. Ναί! Ἡ σκότα, κοκαλιασμένη ἀπό τό χιονιά, δέν ἔσερνε. Πάει ὁ ὑποναύκληρος νά κάμει τή μαίστρα καί — φτού σου, διάβολε! — ἡ στραβεντοσκότα ξεκοτσάρεται κι ἡ μαίστρα ἀνεμίζει σάν παντιέρα. Ποῦ νά ὀρθοπλωρίσουμε! Τό ξύλο δέ μᾶς ἀκούει πιά. Τά πανιά τῆς πλώρης γεμίζουν καί παραφουσκώνουν. Ὁ καπετάνιος, βλέποντας τήν ἀδυναμία του, λύσσαξε. Τόν ἔπιασε τό ἀράπικο.

«Δυό κεριά στόν ἄι-Νικόλα!» προστάζει τό ναυτόπουλο.

Φτερό ἐκεῖνο στήν κάμαρη· ἀναψε τὰ κεριά ἐμπρός στό ἀσημοντυμένο κόνισμα τοῦ ἀγίου μας.

«Τί κάθεται, μωρέ παιδί;» μοῦ γνέφει ἀπό μακριά. «Στό κορζέτο γλήγορα καί λέγε μας. Ἡ μπουκάραμε σήμερα ἡ χανόμαστε».

Ἀγκάλιασα τό κατάρτι κι ἔφτασα ἀπάνω στό κορζέτο.

Μάνα μου! Τί νά δῶ καί τί νά παραγγείλω! Οὔτε τό μπαστόνι δέν ξεχώριζα. Ὅλα θαμπά γύρω μου, ὅλα χαμένα στό χιονόβολο. Καί ἡ Παντάνασσα ἔτρεχε ἀκόμη γοργή, θεότρελη, σά νά τήν ἔσερναν μαγνήτες οἱ στεριές.

«Τίποτα!» φωνάζω.

«Ἄλλα δυό κεριά, μωρέ!» πρόσταξε πάλι ὁ καπετάνιος. «Ἀναψε καί τό καντήλι· ἀναφέ τα ὅλα στή χάρη του».

Τοῦ κάκου! Ὁ ἅγιος δέ βοήθησε. Ὁ χιονιάς ὅλο καί δυνάμωνε. Ἡ θάλασσα βρουχιόταν καί ἄφριζε καί τίναζε τὰ κύματά της ἕνα μέ τό ἄλλο ἀπάνω μας.

Ἡμουνά μουσκεμα καί δέν ἤξερα ἂν ἤμουν ἀπό τή θάλασσα ἢ ἀπό τόν οὐρανό.

«Τίποτα!» ματαφώναξα.

«Ἔτσι;» εἶπε ὁ καπετάνιος μέ θυμό. «Καλά. Φέρε τό κόνισμα».

Τίναζε σύγκαιρα τέτοια ἀγριοβλαστήμια, πού καί τό ξύλο ἀκόμη ἀνατρίχιασε.

Τό ναυτόπουλο ἔφερε τρέμοντας τόν ἄι-Νικόλα στόν καπετάνιο. Ὁ ἅγιος μέ τή σεβαστή γενειάδα του, στό ἀργυρό φελόνι τυλιγμένος, μέ τήν κορόνα λιθοκόσμητη στό κεφάλι, ἦταν ἀτάραχος σά νά μή γινόταν τίποτα γύρω του. Οὔτε φουρτοῦνες, οὔτε ἀγριοκαίρια χαμπέριζε. Ὁ καπεταν-Δρακόσπηλος ἀναψε περισσότερο.

«Ἔτσι, ἔ;» τοῦ εἶπε ἀναμπαιχτικά, στεκάμενος ἀντίκρι του. «Δέ δίνεις χέρι καί σύ! Τρῶς τό λάδι μου, καταλεῖς τὰ κεριά μου, δέχεσαι τό θυμίαμα καί τὰ γονατίσματα τοῦ φτωχόκοσμου, καί τήν ὥρα πού σέ χρειάζεται, δέ λές καί σύ νά βοηθήσεις. Σύντροφος λοιπόν μέ τήν τύχη μου καί σύ· κόντρα καί σύ! Μά πῶς θά χαθοῦν τόσες ψυχές, πῶς θά κλείσουν τόσα σπίτια, πῶς θά πεινάσουν τόσα στόματα, πῶς θά καταντήσῃ ἕνας χοντρονοικοκύρης ζητιάνος, πῶς θά χαθεῖ ἕνα ὁμορφο πλεούμενο, καρφί δέ σοῦ καίγεται! Καλά τό λοιπόν· κάμε ὅ,τι δύνασαι· θά κάμω καί γώ ὅ,τι μπορῶ».

Ἀρπάξε τό κόνισμα ἀπό τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, τό ἔδεσε στό κατάρτι καί μέ τό βρωμερό παπάζι ἄρχισε νά δέρνει τόν ἅγιο.

«Κάμε λοιπόν τό θάμα σου, κάμε το! Τί κάθεται;» φώναζε κι έτρεμε όλόκορμος.

Έγώ από ψηλά έβλεπα κάτω και τρώμαζα περισσότερο του καπετάνιου τό κάμωμα παρά του καιρού τή λύσσα. Τώρα δέν ήταν έξω, ήταν μέσα στό καράβι ό δαίμονας. Δαίμονας ό θυμός που έσπρωχνε τό Δρακόσπηλο νά κριματίσει, νά βρίσει έτσι τό δυνατό προστάτη του ναυτοκόσμου. Έκεινος πάντα στάθηκε κυβερνήτης του ξύλου. Έκεινος ήβρε πρώτος τό τιμόνι κι έσωσε τό πλεύμενο από του διαβόλου τήν επιβουλή. Και μεϊς τώρα τον κάνουμε θανάσιμο έχθρό. Ποιά ή τύχη μας;

«Τίποτα!» έτοιμάστηκα νά φωνάξω πάλι.

Μά τήν ίδια στιγμή, μέσα από τά σύθαμπα, είδα νά προβάλλει σάν άράπικο κεφάλι μιά κοτρώνα κατάμαυρη. Πρόβαλε άργοκίνητη και μουλωχτή, λές και τοιμαζόταν νά ριχτεί άπάνω μας.

«Ξέρα μπροστά!» φωνάξω μέ όλη μου τή δύναμη.

«Τό τιμόνι στή μπάντα!» προστάζει ό καπεταν-Δρακόσπηλος.

Όσπου νά ειπεί «τό τιμόνι στή μπάντα», ή πλήρη τής Παντάνασσας καρφώθηκε στού βράχου τ' άγριόδοντα. Καρφώθη και σταμάτησε, ξύλο νεκρό. Τό νερό περίγυρα άφριζε και μάνιζε, λές κι ήθελε νά ξεριζώσει τά πωρολίθαρα. Ό άνεμος σφύριζε βλαστήμιες και μοιρολόγια. Κανόνι βροντούσε πέρα τό κύμα. Και μάς έδερνε και μάς έσπρωχνε και μάς πελάγωνε, σά νά μάς είχε αντίδικους. Τό ξύλο έτριζε άπάνω στό βράχο, στέναζε, ένας ένας του έφευγαν οι άρμοί, άνοιγε ή καρίνα, σκορπούσαν τά δεσίματα. Ένα κύμα έκοψε τίς στραλιέρες. Άλλο κύμα ξερίζωσε τό πρυμίο κατάρτι μέ όλα του τά ξάρτια. Τρίτο κύμα άνοιξε τό λυγρό σκαφίδι του. Σχοινιά, μαδέρια στά κύματα ναυαγοί στους βράχους. Σέ μιά ώρα μέσα, κουρέλι έγινε ή όμορφη Παντάνασσα.

Τό χιόνι έπεφτε και σαβάνωνε όλα, ναυαγούς και ναυάγια· βράχους, πέτρες, χάλαρα. Κατατσακισμένος, πιάστηκε σέ μιά σπηλάδα, σκαρφάλωσε άπάνω, ξεφυγα του κυμάτου.

Τώρα δρόμο για καμιά καλύβα, λιγη φωτιά. Ποϋ ήμουν, δέν ήξερα. Φωνάζω· ματαφωνάζω:

«Κώστα! Βασίλη! Τάραρη!»

Τίποτα. Ό βόγκος του πελάγου έπνιγε τή φωνή μου. Κάνω έτσι τά πόδια μου, πέφτω άπάνω σ' ένα κορμί.

«Βρέ, κόφ' τό κούτσουρο!» κλοτσάω.

Τό κούτσουρο ήταν ό καπεταν-Δρακόσπηλος. Καθισμένος στό λιθάρι δέν έβγαζε μιλιά, μόνο κοίταζε τή θάλασσα που έσερνε συντρίμια στά πόδια του τά λείψανα του μπάρκου.

«Τί κάνεις έδω, καπετάνιε;» του λέω. «Σήκω και πλακώνει τό σκοτάδι. Έδω θά μάς θάψει τό χιόνι».

Γυρίζει και μου ρίχνει άγριεμένο βλέμμα.

«Δέν πάω πουθενά, μωρέ· δέν πάω πουθενά! Τό είπα ξάστερα του συγγενή μου. Ή μέ τό καράβι ή ποτέ. Δέν θά πάω λοιπόν ποτέ».

Και λύθηκε στά δάκρυα. Μέ πήρε και μένα τό παράπονο, καθώς είδα τό θαλασόλυκο νά κλαίει σάν μωρό παιδί.

«Άσ' τα τώρα, καπετάνιε, του λέω· τί φταϊς του λόγου σου; Ό,τι ήταν νά κάμεις, τό 'καμες. Περισσότερο δέ μπορούσες· ήταν θέλημα Θεού· τί νά γίνει; Συλλογίσου πώς έχεις γυναίκα πίσω, παιδιά...»

«Γυναίκα, παιδιά...» ψιθύρισε, σάν νά τό άκουε για πρώτη φορά. «Ή τύχη τους ήταν και κεινών. Φτώχυνα τρία σπίτια· τί θέλω νά ζήσω περισσότερο... Νά ρημάξω κι άλλα;»

Όστόσο σηκώθηκε όρθός.

Τράβηξα· δέν ήταν νά χασομερίζω. Πέρασα βράχους, πήδηξα λιθάρια, έπεσα, σηκώθηκα· πάλι έπεσα, πάλι σηκώθηκα· έφτασα κάποτε σέ μιά καλύβα. Ήβρα όλους τους άλλους γύρω στή φωτιά. Βρεμένους, ξεσκλισμένους, ματωμένους, γερούς όμως όλους.

«Όλους, όχι. Ό καπεταν-Δρακόσπηλος έμεινε στ' όρθολίθι όσπου τον έθαψε τό χιόνι. Δέ γύρισε ή Παντάνασσα, δέ γύρισε και κείνος ποτέ στό Γαλαξίδι.

Ο ΚΑΤΩ ΚΟΣΜΟΣ

ΑΓΝΩΣΤΟΣ μένει ο ναύτης πού μᾶς ἔκαμε τό μεγάλο κα-
λλό. Ἄγνωστος καί ἀδοξολόγητος, ὅπως γίνεται καί μέ
τούς φτωχοῦς ἁγίους. Παντοῦ ἡ τύχη, πού ἀνάθεμά τη!
Παντοῦ ἡ τύχη! Μά ἐγώ, ἄν ἤξερα τ' ὄνομά του, θά τοῦ
ἄναβα περισσότερα κεριά ἀπ' ὅσα ἀνάβω κάθε χρόνο στόν
ἄι-Νικόλα. Τοῦτος μᾶς σώνει — ὄχι καί τόσο συχνά — ἀπό
τίς φουρτοῦνες. Ἐκεῖνος ὅμως, μέ μιά του μαστοριά, μᾶς
ἀπάλλαξε σύγκαιρα ἀπό τούς διαβόλους τῆς κόλασης καί
ἀπό τούς ἁγίους τοῦ παράδεισου, πού θαρρῶ δέν ἔχει καί
μεγάλη διαφορά. Δέ λέω πώς μοῦ ἀρέσει νά βλέπω τούς
διαβόλους μέ τά στριμμένα κέρατα, τίς μακριές οὐρές καί
τά σπαθωτά νυχοπόδαρά τους. Οὔτε τά λυσσασμένα οὐρ-
λιάσματά τους θέλω ν' ἀκούω σάν καμακίζουν ἄγρια καμιᾶ
ψυχή, οὔτε τό χόγλο τοῦ κατραμιοῦ πού βράζει στά Ἐφτά
Καζάνια, οὔτε τούς δαρμούς καί τούς θρήνους τῶν κολα-
σμένων. Μά κι ἡ συντροφιά τῶν Πατέρων — τήν εὐχή τους
νά 'χω! — μέ τά κομπολόγια καί τά λιβάνια, καθῶς κι ἡ
ἀσύγκριτη ξαστεριά τοῦ παράδεισου, δέ μοῦ πολυαρέσει. Τί
θές, τί γυρεύεις; Καλύτερα ὅπως τά κατάφερε ὁ μακαρίτης.
Ἔστησε χωριστά τό τσαντήρι μας κι ἔτσι ἔχουμε τό μυαλό
μας ἤσυχο — ἄν ἔχουν μυαλό κι οἱ πεθαμένοι!

Μόλις ἄραξε τό καίκι στό νησί — στή Σέρφο, ἄς ποῦ-
με — ὁ ναύκληρος πῆρε τό μισοκοίλι καί τράβηξε στό χωριό
γιά νά μετρήσει τό σιτάρι. Λιανοψιχάλιζε κάπως ὅταν κίνη-
σε, μά δέ δυσκολεύτηκε. Πρωτοβρόχια, σοῦ λέει, θά περά-
σει. Μά καθῶς ἔφτασε τόν ἀνήφορο, πιάνει μιά δαρτή βρο-
χή, νεροποντή σωστή! Ποῦ νά χωθεῖ; Οὔτε δέντρο, οὔτε
καλύβα, οὔτε σπηλιά βλέπει γύρω. Νά τρέξει γιά τό χωριό,

ἔλειπε ὁ μισός δρόμος ἀκόμη· νά κατέβει πάλι στό καίκι, τό
ἴδιο. Στέκει δίβουλος καί ἄξαφνα τόν παίρνουν τά γέλια.
Κοιτάζει μήπως τόν βλέπει κανένας στρατολάτης — ψυχή!
Πιάνει γοργά καί γδύνεται σάν τόν Ἀδάμ. Ὅμορφοδιπλώ-
νει τά ροῦχα του, χώνει τα στό μισοκοίλι, φορεῖ τό μισοκοί-
λι στό κεφάλι καί παίρνει δρόμο. Νά βραχεῖ, δέν τόν ἔμελε.
Τό δικό μας τομάρι βροχές καί μπόρες δέ φοβᾶται· εἶναι
ἀργασμένο. Τόν ἔμελε γιά τά ροῦχα του, πού τά εἶχε πρω-
τόβαλτα ὁ φουκαράς.

Ἐπει' ἀπό κάποια ὥρα στάθηκε ἡ βροχή. Στάθηκε ἡ
βροχή, ντύνεται πάλι, παίρνει τό μισοκοίλι στό χέρι καί πάλι
δρόμο. Πρίν φτάσει στό χωριό, τόν ἀπαντάει ὁ διάβολος.

«Γειά σου, πατριώτη».

«Γειά τῆς ἀφεντιάς σου, κύρ διάολε».

«Ποῦθεν ἔρχεσαι;»

«Ἀπό τό γιαλό».

«Καί ἡ βροχή ποῦ σ' ἀπάντησε;»

«Στό δρόμο».

«Ἐλα δά!»

«Μά τά κέρατά σου, στό δρόμο».

«Καί δέ βράχηνες; Ἐγώ ἔγινα μουσικίδι».

Ἐο ναύκληρος γέλασε.

«Ἄ, λέει πονηρά! Ἐέρω μιά τέχνη καί δέ βρέχουμαι».

«Μωρέ, τί λές!» κάνει ὁ διάβολος. «Σάν τί τέχνη ξέρεις;»

«Ἐέρω μιά...»

«Γιά ν' ἀκούσω!»

«Δέ σ' τή λέω».

«Μωρέ ἀμάν, πές τη μου καί ὅ,τι θές. Θές καράβια, θές
χρυσάφι, καλούδια· τί θές νά σοῦ δώσω; Πές τη μου...»

Ἐο ναύκληρος ἔριξε κάτω τό κεφάλι, τάχα πώς συλλογιό-
ταν τί νά ζητήσῃ γιά πληρωμή.

«Νά σέ βουλῶσω θέλω» τοῦ λέει. «Ἄμα σταθεῖς καί σέ
βουλῶσω, σοῦ τή λέω».

Ἐο διάβολος ἄρχισε νά ξυεῖ τό αὐτί του. «Μωρέ, κι ἄλλο
μασκαράλι νά πάθω;» συλλογιέται. Γιατί ἀλήθεια πειρά-
ζει τούς ἀνθρώπους συχνά· μά καί κείνοι τοῦ σκαρώνουν

δουλειές, πού κλειέται για μῆνες καταντροπιασμένος στὴ φωλιά του. Μιά φορά ἔριξαν στὸ δρόμο μιὰ σκούφια κεφαλ-
λονίτικη κι ἔσπασε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ καταλάβει τί εἶναι.
Τὴν ἔβανε γιὰ κάλτσα, δὲν ἔκανε· τὴν ἔβανε καπνοσακούλα,
οὔτε· τὴν τραβοῦσε ἀπὸ πάνω, ἀπὸ κάτω· τὴ μάζωνε, τὴν
ἄπλωνε, τίποτα. Τέλος τὴν πέταξε ἀπελπισμένος, ἔφυγε, κι
ἀκόμη τὴ νομίζει μυστήριο!

Ἄλλη μιὰ φορά κίνησε νὰ πάει νὰ πειράξει τὴ γυναίκα.
Ἡ Εὐα ἢ παμπόνηρη, καθὼς τὸν εἶδε, τουρλώθηκε ὀλόγυ-
μνη, μέ τὰ μαλλιά ριγμένα στὸ πρόσωπο· καὶ κεῖνος πῆρε
τέτοιο φόβο, πού ἔκαμε τὸ σταυρὸ του κι ἔφυγε στὰ τέσσε-
ρα. Καὶ μὴ δέ γράφουν τὰ χαρτιά πὼς ὁ Σολομώντας μέ τὴ
βούλα του ἀνάγκασε ὅλα τοὺς τὰ τάγματα νὰ πετροκουβα-
λοῦν γιὰ νὰ χτίσουν τὸ Ναὸ στὰ Γεροσόλυμα; Ἄφησε τὴν
ἄλλη φορά, πού πῆγε μεταμορφωμένος σέ γάιδαρο νὰ πει-
ράξει τὰ σχολιταροῦδια καὶ κεῖνα τοῦ ἔπεσαν ἀπάνω, πού
εἶδε κι ἔπαθε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια τοὺς. Φαντάσου τί
σοφίστηκαν τὰ διαβολόπαιδα! Ἐπειδὴ δὲν ἔφτανε νὰ τὸν
καβαλήσουν ὅλα, τοῦ ἔχωσαν ἓνα δοκάρι στὸν πισινὸ καὶ
καβάλησαν κι ἀπάνω στὸ δοκάρι. Γιὰ τοῦτο στεκόταν τώρα
δίβουλος καὶ τρίβουλος. Μά πάλι πού δὲν ἠσύχαζε ὥσπου
νὰ μάθει τὸ μυστικό! Καὶ μέ τὸ δίκιο του. Τί διάβολος, σοῦ
λέει, εἶμαι γώ, ἅμα δὲν ξέρω ὅσα ξέρει ἓνας παλιογεμιτζής!

«Ἐλα» λέει ἀποφασισμένος, «βούλωσέ με καὶ πές μου».

Ἄμα τὸν βούλωσε ὁ ναύκληρος, τοῦ εἶπε τὴν τέχνη.
«Ἐβγαλα τὰ ροῦχα μου, τὰ ἔχωσα στὸ μισοκοῖλι, ἔβαλα τὸ
μισοκοῖλι στὸ κεφάλι καὶ δρόμο. Ἐπαψε ἡ βροχὴ, φόρεσα
τὰ ροῦχα μου, πῆρα τὸ μισοκοῖλι στὸ χέρι καὶ πάλι δρόμο».

«Μωρέ, αὐτὸ ἦταν ὄλο;» λέει ὁ διάβολος τραβώντας τὰ
γένια του. «Ἄιντε μου!»

* * *

Πέρασε καιρὸς, πέθανε ὁ ναύκληρος. Ποῦ ἄλλοῦ θὰ πῆ-
γαινε παρά στὴν κόλαση; Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού χτίστηκε ὁ
κόσμος, ναύτης δὲν εἶδε τὴν πόρτα τοῦ παράδεισου.

Ἡ κόλαση, ἀκοῦς, εἶναι ἓνας ξερότοπος, τρισχειρότερος
κι ἀπ' τὴ Σαντορίνη. Ποτέ δέ βρέχει, χλόη δέ φυτρώνει,
πουλί πετάμενο δέ διαβαίνει. Εἶναι τοιχογυρισμένη μέ ψη-
λούς τοίχους κι ἔχει μονάχα μιὰν ἐμπατή, μιὰ μεγάλη σιδε-
ρόπορτα. Ὅταν πρωτόγινε ὁ κόσμος, ἡ πόρτα ἦταν μικρὴ,
γιατί οἱ ἄνθρωποι πῆγαιναν γραμμὴ στὸν παράδεισο. Μά
λίγο λίγο ζύπνησαν, ἔγιναν πονηροὶ καὶ πίβουλοι κι ἔτρεχαν
καραβιές στὴν κόλαση. Γιὰ νὰ μποῦν ὅμως μέσα, τοὺς
ἔβγαине ὁ Θεὸς ἀνάποδα.

Οἱ φύλακες, καλόβουλοι, γκρέμισαν τὸν τοῖχο καὶ ἄνοι-
ξαν μιὰ πόρτα, πού χιλιάδες μποροῦν νὰ περάσουν μαζί.
Ἄλλὰ τόσος εἶναι ὁ λαός, ὥστε πάντα στριμωμένοι καὶ μέ
καβγάδες κατορθώνουν νὰ μποῦν. Οἱ γροθιές, οἱ κλοτσιές
καὶ τὰ μαλλιοτραβήματα πηγαίνουν καπνός! Ἄν δὲν ἦταν οἱ
διαβόλοι μέ τὰ δικράνια νὰ τοὺς χωρίζουν, δεκαφτὰ φορές
θὰ ξαναπέθαινε καθέννας.

Ὁ μαυροναύκληρος, ὅταν ἔφτασε, κοιτάζει — τί νὰ ἰδεῖ;
Ὁ καλύτερος κόσμος πῆγαινε ἐκεῖ. Οἱ ἄρχοντες μέ τίς ὀλό-
χρυσες στολές καὶ μέ τὰ σοβαρά τοὺς πρόσωπα. Οἱ παπά-
δες καὶ οἱ δεσποτάδες μέ τὰ φαρδομάνικα καὶ τὰ ἱερά τοὺς
γκόλφια· οἱ καλογοριές καὶ οἱ γουμένισσες, ὅλοι τέλος ἐκεῖ-
νοι πού στὸν κόσμο περνοῦν γιὰ κατιτί καὶ τοὺς σέβεται εἴ-
τε τοὺς φοβᾶται ὁ χοντρός λαός, πῆγαιναν ἐκεῖ κλαίοντας
τὸν κόσμο πού ἄφησαν καὶ κλωθογυρίζοντας ἀκόμη στὸ νοῦ
τίς ἄδικες καὶ παράνομες ὑποθέσεις τοὺς.

Ὁ ναύκληρος ἀνακατόθηκε μέ τὸ λαὸ καὶ σπρώχνοντας
ζερβόδεξα ἔφτασε τέλος στὴν πόρτα. Μά γιὰ κακὴ του τύ-
χη νὰ βρεθεῖ φύλακας ὁ βουλωμένος. Καθὼς τὸν βλέπει,
βάνει τίς φωνές. Τρέχουν οἱ ἄλλοι διαβόλοι.

«Τί εἶναι, μωρέ, τί τρέχει;» τὸν ρωτοῦν.

«Ἔτσι κι ἔτσι» τοὺς λέει. «Μὴν τὸν ἀφήσουμε καὶ μπεῖ,
γιατί θὰ μᾶς βουλώσει ὅλους».

Τὸν ἀκοῦν ἐκεῖνοι, τὸν ἀρχίζουν στίς κλοτσιές· τὸν πε-
τοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν κόλαση.

«Ἄμ' τώρα τί νὰ κάμω;» συλλογιέται.

Δεξιὰ βλέπει τὸν παράδεισο, ἓνα περιβόλι ὠραιότατο, μέ

δέντρα εὐωδέστατα καί βρύση κατά πολλά ὁμορφη, ὅπως λένε τὰ συναξάρια. Μά βλέπει τήν πόρτα κατακλειδωμένη κι ἔρημη. Κανένας δέ ζύγωνε ἐκεῖ.

Πίσω ἀπό τά κάγκελα τῆς πόρτας βλέπει τόν ἅγιο Πέτρο μέ τά κλειδιά κρεμασμένα στό ζωνάρι του, μέ τά μάτια μισοκλεισμένα, τή μύτη μακρουλή καί κόκκινη σάν πιπεριόνος. Ὁ ἅγιος Πέτρος, ἀκοῦς, εἶναι ἕνας μεθύστακας πού βάνει κάτω τόν καλύτερο κρασοπατέρα τοῦ Ἀπάνω Κόσμου. Ἐκείνη τήν ὥρα ἦταν στουπί.

Ἕνας κουτσοκουλόστραβος, κουρελιάρης καί ψειριάρης — Κραβαρίτης θά ἦταν — δυό ὥρες τώρα χτυποῦσε τήν πόρτα, κι ὁ ἅγιος κλειδοκράτορας χαμπάρι δέν εἶχε. Τέλος ἄκουσε, ἀγριοβλαστήμησε δυό τρεῖς φορές, σηκώθηκε τρέκλα δίπλα καί ἀνοιξε νά μπάσει τόν κουρελιάρη. Ὁ ναύκληρος δέ χάνει καιρό, χώνεται μέσα.

Εὐστά πάει σέ μιάν ἄκρη καί βλέπει ψηλά τόν Παντοκράτορα νά κάθεται στό θρόνο του. Ἐλαμπε ὁ ἥλιος, ἔλαμπε κι ὁ θρόνος στό χρυσάφι καί τίς διαμαντόπετρες. Δεξιά μεριά καθόταν ὁ Χριστός καί γύρω ἡ Δωδεκάδα, οἱ Ἀπόστολοι, σέ θρόνους μαλαματένιους. Παρακάτω, ξαπλωμένοι στή χλωρασιά, κάθονταν κοπάδια κοπάδια οἱ ἅγιοι καί οἱ ὄσιοι καί οἱ μάρτυρες. Γλεντοῦσαν ἐκείνη τήν ὥρα. Εἶχαν φαγιά — μά τί φαγιά; Πεντοβολοῦσε ὁ παράδεισος. Κι ἔπιναν ἕνα κρασί, ρουμπίνι! Ὁ Δαβίδ — ὁ προφήτης, ντέ! — ἔπαιζε τήν κιθάρα καί τραγουδοῦσαν οἱ ἄγγελοι, κάτι παιδιά — ψυχή μου! Νά τά ἔβλεπε ὁ Μπίρας ἀπό δῶ, θά σηκωνόταν τό πετσό του μιά πιθαμή. Κι ἔκαναν τέτοια σαλαλοή, πού τράνταζε ὁ Κάτω Κόσμος.

Ὁ ναύκληρος τά ἔβλεπε καί στενοχωριόταν πού δέν εἶχε κανένα γιά νά μιλήσει. Ἄρχισε νά βλαστημάει τούς διαβόλους πού δέν τόν ἄφησαν στήν κόλαση.

Τέλος, δέν κρατήθηκε. Πλησιάζει ἕνα γηραλέο ἅγιο καί τοῦ λέει μέ σέβας:

«Δέ μου λές, πάτερ Ἀγιαντώνη, ποιός εἶναι κεῖνος πού κάθεται κοντά στό Χριστό;»

«Ὁ, παιδί μου» ἔκανε ὁ ἅγιος, «ἐκεῖνος εἶναι ὁ πάτερ

Χαράλαμπος, πού στόν καιρό τοῦ μισόκαλου Σεβήρου εἶδε κι ἔπαθε γιά τόν ἀφέντη τό Χριστό μας!»

«Μπά» εἶπε ὁ ναύκληρος, «περισσότερα ἔκαμες τοῦ λόγου σου. Ἐκεῖνος, ἂν πάλεψε, πάλεψε μέ τούς ἀνθρώπους· ἄμ' ἐσύ πού τά ἔβαλες μέ τούς διαβόλους; Τό ξέρω γώ· ἐρχόντουσαν τή νύχτα στό κελί σου σάν πεντάμορφες παρθένες, καί σύ τίς ἔδιωχνες καί κοιμόσουν ὀλόγυμνος στά χιόνια γιά ν' ἀποφύγεις τόν πειρασμό. Δέ λέω, νοικοκύρης εἶσαι, μά τόση περιφρόνηση, θαρρῶ, δέ σοῦ ἄξιζε».

Ὁ Ἀγιαντώνης ἔριξε τό κεφάλι κάτω, σούφρωσε τά φρύδια κι ἔφυγε χωρίς νά εἰπεῖ λέξη.

«Καλά σ' ἔχω» συλλογίστηκε ὁ ναύκληρος.

Καί μέ τήν ἴδια πιβουλή πλησιάζει τόν Ἀγιάννη τόν Καλυβίτη, πού ἦταν ξαπλωμένος κάτω ἀπό μιά μηλιά κι ἔβλεπε ἀπό μακριά τό γλέντι.

«Δέ μου λές» τοῦ λέει, «γιατί ἐσύ, τέτοιο ἀρχοντόπουλο, πού ἄφησες τιμές καί δόξες γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, νά κάθεται παραμελημένος, κι ἄλλοι πού τίποτα δέν ἔκαμαν νά τραγοπίνουν στό τραπέζι τοῦ Παντοκράτορα; Δέν ξέρω, νοικοκύρης εἶσαι — μά τέτοια περιφρόνηση, θαρρῶ, δέ σοῦ ἄξιζε».

Ὁ Ἀγιάννης σήκωσε τά μάτια, κοίταξε καλά τό ναύτη· ἔπειτα μεμιᾶς τά χαμήλωσε, γύρισε στό ἄλλο πλευρό καί ἄρχισε νά κλαίει.

«Καλά σ' ἔχω καί σένα» σκέφτηκε ὁ δικός μας.

Καί τραβώντας τό δρόμο του ἀπάντησε τόν ἅγιο Τρύφωνα καί τόν ἐρεθίζει καί κεῖνον. Ἐπειτα πηγαίνει στόν ἅγιο Λευτέρη. Ἐτσι κέντρισε πέντ' ἔξι ἁγίους. Ἀρχίζουν ἐκεῖνοι τίς φωνές, πιάνονται στά χέρια. Πᾶνε ἄλλοι νά τούς χωρίσουν, πιάνονται καί κεῖνοι· σπᾶνε ποτήρια, πετᾶνε πιάτα, ἀναποδογυρίζουν τό τραπέζι· ἐπανάσταση στόν παράδεισο! Ὁ Παντοκράτορας, βαρῦς ἀπό τό φαγοπότι, κοιμόταν ἐκείνη τήν ὥρα γυρμένος στά γόνατα ἑνός ἀγγέλου. Ἀκούει τόν καβγά, πετιέται θυμωμένος, ἀρπάζει ἕνα βούρδουλα, «Νά σου!» τοῦ ἐνοῦ, «Νά σου!» τ' ἄλλουνοῦ, τούς ἄλωνίζει ὅλους.

«Δέ φταῖμε μεῖς, ἀφεντικό!» φωνάζουν οἱ ἅγιοι. «Νά, αὐτός μᾶς ἔβαλε σκάνταλα».

Πιάνουν τό ναύκληρο, τόν πηγαίνουν ἐμπρός του.

«Μωρέ, ποῦ βρέθηκες ἐδῶ μέσα;» τοῦ λέει Ἐκεῖνος θυμωμένος. «Μπάρκο τόν κάναμε τόν παράδεισο;»

Μιά κλοτσιά, καί τόν ρίχνει μίλια ἔξω.

«Τώρα ποῦ νά πάω;» κάθεται καί συλλογιέται. «Νά ἦταν εὐκολο τουλάχιστον νά γυρίσω πάλι στόν κόσμο!»

Κάπως τοῦ καλοφάνηκε τοῦ φίλου. Τί καλά ν' ἀρχίσει πάλι τά γλέντια καί τά ταξίδια του!

Τηράει περίγυρα νά ἔβρει δρόμο γιά τόν Ἀπάνω Κόσμο, τίποτα. Αὐτός πού μέ τό κερὶ καί τό κουμπάσο ἀνοιγε δρόμους στά πέλαγα καί μέ τό τρισκότιδο ἔμπαινε στά Μπουγάζια σά νά ἔμπαινε σπίτι του, γύριζε τώρα ψηλαφώντας σάν θεότυφλος. Ὁ Χάρος μόλις πάρει τόν πεθαμένο, τόν περνάει — ἀκούς; — ἀπό τῆς Ἄρνης τό βουνό, ἓνα βουνό θεόρατο καί δασωμένο. Στή ρίζα τοῦ βουνοῦ εἶναι τῆς Ἄρνησιᾶς ἡ βρύση. Τόν ποτίζει νερό καί ἀρνιέται γιαμιᾶς τούς δικούς του. Ἐπειτα τόν περνάει ἀπό τῆς Ἄρνησιᾶς τό λιβάδι, πού εἶναι δασοφυτρωμένο τό λησμοβότανο. Ἄμα περάσει κι ἀπό κεῖ ὁ μαῦρος ἄνθρωπος, λησμονάει τόν κόσμο καί τίς στρατές καί τά διάβατά του.

Γιά τοῦτο κι ὁ ναύκληρος, ὅσο καί ἂν πάσχιζε, τίποτα δέν ἔκανε. Γύριζε ἀριστερά, βρισκόταν στήν πόρτα τῆς κόλασης κι ἔβλεπε ἀγριεμένο τό διάβολο μ' ἓνα δικράνι σιδερένιο στά χέρια νά τόν φοβερίζει. Γύριζε δεξιά, ἔβλεπε τόν παράδεισο καί τόν ἅγιο Πέτρο μέ τῆ θεόρατη κλειδα ἔτοιμον νά τοῦ σπάσει τά κόκαλα.

«Μωρέ» λέει, «σκοῦρα τά πράματα!»

Ἐντί ὅμως ν' ἀπελπιστεῖ, θύμωσε· καί ὁ ναυτικός σά θυμώσει, ἀναποδογυρίζει τίς θάλασσες.

«Ἔτσι εἴστε;» λέει. «Νά σᾶς μᾶ καί γώ στό ρουθόυνη».

Πιάνει ἀμέσως καί μαδάει ὄση τρίχα εἶχε ἀπάνω του καί τήν πλέκει πανί. Ἐπειτα πάει κρυφά καί κόβει μιὰ κλάρα, τήν πελεκάει καλά καί στένει ἀνάμεσα παράδεισος καί κόλασης δικό του τσαντήρι. Κατά δικό του. Οὔτε Θεό φοβᾶ-

ται, οὔτε διάβολο. Χώρια οἱ λύκοι ἀπό τά πρόβατα· χώρια καί οἱ στεριανοί ἀπό τούς ναυτικούς. Ἄλλη ζωὴ στόν Ἀπάνω, ἄλλη στόν Κάτω Κόσμο.

Γιά τοῦτο σᾶς λέω πῶς, ἂν τόν ἤξερα τόν μακαρίτη, θά τοῦ ἄναβα περισσότερο κεριά ἀπό ὅσα ἀνάβω στόν ἁί-Νικόλα. Πέθανε; Δέ σκοτίζομαι γιά κόλασες καί γιά παράδεισους.

Πάω γραμμὴ στό τσαντήρι μου!

ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ

«ΕΙΔΕΣ ΤΟΝΕ, είδες τόνε;» «Είδα τόνε». «Κι ἴντα φο-
 ροῦσε;» «Ἄσπρη βράκα, ἄσπρη βράκα!» «Κι ἀκόμα
 δέν τήν ἔβαψε;»

Ὁ Πέτρος Σαντορινιός ὁ θερμαστής, περνώντας καταϊ-
 δρωμένος ἀπό τή μηχανή στήν πλώρη, ἔριξε ἀδιάφορα τάχα
 τά λόγια του σέ μερικούς ναῦτες πού ἔραφταν καθισμένοι
 κατάχαμα ἕνα πανί. Μέ τοῦτα θέλουν νά εἰποῦν οἱ ναυτικοί
 πώς οἱ Καστελοριζίτες, ἀφήνοντας τό νησί τους γιά νά ζη-
 τήσουνε στά ξένα τύχη, φοροῦν ἄσπρη φουφουλόβρακα καί
 τή βάρφουν μόλις καλύτερέψουν τά οικονομικά τους. Γι' αὐ-
 τό κάποιου ξενιτεμένου ἢ γυναίκα συχνορωτᾷ ὄσους γυρί-
 ζουν στήν πατρίδα, ὄχι τόσο γιά τήν ὑγεία τοῦ ἀντρός της,
 ὄσο γιά τήν προκοπή του, καί κράζει μελαγχολικά πού δέν
 ἀναγνωρίζει τό ποθητό χρωμα στό φόρεμά του. Οἱ ναῦτες
 τώρα, στή δουλειά τους προσηλωμένοι, καθόλου δέν ἐπρό-
 σεξαν τό θερμαστή καί τά λόγια του. Ὁ Στελόγιωργας
 ὅμως, πού γνώριζε πατρίδα του αὐτό τό ξερονήσι, ἄν καί
 εἶχε γεννηθεῖ στή Νάξο, πήδηξε ἄξαφνα σά νά τόν κέντησαν
 στόν πεισινό. Αὐτόν ἠθέλησε νά πειράξει ὁ Σαντορινιός μέ
 τά λόγια του! Μά αὐτός εἶχε συνήθεια νά μή χαρίζεται σέ
 κανένα. Ζεστό ἤξερε νά χτυπᾷ τό σίδερο. Καί λυγίζοντας
 τή φωνή του σύμφωνα μέ τήν προφορά τῶν γυναικῶν τῆς
 Σαντορίνης, ἀνταπόδωκε ἀμέσως τό πείραγμα:

«Κά μπρέ, τό πουλί μου... Τσ' ἄν πᾶς στό Ταϊγάνι τσ'
 ἔρθεις μέ τό καλό, νά μοῦ φέρεις ἕνα φλασκί ταμπάκο, νά
 σέ γλυκοφιλῶ!»

Ὁ θερμαστής εἶχε τό ἕνα πόδι στή σκάλα κι ἔτοιμαζόταν
 νά βάλει καί τό ἄλλο. Πήγαινε ν' ἀλλάξει τά βρεμένα ροῦχα

του. Ἀκούοντας ὅμως τοῦ ναύτη τά λόγια πισωπάτησε
 ἀλαφιασμένος, σά νά εἶδε τό φίδι ἐμπρός του. Ἄ, μά αὐτό
 ἦταν πάρα πολύ! Τ' ἤθελε ν' ἀνακατέψει τίς γυναίκες στά
 πειράγματά του ὁ Στελόγιωργας; Ναι, ἀληθινά· ἡ μάνα του
 ἔβαζε ταμπάκο, κι ἡ ἀδερφή του, συνήθεια τοῦ τόπου. Μέ
 τοῦτο ὅμως δέ θά εἰπεῖ πώς ἡ γυναίκα ἐκεῖ ἄλλαξε ὄλωσ-
 διόλου· πώς ἀπό τά στολίδια καί τά ροῦχα καί τά συγύρια
 τοῦ σπιτιοῦ της προτιμᾷ ἕνα φλασκί ταμπάκο! Ὁ θερμα-
 στής κοίταξε κατάματα τό ναῦτη, νά γνωρίσει ἄν τά εἶπε
 μέ κακό σκοπό τά λόγια του, νά προσβάλλει σι' ἀληθινά.
 Ξέρουν ὅλοι μέσα στό καράβι πώς αὐτός δέν τίς δέχεται εὐ-
 κολα τίς προσβολές. Εἶδε ὅμως τό πρόσωπό του νά λάμπει
 ἀπό εὐλιχρίνεια· γνώρισε στά μάτια του ἄδολη τή χαρά πού
 κατόρθωσε νά τόν θυμώσει τόσο εὐκόλα. Ἐφτυσε δύο τρεῖς
 φορές στά πόδια του, ἔσκασε τά γέλια καί ἄρχισε ν' ἀναζη-
 τᾷ στή μνήμη του τόσα ἄλλα ἀνέκδοτα πού ἔχουν γιά τούς
 Καστελοριζίτες οἱ ναυτικοί. Ἀθέλητα ὅμως πειράχτηκαν τά
 νεῦρα του καί τό μυαλό σταμάτησε ἀπότομα, ὅπως σταμα-
 τᾷ ἡ μηχανή στό βαπόρι μ' ἕνα κατέβασμα τῆς λάμας. Δέ
 δούλευε καθόλου, π' ἀνάθεμά το! Διάβαιναν ἐμπρός του
 πλῆθος τά πειράγματα, ὅμως κουλουριασμένα σάν ἀρμαθιά
 χελιῶν, πού δέ γνωρίζεις πού ἡ οὐρά τελειώνει καί ποῦθε
 ἀρχίζει τό κεφάλι. Θυμήθηκε τή χαρά τοῦ πεθεροῦ ὅταν εἶ-
 δε τό γαμπρό του ξεβράκωτο: «Γειά σου, καλέ γαμπρέ, πού
 θά χορτάσεις τό καημένο τό κορίτσι μου!» Ξεχώρισε τή μο-
 νάκριβη συκιά πού ἔχει τό νησί καί μνημονεύεται σέ ὅλα τά
 προικοσύμφωνα, μά δέν εἶχε πρόχειρα καί τά λόγια τους:
 «Γράψε, γράψε!» «Γράψε, καί τί νά γράψω;» «Γράψ' ἕνα
 κλωνί συκιά πέρ πονέντε!»

Μά ἐκεῖ πού ἔμενε ἔτσι ἀφαιρεμένος καί φουρμισμένος
 πού δέν τόν βοηθοῦσε ἡ γλώσσα, εἶδε ἄλλο ναῦτη, ἕνα γέ-
 ροντα χοντροκαμωμένο καί κακοτράχαλο, νά γελά πονηρά
 καί κάτι νά ψιθυρίζει στόν Καστελοριζίτη. Βέβαια τοῦ θύ-
 μιζε κάποιον πείραγμα τῆς Σαντορίνης αὐτό τό καβοντόγιο.
 Μά τί θέλουν οἱ ἄλλοι καί ἀνακατώνονται στίς κουβέντες
 τους! Καί παίρνοντας τήν προφορά πού ἔχουν οἱ Βαρνιώτες

τῆς Θράκης, μέ τήν περιφρόνηση πού τρέφουν οἱ ἀσπροθαλασσίτες ναυτικοί γιά τούς μαυροθαλασσίτες συναδέλφους των:

«Μ' ἀφεῖς, πού'ί μ', μ' ἀφεῖς» εἶπε ἀλλάζοντας κατά τή φράση καί τή φωνή, ἀπό τόν τρυφερό γυναικειο στό βάνουσο ἀντρίκειο τόνο. «Νά φύω θῶ...» «Καί πού 'ά πάγεις, καί πού 'ά πάγεις;» «Στό Μπαλτζίκι». «'Αχ, στά χαμένα νερά! Καί πότε θ' ἀκούσω τίς χαλκαδένιες σου νά κάνουν γράντα γράντα;»

Ἐσχημάτιζε τίς χαλκαδένιες του, τίς ἀλυσίδες τῆς ἄγκυρας, πῶς βυθίζονται στά νερά καί κάνουν γράντα γράντα, ἔδειχνε πῶς τό Μπαλτζίκι ἀπέχει ὥρα μόλις ἀπό τή Βάρνα· ἔπαιρνε στό πρόσωπο τόν τρόμο τῆς γυναίκας γιά τό μακρú κι ἀβέβαιο ταξίδι τοῦ ἀγαπημένου τῆς καί σύγκαιρα τήν ἀπελπισία ἐκείνου γιά τό χωρισμό καί τήν περηφάνια γιά τό κατόρθωμα. Ὁ θερμαστής ἔδινε στή φωνή, στή στάση, στίς χερονομίες του τόση ἀστεία μεγαλοπρέπεια, πού ἔσκασαν ὄλοι, ναῦτες καί θερμαστές, στά γέλια καί κοίταξαν τό Βαρνιώτη, σάν κάτι παράξενο καί περιφρονημένο πράμα. «Ἐτοιμοί ἦταν νά τοῦ ριχτοῦν ὄλοι μέ σαρκασμούς.

Ἐκεῖνος χαμογέλασε στήν ἀρχή, ἀναφοκοκκίνισε, ἔριξε τό κεφάλι κάτω καί τράβηξε νά φύγει. Ἦταν ἤσυχος ἀνθρωπάκος, φευγάτος ἀπό τήν πατρίδα του, ἀπό τή δουλειά καί τήν κακοπάθεια ἀφανισμένος, εἶχε ὀλόκληρη λυκοφαμελιά στή ράχη του καί δέν τοῦ ἔμενε καιρός γιά μαλώματα καί καβγάδες. Μά ἐκεῖ πού διάβαινε κοντά στόν Κώστα τό θερμαστή, ἐκεῖνος ἄπλωσε τήν ἀρίδα του, πεδικλώθηκε ὁ ναύτης καί κύλησε χάμω σάν ἀσκή. Τώρα τά γέλια ἔσκασαν στό καράβι δυνατά καί τρανταχτά. Ἄλλά ὁ Μίμης ὁ Γαλαξιδιώτης ἤρθε τότε σύντροφος στό γέροντα καί ἠθέλησε νά τόν βοηθήσει στή γλωσσοφαγιά.

«Μωρέ, δέν τοῦ μιλάς;» εἶπε προστατευτικά. «Ὅποιοι δέ μιλεῖ ἔδῶ μέσα, ζωντανό τόν θάφτουνε. Τί ρίχνεις τό κεφάλι κάτω καί φεύγεις; Νά κι ὁ Κρητικομηλιός τώρα πού βγήκε στό μεϊντάνι. Δέν πάει νά βάλει νέφτι σάν τόν πατριώτη του. Ἄκους, εἶχε μιάν ὀκνή γαϊδάρα, καί κάποιος

τόν συμβούλεψε νά τῆς ἀλείψει νέφτι τόν πισινό. Τό 'καμε ὁ μπουρμάς, κι ἀλήθεια δέν εἶχε στασιό ἀπό τότε· ἔφυγε βρόπι. Μά τώρα ὁ φίλος ξεποδαριάστηκε. Ἐτρεχε· πού νά τή φτάσει! Σάν ἔξυπνος, τέλος, ἀλείβεται καί κείνος νέφτι. Τώρα τή φτάνει καί τήν περνάει. Διαβαίνει ἀπό τό σπίτι του καί βάνει τίς φωνές: «Γυναίκα! Ἔ, γυναίκα! Ἔβγα νά πιάσεις τό χτῆμα καί γώ ἔχω δρόμο ἀκόμη!»

Ὁ Κώστας δέχτηκε τοῦ Γαλαξιδιώτη τό πείραγμα καί τούς σαρκασμούς τῶν συντρόφων του. Σούφρωσε μόνο τά χεῖλη, ἀγνάντεψε τόν οὐρανό ψηλά, τίς πράσινες στεριές ἀντίκρι, κάτω τή γαλάζια θάλασσα πού αὐλάκωνε τό πλοῖο, κι ἔβγαλε ἓνα πούφι· περιφρονητικό. Καί ὅταν ἔπαψε ὁ θόρυβος, τέντωσε τήν ἄλλη του ἀρίδα, ἀνακλαδίστηκε χάσκοντας πιθαμή τό στόμα, λές καί ἤθελε νά χάψει τόν ἥλιο, καί εἶπε μέ φωνή σύγκαιρα ἀναγελάστρα καί ράθυμη στό ναύκληρο:

«Καί σοῦ λένε, μπαρμπα-Γιῶργη, πῶς δέν εἶναι ἔξυπνοι οἱ Γαλαξιδιώτες. Ἄφοῦ καί στή στεριά παίρνουν ὀδηγό τό μπούσουλα... Ἄφοῦ μετροῦν τά χωράφια τους ἀπό ἄρμπουρο σ' ἄρμπουρο κι ἀπ' ἀσφάκα σ' ἀσφάκα... Καί δέν εἶναι παλικάρια, γιατί πῆραν τό τιτίβισμα τῶν περιστεριῶν γιά ληστάδες κι ἔφυγαν ἀφήνοντας τίς γυναῖκες τους στούς νταβλοκαλογέρους!»

Ὁ Γαλαξιδιώτης ἀναψε ἀμέσως. Τό χαμόγελο ἔσβησε στά χεῖλη του καί χαλκοπρασίνισε σάν τήν ὀχιά. «Α, δέν τά σηκώνει ὁ Μίμης αὐτά! Ὅ,τι κάνουν οἱ ἄλλοι, καλά καμωμένα. Μά αὐτόν δέ θέλει νά τόν πειράζει κανεῖς. Ἀφύς σηκώθηκε ἀπάνω καί ἤρθε κατάμπροστα στό θερμαστή, βάζοντας τά χέρια στή μέση του, σά νά τόν προσκαλοῦσε στό πάλεμα.

«'Α' στό διάβολο» εἶπε, «σαλιάρη, πού δέν ξέρεις τί λές!»

«Νά χαθεῖς, βλάχο!» ἀπάντησε ὁ Κώστας θυμωμένος.

Κι εὐθύς τινάχτηκε ὀλόρθος, ζύγωσε κοντά μέ τά χέρια καί αὐτός στή μέση, τόν κοίταξε κατάματα, ἔσμιξαν μύτη μέ μύτη καί σφύριξε πάλι:

«Νά χαθεῖς, παλιόβλαχε!»

Χόχλαζε καί στούς δυό ό θυμός. Ἐτοιμάσθηκαν νά χυθοῦν ἕνας στόν ἄλλον, νά γροθοκοπηθοῦν, νά ξεμαλλιαστοῦν, νά ξεσχοιστοῦν· τό κατάστρωμα νά στρώσουν μέ τά κρέατά τους· νά βάψουν τή θάλασσα μέ τό αἷμα τους. Ἀλλά ό μπαρμπα-Γιώργης ό ναύκληρος μπήκε στή μέση, ἔσπρωξε τόν ἕνα ἀπό δῶ, ἔριξε τόν ἄλλο ἀπό κεῖ καί ὀρθός ἀνάμεσά τους:

«Ἐ, ντραπεῖτε καί μιὰ στάλα, ρέ παιδιά» εἶπε μέ τήν τρανταχτή φωνή του. «Ἀμή, σά δέ θέλετε νά σᾶς πειράζουν, μήν πειράζετε καί σεῖς! Καμιά φορά, ἕνα πειράγμα φέρνει χίλια κακά. Εἶδα τόσα καί τόσα στή ζωή μου! Ἀπό τέτοια ἀθῶα πειράγματα χάθηκε τό παιδί ό Ἀνέστης, ἔλαφρό τό χῶμα του. Μωρέ, παιδαρος μιὰ φορά! Καί χάθηκε, ἀπό ποιόν; Ἀπό μιὰ μύξα! Ἄ, ἐκεῖνο τό κακό δέ θά μοῦ τό βγάλει μήτε ἡ πλάκα...

»Ἡμαστε στή Νοβοροσίτσι μ' ἕνα γαλαξιδιώτικο μπαρκομπέστια. Ἐγώ ναυτολογήθηκα στήν Πόλη. Ἐκεῖνοι ἦταν ἀπό πρίν. Εἶχαν πολλά ταξίδια μαζί καί ἦταν θαρρεμένοι. Ἀλλά μέ ὄλα τά θάρρη τους, ἅμα ἄκουε κανένα λόγο γιά τούς πατριῶτες του, ό Γεράσιμος ἀνατρίχιαζε σάν τό λυσασμένο σκυλί ἐμπρός στόν καθρέφτη.

»Ἄνέστης ἦταν Σπετσιώτης, ἀρβανίτικο κεφάλι — μπίντα σωστή! Εἶχε ὁμως ἀγαθή ψυχή· ὄση κορμιοστασιά, τόση καί καρδιά. Τοῦ ἄρεσαν τά γέλια καί τά ξεφαντώματα. Μιά δραχμή νά εἶχε στήν τσέπη, τή θυσίαζε γιά τούς φίλους· τά ροῦχα του πουλοῦσε γιά τό σύντροφο. Ἐγνώρισα τήν καρδιά του μόλις πάτησα στό καράβι. Ὁ καπετάνιος δέν ἤθελε τό Γεράσιμο γιὰ ἦταν βλάστημος καί σπιοῦνος. Ἀποφάσισε νά τόν βγάλει, καί γι' αὐτό ναυτολόγησε μένα. Ὁ Ἀνέστης ὁμως ἤξερε πῶς εἶχε φαμελιά ἀπάνω του καί ἠθέλησε νά τόν σώσει. Εἶπε στόν καπετάνιο πῶς ἤβρε δουλειά ἔξω καί θ' ἄφηνε τό καράβι. Τόν παρακάλεσε στή θέση του νά κρατήσῃ τόν Κεφαλλονίτη. Ἐκεῖνος κατάλαβε, ἀγαποῦσε καί τό παιδί. Κράτησε τούς δυό, κράτησε καί μένα.

»Μά ἐγώ ἔνωσα τή διαφορά τους ἀμέσως. Μίλια ἦταν μακριά ό ἕνας ἀπό τόν ἄλλον. Ὁ Γεράσιμος φαρμακομύτης, ἀγέλαστος, κρυφονούσης, βρασμμένη ψυχή. Ὁ Ἀνέστης τό ἐνάντιο. Ὅ,τι ἔλεγε ἡ καρδιά, τό ἔδειχνε στά χεῖλη ό Σπετσιώτης. Ὅ,τι ἔλεγαν τά χεῖλη, τό τάφιαζε στ' ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς ό Κεφαλλονίτης. Καί μέσα ἐκεῖ, σάν σέ λεβέτι ἀγάνωτο, τό ἔβραζε καί τό ἀνακάτωνε γιά χρόνια, ὥσπου τό ἔριχνε ἔξω φαρμάκι καί χολή.

»Ὁ Ἀνέστης ὁμως δέν πρόσεχε καί πολύ στά τέτοια. Ὅταν ἤθελε νά γελάσει — καί τό ἤθελε συχνά, ό κακόμοιρος! — ἔλεγε τό λόγο του, ἀδιάφορο καί ἄν πλήγωνε κανένα. Εἶχε νά εἰπεῖ γιά τούς Κεφαλλονίτες, ὅπως καί γιά κάθε τόπο τῆς Ἑλλάδας. Ἐμεῖς οἱ Ρωμιοί τά ἔχουμε αὐτά. Τ' ἄφηναν κληρονομιά οἱ παλαιοί μας. Ἐλεγε λοιπόν πῶς οἱ Κεφαλλονίτες στήν Ἐπανάσταση βγήκαν νά πολεμήσουν στοῦ Λάλα ξαρμάτωτοι. Καί ὅταν τούς ρώτησαν οἱ ντόπιοι γιὰτί πηγαίνουν ἔτσι στόν πόλεμο, ἐκεῖνοι ἀπάντησαν μέ τήν παιδιάτικη προφορά τους: «Ἄ δά, καί ἄρματα θέλουμε! Βγάνε βροῦλα, δένε Τρούκους!» Κι ἔπειτα πού τούς λιάνιζε μέ τό γιαταγάνι ό ἐχθρός, φρόντιζαν νά μή χαλάσουν τά ροῦχα τους! «Κάτσε, καλέ ἀγά, καί μή μοῦ χαλάς τό γαμπά μου!»

»Ὁ Γεράσιμος τ' ἄκουε αὐτά, μά δέν ἔλεγε τίποτα. Τί νά εἰπεῖ, πού ἔτρεμε τοῦ Ἀνέστη τό γρόθο; Ἀσπρίζε μόνον ὡς τ' αὐτιά· ἔδειχνε στό χαμόγελό του γούλια κατακίτρινα, σά νά εἶχαν φαρμακόφιδο μέσα τους, καί κινουῦσε τό κεφάλι ρίχνοντας σουβλερές ματιές στόν ξεφαντωτή. Δέ μοῦ ἄρεσε καθόλου αὐτό τό παιχνίδι. Ἡθελα νά πείσω τό παιδί νά λιγοστέψῃ τά χωρατά.

»«Μήν τόν κάνεις ἔτσι, μωρέ. Πειράζεται ό Κεφαλλονίτης».

»«Μπά» εἶπε σηκώνοντας τίς πλάτες. «Ἐγώ δέν τά κάνω νά τόν πειράξω. Ἐτσι τά λέω».

»«Μά ἐκεῖνος τά παίρνει στ' ἀλήθεια!»

»«Δέ βαριέσαι...»

»Κι ἔφυγε ἀπό κοντά μου ἀντιπατώντας τίς πατοῦσες

του στά σανίδια, σά νά ἔλεγε πώς ἔτσι μπορεῖ νά πατήσει καθένα πού θά θελήσει νά ἀντισταθεῖ στή χαρά του. Ἐγώ δέν ἀπελπίστηκα. Μίλησα στόν Ἀνέστη, ἠθέλησα νά μιλήσω καί στό Γεράσιμο.

»«Σέ πειράζει, πειράξέ τον καί σύ» τοῦ εἶπα. «Μιλεῖ γιά τούς συντοπίτες σου· μίλησε γιά τούς δικούς του. Μήν ἔχουν λίγα οἱ Σπετσιῶτες; Νά, πές του γιά τό ἀρνοκέφαλο. Κάποιος ψώνισε ἀπό τήν ἀγορά ἓνα ἀρνοκέφαλο. Μά στό δρόμο τοῦ γλίστρησε κι ἔπεσε στή θάλασσα. Κάνει νά τό πιάσει, ἀδύνατο· τό κεφάλι ὄλο καί μάκραινει ἀπό τήν ἀκρογιαλιά. Ὁ ἔξυπνος τότε τί σοφίζεται; Παίρνει μιά τούφα χορτάρι καί τή δείχνει στό ἀρνοκέφαλο. Ψού, ψού... τό μαύλιζε...»

»Δέ μ' ἄφησε νά τελειώσω. Πήδηξε ὀρθός, μέ ἄρπαξε ἀπό τόν ὦμο.

»«Δέν τά ξέρω γώ αὐτοῦνα! Δέν τά ξέρω γώ αὐτοῦνα!» ρέκαζε τρέμοντας. «Ἡ θά πάψεις, ἤ μά τόν Ἅγιο...»

»Καί στύλωσε μάτια τόσο θυμωμένα στό φοβερό μπαλτά, πού πίστεψα πώς τό σύνεργο σερνόταν νά πέσει στά χέρια του. Ἀπό τήν ὥρα κείνη τό κατάλαβα. Ὁ Κεφαλλονίτης ἀδύνατο νά μή μᾶς κάμει δουλειές στό καράβι. Καί τίς ἔκαμε ἀλήθεια. Τίς ἔκαμε γρηγορότερα καί φοβερότερα ἀπ' ὅ,τι φανταζόμουνα.

»Εἶχαμε κοντόγεμο τό καράβι πού μᾶς πλάκωσε ἡ Λαμπρή. Ὁ καπετάνιος φρόντιζε νά πάρει τό φορτίο καί νά φύγει πρὶν ἔρθουν οἱ ἅγιες ἡμέρες· μά στάθηκε ἀδύνατο. Ἐφτασε ἡ Μεγάλη Πέφτη, ἔπαψε τό φόρτωμα. Εἶδες τί θρησκοὶ πού εἶναι στή Ρουσία; Θεός καί Τσάρος, τίποτ' ἄλλο. Ἐπαψε κάθε δουλειά καί ρίχτηκε ὁ κόσμος στίς ἐκκλησιές. Θέλοντας μή θέλοντας, κάναμε καί μεῖς τό ἴδιο. Ἦρθε ἡ Κυριακή, ἄρχισε τό Χριστός βοσκρέσια. Χριστός ἀνέστη καί μεῖς. Ὁ καπετάνιος ἔφησε τό ἀρνί, μᾶς μοίρασε ἀπό ἓνα κόκκινο αὐγό, μᾶς ἔδωκε λίγο κρασί.

»Ἦταν μέρα καταχνιασμένη καί ζεστή, ἀπό κείνες πού βλέπουν συχνά τ' ἄγρια ἐκεῖνα λιμάνια. Δεξιὰ ὁ Καύκασος, ἓνα βουνό πού χύνει στούς θυμούς του φοβερό ἀνεμοστρόβι-

λο, τώρα πλάγιαζε ἤρεμο, σάν λέοντας κοιτάζοντας τά πέλαγα. Ἀριστερά ἡ πόλη φτωχική, μέ λίγα σπίτια καί περισσότερες καλύβες, μέ πλατεῖς δρόμους πελαγωμένους στή λάσπη καί μιά ἐκκλησοῦλα πρασινοθόλωτη στή μέση, ἔμοιαζε ψαροχώρι. Καί ἀνάμεσα τό δάσος, καψαλισμένο, πρόβαινε ἀπό τήν κλεισοῦρα μέ κάποιο ἀργό λούφασμα, λές καί προσπαθοῦσε νά συρθεῖ στήν ἀκρογιαλιά, νά χαρεῖ καί κείνο τό χλιό τό κύμα. Κι ἔβγαίνει ἀπ' ὄλουθε βουή καί θόρυβος· ἀπό τό μελαγχολικό τοῦ ζητιάνου ὄργανέτο καί ἀπό τό βραχνιασμένο λαρύγγι τῶν χαροκόπων. Ἄλλοι ἔτρεχαν ἀποκαρωμένοι ἀπάνω στ' ἀμάξια· ἄλλοι ἄρπαζαν τή μποτίλια τῆς βότκας· ἄλλοι χόρευαν μισοστρατίς κι ἄλλοι γκρεμίζονταν ἀναίσθητοι, γυναῖκες καί ἄντρες μαζί, στά χαλίκια τοῦ γυαλοῦ καί τούς τράφους τοῦ δρόμου.

»Οἱ ναῦτες, ὄλοι στήν πλώρη συναγμένοι, εἶχαν μπλεχτεῖ χεροπόδαρα κι ἓνας τριβόταν στή ράχη τ' ἄλλουνοῦ· ἄλλος ἔβανε στά σκέλια τοῦ ἄλλου τό κεφάλι· μερικοὶ πάλευαν καί ἄλλοι κυνηγιόνταν. Τό σῶμα τους, μαθημένο στή δουλειά, δέν μπορούσε νά μείνει τώρα ἄδουλο. Εἶδα πώς ὁ Ἀνέστης εἶχε διάθεση καί ἠθέλησα νά τόν σηκώσω ἀπό κεῖ.

»«Ἐλα» τοῦ λέω, «ν' ἀνοίξουμε τά πανιά νά λιαστοῦνε σήμερα. Τά ἴφαγε ἡ νοτιὰ τόσες μέρες».

»«Τράβα κι ἔφτασα» εἶπε πρόθυμος.

»Στή δουλειά δέν ἔλεγε ὄχι. Τράβηξα ἐμπρός, σκάλωσα στό πεινρό καί ἄρχισα νά λύνω τά σχοινιά. Μά δέν πρόφτασα νά πάω στό τρίτο καί ἄκουσα φωνές πίσω μου. Ὁ Ἀνέστης, παίρνοντας ἀφορμή ἀπό τό μπλέξιμο τῶν συντρόφων του, θυμήθηκε νά εἰπεῖ γιά τούς σαράντα Κεφαλλονίτες. «Ὅλοι θά ἔχετε ἀκουστά πώς σαράντα θεριστάδες κοιμήθηκαν τή νύχτα σάν σαρδέλες σ' ἓνα στενό ἀχειριώνα, καί τήν αὐγή δέν ἤξεραν πῶς νά ξεχωρίσουν τά πόδια τους. Ἐνας ἤθελε νά πάρει τοῦ ἄλλου καί φιλονικοῦσαν. Ὡσπου βρέθηκε κάποιος βουκόλος, καί μέ τό χοντροράβδι του ἔκαμε καθένα νά πάρει τά δικά του καί νά φύγει. Δέν ἦταν τίποτε. Μά ὁ Γεράσιμος, μπορεῖ νά ἦταν καί πιωμένος λιγάκι, ἄρχισε τίς βλαστήμιες. Φρίξον, ἤλιε! Ὁ Ἀνέστης ἀκούοντάς

τον ξαπλώθηκε χάρω ξεκαρδισμένος στά γέλια. Και όσο γελοῦσε, τόσο εκείνος ἄφριζε καί μάνιζε. Κατεβαίνω νά ἰδῶ τί γίνεται, ἀπαντῶ τό Γεράσιμο πρασινοκίτρινο σάν τή μπακρίλα.

»“Τί πάθατε, μωρέ παιδί;”

»“Θάν τοῦ πιῶ τό αἷμα, μά τόν “Αγιο! Θάν τοῦ πιῶ τό αἷμα!” λέει ἄγρια.

»Καί φεύγει κατά τήν πρύμη βιαστικός, μέ τά μαλλιά σηκωμένα, μ’ ἓνα βῆμα ἄταχτο, σά νά τοῦ δώσανε χτυπιά στό κεφάλι.

»“Χριστός βοσκρέσια! Χριστός βοσκρέσια!” γρικῶ ἐκείνη τήν ὥρα φωνές καί γέλια. Τρέχω στήν κουπαστή — τί νά ἰδῶ; Τοῦ διαβόλου πέντ’ ἕξι Ροῦσες κολυμποῦσαν στήν πλώρη μας. Εἶδαν τήν ἡμέρα ζεστή, ἔπιαν καί καμιά βότκα παραπάνω, καί ρίχτηκαν νά παιγνιδίσουν μέ τό κύμα. Βουτοῦσαν τό κεφάλι κι ἔπειτα τινάζονταν ὀλόρθες, μέ τά ξανθά μαλλιά τους κολλημένα στά μαρμαροτράχηλα· μέ τά στήθη ὀλόμιστα· μέ τά χιονάτα κορμιά στό κύμα σά διαμαντόπετρες κλεισμένες στό ζαφεῖρι. “Ἐπαιρναν νερό μέ τίς φοῦχτες τους, τό ἔριχναν ἀπάνω μας, καί ἀνοιγοσφαλώντας τά χειλάκια τους σά μύδια φώναζαν ὀλόχαρες:

»“Γόσποντιν! Χριστός βοσκρέσια! Χριστός βοσκρέσια, σαλιότκοι!”

»Ναί, Χριστός ἀνέστη! Χριστός ἀνέστη! Ποιός λέει τ’ ὄχι;

»“Ἡμαστε ὄλοι κρεμασμένοι στήν κουπαστή, τό μάτι μας γαρίδα. “Ἐβλεπες μέσα στό θαμπό νερό τά κορμιά τους κίτρινα σάν ἐλεφαντοκόκαλο ν’ ἀργοκινοῦνται καί σ’ ἔπιανε ἀνατριχίλα καί πεῖσμα. Πεῖσμα καί ζήλια. Μᾶς ἀπλωναν τά χέρια· τούς δίναμε τήν ψυχή. Οἱ ραντίδες πού ἔπεφταν ἀπάνω μας, λέγαμε πώς ἦταν κάτι ἀπό τό κορμί τους καί τίς σφίγγαμε στόν κόρφο, τίς φέρναμε στά χεῖλη μέ ἀχορταγιά. Τούς ρίχναμε πορτοκάλια· τούς πετοῦσαμε μεταξομάντιλα. Καί κείνες, θεότρελες, τσαλαβουτοῦσαν ἐδῶ καί κεῖ, ἄρπαζαν τά χαρίσματα, ἔπιαναν τήν καρίνα, ἀρπάζονταν στά σχοινιά ν’ ἀνεβοῦν ἀπάνω τάχα καί φώναζαν ὀλογέλαστες:

»“Γιά βάς λιουμπλιού! Γιά βάς λιουμπλιού!”

»“Ναί, σ’ ἀγαπῶ! Καί γώ σ’ ἀγαπῶ!” τούς φώναζε ξετρελαμένος ὁ “Ανέστης.

»“Ἄξαφν’ ἀκούω πίσω μου βροντή. Εἶπα πώς κόπηκε ἡ ἄγκυρα, πώς ἔσπασε κανένα κατάρτι. Γυρίζω τρομαγμένος· ὦχ, ἀλίμονο! “Ὁ ἄθεος Κεφαλλονίτης ἔκαμε τό λόγο του. Καθώς ἔσκυφε στήν κουπαστή ὁ “Ανέστης, μιά τοῦ ἔδωκε μέ τό μπαλτά καί χώρισε τό κεφάλι ἀπό τό κορμί. Τόση δύναμη ἔβαλε, πού ἔμεινε καρφωμένος πιθαμή ὁ μπαλτάς στή σανίδα. Δέν πρόφτασα νά κινηθῶ ἀπό τή θέση μου, νά καλοῖδῶ τό ἀκέφαλο κορμί πού σπάραζε στό αἷμα του, καί βλέπω τό φονιά νά πηδάει στό τσιμπούκι καί νά ρίχεται στή θάλασσα, σκουζοντας σάν τό ρῆσο.

»“Πιάστε τον!” φώναξα.

»Μά δέν εἶδα στά γελαστά νερά παρά τίς Ροῦσες πού ἔφευγαν μέ φωνές στό ἀκρογιάλι, σάν κοπάδι δελφινιῶν ἐμπρός στή φάλαινα...»

Καί μέ τό λόγο ἔχωσε τή βελόνα δυνατότερα στό πανί ὁ μπαρμπα-Γιώργης ὁ ναύκληρος, σά νά σούβλιζε τήν καρδιά τοῦ Κεφαλλονίτη. Κάποια ἀνατριχίλα φάνηκε νά κυριεύει ὄλους, ναῦτες καί θερμαστές. Κοίταξε ἓνας τόν ἄλλο σοβαρά, σά νά συνεννοοῦνταν πώς ἀληθινά πρέπει ν’ ἀφήσουν τά πειράγματα. “Ἐπειτα ὅμως χαμόγελο ἄνθισε στά χεῖλη τους. Μπά, ὅσα πειράγματα κι ἄν εἰποῦν, δέ θά φτάσουν ὡς ἐκεῖ. Καί ἄξαφνα ὁ Κώστας ὁ θερμαστής μέ φωνή παραπονιάρρα, βλέποντας τόν Κιμωλιάτη τό μάγερα:

»«Κι ἄν μάθεις πώς ἔπεσ’ ἀπό τόν κοῦντρο, μήν τό πιστέψεις, μάτια μου... Κι ἄν μάθεις πώς ἔπεσ’ ἀπό τόν παπαφίγκο, μήν τό πιστέψεις, μάτια μου... Μ’ ἄν ἀκούσεις πώς ἔπεσε ἡ καζάνα καί μέ πλάκωσε, πίστεφέ το! Πίστεφέ το...»

ΓΕΡΑΚΑΣ

ΧΥΘΗΚΕ τρελοβοριάς στό πέλαγο, σήκωσε μεσουρανίς τό κύμα. Ἄφροϊ κάτασπροι ἀπλώνουνται ὀλοῦθε· βουνά ψηλώνουν καί ἀνοίγουν ἄβυσσοι. Ἄθήμελο τό νερό, ἄβουλο, στοῦ ἀνέμου τό θέλημα παραδομένο, κλωθογυρίζει μέσα στά νησιά, δέρνεται καί στενάζει ἀπάνω στά χάλαρα, φεύγει στή νοτιά μέ γοργά πηδήματα. Οἱ στεριές γύρω, οἱ κάβοι, οἱ κόρφοι στέκουν ἀφροζωσμένοι καί ἀχνομέτωποι. Ψηλά δέν ἔχει σύγνεφα ὁ οὐρανός· τά σάρωσε ὁ ἄνεμος. Κάτω δέν ἔχει πλεύσιμα ἡ θάλασσα· τά ἔκλεισε ὁ φόβος στά λιμάνια. Ὁ ἥλιος μονάχος γοργογυρίζει ψηλά καί κάτω ἀρμενίζει τό τρεχαντήρι τοῦ Βαλμᾶ, τῆς λύσσας καί τῆς φρίκης μοναχικό ἀνάμπαιγμα. Δέν τόν τρομάζει τό βοριά, δέν τό ψηφᾶ τό κύμα. Ἔχει πισσαλειμμένο τό σκαφίδι του· ἔχει σκαρμούς ἀπό πρινάρι, κατάρτια ἐλάτινα· πανιά καί ἄρμενα γερά. Κι ἔχει γιά καπετάνιο δράκο τῆς θάλασσας· ἔχει γιά ναύτη τοῦ δράκου τόν υἱό· ἔχει ναυτόπουλο ἕνα κλαψάρικο παιδί. Θυμώνει, ξεθυμώνει ὁ ναύτης· βλαστημᾶ καί μάχεται ὁ καπετάνιος. Καί τό ξύλο λεβέντικο φεύγει καί χάνεται ἀπάνω στό νερό, πού σηκώνεται πύργος νά τοῦ φράξει τό δρόμο, πού ἀπλώνει πλοκάμια νά τό σύρει στοῦς βυθοῦς.

«Ἐ, μωρέ παιδί! Πιάσε καλά τό τιμόνι καί κυβέρνα το ἄφοβα» λέει ὁ καπετάνιος στό ναύτη του. Ἐγώ νυστάζω καί πάω νά κοιμηθῶ. Στό λιμάνι σάν φτάσεις, μέ ξυπνάς».

«Καλά, πατέρα· πήγαινε κι ἔννοια σου».

Μικρός βγήκε ὁ Βαλμᾶς ἀπ' τό νησί καί γύρισε πενηντάρης, μέ ἄσπρα μαλλιά στό κεφάλι, μέ τό Γιώργη δεκαοχτώ χρονῶν καί μέ τό ξύλο φρεσκοχτισμένο καί πισσαλειμμένο,

λυγερό καί καλοθάλασσο. Μά τί ἔγινε τόσο καιρό; Ποῦ πῆγε, ποῦ στάθηκε, πῶς βρῆκε τό παιδί, πῶς ἀπόχτησε τό τρεχαντήρι; Κανείς δέν ἔμαθε ποτέ. «Τό παιδί μου» ἔλεγε, «τό τρεχαντήρι μου· τίποτ' ἄλλο». Καί ἄν θάρρευε κανένας γέροντας, κάποια γριά καί τόν ρωτοῦσε κατά πού πέρασε τή ζωή του, σούφρωνε τά φρύδια, τό χέρι ἀπλωνε κι ἔλεγε ἀόριστα καί μυστικά:

«Πέρα κάτω· στήν Ἄσπρη Θάλασσα».

Μά ἡ Ἄσπρη Θάλασσα εἶναι μεγάλη. Ἀρχίζει ἀπό τό Γιβραλτᾶρι καί φτάνει στή Συρία. Σέ ποιό μέρος τῆς Ἄσπρης ἦταν ὁ Βαλμᾶς; Ἀρχισαν οἱ νησιῶτες, ἄντρες καί γυναῖκες, νά δαιμονίζονται. Μέ τή φαντασία ψαχοῦλεψαν κάθε νησί τῆς, κάθε χωριό, κάθε μαχαλά· ἐπιαναν κάθε ξενοπάτη καί τόν ξετάζανε:

«Μπρέ καλέ μου, μπρέ ἄρχοντα! Ἐνας ψηλός, ἕνας λιγνός, ἕνας ἀρχάγγελος, ὁ καπεταν-Βαλμᾶς, μή στάθηκε στό νησί σας; Μήν παντρεύτηκε, μήν ἔκαμε παιδί πού τό λένε Γιώργη; Μήν ἀπόχτησε ἕνα τρεχαντήρι, τό Μπιούτι;»

«Ὅχι, ὄχι, δέν τόν εἶδαμε, δέν τόν ἀκούσαμε· ὄχι!»

Οἱ νησιῶτες ἄφρισαν. Μωρέ διάβολο! Καί βελόνι νά ἦταν, κάπου θά βρόνταε. Τέλος, γυρεύοντας ἐδῶ καί κεῖ, πές ὁ ἕνας τό κοντό του κι ὁ ἄλλος τό μακρύ του, ἐπλεξαν τήν ἱστορία του. Ναί, ὁ καπεταν-Βαλμᾶς λείει πῶς πῆγε στήν Ἄσπρη Θάλασσα· μά δέ στάθηκε στήν Ἄσπρη Θάλασσα. Πῆγε στήν Ἀμέρικα. Ἐκεῖ παντρεύτηκε μέ μιάν Ἀμερικάνα ἰδιότροπη, πού τοῦ γέννησε τό παιδί. Ἐπειτα ἡ Ἀμερικάνα πέθανε ἢ τοῦ ἔφυγε ἢ καί τή σκότωσε — εἶχε δά καί στό βλέμμα κατιτί ἄγριο σάν τοῦ φονιά. Λοιπόν, τή σκότωσε. Ἀγόρασε τό ξύλο. Μπά! Αὐτός ν' ἀγοράσει, αὐτός νά δουλέψει; Νά, σέ κάποιο κόρφο τό βρῆκε ἀραγμένο, πήδηξε μέσα τή νύχτα, σκότωσε τόν караβοκύρη μέ τό λάζο του — εἶχε δά κι ἕνα φοβερό λάζο! — ἔβαλε μέσα τό παιδί του καί γύρισε στό νησί. Τ' ὄνομα τοῦ τρεχαντηριοῦ δέν ἦταν ἄλλο παρά τ' ὄνομα πού εἶχε ἡ Ἀμερικάνα. Παράξενη γυναίκα, παράξενο καί τ' ὄνομά τῆς. Ἔτσι τά κομπόδεσαν καί ἡσύχασαν ὅλοι τους.

Ὁ καπεταν-Βαλμάς ἔφερε καί μετρητά στήν πατρίδα. Ἦβρε τό πατρικό του χάλασμα, τόν κῆπο χέρσο, τήν οἰκογένειά του ξεκληρισμένη. Μονάχα τό σπίτι διόρθωσε γιά νά ξεχειμάζει. Οὔτε κῆπο φρόντισε οὔτε ἄλλο τίποτα. Ρίχτηκε στή δουλειά. Ταξίδευε σερμαγιά· καπετάνιος καί φορτωτής μαζί. Ἀπό τό νησί στόν Πειραιά· ἀπό τόν Πειραιά στά Δαρδανέλια· ἀπό τά Δαρδανέλια στά Ροδονήσια· καί πάλε πίσω στόν Πειραιά· πίσω πάλε στό νησί του. Καί δέν εἶχε ἄλλον μέσα στό τρεχαντήρι. Αὐτός καί ὁ γιός του καί ὁ Ρουφογάλης, ἕνας σκύλος μαλλιαρός, ἀγριομούτσουνος καί φωνακλάς. Εἶχε καί τό ναυτόπουλο γιά νά τούς κάνει τίς δουλειές. Τίποτ' ἄλλο.

Μά οὔτε κι ἀγάπη εἶχε ἄλλη ὁ Βαλμάς ἀπό τίς δυό, τίς πρῶτες του: τό τρεχαντήρι καί τό παιδί του. Ἐνα σχοινάκι νά κοβότανε ἀπό τό ξύλο, ἦταν καλός νά χαλάσει κόσμο. Κεφάλι νά ἔλεγε τό παιδί πῶς τοῦ πονεῖ, ἔκλαιγε σά γυναίκα. Τό τρεχαντήρι σέ κάθε λιμάνι τό ἔβαφε, τό στόλιζε, τό γλυκοκοίταζε, σάν καλός καβαλάρης τό ἄλογό του· πολλές φορές ἄνοιγε κουβέντα μαζί του. Τό παιδί κάθε βράδυ στά γόνατα τό ἔπαιρνε, τό κύλαε, τό ψηλαφοῦσε στά ξανθόσγουρα μαλλιά, τό φιλοῦσε παθητικά σάν ἐρωμένη.

«Παιδί μου, Μπιούτι μου!» τρυφεροψιθύριζε.

Τόσο τά εἶχε σφιχτά στήν ἀγάπη του, πού δέν ἤξερε καλά καλά ποιό ἦταν τό παιδί καί ποιό τό ξύλο του.

Τώρα ὁμως ξένοιαστος ροχάλιζε στό κρεβάτι του ὁ καπεταν-Βαλμάς. Εἶχε μαζί καί τά δυό. Τό παιδί καθότανε στοιχείο στό τιμόνι· τό τρεχαντήρι ἔφευγε στά κύματα. Δέν τόν τρομάζει τό βοριά, δέν τό ψηφᾶ τό κύμα. Ἀλλά καί κεῖνα δέν τό ψηφοῦν τό καρυδόφλουδο. Καντάρια πέφτει ὁ ἄνεμος ἀπό ψηλά, μεστώνει τά πανιά, σχοινιά λυγίζει, τά κατάρτια σκουντᾶ· τρώγει τούς μακαράδες καί τά σίδερα στό πεταχτό διάβα του. Φύλλο περνᾶ, φύλλο πλακώνει, ἄλλο φύλλο ἀρματώνεται στό ἄπειρο. Καί κάτω τό νερό δέρεται καί φουσκώνει, ἀφρίζει καί μανίζει, ἐχθρός τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὁ ναύτης μάταια προσπαθεῖ νά κρατήσῃ γραμμή στή σκάφη του. Ξεσχίζονται τ' ἀπάνω πανιά καί φεύγουν

ἀνεμοπαρμένα πούπουλα πέρα δῶθε. Πλάνο τό κύμα, ἀντί νά σπρώξει δεξιά τό τρεχαντήρι, ἀριστερά τό πλαγιάζει, τό παραδίνει στ' ἀνοιχτά.

Τό ναυτόπουλο ἀρχίζει πάλι τά κλάματα.

«Μωρέ Γιώργη, ποῦ πᾶμε; Χαθήκαμε! Ἄσε νά ξυπνήσω τόν καπετάνιο!»

«Σκασμός, πούστη! Μή βγάλεις ἄχνα, γιατί σ' ἔφαγα!»

Ὁ ναύτης, φιλότιμος, δέ θέλει νά κράξει βοήθεια τόν πατέρα του. Ναι, εἶναι καλός δουλευτής· δέν εἶναι ὅμως καί πιδέξιος κυβερνήτης. Ἡ ὥρα θέλει χέρι δυνατό, μάτι καί τέχνη. Ἄν ξύπναε ὁ καπεταν-Βαλμάς, εὐκόλα θά ἔβαζε τή σκάφη στό δρόμο της. Μά ὁ Γιώργης δέ θά τόν ξυπνήσει ποτέ. «Τί ἄνεμο!» λέει. «Δέ μπορῶ νά ταξιδέψω ἕνα σκαφίδι καί γώ;» Ἐδεσε τό τιμόνι καί ἄρχισε μέ τό ναυτόπουλο νά μαζώνει πανιά. Μά ὁ καιρός τόν κεφάλωσε. Μιά σπιλιάδα ἔρχεται καί κόβει τό πρυμνιό κατάρτι στή μέση.

Μέ τό βρόντο πετάχτηκε ὁ καπεταν-Βαλμάς. Κοιτάζει — τί νά ἰδεῖ; Ἐμπρός κάπνιζε ὁ Καβομαλιάς. Ὁ πέτρινος ἐλέφαντας στή θάλασσα προμουτισμένος τίναζε νεροστρόβιλους στ' ἀστέρια. Μηδέ Τσιρίγο μηδέ Ἡλοῖ ξεχώριζαν πουθενά. Ἄχνα τό νερό τά σκέπαζε ἀπό ἄκρη σ' ἄκρη. Τό πρόσωπό του κιτρίνισε σά λεμόνι· τά μάτια του ἔσταζαν αἷμα καί χολή. Ἀσυλλόγιστα ἔφερε τό χέρι στό στιλέτο.

«Βρέ ἄθεε» ἀγριομίλησε, «ποῦ πᾶς νά μᾶς πνίξεις!»

«Μέ πῆρε στό φτερό, δέν τό κατάλαβα» ψιθύρισε ἄτολμα.

«Γιατί, μωρέ, δέ μέ ξύπναες;»

Ρίχνεται ἀπάνω στό δοιάκι γιά νά ὀρτσάρει· ποῦ νά ὀρτσάρει; Δέν εἶχε καιρό. Τό ὁμορφο τρεχαντήρι ἔτρεχε δαιμονισμένα ἀπάνω στή στεριά. Καί κείνη, πέτρα μοναχή στεκότανε ἀντίκρι, περιφρονώντας τά κύματα πού βρουχιόνταν στά πόδια της καί τήν ψυχή τοῦ καπετάνιου πού λάχτιζε ὀργισμένη τά δασά στέρνα του. Τρικυμία στό γαλό, τρικυμία καί στό καράβι μέσα. Ρέκαζε ἡ θάλασσα, ρέκαζε κι ὁ καπεταν-Βαλμάς. Κοίταζε ἔμπρός στή στεριά πού πήγαινε ἀθέλητα μέ μάτι ἄγριο, λές κι ἔπασχε νά τήν ἀνοί-

Ξει μέ τό βλέμμα του· κοίταζε και τό παιδί στό δοιάκι λουφασμένο σάν βροχοδαρμένο λαγουδάκι. Έδειχνε γροθιά στή στεριά, γροθιά στόν άνεμο πίσω του· γροθιά στό κύμα πού καβαλίκευε τό ξύλο, κούρσευε τό κατάστρωμα. Δυό φορές έσυρε τό χέρι στό στιλέτο· πάλε τό άφησε.

«'Ωχ, Θε μου!» ειπε βαρυστενάζοντας. «Πνίξε με νά μήν κριματίσω!»

Άξαφνα όμως ό Γιώργης τινάχτηκε όλόρθος κι έπεσε άπάνω στό τιμόνι μέ όλη του τή δύναμη. Κάποια έλπίδα μέσα του άνάτειλε· στό νοϋ του κάποιο λιμάνι ήσυχο ζωγραφίστηκε. Στήν άγρια πέτρα άπάνω ή ψυχή μάντεψε άγκυλιά καλόγνωμη. Τό τρεχαντήρι διάβηκε από τήν Καβοκαμήλα, λόξεψε στόν άνεμο κι έσυρε γραμμή καταπάνω στή στεριά.

«Τί κάνεις αύτοϋ, μωρέ!» έφώναξε ό καπετάνιος.

«Στό λιμάνι, πατέρα μου· εκεί είναι πόρτο».

«Τί πόρτο, άτιμει; Τί λιμάνι μου λές; Νομίζεις πώς θά μέ γελάσεις;»

«'Οχι, σου λέω, πατέρα! Είναι πόρτο μπροστά μας».

Ό Βαλμάς δέν ήθελε νά πιστέψει καθόλου. Άπελπισμένος όμως έδραμε στό δοιάκι, έβαλε όλη του τή δύναμη. Μά τίποτε δέν ξεχωρίζει πουθενά. Η στεριά ψηλώνει άκόμη, πέτρα μονοκόμματη, άγρια σάν όστρακοντυμένος κολοσσός. Ούτε σχισμάδα δείχνει, ούτε λάκκωμα στίς πλαγιές. Και τό νερό ακούραστο άφροκοπανίζει τά πόδια της, πλένει τα και λευκαίνει, δουλος ταπεινός και μαζί έχθρός της θανάσιμος. Και τό Μπιούτι άκράτητο φεύγει, σά νά τό κράζει ποθητό φάντασμα. Δυό τρείς όργιές άκόμη και θά κουτρήσει στό μάρμαρο.

Τόν καπεταν-Βαλμά φριχτή τόν δέρνει ύποψία. Τό παιδί του θέλει νά παίξει μέ τή στερνή του ώρα! Τραγικό βλέπει έμπρός του όραμα: ξύλα-μαδέρια τό τρεχαντήρι στό βράχο και τ' όνομά του άνάμπαιγμα στά χείλη τών θαλασσινών. Δέν κρατήθηκε περισσότερο.

Έσυρε από τή ζώνη τό στιλέτο και χύθηκε άπάνω στήν άγάπη του, τήν ώρα πού τό τσιμπούκι όργιά ήθελε νά χω-

θει στήν πέτρα. Άρπαξε τό Γιώργη από τά μαλλιά, πίσω γύρισε τό κεφάλι του, και τό στιλέτο άστραψε στό φώς τής ημέρας. Μά τήν ίδια στιγμή κύμα θεόρατο καβάλικε τήν πρύμη, χώρισε τό σφάχτη από τό σφαχτάρι του.

Τό τρεχαντήρι μ' ένα τρέμουλο, σά νά ήταν τό ίδιο τό σφαχτάρι, στάθηκε ακίνητο. Ούτε κύμα τό δέρνει, ούτε άνεμος πιά. Λιμανάκι όλοστρόγγυλο μέ καταπράσινες πλαγιές, μέ σπιτάκια πασίχαρα, μέ κάστρου χαλάσματα ζερβόδεξα άνοίγει έμπρός στό θαλασσόδαρτο ξύλο.

Ό ήλιος βασιλεύοντας κατάραχα πορφυροβάφει στρωτό γυαλί τά νερά και καθρεφτίζει παράμορφα τά κουρέλια τών πανιών, τών άρμένων τά ξεσκλίδια, δίνει χαρά σέ ψυχωμένα κι άψυχα. Ό Ρουφογάλης χαιρετά μέ τρανταχτά γαβγίσματα τό περιγιάλι. Τό ναυτόπουλο τραγουδά σκαρφαλώνοντας στό κατάρτι. Και πίσω από τό κάσαρο, ταπεινός και περίλυπος ό καπεταν-Βαλμάς, κρύβει τό πρόσωπό του πάνω στό πανιασμένο στήθος του μοναχογιου.

Έτσι έμαθαν οι ναυτικοί τό λιμάνι του Γέρακα.

ΚΑΚΟΣΗΜΑΔΙΑ

ΜΑΣ ΗΒΡΕ τό ήλιοβασίλεμα ανάμεσα Σίφνου Σέρφου, δυόμισι μίλια κάτω από τήν κόκκινη Χερσόνησο. "Ως εκεί βοήθησε ό γραιγολεβάντες και μέ πρωτοδεύτερα πανιά κατεβήκαμε από τή Μύκονο τόν Τρουλο για πέντε ώρες. Ήταν γρήγορη ή γολέτα του καπεταν-Κρεμμύδα και δέν είχε δυσκολία σέ καλόν καιρό νά πάρει και όχτώ και δέκα μίλια τήν ώρα. "Ομως από δώ κι εμπρός δέν έπαιρνε ούδέ τρία στή βόλτα. Γιατί άξαφνα χύθηκε από τό βουνό τής Μήλου, σά νά διάβαινε από άπέραντο καλαμιώνα, τό που-νεντογάρμπι, κεφάλωσε τό γραίγο και μάς χώρισε κάτω από τήν Κίμιωλο. 'Ο καπεταν-Κρεμμύδας πρόσταξε νά κατεβάσουμε τά πανιά. Μά ώστε νά τό πεί, ξεθύμανε ό καιρός και σέ λίγο έπηξε ή θάλασσα κι έγινε λιμνοστάσι.

«'Ορσε, διάολει!» είπε φαρμακωμένος. «Μιά φέρνει νά μάς πνίξει, μιά μαγκάρει... Ταρσανά θά κάνουμε!»

'Ο καπεταν-Κρεμμύδας ήταν πενηντάρης, κοντόχοντρος, μέ κεφάλι όλοστρόγγυλο, μέ πρόσωπο κρεμεζοβαμμένο και μαλλιά κάτασπρα· τά μάτια του ήταν μικρά, τά φρύδια και τά μουστάκια του βλάγκα· ή φωνή του βραχνή και βαριά σάν ρέκασμα κυμάτου και ή καρδιά του άπονήρευτη. 'Από ναύτης ήταν δουλευτής και οίκονόμος. Λίγο λίγο άπόχτησε μερικά λεφτά, πήρε μισακό ένα σαπιοκάικο και δούλεψε σερμαγιά έδω τριγύρω. 'Επειτα τό σαπιοκάικο έγινε όλο δικό του και άνοιξε δουλειές ως τήν 'Αττάλεια. Τέλος έχτισε τή γολέτα και άπλωσε τά ταξίδια του πέρα στόν Ποταμό.

Μά τώρα ήταν όλος θυμό. "Όταν κατεβαίναμε από τή Μαύρη Θάλασσα, οί ναύτες, πού ήταν συντοπίτες του,

φρόντιζαν κάθε ώρα νά του θυμίζου με τρόπο τήν πατρίδα και τά σπίτια τους.

«'Ε, καπετάνιε, και νά ήταν κανένας σαββατογεννημένος έδω μέσα και νά έπιανε ένας δυνατός γραιγολεβάντες στά Μπουγάζια και νά βρίσκαμε τόν Καβοντόρο χειμωνιάτικο και νά διπλάρωνε ή γολέτα μας κάτω από τόν Τσικνιά!» έλεγε ό ένας.

«'Εκει πού θά ειπείς τόν Τσικνιά, δέ λές καλύτερα τής Μύκονος τόν Τουρλο;» πρόσθετε άλλος κοιτάζοντάς τον κατάματα.

'Εκεϊνος γύριζε άλλοϋ, τάχα πώς δέν άκουε, κι έπιανε κουβέντα μέ τόν μπαρμπα-Τρίμη τό ναύκληρο για τόν καιρό. Και όταν τόν στενοχωρούσαν μέ τά λόγια τους και μέ τίς ματιές τους, πού ήταν πιό παρακαλεστικές από τά λόγια τους, έσκαε τήν κόκκινη σκούφια του χάμω και μελανιάζοντας έλεγε:

«'Ανάθεμα τόν καπετάνιο πού τσουρμάει συντοπίτες του! Νά μέ ιδείς στό πίκι κρεμασμένο, μπαρμπα-Τρίμη, άν βάλω άλλη φορά στή γολέτα μου Μυκονιάτη!»

Οί ναύτες έσκυβαν τό κεφάλι και σκορπούσαν κατακόκκινοι από ντροπή, σάν παρθένες άβγαλτες, μέ λυπητερό χαμόγελο στά χείλη και μ' ένα δάκρυ ψιλό ψιλό και άφαντο στή βρύση τών ματιών τους. Κι ό καπετάνιος, πικραμένος, έφευγε σέροντας στό κατάστρωμα τά ποδήματά του για νά φανεί φοβερός και κλειότανε στήν κάμαρή του. Γιατί και κείνου ή καρδιά λαχτάριζε για τή Μύκονο. 'Εκει είχε τή γυναίκα του, τήν ψηλομελάχρινη 'Ελεφάντω, μ' ένα παιδί στή κούνια κι άλλο στήν κοιλιά. Οί καιροί ένάντιοι μάς άργησαν στή Μαύρη Θάλασσα, και αντί νά φτάσουμε στή Μαρσίλια, δέν είχαμε ούτε τό μισό δρόμο παρμένον. Μά νά πού ήταν κάποιος σαββατογεννημένος στή γολέτα κι έπιασε δυνατός γραιγολεβάντες στά Μπουγάζια κι ήβραμε τόν Καβοντόρο χειμωνιάτικο και διπλάρωσε ή Βαγγελίστρα μας κάτω από τόν Τσικνιά. 'Ο καπετάνιος πρώτος έτρεξε σπίτι του. Μά στό γυρισμό ούτε παιχνίδια ούτε φίλους έφερε. Και στό ταξίδι τώρα, άν και είχε τήν πλώρη κατά τό γαρμπή,

τά μάτια του ήταν στυλωμένα στο γραῖγο κι έβλεπε πάντα εμπρός του, από τά χιονάτα σπίτια και τίς όμορφες έκκλησιές του νησιού, ένα μονάχα σπιτάκι και μέσα τή γυναίκα του, κλιναρωμένη νά χαροπαλεύει! Τήν έβλεπε νά γυρίζει τά φωτερά μάτια της και ν' άργολέει με άδύνατη φωνή:

«Ποῦ εἶσαι, Μανωλιέ και μαυροκαπετάνιε! Ποῦ εἶσαι, Μανωλιέ και μαυροκαπετάνιε!»

Και ποῦ νά ζητήσει, ποῦ νά έβρει ήσυχία ό Μανωλιός! Δρασκελάει τό κατάστρομα σάν τό λιοντάρι· πότε μίλαε μόνος του δυνατά· πότε χειρονομοῦσε χωρίς αίτία· πότε τραβούσε τά μαλλιά και χτυποῦσε τό κεφάλι του στά ξύλα. Και όλο βλαστημοῦσε τήν τύχη του και τήν τέχνη του.

Στή γολέτα είχαν άπλωμένα όλα τά πανιά. Τέσσεροι φλόκοι εμπρός και πέντε πανιά στό πλωριό κατάρτι, τρεῖς στραλιέρες στή μέση, μπούμα και φλίσ στό πρυμίο κατάρτι. Μά τό ξύλο έμενε άκίνητο σάν βάρυπνο. Ρίζες έριξε, νομίζεις, στόν πάτο και θά βλαστοβολήσει. Άποκαρωμάρα βασίλευε γύρω, από άνθρωπο σέ ξύλο, από θάλασσα σέ ούρανό. Κουρελιασμένα σύγνεφα καφετιά κρέμονταν έδῶ και κεῖ, και σταχτοκόκκινη σκόνη καθόταν ανάλαφρα στίς στεριές και τή θάλασσα. Πότε και πότε έβγαζαν καμιά σπιλιάδα, έπαιρναν μπουρίνια τά πανιά και αὐλακώναμε τή θάλασσα ζερβόδεξα μ' ένα γλυκομουρμούρισμα, άποκαρωτικό και κείνο. Έπειτα έπεφτε ό άνεμος, τά πανιά κυματοῦσαν σιγαλινά, τά σχοινιά λάγγευαν και χτυπιόνταν στό κατάστρομα, ώσπου έμεναν άκίνητα. Κι ό καπεταν-Κρεμμύδας φαρμακωμένος συχοψιθύριζε σφίγγοντας τά δόντια του:

«Όρσε, διάολε! Μιά φέρνει νά μάς πνίξει, μία μαγκάρει... Ταρσανά θά κάνουμε!»

«Σῶπα, καπετάνιε, και γλήγορα δυναμώνει ό νότος!» εἶπε ό μπαρμπα-Τρίμης. «Γιά ίδές τί τέμπλα έκανε τό Τσιρίγο!»

Άληθινά, κάτω στή νοτιά μαυροκόκκινα σύγνεφα σωριάζονταν τετραπανωτά. Και πίσω βασιλεύοντας ό ήλιος σαττεψε ανάμεσα από κροσσωτές σχισμάδες, από σκοτεινόξανθες ή αίματοβαμμένες σπηλιές, δεμάτια άχτινες, έλουζε τή γῆ με φῶς και χρώματα. Η θάλασσα, άσπρογάλαζη, κα-

θρέφτιζε τούς ίσκιους τῶν νησιῶν και αὐλακωνόταν από τά ρέματα, σάν πλατύς κάμπος κιμωλίας, ζωσμένος από δρόμους και μονοπάτια. Και τά νησιά, ή Μήλος και ή Έρμόμηλος πού τρέφει τ' άγριόγιδα· πίσω ή Σίφνος και ή Σέρφος με τά παρδαλά γαιδούρια της· ή Νάξο παραπάνω με τούς Βαραββάδες και ή Πάρο με τά μάρμαρα· ή Μόλυβος ή καμπουρωτή και ή Κίμωλος ή σαλαμάντρα· ή Σίκινος και ή Φολέγαντρος έδῶθε και κάτω τά Γερακούνια χωριστά, σάν κοτρόνα κυματοπλανημένη, έπαιρναν ένα χρῶμα κι έδιναν μύρια. Έστεκε τό ένα με κάποιο συγνεφάκι στήν κορφή· τό άλλο με ζουνάρι καταχνιά στή μέση· τό δῶθε με κροκοβαμμένο μέτωπο· τό κείθε καστανοστεφανωμένο· τό παρακει με κάτασπρο χωριουδάκι, σάν άπλοχεριά χιονιού πού λησμονήθηκε στή λακκούλα του. Και πέρα στή θάλασσα, σέ μεταξωτό παραπέτασμα, τά καράβια κοντυλογραμμένα, πήγαιναν όκνά κι ό μαῦρος καπνός τῶν βαποριῶν ψήλωνε κι έσβηγε σέ χρυσόξανθες τουλοῦπες. Άνάερα πουλάκια πετοῦσαν κυματιστά κι έλαμπαν τά χιονάτα στήθη τους, σάν άργυρά φύλλα πού άρπαξε ό άνεμος από έργαστήρι χρυσικοῦ· και κάτω από τά κοντινά μας άκρογιάλια, τῆς στεριανῆς ζωῆς ή βουή έφτανε γεμάτη χαρές και γέλια. Χώρια από τόν καπετάνιο, οι άλλοι άπλώναμε τήν ψυχή νά ρουφήξουμε κείνη τήν παράδεισο, με ζήλια στά μάτια για κείνους πού τή χαίρονται. Και άξαφνα, δέν ξέρω πῶς, ένιωσα μιάν εὔτυχία γλυκιά και μιá θλίψη γλυκύτερη, πού ήθελα νά τή φωνάξω, γιατί μ' έπνιγε. Και άρχισα τό τραγούδι:

Τοῦ αὐτ' ή μάνα ζύμωνε τοῦ γιου της παξιμάδι...

«Σκάσε, βρέ, μή σοῦ σπάσω τό δοιάκι στό κεφάλι!» μ' έκοψε ό καπετάνιος.

Έέχασα τό τραγούδι και λούφαξα σέ μιá κόχη. Σηκώνω τά μάτια και βλέπω στό πλωριό κατάρτι μιá κουκουβάγια. Τά μαῦρα νυχοπόδαρά της γύριζαν δαχτυλίδια στά χείλη τῆς κόφας και στήριζαν άκίνητο τό κορμί, σά νά ήταν ψεύτικη. Και άληθινά έμοιαζε για ψεύτικη. Ήταν ή όμορφότε-

ρη κουκουβάγια πού είδα στή ζωή μου! Όπως καθόταν συμμαζωμένη, μέ τά μάτια στυλωμένα πέρα, δέν έκανε τήν άσχήμια πού ταιριάζει στό σόι της. Έμοιαζε καλονοικοκυρά, βγαλμένη στήν πόρτα νά περιμένει τόν άντρα της. Μοῦ ἤρθε όρεξη νά παίξω μέ τό πουλί καί άρχισα νά τό προγκάω:

«Ξιξιξί! Ξιξιξί!»

«Τί κάνεις αύτοῦ, μωρέ!» μοῦ φωνάζει ό καπετάνιος.

«Μιά κουκουβάγια κάθεται στήν κόφα».

«Κουκουβάγια!»

Σηκώθηκε από τή θέση του καί ἤρθε νά τήν ιδεῖ από κοντά. Μά εκείνη, καθώς ψήλωσα τό χέρι μου νά δείξω, φρού! έκαμε καί πέταξε πέρα. Ό καπεταν-Κρεμμύδας άκολούθησε γιά κάμποση ώρα τό τρεμουλιαστό πέταμά της κι έπειτα, σά νά μήν είχε δύναμη νά γυρίσει στή θέση του, σωριάστηκε άπάνω στό άμπάρι. Έμεινε εκεί μέ τό κεφάλι σκυμμένο. Έπειτα μοῦ εἶπε:

«Κακοσημαδιά, μωρέ παιδί· μεγάλη κακοσημαδιά! Είδες, τό άτιμο, νά πάρει τά ζερβά! Άν πετοῦσε δεξιά, θά εἴχαμε καλό ταξίδι· μά τώρα, κακά σημάδια. Ἡ σέ μᾶς ἔ στο σπίτι, κάτι κακό θενά γενεῖ...»

Καί γώ εκείνη τήν ώρα τά ἴδια συλλογιζόμουνα. Ἡ κουκουβάγια λένε πώς ἦταν άδερφή τῶν όχτώ παιδιῶν καί τοῦ Κωσταντή. Ἡ μάνα της

στά σκοτεινά τήν έλουζε, στ' άφεγγα τήν έπλέκε,
στ' άστρι καί στόν αύγερινό έφτιανε τά σγουρά της.

Όταν έγινε δώδεκα χρονῶν, ἤρθαν προξενητάδες καί τή ζητοῦσαν νύφη στή Βαβυλώνα. Ἡ μάνα καί τά όχτώ τ' άδέρφια δέν ἤθελαν νά τή δώσουν τόσο μακριά· δέ μπορούσαν νά ύποφέρουν τό χωρισμό της. Μά ό Κωσταντής έπίμενε καί κάθε μέρα έλεγε τῆς γριᾶς του:

Δῶσ' τ'ηνε, μάνα μ', δῶσ' τ'ηνε τήν Ἄρετή στά ξένα,
στά ξένα κει πού περπατῶ, στά ξένα πού πηγαίνω,
νά 'χω καί γώ παρηγοριά, νά 'χω καί γώ κονάκι.

Μά τῆς μάνας ἡ καρδιά δέ θέλει ν' άκούσει τά λόγια τοῦπραματευτῆ καί σοφά τοῦ άπαντᾶ:

Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντή, κι άσχημα άπελογήθης.

Κι άν μο' ρθει, γιέ μου, θάνατος, κι άν μο' ρθει, γιέ μου,
άρρώστια,

κι άν τύχη πίκρα ἢ χαρά, ποιός θά μοῦ τ'ηνε φέρει;

«Έγώ!» άπαντάει εκείνος βαστάζοντας όρκο φριχτό. Κι έτσι κατάφερε νά χωρίσει τήν Ἄρετή από τή φαμελιά της. Δέν πέρασε όμως πολός καιρός, καί οἱ φόβοι τῆς μάνας άλήθεψαν. Θανατικό έπесе στή χώρα. Σάρωσε κόσμος καί κοσμάκη, σάρωσε καί τῆς δόλιας μάνας τά έννιά παιδιά! Έρημη εκείνη, καταμόναχη, κλαίει καί μύρεται στά μνήματα τῶν όχτώ παιδιῶν· αλλά στό μνήμα τοῦπραματευτῆ κλοτσᾶ τίς πλάκες, βρουχιέται κι άναθεματίζει:

'Ασῆχω, σῆχω, Κωσταντή, τήν Ἄρετή μου θέλω!

Τό Θεό μοῦ 'βαλες έγγυητή καί τούς άγίους μαρτύρους,
άν τύχει πίκρα ἢ χαρά νά πᾶς νά μοῦ τ'η φέρεις!

Ἡ κατάρα τῶν γονέων άκούεται, όπως κι ἡ εὐχή. Σηκώνεται ό Κωσταντής μισολιωμένος από τό μνήμα.

Κάνει τό σύγνεφο άλογο καί τ' άστρι σαλιβάρι
καί τό φεγγάρι συντροφιά καί πάει καί τ'ηνε φέρνει.

Ἡ μάνα, βλέποντάς την άξαφνα, δέν μπορεί νά πιστέψει τά μάτια της. Καί όταν τέλος τήν άναγνωρίζει καί μαθαίνει τόν άνέλπιστο γυρισμό της, σωριάζεται νεκρή. Ἡ Ἄρετή, άπελπισμένη, ρίχνεται στό Θεό, παρακαλεῖ καί λέει του:

Θέ μου, καί κάνε με πουλί, κάνε με νυχτοπούλι,
νά περπατῶ στίς έρημιές, νά κλαίω τούς άδερφούς μου!

Έτσι έγινε ἡ κουκουβάγια ἡ πεντάμορφη. Ἄλλαξε τό σόι, δέν άλλαξε όμως καί τήν ψυχή. Ό ξεκληρισμός τήν άκο-

λουθει ακόμη, και όπου καθίσει, φέρνει και κεί τή νέκρα και τήν έρημιά. Άφου τώρα ήρθε κι έκατσε στο καράβι μας, βέβαια για καλό δεν ήταν. Μά για να παρηγορήσω τον καπετάνιο, έκαμα τον άδιάφορο.

«Μπά, δέ βαριέσαι πού πιστεύεις, καπετάνιε!» του λέω. «Ό Θεός καλός, όλα καλά».

Έκεινος δεν ειπε τίποτα· κούνησε θλιβερά τό κεφάλι και κατέβηκε στήν κάμαρή του.

«Πάει ν' ανάψει κι άλλο κερι» ψιθύρισε ό μπαρμπα-Τρίμης. «Οί μετάνοιες και τά κεριά δεν έπαψαν άφόντας φύγαμε από τή Μύκονο».

Μά δεν ήταν τώρα ή πρώτη κακοσημαδιά πού έτυχε του καπεταν-Κρεμμύδα. Πρίν ακόμη ξεκινήσει από τό σπίτι, όλα τά σημάδια του ήρθαν άνάποδα. Ζήτησε να βάλει μισθωτό καπετάνιο στή γολέτα, και δεν ήβρε κανένα. Όταν ειδη πώς παίρνει βοηθητικός καιρός και αποφάσισε να φύγει, βρέθηκε Τρίτη άνάβαλε. Κινάει τήν Τετράδη να κατέβει στο γιαλό και πρῶτο πράμα πού αντίκρισε ήταν μία γίδα. Τί να κάμει; Γυρίζει πίσω. Τέλος τήν Πέφτη, άφου βγήκαν οι συγγενείς του να ψάξουν τους δρόμους κι οι γυναϊκες τράβηξαν εμπρός να διώξουν κάθε κακό συναπάντημα, κατόρθωσε να φτάσει στή γολέτα.

Όστόσο ή κουκουβάγια δεν ειχε σκοπό να ξεκολλήσει από τό καράβι. Ήρθε πάλι και κάθισε στο κατάρτι. Ήταν γυρισμένη στον καπετάνιο και στύλωνε τά μάτια της καταπάνω του. Μόλις τήν ειδα, φρόντισα με χειρονομίες να τήν προγκίξω. Μά χίλια κι αν έκανα, δεν ξεκολλούσε ό πειρασμός. Έβλεπε τίς χειρονομίες μου μία στιγμή κι έπειτα γύριζε άλλο τό κεφάλι με περιφρόνηση, σά να μου έλεγε: «Μωρέ, άει χάσου!»

Τέλος ό καπετάνιος τήν ειδη.

«Πίσω μου, σατανά!» ειπε κάνοντας τό σταυρό του.

Σήκωσε τά μάτια και τήν κοίταξε κατάματα. Μά και κείνη κατάματα τον κοίταζε, λές και ήθελε να τον άβασκάνει. Στο τέλος τά κατάφερε. Ό καπετάνιος κιτρίνισε σαν τό κερι. Ύστερα μεμιάς έγινε άράπης· άνέβηκε τό αίμα να τον

πνίξει. Κοίταζε τό πουλί και δεν έπαυε να μурμουρίζει σαν άδικοτυρανισμένη ψυχή:

«Φτού! Σέ ξορκίζω με τον άπήγανο, πειρασμέ! Τί θές, μωρέ, από μένα, άθες; Φεύγα από πάνω μου και μή με κολάζεις. Άσε με, φαμελίτη άνθρωπο, να βγάλω τό ψωμί μου...»

Μά εκείνη δεν καταλάβαινε από τέτοια. Κάθε τόσο χαμηλοπλάγιαζε τό κεφάλι ζερβόδεξα, σά ν' αϋτιαζόταν μαντέματα πού έφερνε από μακριά ό αιματοβαμμένος αιθέρας. Έπειτα τό ψήλωνε άπότομα με τά μάτια κάπου γυαλιστά, σά να ειχε αφαιρεθεί από τά κοσμικά για να ξηγήσει τά μαντέματα. Και έξαφνα γύριζε στον καπετάνιο, σά να έλεγε: «Κοίταξε καλά: αν θελήσω, αλίμονο σε σένα και στο σπίτι σου!»

Έσκυβε έπειτα, έχωνε τή μύτη στα στήθη της, σήκωνε τά λιανοπούπουλα του προσώπου σαν άγκιστρωτά λεπίδια, γούρλωνε τά μάτια, θερίο μανιασμένο πού ξεσχιζε τά κρέατά του για να ξεθυμάνει. Ό μαυροκαπετάνιος, βλέποντάς την έτσι, χαμήλωνε τά μάτια κι έφευγε να μήν τή θυμώσει περισσότερο. Μά άφου βημάτιζε λίγο, στεκότανε άπότομα κάτω από τό πινο και σταυρώνοντας τά χέρια σήκωνε τό κεφάλι και τής έλεγε:

«Μωρή, φύγα! Πήγαινε στο καλό· πήγαινε στήν ευχή του Θεού και των γονέων μου! Άσε με να πάω στο δρόμο μου και μή με κολάζεις... Φεύγα, μωρή άτιμη, σκύλα, σιχαμένη, βρωμιάρα! Πήγαινε στο καλό, πήγαινε στο διάολο!»

Και ή φωνή του, από μαλακή και παρακαλεστική, άνέβαινε και ξεσπασε βρισάρα, σαν τό κύμα πού πιάνεται παιγνιδιάρικο στο ένα άκρογιάλι και καταντᾶ στο αντικρινό τρομερός κοσμοχαλαστής. Άλλά τό πουλί, σά να χαιρόταν με τήν παραφορά του, άνοιγε τό στόμα και χαινιζόταν πλατιά με χαμόγελο και περιφρόνηση. Και κείνος, βλέποντάς το έτσι, όλο άναβε· βλαστημούσε κι έβριζε και χειρονομούσε και δάγκωνε τά δάχτυλά του.

«Μωρέ, φέρε μου τήν τσάγκρα!» φώναζε άξαφνα. «Φέρε μου τήν τσάγκρα να του πιώ τό αίμα!»

Κίνησα νά κάμω τό θέλημά του. 'Αλλά δέν είχε ύπομονή. 'Εφτασε πρῶτος στήν κάμαρη, ἄρπαξε τό σκουροντούφεκο καί ἀπό τή σκάλα τήν ἀναψε στό πουλί. 'Ενας ξερός χτύπος ἀκούστηκε, μά τίποτ' ἄλλο. 'Ο κόκορας ἔπεσε, ἀλλά δέν ἔπιασε τό καψούλι. Παγώσαμε. Κακοσημαδιά στήν κακοσημαδιά! Καλά τό εἶπε ὁ καπεταν-Κρεμμύδας: "Ἡ στό καράβι ἢ στό σπίτι μεγάλο κακό θενά γενεί..."

Στόν ξερό χτύπο ἡ κουκουβάγια πέταξε. 'Αλλά δέν πέταξε μακριά νά φύγει, νά χαθεῖ ἀπό μπρός μας. Χαμοπετοῦσε περίγυρα σχίζοντας τόν ἀέρα μέ τά ψαλιδωτά φτερά της, καθότανε στό ξάρτι κι ἔριχνε ξαφνικά μιά στριγκιά φωνή πού πάγωνε τό αἷμα:

«Κουκουβάου... Κουκουβάου-βάου!»

'Ο ἥλιος ἦταν βασιλεμένος καί δέν ἔβλεπε στή δύση παρά σύγνεφα αἵματοβαμμένα καί κατακόκκινο ἀθέρα σάν ἀντιλάμπισμα μεγάλης πυρκαγιᾶς. Πέρα στό Τσιρίγο ὁ νότος ἔχιζε τέμπλο, σωριάζοντας σύγνεφα θεοσκοτεινά στή βάση, στή μέση ἀνοιχτότερα, στήν κορφή καταγάλαζα. Κι ἀπάνω στά κυματιστά χεῖλη, στούς πύργους καί τίς πολεμίστρες, ἔχυσε πλατύ χρυσογάιτανο, κι ἄλλο ἀπό πάνω ἀργυρό, καί ψηλά γιά φλάμπουρο σήκωσε τόν 'Αποσπερίτη. Καί πίσω ἀπό κεῖ σαῖτεψε σπιλιάδα σέ σπιλιάδα τόν ἄνεμο, καρτερώντας τή στιγμή νά χυθεῖ συφάμελος ν' ἀναποδογυρίσει τόν κόσμο. 'Ο μπαρμπα-Τρίμη, πού ἀκολουθοῦσε συλλογισμένος τό χτίσιμο τοῦ τέμπλου, εἶπε τοῦ καπετάνιου:

«Καπεταν-Κρεμμύδα, θά μᾶς βγάλει ἀέρα ὁ νότος. Λέω νά πάρουμε κάτω λίγα πανιά».

«Μπά, καλοκαιρινός εἶναι: ἄσ' το κι ἄς πάει!»

'Ο καπετάνιος ἦταν ἀγαθός ἄνθρωπος. Μακριά ὅμως νά μὴν τόν θυμώσεις. Τόν θύμωσες; 'Ιδιος βοριάς γίνεται. Τρέχα νά μπεῖς στό λιμνοστάσι, γιατί φίδι πού σ' ἔφαγε!

«'Αν δέ σοῦ πιῶ τό αἷμα, νά μὴ μέ εἰποῦν καπεταν-Κρεμμύδα!» εἶπε σκάζοντας χάμω τό σκουῖφο του.

'Αλλάξε τό καψούλι, ἔφτιασε τήν ἀβιζώτη.

«Κυβέρνα καλά, μπαρμπα-Τρίμη» εἶπε: «Ἴσ' ἀπάνου στ'

ἄτιμο! Τήρα καλά νά μὴν τό χάσεις ἀπό τά μάτια σου!»

«Λέω, καπετάνιε, νά μαϊνάρουμε λίγα πανιά. Θά βγάλει ἀέρα ὁ νότος».

«Μωρέ, δῶσ' του νά παίρνει, γερο-ξεκουτιάρη! Κυβέρνα καλά κι ἀπάνω του σοῦ λέω!»

'Ο μπαρμπα-Τρίμη μωρμουρίζοντας ἔκατσε στό τιμόνι καί χούφτωσε τό δοιάκι. 'Ο ἀέρας ὄλο καί δυνάμωνε. Οἱ σπιλιάδες ἔρχονταν συχνότερες καί τά πανιά ἄρχισαν νά γεμίζουν, τά ξάρτια καί οἱ μακαράδες νά τριζοβολοῦν. 'Ο γέρος ἔδινε τώρα τά προστάγματα γοργά: οἱ ναῦτες ἔτρεχαν ἀπό σκότα σέ σκότα· ἡ γολέτα λίχνιζε τό νερό. Μά καπετάνιος καί ναῦτες δέν εἶχαν τό νοῦ στό ξύλο παρά στήν κουκουβάγια, πού δέν ἔπαυε νά κλωθογυρίζει πετώντας πάντα ζερβόδεξα.

Στήν ἀρχή βλέπαμε παράξενο τό θέλημα τοῦ καπετάνιου. 'Εξω ἀπό τό μπαρμπα-Τρίμη οἱ ἄλλοι ἤμαστε δίβουλοι. Μά ἕνας μέ τόν ἄλλον ξεχαστήκαμε, ἀκολουθώντας τό πέταμα τοῦ πουλιοῦ. Σέ κείνο ἢ σέ μᾶς ἔπρεπε νά ξεσπάσει ἡ κακοσημαδιά. 'Αν τό σκότωνε, σωνόμαστε καί μεῖς καί τό καράβι καί τά σπίτια μας. Γιατί ποιός ξέρει ἂν ἦταν γιά τόν καπετάνιο ἡ κουκουβάγια κι ὄχι γιά κανέναν ἄλλον! 'Αληθινά, ἐκεῖνος ἦταν ὁ καρaboκύρης: ἐκεῖνος στό σπίτι του ἄφησε ἄρρωστο· μά ποιός ἦταν βέβαιος; 'Ο καπετάνιος μπόλιασε σέ ὄλους τή μανία του καί, ἂν μᾶς ἔβλεπε, θά πίστευε πώς φάγαμε ὄλοι τρελομανίταρα καί κανεῖς δέν εἶχε τά λογικά του.

«Νά το! Βάρ' του!» φώναζε ἕνας μέ τόν ἄλλο, κινώντας χέρια καί πόδια.

Καί κείνος μέ τό ντουφέκι στό χέρι, τό πρόσωπο ἀναμμένο, ἔτρεχε κοιτάζοντας περίγυρα μέ γουρλωμένα μάτια, λές κι ἔρχονταν νά πατήσουν κουρσάροι τό πλεούμενο.

Τό πουλί ἤξερε πολλά παιχνίδια. Δέν πετοῦσε τόσο μακριά νά τό χάνουν τά μάτια μας. Μά οὔτε καί κοντά νά τό φτάνει ἡ τσάγκρα. Φανερωνόταν δεξιά μας καί ἡ γολέτα ἔτρεχε ἀπάνω του. 'Εκεῖνο πετοῦσε κατάμπροστα στήν πλώρη, κρατώντας πάντα τό ἴδιο μάκρος. 'Εφτανε ἔτσι κά-

τω στή Μήλο ή άπάνω άπό τά Γερακούνια ή κατά τήν Έρμόμηλο. Τότε, γιά νά φυλαχτεί άπό τίς δόλιες ξέρες, πόδισε ή γολέτα. Έμείς βλαστημούσαμε πού θά χάναμε τό πουλί. Έκείνο φαινότανε πίσω στό πίκι, νά στυλώνει τά κρασάτα μάτια του κατά τόν καπετάνιο. Καί μόλις έκείνος ξάμωνα τό ντουφέκι, έχυνε τή φωνή του βρισιά και περιγέλασμα και πετούσε κλωθογυρίζοντας μ' ένα πέταμα τρεμουλιαστό και βαρύ και άταχτο σαν μεθυσμένο· και ή γολέτα πλιό μεθυσμένη έτρεχε καταπάνω του μέ τά πανιά γεμάτα. Ο καπετάνιος μέ τήν τσάγκρα στό χέρι. Καί μεϊς όλοι μέ τά μάτια γουρλωμένα, τά πρόσωπα κατακόκκινα, χειρονομώντας και παραμιλώντας, πού αν μās έβλεπες, βέβαια θά πιστευες πώς φάγαμε όλοι τρελομανίταρα και κανείς δέν ήταν στα λογικά του...

Τώρα τό φεγγάρι ψήλωνε όλοστρόγγυλο άπό τό βουνό τής Νάξου. Τά μακρινά νησιά και περιγιάλια, σκοτεινιασμένα, νόμιζες πώς έπλεκαν στό θαμπό άθέρα κι έδιναν νά μαντεύεις παρά νά ξεχωρίζεις τά σχήματά τους. Τά κοντινά, ή Κίμωλος και ή Μόλυβος, ή Μήλος και ή Έρμόμηλος και τά Γερακούνια, ξεχώριζαν τυλιγμένα σε άσπρογάλαζη καταχνιά. Έδειχναν σχισμάδες και σπηλιές σκοτεινόμαυρες· τ' ακρωτήρια και τίς ραχοϋλες φωτεινότερες· τίς πλαγιές τους ήμερες, στρωτές, δίχως λάκκους και άγριαγκάθια· τίς ρεματιές και τ' ακρογιάλια δίχως λιθάρια και χάλαρα. Τό πουλί μās έριξε κάτω άπό τήν Έρμόμηλο και βλέπαμε φωτα στό Κάστρο τής Μήλου και δυό φωτιές μεγάλες νά χύνονται ποτάμια πύρινα και νά φτάνουν στό καράβι, πού έλεγεσ τώρα θ' ανάψει και κείνο. Από τό αντίθετο πλευρό κατέβαινε του φεγγαριού ή λαμπάδα κι έγλειφε μέ γλωσσες άργυρές τό κατραμαλειμμένο σκαφίδι μας.

Ο άέρας όλο και δυνάμωνε· σφύριζε μέσα στ' άρμενα κι έβγαζε χίλιων λογιών φωνές. Ο μπαρμπα-Τρίμης συλλογισμένος αυτιαζότανε τό σφύριγμα, και τήν ώρα πού ο καπετάνιος τόν πλησίαζε, του ξανάειπε άνήσυχος:

«Καπεταν-Κρεμμύδα, ο νότος δυναμώνει. Νά μαϊνάρουμε, λέω, λίγα πανιά».

«Κάμε ό,τι θές» άπάντησε κείνος.

Ακούμπησε άγκομαχώντας στην κουπαστή και παράτησε τήν τσάγκρα. Μά τήν ίδια στιγμή άκούστηκε ή φωνή τής κουκουβάγιας άπάνω άπό τό κεφάλι του:

«Κουκουβάου... Κουκουβάου-βάου!»

Τό άναθεματισμένο! Τόση ώρα ήταν χωμένο στό ξάρτι και μεϊς χαμπάρι δέν είχαμε. Τινάχτηκε όρθός, άδραξε τήν τσάγκρα και άγριοφώναξε:

«Στό τιμόνι, μπαρμπα-Τρίμη! Στό τιμόνι, κι άπάνω του!»

Αφήσαμε όλοι τά πανιά και πήρε καθένας τή θέση του. Ο μπαρμπα-Τρίμης γύρισε τή γολέτα άπό τήν Έρμόμηλο κατά τά Γερακούνια. Τό μέρος έχει ρέματα κι εύκολα μπορει νά σε ξεπέσει. Έρμόμηλο ξεπέσεις, Γερακούνια καταντάς, έλεγαν οι παλαιοί. Μά ο γέροντας είχε στιβαρό και πιδέξιο χέρι. Όταν χούφτωνε τό τιμόνι, λαχτάρα τό πιανε. Δέν είχαμε φόβο κι αρχίσαμε πάλι τόν τρελό άγώνα.

Μά τό πουλί τό πλάνο δέν είχε σκοπό νά πάψει τό παιχνίδι του. Μαύρο σαν χούφτα χώμα, πετούσε άργά άργά, λές και φρόντιζε νά μή χαθεί άπό τά μάτια μας. Πότε στριφογύριζε στή γολέτα, τότε διάβαινε σαίτα ανάμεσ' άπό τά πανιά και χώνευε στίς στραλιέρες και καβαλίκευε τόν τρίγκο και περνούσε κάτω άπό τά κουρτελατσίνια και καθότανε στόν έξω φλόκο. Αξαφνα μέ φωνές και φτεροκοπήματα τηδοϋσε πάλι μέσα, κατέβαινε στό φλίς, ροβολούσε στή μπούμα. Καί άπό κεί, ρίχνοντας άλλη φωνή, ξανάρχιζε τό παράξενο κλωθογύρισμά του.

«Πίσω μου, διάολε!» έλεγε ο μαυροκαπετάνιος.

«Μωρέ, τό κεφάλι μου κόβω πώς δέν είναι πουλί αυτός ο πειρασμός» είπε μιά στιγμή ο μπαρμπα-Τρίμης. «Πιάσε, λέω, τήν τσάγκρα μέ τό ζερβί νά μή σου τήν πάρει, καπετάνιε! Δέν άκούς μιά ώρα τώρα τό σκυλί πώς γρινιάζει;»

Αληθινά, ο Πιστός, ο σκύλος μας, πεσμένος στην πλώρη μέ τήν ούρά κρυμμένη στα σκέλια, τό κεφάλι ριγμένο στα μπροστινά του, άνοιγοσφαλοϋσε τά μάτια και γρινίαζε. Αρχίσαμε τά σταυροκοπήματα. Άλλος φιλοϋσε τό φυλα-

χτό του, άλλος έπαιρνε στήν τσέπη του κερί του Έπιτάφιου κι άλλος μουρμούριζε τά τροπάρια. Ό καπετάνιος, καθώς είδε τό σκυλί, σταυροκοπήθηκε, έπιασε μέ τό ζερβί χέρι τό σκαντάλι.

Τέλος, ήρθε μιά στιγμή πού είπαμε πώς τέλειωσαν τά βάσανα. Η κουκουβάγια άρχισε ν' άργοπετᾶ, νά χαμηλώνει και άξαφνα βρόντησε χάμου στό κατάστρωμα.

«Βάρ' της!» φωνάξαμε ομόφωνοι.

Όστε νά ξαμώσει ο καπετάνιος, χάθηκε από μπρός μας. Έκείνος άρχισε νά μᾶς βρίζει πού δέ μιλήσαμε σύγκαιρα. Μά τήν ίδια στιγμή βλέπω τόν μπαρμπα-Τρίμη νά παραιτεί τό δοιάκι και άρκουδίζοντας νά τόν πλησιάζει και μέ χειρονομίες νά δείχνει στό σχοινί τής μεσανῆς στραλιέρας.

«Βάρ' της!»

Μπάμ! αντήχησε και καπνός μέ σκάγια και στουπιά έπεσε στά πανιά, σά νά τά έδερνε άδρύ χαλάζι. Μέ τήν ντουφεκιά ένας άλλος χτύπος συγκρατητός άκούστηκε, όπως όταν γκρεμίζεται δέντρο συγκλαδοκορμόριζο. Πέσαμε όλοι μπρούμυτα.

Ό διάβολος έκαμε τό σκοπό του! Μιά στιγμή πού παράτησε ο γέρος τό τιμόνι, μᾶς άρπαξε τό ρέμα, μᾶς έσπρωξε άπάνω στά Γερακούνια και ή γολέτα άνοιξε σάν καρύδι. Και από τή θαμπή έρημιά του νησιού ανέβηκε για τελευταία φορά πιό άγρια κι αίματοπήχτρα ή φωνή τής κουκουβάγιας:

«Κουκουβάου... Κουκουβάου-βάου!»

«Άχ, μ' έχασες, πειρασμέ!» στέναξε ο καπετάνιος τραβώντας τά μαλλιά του.

Μά ο μπαρμπα-Τρίμης έτρεξε και του βούλωσε τό στόμα.

«Φτύς' στόν κόρφο σου, καπετάνιε, φτύς' στόν κόρφο σου και μή βαργομάς τό Θεό! Νά πού ξεδιάλυνε ή κακοσημαδιά. Κάλλιο στό καράβι παρά στό σπίτι σου!»

Ό καπεταν-Κρεμμύδας γύρισε και τόν κοίταξε άφωνος. Θυμήθηκε τό σπίτι του, τή γυναίκα του κλιναρωμένη νά χαροπαλεύει, νά γυρίζει έδω και κεί τά φωτερά μάτια της,

και κάτω τά παιδιά νά σέρνονται και νά κλαΐνε μονάχα κι έρημα. Και πέφτοντας μέ αναφιλητά στήν άγκαλιά του μπαρμπα-Τρίμη:

«Ναί» είπε μέ φωνή μισοσβησμένη, λές και φοβότανε νά τήν άκούσει κι ο ίδιος. «Δόξα νά 'χει ο Θεός! Κάλλιο στό καράβι παρά στό σπίτι μου!»

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

ΜΕ ΤΟ ΜΠΡΙΚΙ τοῦ καπεταν-Φαράση ἀρμένιζα μισοκά-
ναλα ἐκείνη τή νύχτα. Σπάνια νύχτα! Πρώτη καί τε-
λευταία θαρρῶ στή ζωή μου. Τί εἶχαμε φορτωμένο; Τί ἄλλο
ἀπό σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλοῦ ἀπό τόν Πειραιά.
Πράματα καί τά δυό πού τά ἔκαμα τό λιγότερο εἴκοσι φο-
ρές. Μά ἐκείνη τή βραδιά ἐνωθα τέτοιο πλάκωμα στήν ψυ-
χή, πού κιντύνεα νά λιγοθυμήσω. Δέν ξέρω τί μοῦ ἐφται-
γε: θές ἡ γαληνεμένη θάλασσα, θές ὁ ξάστερος οὐρανός, θές
τό τσουχτερό λιοπύρι — δέν μπορῶ νά εἰπῶ. Μά εἶχα τόσο
βαριά τήν ψυχή, ἤβρεσκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τή
ζωή, πού ἂν μέ ἄρπαζε κανεῖς νά μέ ρίξει στό νερό, ὄχι δέ
θά 'λεγα.

Ὁ ἥλιος ἦταν ὦρα βασιλεμένος. Τά χρυσοπόρφυρα συ-
γενεφάνια πού συντρόφευαν τό βασίλειμά του, σκάλωσαν κά-
που μαῦρα σάν μεγάλες καπνιές. Ὁ Ἀποσπερίτης ἔλαμψε
κρυσταλλόχιονο μέσα στά σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλά οἱ ἀστε-
ρισμοί ἕνας κι ἕνας. Τά νερά κάτω πῆραν ἐκείνο τό λευκο-
σκότεινο χρῶμα, τό κρύο καί λαχταριστό τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τό
ναυτόπουλο ἄναψε τά φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νά
κοιμηθεῖ· ὁ Μπούλμπερης ἔκατσε στό τιμόνι. Ὁ Μπραχά-
μης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στή ρίζα τοῦ ἀργάτη νά
ἡσυχάσει καί κείνος.

Ἐγώ οὔτε νά ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύ-
πνο. Δοκίμασα νά πιάσω κουβέντα μέ τόν τιμονιέρη· μά εἶ-
χε τόση ἀνοστιά, πού ἔσβησε σάν φωτιά ἀναμμένη μέ χλω-
ρόξυλα. Πῆγα νά παίξω μέ τό Μπραχάμη· ἀλλά καί κείνος
τῖπωσε ἀκόμη περισσότερο τό μουσούδι στά πόδια του καί
βαριεστισμένος γρίνιασε, σά νά μοῦ ἔλεγε: «Ἀφησέ με καί

δέν ἔχω τήν ὄρεξή σου!» Τότε, βαριεστισμένος καί γώ, πῆ-
γα καί ξαπλώθηκα μπρούμυτα καταμεσῆς κι ἔκλεισα στή
χούφτα τά μάτια μου. Ἦθελα νά μή βλέπω τίποτα, νά μήν
αἰσθάνομαι πῶς ζῶ. Καί λίγο λίγο σχεδόν τό κατόρθωσα.
Κάτι ἐλάχιστο, σάν θαμπό καντηλάκι, ἐνωθα νά ζεῖ μέσα
μου καί γύρω τό κορμί μου νά σμίγει καί νά χωνεῖ μέσα
στ' ἀναίσθητα σανίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἐμεινα ἔτσι, δέν ξέρω. Τί μοῦ ἤρθε στό νοῦ, κι ἂν
μοῦ ἤρθε τίποτα, δέ θυμοῦμαι. Ἄξαφνα ὅμως ἄρχισα ν'
ἀνατριχιάζω· σάν κάποιος μαγνήτης νά ἐρέθιζε τά νεῦρα
μου, ὅπως ἡ ὑγρασία ἀναγκάζει τά πουλιά στό φλυάρισμα.
Κι εὐθύς πορφυρό κύμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πῶς
κολυμποῦσα στά αἵματα. Καί ὅπως ὁ κοιμάμενος σέ σκο-
τεινό δωμάτιο αὐτόματα ξυπνᾷ στό λαμπρό φῶς τῆς ἡμέ-
ρας, καί γώ ἄνοιξα τά μάτια μου. Τ' ἄνοιξα ἤ τά 'κλεισα,
δέ θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνο πῶς ἐμεινα ἀκίνητος. Πρώτη
μου σκέψη ἦταν πῶς ξύπνησα στό στομάχι κάποιου ψαριοῦ
πού ρούφηξε τό καράβι μας. Καί ὅμως δέν ἦταν στομάχι
ψαριοῦ. Ἦταν ὁ οὐρανός ψηλά καί κάτω ἡ θάλασσα. Μά
ὄλα, ψηλά καί χαμηλά, στρωμένα ἦταν μέ ροῦχο κατακόκ-
κινο, κυματιστό, πού ἔβαφε μέ ἄβρο φεγγοβόλημα ὡς καί
τό σωτρόπι τῆς σκάφης μας. Κάπου στά πέρατα τῆς γῆς
πυρκαγιά τίναζε τή λαμπάδα τῆς ψηλά κι ἔριχνε φοβερούς
ἀπλοκαμούς πέρα δῶθε. Μά πού τό κάμα καί πού ἡ ἀθάλη
τῆς; Καί τά δυό ἔλειπαν.

Κάτω στά βᾶθη τοῦ βοριᾶ κάποιο μενεξεδένιο σύγνεφο
ἄπλωσε καί τύλιξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τά ἔκρυψε κά-
τω ἀπό τό πυκνό μαγνάδι του. Καί παραπάνω τόξο ἀπλώ-
θηκε λευκοκίτρινο κι ἔχυσε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινά
καί ποτάμια πράσινα, χρυσορόδινα καί γλαυκά, λές καί ἤθε-
λε νά βάψει τό στερέωμα. Καί τό τόξο, κινητό σάν ἀνεμό-
δαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τά κρόσσια ἐμπρός, ἄπλωνε
τίς ἀραχνοῦφαντες δαντέλες του καί πρόβαινε, ὅπως ἡ
πλημμύρα προβαίνει καί σκεπάζει μέ ἀφρούς καί γλῶσσες
τήν ἀμμουδιά. Τ' ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργά καί φού-
σκωναν καί κυλοῦσαν, πάντα σκοτεινά ἢ πράσινα, χρυσορό-

δινα ή γλαυκά, και σκόρπιζαν αντιφεγγίσματα ολουθε σαν ηλεκτρικού προβολές χοντρές και άδαπάνητες. Η θάλασσα ακίνητη άντανακλούσε τά τόσα χρώματα και φαίνονταν όλα ξαφνισμένα μέσα στην τόση λάμψη. Μά περισσότερο ξαφνισμένος ήμουν εγώ. Δέν ήξερα τί νά κάμω και τί νά συλλογιστώ. Έφτασε, είπα, του κόσμου ή συντέλεια. Τέτοια όμως συντέλεια μπορούσε νά εύχαριστήσσει τόν καθένα. Η γή βούλεται νά πεθάνει μέσα στά ροδοκύματα...

“Άξαφνα άνατρόμαξα. Κάτω βαθιά, μέσ’ από τό μενεξεδένιο σύγγεφο, είδα νά προβαίνει ίσκιος πελώριος. Η χοντρή κορμοστασιά, τό πυργογύριστο κεφάλι του φάνταζαν Άγιονόρος. Τά δυό του μάτια γύριζαν φωτεινούς κύκλους και έβλεπαν περήφανα τόν κόσμο πρίν τόν κλοτσήσουν στην καταστροφή. Νά τος, είπα, ό θεόσταλτος άγγελος, ό χαλαστής και σωτήρας! Τόν έβλεπα και είχα σύγκρυο στην ψυχή. Άπό στιγμή σέ στιγμή πρόσμενα σφυρί νά πέσει τό φριχτό χτύπημα. Πάει τώρα ή γή μέ τούς καρπούς, πάει και ή θάλασσα μέ τά ξύλα της! Ούτε τραγούδια πλιό, ούτε ταξίδια, ούτε φιλιά!

“Άλλά δέν άκουσα τό χτύπημα. Ο ίσκιος πρόβαινε στά νερά μέ άλματα πύρινα. Κι όσο γρηγορότερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ή κορμοστασιά του. Και άξαφνα ό θεότρεμος όγκος χιλιόμορφη κόρη στάθηκε άντίκρι μου. Διαμαντοστόλιστη κορόνα φορούσε στό κεφάλι και τά πλούσια μαλλιά γαλάζια χήτη άπλωναν στίς πλάτες ως κάτω στά κύματα. Τό πλατύ μέτωπο, τ’ άμυγδαλωτά μάτια, τά χείλη της τά κοραλλένια έχυναν γύρα κάποια λάμψη άθανασίας και κάποια περηφάνια βασιλική. Άπό τά κρυσταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε και έσφιγγε τό κορμί όλόχρυσος θώρακας λεπιδωτός και πρόβαλλε στό άριστερό τήν άσπίδα και επαιζε στό δεξιό τή μακεδονική σάρισα.

Δέν είχα συνέρθει από τήν άπορία και φωνή γλυκιά, ήρεμη και μαλακή άκουσα νά μου λέει:

«Ναύτη-καλεναύτη! Ζεϊ ό βασιλιάς Άλέξαντρος;»

«Ο βασιλιάς Άλέξαντρος!» ψιθύρισα μέ περισσότερη άπορία. «Πώς είναι δυνατό νά ζεϊ ό βασιλιάς Άλέξαντρος;»

Δέν ήξερα τί ρώτημα ήταν εκείνο και τί νά τής άποκριθώ, όταν ή φωνή ξαναδευτέρωσε:

«Ναύτη-καλεναύτη! Ζεϊ ό βασιλιάς Άλέξαντρος;»

«Τώρα, Κυρά μου!» άπάντησα χωρίς νά σκεφτώ. «Τώρα βασιλιάς Άλέξαντρος! Ούτε τό χώμα του δέ βρίσκεται στη γή».

“Ωιμέ, κακό πού τό ’παθα! Η χιλιόμορφη κόρη έγινε μεμιās φοβερό σίχαμα. Κύκλωπας βγήκε από τό κύμα και έδειξε λεπιοντυμένο τό μισό κορμί. Ζωντανά φίδια τά μεταξόμαλλα σηκώθηκαν πέρα δώθε, έβγαλαν γλώσσες και κεντριά φαρμακερά και έχυσαν φοβεριστικό άνεμοφύσημα. Τό θωρακωτό στήθος και τό παρθενικό πρόσωπο άλλαξαν άμέσως, σά νά ήταν ή Μονοβύζω του παραμυθιοϋ. Τώρα καλογνώρισα μέ ποιόν είχα νά κάμω! Δέν ήταν ό Χάρος τής γής, ό χαλαστής και σωτήρας άγγελος. Ηταν ή Γοργόνα, τ’ Άλέξαντρου ή άδερφή, πού εκλεψε τό άθάνατο νερό και γύριζε ζωντανή και παντοδύναμη. Η Δόξα ήταν του μεγάλου κοσμοκράτορα, άγέραστη και αίώνια σέ στεριά και θάλασσα. Και μόνο για Κείνης τόν έρχομό έχυσε ό Πόλος τό Σέλας του, νά στρώσει τόν άθέρα μέ τής πορφύρας τό χρώμα. Δέ ρωτούσε βέβαια για τό φθαρτό σωμα, αλλά για τή μνήμη του άφέντη της. Και τώρα, στην άκριτή μου άπόκριση μαγιασμένη, έριξε τό χέρι, ένα δασοτριχωμένο και βαρύ χέρι στην κουπαστή, επαιξε ζερβόδεξα τήν ουρά της και έδειξε Όκεανό τόν μαλακό Πόντο.

«Όχι, Κυρά, φέματα!» τρανοφώναξα μέ λυμένα γόνατα.

Έκείνη μέ κοίταξε αυστηρά και μέ φωνή τρεμάμενη ξαναρώτησε:

«Ναύτη-καλεναύτη! Ζεϊ ό βασιλιάς Άλέξαντρος;»

«Ζεϊ και βασιλεύει» άπάντησα ευθύς. «Ζεϊ και βασιλεύει και τόν κόσμο κυριεύει».

“Άκουσε τά λόγια μου καλά. Σά νά χύθηκε άθάνατο νερό ή φωνή μου στίς φλέβες της, άλλαξε άμέσως τό τέρας και έλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τό κρινάτο χέρι της από τήν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας από τά χείλη της. Και άξαφνα στον όλοπόρφυρον άέρα χύ-

θηκε τραγούδι πολεμικό, λές και γύριζε τώρα ό μακεδονικός στρατός από τίς χώρες του Γάγγη και του Εύφρατη.

Σήκωσα τά μάτια ψηλά και είδα τ' άέρινα ποτάμια, τά σκοτεινά και τά πράσινα, τά χρυσορόδινα και τά γλαυκά, νά σμίγουν στον ούρανό και νά κάνουν Στέμμα γιγάντιο. Ήταν κάμωμα του καιρού ή μήν ήταν άπόκριση στο ρώτημα της άθάνατης; Ποιός ξέρει. Μά σιγά σιγά οι άχτίνες άρχισαν νά θαμπώνουν και νά σβήνουν μιά μέ την άλλη, λές κι έπαιρνε τά κάλλη μαζί της ή Γοργόνα στην άβυσσο.

Τώρα ούτε Στέμμα ούτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου κάπου σκόρπια σύγνεφα έμεναν σταχτιά και κάτωχρα· και μέσα στην ψυχή μου θαμπή και ξεθωρη ή πορφύρα της πατρίδας μου.

Μέ τό μπρίκι του καπεταν-Φαράση άρμένιζα μισοκάναλα εκείνη τή νύχτα.

ΝΑΥΑΓΙΑ

ΜΟΛΙΣ ΑΡΑΞΑΜΕ στη Στένη, ό καπεταν-Ευρίχης πήρε τά βάρκα κι έτρεξε στο τηλεγραφείο. Δυό ήμέρες τώρα δέν ήβρεσκε ήσυχία. Τριάντα μίλια έξω από τό Μπουγάζι άντάμωσε τον Άρχάγγελο, τό μπάρκο του, πού ήταν μέσα κυβερνήτης και γραμματικός τά δυό του άδέρφια. Δέν πρόφτασαν νά καλοχαιρετηθούν, νά ειπούν για τό φορτίο και τό ναύλο τους, και τούς χώρισε ό χιονιάς. Κατόρθωσε τέλος νά όρθοπλωρίσει τό δικό μας και όλάκερο ήμερονύχτι θαλασσοδαρθήκαμε στ' άνοιχτά. Μά όταν μπήκε στο Βόσπορο, ρώτησε όλους τούς βαρκάρηδες, τούς πιλότους, άκόμη τούς κουμπάρους και τίς κουμπάρες· αλλά τίποτε δέν έμαθε για τον Άρχάγγελο. Τί νά έγινε; Φυλάχτηκε πουθενά; Πρόφθασε νά όρθοπλωρίσει και κείνος ή έπεσε άπάνω στους βράχους; Κι αν τσακίστηκε τό μπάρκο, σώθηκαν τουλάχιστον τ' άδέρφια του; Όλο τέτοια συλλογίζεται κι έχει συγνεφωμένο τό μέτωπο, τρέμουλο έχει στην καρδιά.

Όταν έφθασε στο τηλεγραφείο, ξέχασε μιά στιγμή τον πόνο του εμπρός στον πόνο των άλλων. Κάτω στην αύλή, άπάνω στις σαρακωμένες σκάλες και παραπάνω, στ' άσάρωτα πατώματα, κόσμος σαν αυτόν άνήσυχος· γυναΐκες, άντρες, παιδιά πρόσμεναν νά μάθουν από τό σύρμα την τύχη των δικών τους. Και κείνο σώριαζε μέ την ταρναριστή φωνή του άκατάπαυτα θλίψη. Όνόμαζε πνιγμούς, μετρούσε θανάτους, έλεγε ναύαγια περιουσίας, χαμούς, συνέπαιρνε χαρές κι έλπίδες σαν δρόλαπας. Και κάθε λίγο άπάνω στα πατώματα, στις σκάλες κάτω και παρακάτω στην αύλή, θρήνοι ακούονταν, κορμιά έπεφταν λιπόθυμα, φωτιά κυλούσε τό δάκρυ.

‘Ο καπεταν-Ξυρίχης δέν μπορούσε νά ύποφέρει περισσό-
τερο τό βάσανο. Βιαζότανε νά μάθει καί τή δική του μοίρα.
‘Εσπρωξε τόν κόσμο ζερβόδεξα, ανέβηκε δυό δυό τά σκα-
λιά, έφθασε μέ κόπο στή θυρίδα καί ρώτησε μέ όλότρεμη
φωνή:

«Γιά τόν ‘Αρχάγγελο... τό μπάρκο... μήν άκούσατε
τίποτα;»

«Τίποτα» τοῦ άπαντά ξερά ό τηλεγραφητής.

«Τίποτα! Πώς είναι δυνατό;» ξαναρωτάει. «‘Αρχάγγελο
τό λέν· έχει φιγούρα δέλφινά... ‘Εχει στό μεσανό κατάρτι
κόφα. Σπετσιώτικο χτίσιμο».

Καί κολλάει περίεργα τά μάτια στοῦ ύπαλλήλου τό πρό-
σωπο, αὐτιάζεται τούς κρότους πού βγάξει ξερούς, συγκρα-
τητούς σάν δοντοχτύπημα κρυωμένου ή μηχανή. Τά σωθικά
του λαχταροῦν, φεύγουν τά σανίδια από τά πόδια του· έτοι-
μος νά λιποθυμήσει. Μά δέν τήν παραιτᾶ τή θέση του. Τέ-
λος, σηκώνει εκείνος τά μάτια, τόν καλοκοιτάζει μιά στιγ-
μή καί λέει μέ φωνή άδιάφορη:

«Ναί... ‘Αρχάγγελος. Χάθηκε στό τάδε μέρος τής Ρού-
μελης· κόπηκε στά δυό· ή πρύμη του ρίχτηκε στους βρά-
χους μέ δυό παιδιά μέσα... Τά παιδιά είναι ζωντανά».

«Ζωντανά!» άναστυλώνεται ό καπετάνιος στά πόδια του.

«Τά όνόματα;» λέει μέ φωνή σάν χάδι· «δέν μπορούμε
τάχα νά μάθουμε τά όνόματα;»

«Πέτρος καί Γιάννης».

Δόξα σοι ό Θεός! Πέτρος καί Γιάννης είναι τ’ άδέρφια
του. Ζωντανά λοιπόν καί τά δυό. Ζωντανά εκείνα, θρύμμα-
τα τό όλοκαίνουργο σκαφίδι! Πάλι δόξα σοι ό Θεός! Φτιά-
χνουν άλλο, μεγαλύτερο κι όμορφότερο. Φιλεύει άνοιχτό-
καρδος πέντε ποῦρα τόν ύπάλληλο· δίνει ένα μετζίτι κέρα-
σμα στόν ύπηρέτη· παρηγορεῖ γλυκομίλητος τά θλιμμένα
πρόσωπα: «Δέν είναι τίποτα· όλοι καλά είναι· όλα καλά!»

«Ποιᾶς ήλικίας τάχα νά είναι τά παιδιά;» ρωτάει πάλι.

‘Ο ύπάλληλος σκουντουφλιάζει. Μά τόν παρασκότισε!
Γύρω άκούονται φωνές άνυπόμονες· σπρώχνει ό ένας τόν
άλλον· θέλουν νά τόν βγάλουν από τή θυρίδα. ‘Εμαθε πώς

ζοῦν τ’ άδέρφια του — δέν τοῦ φτάνει; Είναι κι άλλοι πού
λαχταροῦν γιά τούς δικούς των. ‘Ας μάθουν καί κείνοι κατι-
τί! Μά εκείνος δέν άφήνει τή θέση του.

«Ποιᾶς ήλικίας τάχα;» ξαναρωτᾶ.

«Δέκα δώδεκα χρονών».

Πάλι άπελπισία. Τ’ άδέρφια του δέν είναι τόσο μικρά.
Είναι από είκοσι πέντε κι άπάνω. Σκουντούφλης κατεβαίνει
τίς σκάλες, βγαίνει από τήν αὐλή, παίρνει τό βαποράκι καί
φτάνει στά Θεραπειά. ‘Από κεί μ’ έν’ άλογο φτάνει στόν
‘Αι-Γιώργη, παίρνει τήν άκρογιαλιά. Τά μάτια του όμπρί-
ζουν. ‘Ο ήλιος παιγνιδίζει άκόμη σέ ζαφειρένιο οὐρανό. ‘Η
θάλασσα λίμνη άπλώνεται ως τά οὐρανοθέμελα. ‘Η γῆ άν-
θοσπαρμένη μοσχοβολᾶ. Μά ή άκρογιαλιά μοιάζει μέ νε-
κροταφεῖο. Κάθε βράχος καί νεκροκρέβατο. Καράβια κομ-
ματιασμένα, βαρκοῦλες μισοσπασμένες, σχοινιά, κατάρτια,
φιγοῦρες, πανιά, εικονίσματα, παδέλες, πιάτα, λιβανιστή-
ρια, πυξίδες, χρυσόξυλα. Καί μαζί χέρια, πόδια, κορμιά δι-
χως κεφάλια, κεφάλια δίχως κορμιά, άδεια καύκαλα, τρίχες
χωμένες στίς σκισμάδες, μυαλά στουπιασμένα στήν πέτρα.
‘Ενα τρεχαντηράκι όμορφοφκιασμένο, άγγελος πρόβαινε μέ
πανιά καί ξάρτια, λές κι άρμένιζε άνάερα. Καί όμως ήταν
καρφωμένο στό βράχο, σφιλισμένο τόσο καλά στήν πέτρα,
πού οὔδέ νερό, οὔδ’ άνεμος μπορούσε νά περάσει. Κι ένα
σκυλί, στήν πρύμη δεμένο, γύριζε μάτια φωτιές, δάγκωνε
τήν άλυσίδα του καί τό νερό κοιτάζοντας άλύχταγε κι άλύ-
χταγε, σά νά τό έβριζε πού χάλασε τ’ όμορφοκάραβο.

‘Εκαμε άκόμη μερικά βήματα ό καπεταν-Ξυρίχης καί
έξαφνα βρέθηκε μπρός στό μπάρκο του. ‘Επρεπε νά είναι
δικό του ξύλο, γιά νά τό γνωρίσει. Οὔτε κατάρτια, οὔτε πα-
νιά, οὔτε σκαφίδι άπόμεινε πλιά. Μονάχα ή πρύμη του, καί
κείνη ξεσκλησμένη, κρατιότανε σέ δυό χάλαρα. Καί γύρωθέ
της πικρή νεκροπομπή άλλα ξύλα σκορπισμένα, κουπιά καί
άρμενα, άλλες καρίνες φαγωμένες, άλλα ποδόσταμα καί
σωτρόπια καί σταύρωσες. Κι άκόμη γύρωθέ της άλλη πι-
κρότερη συνοδειά! Βλέπει τό ναύκληρο νεκρό στό πλάγι·
βλέπει τούς ναῦτες πέρα δῶθε σκορπισμένους, άλλους κολ-

λιτσιδα άπάνω στά κοτρόνια, άλλους μισοσκεπασμένους μέ τόν άμμο, άλλους παιχνίδι τοῦ νεροῦ, δαρμός καί φτύμα του. Κι άπάνω στά τουμπανιασμένα κουφάρια, στά πρόσωπα τά χασκογέλαστα, τά ὄρνια καλοκαθισμένα βύθιζαν τό ράμφος στή νεκρή σάρκα, καί στόν κρότο του πέταξαν κρίζοντας, σά νά διαμαρτύρονταν πού τά ένόχλησε στό πλούσιο φαγοπότι.

Άρχίζει τώρα φριχτότερο τοῦ καπετάνιου τό βάσανο. Έκεῖνα τά κουφάρια δείχνουν πώς κοντά βρίσκονται καί τά δικά του. Θέλει νά δράμει, νά ψάξει ὀλοῦθε, μά δέν τολμᾷ. Κάτι μέσα τόν κρατεῖ, τά πόδια του καρφώνει στ' άχνάρια τους. Τέλος πάει καί ψαχουλεύει, βρίσκει άσουσουμα καί τ' άδέρφια του. Τό ένα κείτεται μέ τό κεφάλι συψαλιασμένο, τό άλλο έχει καί τά δύο πόδια κομμένα στά γόνατα. "Αν δέν τοῦ τό 'λεγε ἡ ψυχή, βέβαια δέ θά τά γνώριζαν τά μάτια του, ὅπως καί τό μπάρκο. Άλλά τοῦ τό εἶπε καί τά καλογνώρισε. Καί τότε τά μάτια του στέρεψαν· οὔτε δάκρυα βγάζουν, οὔτε σπαρταροῦν. Τή θάλασσα μόνο κοιτάζουν πεισιμωμένα. "Αξαφνα ὁ γρόθος σηκώνεται καί πέφτει μέ ὄρμη, πού λές τρόμαξε καί πισωπάτησε κείνη φοβισμένη.

"Επειτα σκύφτει καί γλυκοφιλεῖ τ' άδέρφια του. Χαϊδεύει τους τά χτυπημένα κορμιά άνάλαφρα, σά νά φοβᾶται μήν τά ξυπνήσει· κάτι τούς ψιθυρίζει μυστικά στ' αὐτί, θές παρηγόρια, θές μακρινήν ύπόσχεση. "Επειτα μέ τό λάζο αρχίζει καί σκάφτει τόν τάφο τους. Παιδεύτηκε κάπου μία ὥρα στόν άμμο. Τόν άνοιξε καλά· άπίθωσε πρῶτα τ' άδέρφια, ἔπειτα τό ναύκληρο, κατόπι τούς ναῦτες, κύλησε άπάνω πέτρες καί χάλαρα. "Επειτα ἔπιασε πάλι τή στράτα του κι ἔφτασε στά Θεραπεία. Βρίσκει τό βαπόρι, ἔφτασε πάλι στό μπάρκο του.

«"Ετοιμα;» ρωτᾷ τό γραμματικό.

«"Ετοιμα».

«Βίρα άγκουρα!»

Ὁ καπεταν-Ξυρίχης, άμίλητος, ἔπιασε τή θέση του στό κάσαρο κι ἔξακολουθήσαμε τό ταξίδι.

ΟΙ ΚΟΥΡΣΑΡΟΙ

Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΛΕΦΤΡΙΝΑ, τῶν κουρσάρων τό μίστικο, δίχως κατάρτι καί πανί κάθεται άραγμένο στό Κλεφταύλακο, σάν βόας πού χωνεύει στοῦ δάσους τά πυκνόκλαδα. Κάτω άπό τ' άστρα τό πισσαλειμμένο σκαφίδι του, μέ τά παραπέτα φελλοντυμένα, τήν πρύμη καί τήν πρῶρη χαλκόφραχτη, μόλις ξεχωρίζει άπό τά σκοτεινά νερά καί τῆς άκρογιαλιᾶς τά χάλαρα. Τά τέσσερα κανονάκια τά μπρούτζινα, πού κάνουν τό βρούχημά του τρόμο τῶν θαλασσινῶν. Οἱ μπαλτάδες, πού συχνοβάφονται στό αἶμα. Τά τρομπόνια, τά τσεκούρια, οἱ γάντζοι, πού πιάνουν άιτονύχια στά πλευρά τῶν караβιῶν, ὅλα εἶναι θαμμένα στό σκοτάδι. Μονάχα πού καί πού, ὅταν οἱ φωτιές ψηλώνουν περισσότερο καί χρυσαλείφουν πέτρες καί νερά, δείχνουν καί στό κατάστρωμα φίδια κουλουριασμένα τά σχοινιά, πεινασμένη τήν κόψη τῶν άρμάτων, αἱμάτου λύθρους ἔδῶ καί κεῖ. "Άλλο τίποτα.

Περίγυρα ψηλώνουν τοῦ Καβομαλιᾶ οἱ βράχοι, πέτρες άτόφιες, καί ὀρθοσκύβουν άπάνω του, λές θέλουν νά τό φυλάξουν άπό μάτι κακότροπο. Καί κεῖ, ξαπλωμένοι στό σκοτάδι ἡ συμμαζωμένοι στίς φωτιές, μαυρίζουν οἱ κουρσάροι, ἴσκιοι καί φαντάσματα. Εἶναι κάπου σαράντα· ὅλοι ένας κι ένας διαλεχτοί. Πατρίδα τους τό κάθε νησί τῆς "Ασπρης Θάλασσας, τό κάθε πόρτο τοῦ Μοριᾶ καί τῆς Ρούμελης. Θρησκεία τους τό κούρσεμά· λατρεία τό μίστικο· άρχηγός ὁ καπεταν-Λαχτάρας, δράκος άχόρταγος στήν κλειψιά καί στό αἶμα. Ξαπλωμένος κατάνακρα στ' ὀρθολίθι, τίς πλάτες στηρίζοντας στή χορταριασμένη πλαγιά, ψηλαφᾷ τά ψαρά γένια του καί κοιτάζει κάτω, θαλασσινός θεός πού θέλει νά γνωρίσει τό άπέραντο κράτος του.

Δίπλα φωτιά πολύγλωσση ψηλώνει και στοιχειώνει ροκανίζοντας την τροφή της, και σκορπᾶ χρώματα στά μαλαμοκαπνισμένα τ' ἄρματα, στά διαμαντοκόλλητα ἄλυσίδια, στά μεταξωτά βρακιά, τ' ἄσπρα ποδήματα, τὰ ρουμπινοστόλιστα δαχτυλίδια του. Ἀνάμεσα στά πόδια του λουφασμένος ὁ Καραϊκαχπές, μαυρομάλλης και φουντουραδάτος, κοιτάζει κατάματα σά νά τόν ρωτᾶ τί συλλογιέται, σά νά τοῦ ὑπόσχεται πώς ὅλοι κι ἄν τόν ἀρνηθοῦν, αὐτός θά μείνει πάντα πιστός ὡς τόν τάφο του.

Ἔτσι τό συνηθίζει νά κάθεσαι στή μαύρη πέτρα, μέ τή φωτιά δίπλα και στά πόδια τό σκύλο του ὁ καπεταν-Λαχτάρης. Νά κάθεσαι, νάτσιμπουκίζεις και νά συλλογιέσαι. Τί συλλογιέσαι; Ὅχι βέβαια τή γυναίκα και τό μοναχοπαίδι του πού τά ἔχει σφαλισμένα στόν Πύργο τοῦ Φονιά. Οὔτε τά τόσα αἵματα και τά λόγια, πού παρακαλώντας τον θερμά λένε οἱ σκλάβοι του, πρίν σκύψουν τό κεφάλι στόν ἄσπλαχνο λάζο του. Μά τώρα οὔτε και τά πολλά πλούτη; βαρέλια τά φλωριά, ἄρμάθες τά κολονάτα, στέρνες ἀστέρευτες τά δουβλόνια, τ' ἀσημοκάντηλα, τά λιθοκόσμητα πουκάμισα τῶν ἀγίων ἄρματα τ' ἀξετίμωτα: στοῖβες ἀπάτητες τά γουναρικά, οἱ τσόχες, οἱ σελτέδες, τά τουλουπάνια, τά μεταξωτά, τά σαμούρια και τά λαχούρια. Καί κείνα καλά κάθονται κλεισμένα στίς ἄφωνες σπηλιές και δέν ἔχουν μάρτυρα παρά τό Θεό και τά χέρια του.

Μιά βδομάδα τώρα κάτι ἄλλο τόν δαιμονίζει και τόν κρατεῖ ἀνήσυχο. Ὁ Τρακάδας, ὁ βλάμης του. Τόν εἶχε βλάμη στό Βαγγέλιο, κουμπάρο στό παιδί του, δεξί χέρι στό κοῦρσο, ἀρχηγό στό πλήρωμα, δῆμιο στούς σκλάβους του. Πέντε χρόνια κλειστά. Ἀκόμη τόν εἶχε σύντροφο στά προσωπικά του κακουργήματα. Ἐκεῖνος κάθε φορά τόν ἀπάλλαττε, μέ μιά του μαχαιριά ἢ και μιά πέτρα στό λαιμό, ἀπό κάθε ἀνυπόταχτο εἶτε δύστροπο σύντροφο. Πόσοι και πόσοι δέν πλάγιασαν ἔτσι ἀξύπνητα! Πόσα μερίδια χοντρά δέν ἄραξαν ἔτσι στίς ἀποθήκες τοῦ καπεταν-Λαχτάρη, ἀντί νά φτάσουν στά σπίτια ἐκεινῶν και νά στολίσουν τίς γυναῖκες τους! Τώρα ἦρθε και ἡ δική του σειρά. Τόν ξεπάστρεψε μέ

μιά ψίχα φαρμάκι. Μά τί νά γίνει; Ποιός τοῦ εἶπε νά μάθει ὅλα του τά μυστικά; Ποιός τοῦ εἶπε νά ξέρει ὄλες τίς κρυψῶνες του; Ἐπρεπε νά τό ἔχει πάντα στό νοῦ. Ἡ φτελιά, πού πάει και ριζώνει στήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, καλά δροσίζει τίς ρίζες στό νερό, μεστώνει και θεριεύει και μέ τή γειτονιά του περηφανεύεται. Μά γρήγορ' ἀργά θά λιώσουν μιά ἡμέρα τά χιόνια στά βουνά, θά κατεβάσει τό ρέμα κλωθογύριστο και θά συνεπάρεται στό θυμό του και τή φτελιά τή γειτόνισσα. Τί σοῦ φταίει ὁ πόταμος;

Ἔτσι φροντίζει νά δικαιολογηθεῖ ὁ καπεταν-Λαχτάρης. Μά δέν ἡσυχάζει καθόλου. Δέν ἡσυχάζει, γιατί και ὁ Τρακάδας δέν ἡσυχάζει στόν τάφο του. Οἱ φόνοι και τά κριματά ἐπλεξαν πλοκό και δέν ἀφήνουν τήν ψυχή νά διαβεῖ τό τρίχινο γεφύρι στόν Κάτω Κόσμο. Φορτωμένη μέ χοντρές ἄλυσίδες, σκλάβα σέρνεται στούς τόπους πού κριμάτισε, θρηνολογεῖ και δέρνεται βαρύγγνωμη και ἀλύτρωτη πάντα. Μέ τό βουργιάλι στήν πλάτη και στό χέρι τό ραβδί γυρίζει ὁ κουρσάρος τά τρίστρατα, φάντασμα σκυθρωπό και ἀμίλητο. Πολλοί γνώριμοί του θέλησαν νά μιλήσουν μαζί, τόν ἔκραξαν νά τόν κεράσουν στό κρασοπουλεῖο, πάσχισαν νά τόν μπάσουν στήν ἐκκλησιά.

Μά ἐκεῖνος φεύγει μακριά, σβήνει ἀπό κοντά τους, σύγνεφο βαρύ, σκοῦσμα και θλίψη ἀφήνοντας γύρω του. Καί κάθε νύχτα τέτοια ὥρα ἔρχεται στό βλάμη του μέ τό γιατγάνι γυμνό στό δασοτριχωμένο χέρι, μέ ραντίδες αἱμάτου στό πρόσωπο και τή σκούφια του ἀπλώνει ζητώντας μερδικό, ὅπως ἔκανε και ζωντανός. Καί ὁ ἄτρομος καπετάνιος, νευρικός, ψηλαφᾶ τά γένια του, τινάζει τόν καπνό τοῦτσιμπουκουῦ σύγνεφο ἐμπρός, ἐλπίζοντας νά κρύψει τό ἐνοχλητικό φάντασμα.

«Ἐ, παιδιά! Ὁρθοί στό κοῦρσο!» θέλει νά φωνάξει ὅπως πάντα τήν ὥρα τῆς προσβολῆς.

Μά ὁ λάρυγγας του ἀγκαθόφραχτος κουρελιάζει τή φωνή, τή βγάνει ἀναρθρη και ἀσχημάτιστη. Καί σύγκαιρα ἡχάει, τό σκότος σχίζει πύρινη σφυριγματιά, τρανή και χαλκόστομη, σά νά σαλαγάει κοπάδια ὁ Σαρίγκαλος.

Ἄκουεται δοῦπος βαρὺς, σάρας κύλημα, ἕνας κρότος κου-
φός καὶ συγκρατητός, σά νά πῆραν ζωὴ τὰ παρωλίθαρα.
Καὶ μέσα στή σαλαλοή, φωνή σάν κουκουβάγιας ἀνάκρα-
σμα, ἀκούεται νά λέει:

Τάω-τώ!
καὶ πίσω δέν κοιτῶ!
Τ' ἀχνάρια μου πᾶνε μπροστά
καὶ γώ γυρίζω πίσω!
Ἔλα, βλάμη, σήκω,
σήκω νά μοιράσουμε!

Ὁ καπεταν-Λαχτάρης πνίγεται τώρα στὸν ἴδρωτα. Γνώ-
ριμη τοῦ εἶναι ἡ φωνή, γνώριμη ἡ σφυριγματιὰ καὶ ἡ σαλα-
λοή. Δέν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Τρακάδα τὸ βλάμη του. Ἔρ-
χεται ἀπόψε μέ περισσότερη μάνητα, μέ φριχτότερη συνο-
δειά. Δέν κρατεῖ στό χέρι γυμνὸ τὸ γιαταγάνι του· δέν ἔχει
αἱματωμένο τὸ πρόσωπο. Τὸ φτωχικὸ βουργιάλι του φορεῖ
καὶ κρατεῖ στό χέρι τὸ θρυμματισμένο ραβδί του. Μά ἔχει
τόσο ἄγριο πρόσωπο· τὸ βλέμμα τόσο πικρὸ· τόσο καμπου-
ριασμένο, μικρὸ κι ἐλάχιστο τὸ κορμί, πού μπορεῖ νά τρο-
μάξει καὶ δράκο. Παράλυτος κάθεται ὁ καπετάνιος στό
βράχο του. Θέλει νά σύρει τὸ χέρι στ' ἄρματα καὶ τὸ χέρι
στέκει ἀκίνητο, σάν ἀλυσοδεμένο στήν πέτρα. Θέλει νά
βγάλει φωνή· μά τοῦ εἶναι ἀδύνατο. Γυρίζει τὸ βλέμμα ζερ-
βόδεξα νά ἰδεῖ τοὺς συντρόφους, καὶ ξεχωρίζει μαύρους
ἴσκιους πού τρέχουν καὶ πηδοῦν ἀναμαλλιασμένοι, θεότρελοι
ἀπὸ τὸ φόβο τους. Ἄλλοι γκρεμίζονται στή θάλασσα· ἄλλοι
χώνονται στίς σπηλιές· ἄλλοι παίρνουν τὰ πλάγια· ἄλλοι
ἀνεβαίνουν κατάραχα κι ἀκόμη τρέχουν νά φύγουν ἀόρατο
ἐχθρό. Ρίχνει βλέμμα στό σκύλο του, θέλει νά τοῦ θυμίσει
τὴν παλιά ὑπόσχεση. Μά καὶ κεῖνος ἀναμαλλιάρης, ὀλότρε-
μος, γρούζει μόνο καὶ πάσχει νά χωθεῖ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια
τοῦ ἀφέντη του. Ὡστόσο κοντά του, τόσο κοντά πού νά αἰ-
σθάνεται τὸν ἀνασασμὸ λίβα στό πρόσωπο, πού νά πέφτει
Καβομαλιάς ὁ ἴσκιος στό στήθος του, στέκεται μικρομέγας

ὁ Τρακάδας· μέ γέλιο τὸν κοιτάζει κατάματα, τὸν περιχύνει
μέ τὴν ἀγριόχρωμη φωνή του:

Τάω-τώ!
καὶ πίσω δέν κοιτῶ!
Τ' ἀχνάρια μου πᾶνε μπροστά
καὶ γώ γυρίζω πίσω!
Ἔλα, βλάμη, σήκω,
σήκω νά μοιράσουμε!

«Νά μοιράσουμε τί;» ρωτᾷ ὁ καπετάνιος. «Θέλεις τὰ
ροῦχα μου; Θέλεις τ' ἄρματα καὶ τὰ χρυσαφικά μου; Δικά
σου εἶναι· δικός σου εἶμαι καὶ γώ. Μπροστά σου μ' ἔχεις,
ἄβουλο καὶ ἀκυβέρνητο. Μὴ ζητᾷς ὅμως τὰ πλούτη τὰ
κρυμμένα. Τὰ ξέρεις καὶ τὰ ξέρω. Μὴν τὰ ζητᾷς!»

Τὸ εἶπε, δέν τὸ εἶπε — τὸ ἄκουσε ὁ βρικόλακας. Ἄνα-
βρυσε τὸ γέλιο τρανταχτὸ ἀπὸ τὰ φτωχὰ στήθη του. Καὶ
εἶδε ὁ Λαχτάρης σκελετωμένο χέρι ν' ἀπλώνει ἀπάνω του,
νά τὸν σηκώνει στὸν ὄμο. Εἶδε τ' ἀστέρια κινούμενα ἀπάνω
του, σάν γοργοκάραβα μέ τὰ πανιά γεμάτα. Ποῦ πᾶνε τ'
ἀστροκάραβα μέ τὰ πανιά γεμάτα; Στὸ κοῦρσο πᾶνε. Στὸ
κοῦρσο καὶ τὸ αἷμα τρέχει κι αὐτός.

«Ἐ, παιδιά, ὀρθοί!» θέλει νά φωνάξει ὅπως πάντα στήν
ᾠρα τῆς προσβολῆς.

Μά τίποτα δέ βλέπει γύρω του· τίποτα ζωντανὸ μέσα
στό μίστικο. Ὅλα κείτονται λουφασμένα: τὰ κανονάκια τὰ
μπρούντζινα, οἱ αἱματοβαμμένοι μπαλτάδες, τὰ τρομπόνια,
τὰ τσεκούρια, οἱ γάντζοι. Κείτονται λουφασμένα, σά νά τὰ
ἔχει σύγκρουο. Φαίνονται τρομαγμένα, δίβουλα καὶ κεῖνα,
σάν τοὺς κουρσάρους πρὶν καὶ σάν τὸν Καρακαχπέ. Κανείς
δέν ἔρχεται νά τὸν βοηθήσει, κανείς δέν τολμᾷ νά κρᾶξει
στό βλάμη του «Φτάνει!» Καὶ κεῖνος, ἀφέντης ἐκεῖ μέσα,
τρέχει ἀψὺς ἀπὸ πρῦμη σέ πλώρη, δένει τὸν σφιχτὰ στὸν
ἀργάτη μέ τὰ σχοινιά, σηκώνει στή μέση τὸ κατάρτι,
ἀπλώνει τὸ πανί, λύνει πρυμόσχοινα. Καὶ πάλι τὸν κοιτάζει
κατάματα, ρίχνει πάλι τὴν ἄγρια λαλιά του:

Τάω-τώ!
 και πίσω δέν κοιτώ!
 Τ' άχνάρια μου πάνε μπροστά
 και γώ γυρίζω πίσω!
 Έλα, βλάμη, σήκω,
 σήκω νά μοιράσουμε!

Άσκι έγινε τώρα τό σκελετωμένο σώμα του Τρακάδα και άμόλησε δυνατό άνεμο. Φούσκωσε άμέσως τό ράθυμο πανί, αναταράχτηκε ή θάλασσα και τό μίστικο πέταξε από τό Κλεφταύλακο στ' άνοιχτά.

Ο καπεταν-Λαχτάρας βλέπει γύρω τίς στεριές νά πιωδρομοϋν, σκοτεινά σύγνεφα στό φύσημα του βοριά. Βλέπει τό κύμα νά τόν καβαλά. Βλέπει άπάνω σπαθί άκονισμένο τ' όλοφούσκωτο πανί, πνίγεται και μανίζει από τήν άπελπισία. Τί θά γίνει! Ποϋ τόν στέλνει σφιχτοδεμένον έτσι ό μισητός σύντροφος; Πάσχει νά λύσει τά σχοινιά, θέλει νά φωνάξει· μά είναι άνίκανος. Φυσά και βράζει μέσα του ή κόλαση. Φυσά και βράζει, μά δέν μπορεί ν' άλαφρωθεϊ. Βούλεται, πασχίζει, και τέλος βγάνει βρούχημα τήν κατάρρα:

«Σύρε στό σαββατιανό λύκο! Σύρε...»

Μέ τήν κατάρρα έσπασαν τά δεσίματα. Πήδηξε όρθός ό καπετάνιος και τρέχει αναμαλλιάρης νά φύγει τό βρικόλακα. Πηδά φαράγγια, σέρνεται σε ρεματιές, πλαγιές ανεβαίνει, κατεβαίνει σάρες, πηδά και φεύγει σαν ζάρκαδος. Πίσω του ό Καρακαχπές, αναμαλλιάρης και κεϊνος, ρίχνεται στα βήματά του.

«Φεύγα!» του λέει.

Εσχίζει του τή βράκα με τά δόντια του. Έχθρός έγινε τώρα ό ύποταχτικός κι ό σύντροφος! Καθώς τόν βλέπει έτσι ό καπεταν-Λαχτάρας, παίρνει τό άλύχτημα για φωνή του βλάμη του· γνωρίζει στή λάμψη των ματιών τήν άγριόθυμη φλόγα του Τρακάδα. Και φεύγει ακόμη με γόνατα παραλυμένα· με κομμένη φωνή. Πηδά φαράγγια, σέρνεται σε ρεματιές, πλαγιές ανεβαίνει, κατεβαίνει σάρες. Διπλό μπλούμ! άκούστηκε άξαφνα στή ρίζα ενός βράχου και ή θάλασσα έκλεισε για πάντα τά μάτια τους.

Μά σύγκαιρα άλλα μάτια ή άνατολή άνοιξε άντίκρι και ή πλάση αναγάλλιασε. Τρέμουν ρουμπίνια στα νερά, παίζουν σμαράγδια στους κάμπους. Τό σώμα του Λαχτάρα, ποντοπλάνητο, άδερφωμένο με τόν Καρακαχπέ τό σκύλο του, τρομάζει τώρα τούς θαλασσιούς. Και κάτω στον κάμπο του Λαχιού άναπαύεται γυμνό και φτωχικό τό σκέλεθρο του Τρακάδα.

ΤΕΛΩΝΙΑ

Α ΠΑΝΩ ΣΤΑ λυχνανάμματα είδα φανό μπροστά μου τη φωτιά του Στρόμπολι. Ο νότος παλικάρι έσπρωξε την Άγια Μαύρα μου από τη Μαρσίλια ως έδω μέ δέκα δώδεκα κόμπους τήν ώρα. Πέρασα καλά τόν Καβοκόρσο — Μάνη σωστή στό χῶμα και τούς ανθρώπους της· άφησα βουβή τήν Καπρέα· τήν Έλβα μέ τά ψηλά βουνά, τή Σπιανόζα δασωμένη, τό Μοντεχρήστο ξερή και άχαρη πυραμίδα πίσω μου. Τώρα όμως κλαψομοίρης γέροντας άρχισε νά ζαρώνει τά φρύδια του. Ο σιρόκος έβγαζε στοιχειά και κύματα. Ο ουρανός συγνεφοσκεπασμένος, θεοσκοτεινος, χαμήλωσε ως τά ξάρτια, έπνιξε όλα στήν καταχινιά. Τό κατάστρωμα γλιστραε σά νά ήταν πλυμένο μέ σαπουνάδα. Τά σίδερα, τά κατάρτια, ό άργάτης, τό δοιάκι, βουτημένα στόν ιδρωτα, μούσκεψαν τά πανιά· τά σχοινιά φούσκωσαν παραχορτασμένα σάν φίδια.

«Μπρέ!»

Δέν μου άρεσαν καθόλου τά σημάδια του. Είπα νά κλείσουν καλά τ' άμπάρια και νά καθίσει ό Κριτσέπης στό τιμόνι. Ίσα πλώρη ό φανός του Στρόμπολι.

«Καλό πνίξιμο!» άκούω πίσω μου στριγκιά φωνή.

Σπασμοί μ' έπιασαν. Τή γνώριζα πολύ καλά τήν καταραμένη φωνή. Δέν ήταν άλλη παρά του Κάργα, του παιδικού μου φίλου και συντρόφου στή σκούνα.

Μαζί του βύζαξα τό γάλα τής μάνας μου, μαζί ανατράφηκα στή σκούνα του πατέρα μου· μονόημερα ιδρωσαν ό τρήχες στά χείλη μας. Η μάνα του πέθανε πριν νά τόν αποκόψει. Ο πατέρας του πνίγηκε στό Καβοντιλάρμε τής Καλάβριας πριν νά τόν χαρεϊ παλικάρι. Άπόμεινε όρφανός και

πεντάφτωχος. Ο δικός μου τόν πήρε στό σπίτι, μάς άδέρφωσε. Μαζί στό σχολειό, μαζί στά παιχνίδια. Πάντα οι δυό μας. Όχι δυό — ψέματα· οι τρεις μας έπρεπε νά ειπῶ. Γιατί και τό Σμαρώ ήταν μαζί μας πάντα, τό Σμαρώ, άκριβή χαρά και μοναχός καβγάς μας.

Άξαφνα όμως μάς άδραξε ό πατέρας και μάς έριξε στήν Άγια Μαύρα. Μάς μάγεψε ή θάλασσα. Όλες οι κουβέντες μας, γιά τά πλεούμενα. Όνειρό μας ήταν νά μποῦμε σέ μεγάλο καράβι, ένα μπάρκο, μιά νάβα, σέ μεγαλύτερο άκόμη! Νά βάνει μέσα χίλια κοιλά· πέντε, δέκα, εκατό χιλιάδες κοιλά. Και νά έχει πολλά πανιά· δάσος κατάρτια, σχοινιά-σύρματα! Και νά ταξιδεύουμε μακριά, πολύ μακριά, σέ άπέραντα πέλαγα, πίσω του ήλιου. Καπετάνιος έγώ, καπετάνιος εκείνος, νά σμιγουμε στή βόλτα και νά χαιρετιόμαστε:

«Έ, από τό μπάρκο! Ποιός καπετάνιος;»

«Ο Μήτρος του Τράχηλα!»

«Έ, από τή νάβα! Ποιός;»

«Ο φίλος του Μήτρου· ό Λάμπρος Κάργας.»

«Και γιά ποῦ μέ τό καλό;»

«Γιά τήν Άμέρικα... Και σεϊς;»

«Γιά τήν Αύστράλια.»

«Τί φόρτωμα;»

«Μοσχοκάρυδα, βανάνες, καφέδες, ζαχαροκάλαμο... Και σεϊς;»

«Διαμαντόπετρες, μπιρλάντια, μεταξωτά, κεχριμπάρι, φίλντισι!»

Και όταν τελείωνε τό ταξίδι, θά γύριζε καθένας στό νησί φορτωμένος κολονάτα.

«Και σά γυρίσεις πίσω;» ρώταε ένας τόν άλλον.

«Θά πάρω τό Σμαρώ γυναίκα μου.»

Τέλος, όταν άπέθανε ό καπεταν-Τραχήλης, έγινε σύντροφος στή σκούνα ό Κάργας. Άλλά μόλις κλείσανε τά συμβόλαια, μπήκε μέσα διαφορετικός.

«Τό δοιάκι» λέει, «δέ μ' άρέσει.»

«Γιατί;»

«Έτσι· έχει κεφάλι φιδιού. Νά τό κάνουμε σκυλιού».
 «Μά τί σέ πειράζει φίδι-σκυλί; Τή δουλειά του τήν κάνει».
 «Δέν τήν κάνει».

Καί φράπ! στή φωτιά τό δοιάκι. Έκαμε κεφάλι σκυλιού.
 Έπειτα άρχισε γιά όλα τουο καραβιού. Πάνε οί μπαμπά-
 δεσ, πάνε οί μοϋρσοι, πάνε τά πόμολα. Είχαμε φηγούρα ένα
 Μακεδόνα· δέν του άρεσε.

«Νά βάλουμε» λέει, «δέλφινά».

Έβαλε δέλφινά. Τό πομπρέσο είχε σκαλισμένον ένα
 σταυρό στήν άκρη.

«Όχι σταυρό» λέει, «λουλούδι θά βάλω».

«Μά τί σέ πειράζει σταυρός-λουλούδι; Ίδιο είναι».

«Όχι· καλύτερα λουλούδι».

Άλλα έξοδα πάλι. Έβαλε στό πομπρέσο λουλούδι. Τόν
 άργάτη τόν έβαψε πράσινο, τήν κάμαρη κόκκινη· τό μαγε-
 ριό κατάμαυρο· τά κατάρτια κίτρινα. Έπειτα ήθελε νά βά-
 ϕει καί τό σκαφίδι. Ήταν γαλάζιο, φρεσκοβαμμένο.

«Όχι γαλάζιο» λέει· «κάτασπρο είναι όμορφότερο».

«Μά τό άσπρο λερώνει εύκολα. Έπειτα, δέν έχει ανάγκη
 ακόμα».

«Έχει δέν έχει θάν τό βάψω. Δέν μπορώ νά τό βλέπω μέ
 τέτοιο χρώμα. Στό στομάχι μου κάθεται».

Τί νά του ειπώ; Είχε μανία στό άλλαγμα. Τό κεφάλι του
 ίδιος μπούσουλας· ούτε κάρτο δέν έμενε στή θέση του. Άπό
 τ' άψυχα ρίχτηκε σέ λίγο καί στους ανθρώπους. Έδιωχνε
 τόν ένα, έπαιρνε τόν άλλο, έβριζε τόν τρίτο.

Έπειτα ρίχτηκε στον καραβόσκυλο τό Ζέπο μας, πού
 τόν είχε ό μακαρίτης μιά ζωή μαζί του. Τόν έδερνε, τόν
 κλοτσούσε, τόν άφηνε νηστικό. Τέλος, μιά νύχτα τόν έπνιξε
 μισοκάναλα κι έφερε από τή Μεσσήνα ένα κοπρόσκυλο πού
 βαριόταν καί ν' άλυχτήσει.

«Μωρέ, γιατί, βλάμη;» τόν ρωτώ.

«Έτσι· δέν τά θέλω τέτοια στό καράβι μου».

Στό καράβι του! Δέν κρατήθηκα περισσότερο.

«Άκουσε, Λάμπρο» του λέω. «Έγώ δέν σ' έβαλα άφέν-
 τη έδώ μέσα· σ' έβαλα σύντροφο».

«Σύντροφο» μου άπαντάει μέ θυμό, «γιά νά σοϋ ανοίξω
 τά μάτια».

Τώρα κατάλαβα! Δέν έχει μονάχα μανία στό άλλαγμα
 παρά κάτι περισσότερο. Ήθελε νά φαίνεται στή σκούνα μο-
 ναχός καραβοκύρης. Τόν έτρωγε τό εγώ του. Τόσο ξιπά-
 στηκε μέ τό καπετανλίκι ό χοντροναύτης, πού πίστεψε πώς
 ήταν πορφυρογέννητος. Όλα τά ήξερε καί όλα τά όριζε.
 Γή, θάλασσα, οϋρανός, πλεύουμενα, όλα δικά του. Κι αν δέν
 ήταν δικά του, δέν έπρεπε νά είναι άλλουνοϋ! Μοναδικός
 στό είδος του, μοναδικός στήν τέχνη του.

Άπελπισία μ' έπιασε. Πέταξε ή όρεξη γιά τή δουλειά,
 πέταξαν τά όνειρα. Ό αίτός έχασε τά φτερά του κι έμεινε
 χεροδούλης καί ψωμοζήτης στή γή. Ψωμοζήτης, μά πονό-
 ψυχος. Ήξερα ποιός μου φαλίδισε τά φτερά, καί όμως λυ-
 πόμουν νά τόν διώξω. Μας ήρθαν δύσκολες χρονιές. Πάθα-
 με ζημιές στά ταξίδια. Άν ήθελα νά χαλάσω τή συντροφιά,
 δέ θά έπαιρνε ό Κάργας ούτε τό απόθεμα. Άς πάει νά χα-
 θεϊ, σκέφτηκα. Ό πατέρας μου τόν έχαμε άνθρωπο· δέν
 πρέπει εγώ νά τόν καταστρέψω.

«Τί λόγο ειπες, βλάμη;» τόν ρωτώ τώρα.

«Τόν ειπα» μου άπαντά μέ θυμό. «Φοβάσαι μήν άληθέ-
 ϕει; Μή φοβάσαι!»

«Μπά, τί νά φοβηθώ;» ψιθύρισα κάνοντας τόν άδιάφορο.
 «Μά γιατί νά ειπείς τόν κακό σου λόγο;»

«Τόν ειπα. Μά δέ μου λές: άλήθεια παίρνεις τό Σμαρώ
 γυναίκα;»

Καί χωρίς νά περιμένει άπάντηση, έβγαλε ένα τσαλακω-
 μένο χαρτί, σίμωσε στό φανό τής πυξίδας καί διάβασε
 τρεχάτα:

«Τό Σμαρώ, παιδί μου, δέν είναι γιά σένα. Ή Μαριώ
 τουο καπεταν-Τραχήλη τήν άρρεβώνιασε μέ τό γιό της, τόν
 προστάτη σου. Έπειτα, μάθε καί τή δική μου συμβουλή.
 Μήν άπλώνεις τό χέρι σου εκεί πού δέ φτάνεις. Τί έχεις νά
 κάμεις έσύ μέ τό κορίτσι τουο καπεταν-Πανώριου; Έκεϊνο
 είναι καραβοκυροπούλα καί δέν μπορεϊ παρά νά πάρει καρ-
 βοκύρη».

«Τ' άκοϋς!» μου λέει. «Δέν είναι ψέμα, έ;»

«Όχι βέβαια, δέν είναι ψέμα» του άπάντησα ήσυχος. «Έέρεις πώς τό Σμαρώ τ' αγαποϋσα από τότε πού ήμαστε μικρά παιδιά».

«Καί γώ τ' αγαποϋσα» ειπε κείνος. «Καί γώ από τότε τ' αγαποϋσα, και τώρα τ' αγαπώ και θάν τ' αγαπώ όσο ζω και ζεύω! Νά μήν άπλώνω εκεί πού δέ φτάνω! Και γιατί δέ φτάνω εγώ στο Σμαρώ; Σε τί εισαι σύ καλύτερος από μένα; Τ' έχεις περισσότερο; Καραβοκύρης εσύ, καραβοκύρης και γώ. Ίσα τήν έχουμε τή σκούνα. Μισή και μισή. Θές τώρα νά πάρω τό μπαλτά και νά τή χωρίσω στή μέση;»

Σηκώθηκε άγριοπρόσωπος, γύρισε τά μάτια του ζερβόδεξα, σά νά ζητοϋσε τό μπαλτά νά χωρίσει στή μέση τή σκούνα. Είδα πώς ήταν νά πάρει τέλος ή κουβέντα μας. Ήθελα όμως και νά τον πειράξω λιγάκι.

«Τί τά θέλεις αυτό;» ψιθύρισα. «Τό Σμαρώ μέ παίρνει γιατί μ' αγαπά».

«Σ' αγαπά! Έκείνη σ' αγαπά!... Έσένα!... Χμ...»

Νά ειπώ τήν άλήθεια, τον λυπήθηκα. Δέν πιστευα πώς αγαποϋσε τόσο τό Σμαρώ. Σε τέτοια διαστρεμμένη ψυχή δέν πιστευα νά χωρεί τόση αγάπη.

Γύριζα στο κάσαρο μέ τά χέρια πίσω, συλλογισμένος. Άξαφνα νιώθω νά τραβά κάποιος τό μουσαμά μου. Στρέφω και τον βλέπω νά μου δείχνει κάτι μέ τρεμάμενο χέρι ψηλά στο κατάρτι. Σήκωσα τά μάτια μου· ανατρίχιασα. Τά χαμήλωσα κι ανατρόμαξα. Τελώνιο ήταν εκεί, λαμπυρίδα ώχροκίτρινη, σιχαμερή μύξα. Μά ό σύντροφος, μέ τό χαμογελαστό πρόσωπό του, μου φάνηκε φοβερότερο τελώνιο, ψυχωμένος σατανάς από κείνους πού τελωνίζουν τίς ψυχές! Άφηκε, ειπε, τό σκοτεινό του θρόνο και ήρθε στή γή νά τελωνίσει και τή δική μου ψυχή.

«Καλό πνίξιμο!» σφύριξε πάλι στ' αυτιά μου.

Καί πριν κουνηθώ από τή θέση μου, έφυγε μακριά, τριποδίζοντας στο κατάρτι και ούρλιάζοντας σαν τρισκατάρατος.

«Τά φώτα! Σβήστε τά φώτα!» φώναξα εϋθύς.

Μά οι ναϋτες είχαν ιδεί τά τελώνια και πρόβαλαν στο κατάρτι με όλα τά χάλκινα σκεϋη του μαγεριοϋ. Ταψιά, τετζερέδες, λεβέτια, καπάκια έπαιζαν τώρα στα χέρια τους κι έβγαζαν σωστό δρολάπι από ήχους και φωνές. Νευρικό τό μετάλλο άστραφτε, ούρλιαζε, τά στέρνα του ξεσχιζε άπονα, τρανολαλοϋσε μέ πάταγο, έκραζε μέ ρυθμό, έσπρωχνε κύματα όργής και λύσσας νά κουρελιάσει τό στερέωμα. Κλαγγή, δοϋπος, στρίγκλισμα, κραυγή, θρήνος, σμιχτά όλα, περιπλεκτά, όρμοϋσαν εδωθε κειθε, τάραζαν τό σκαφίδι, λάμπαζαν τήν άβυσσο.

Τά τελώνια όμως έμεναν σκαλωμένα στή θέση τους, περιφρονώντας τήν ταραχή και τό θόρυβο. Τώρα δέν ήταν δυό, δέν ήταν τρία· ήταν ένατό χιλια. Τ' ώχροκίτρινο φως τους έφευγε πέρα δωθε στο πλωριό κατάρτι, στο πρυμίο, στους φλόκους, στα πινα, στις στραλιέρες· άπλωνε κι έσβηνε κινούμενο σαν φίδι πού έφαγε τή λαμπηδόνα. Και πέρα βαθιά, στο σκοτάδι μέσα, άστραψε γοργά, άσπρισε ή θάλασσα και τά πανιά μας, κεραυνός χύθηκε χαλκόστερος και τρανταχτός. Άτρομος άπαντοϋσε ό δαίμονας στον ψόφιο αλαλαγμό μας. Άπελπίστηκα.

«Τό γουρούνι, παιδιά! Τί τό φυλάτε τό γουρούνι!» φώναξα.

«Δέ σκούζει, καπετάνιε!» μου λέει ό Μπίρκος.

Τρέχω κοντά, τό κλοτσάω, τό σπρώχνω, τραβώ τίς τρίχες, του ξεριζώνω τ' αυτιά. Τίποτα! Τό θρεφτό μας, συμμαζεμένο στήν πλώρη, κλιναύτικο, μέ τή μουσοϋδα χωμένη σε μία νεροκολοϋθα, έμενε ακίνητο άπάνω στα νερά του και δέν έβγαζε γρύ από τό φόβο του. Και τό άστροπέλεκο έλαμπε κι έβρόντα ολόγυρά μας, άριστερά, δεξιά, εμπρός και πίσω μας γοργό, λές και βιαζόταν νά κατακάψει τά σύμπαντα. Ή σκούνα κυματόδαρτη, ανεμοπαρμένη, σπαρτάριζε σύξυλη, λάγγευε τρελή κι έτρεχε μπροστά νά ξεφύγει τον κίνδυνο. Κατάπλωρα τό Στρόμπολι, άόρατο μέσα στο σκοτάδι, τινάζε κάθε λεπτό φλόγες θεόψηλες από τό άνήσυχο στόμα του, ξερνοϋσε πέτρες κόκκινες και λάβα, πού ροβολοϋσε ποτάμι πύρινο κάτω κι έβαφε αίμα τά σκο-

τεινά νερά. Και τό σκυλί τοῦ σύντροφου, τό ράθυμο και μουλωχτό, ἀναμαλλιασμένο τώρα ἀπό τούς κλότσους τῶν ναυτῶν και τόν τρόμο του, ἔκατσε μέ πείσμα στό τιμπουκί και οὔρλιαζε δείχνοντας σπαθιά τά δόντια του στόν κεραυνό, σά νά ἤθελε νά τόν φοβερίσει. Μά τό ψωμάκι, σάστισα. Πρώτη φορά πού σάστισα στή ζωή μου.

«Βόηθα, τύχη τῆς Σμαρῶς!» εἶπα μέσα μου.

Ἐνας βρόντος φοβερός ἔκοψε στή μέση τό στοχασμό μου. Βρώμα και θειάφι και φῶς μέ τύφλωσαν εὐθύς· ἔπνιξαν τόν ἀνασασμό, ἔγδαραν τσιγκέλια τά στήθη μου. Τό ἀστραπόβολο ἔπεσε σούβλα πύρινη στό κατάστρωμα. Τετέλεσται! Ἡ καταραμένη εὐχή τοῦ Κάργα και μέ τό παραπάνω ἀκούστηκε. Καλό πνίξιμο! Πάει τώρα ἡ σκούνα, πᾶνε τά νυφιάτικα, πάει και ὁ καψογαμπρός στόν πάτο.

«Νά τό ἤξερες, καημένη μάνα, και ν' ἀναβες ἕνα κερὶ στόν ἄι-Νικόλα!» σκέφτηκα.

Τρέχω νά βρῶ τό δρόμο τοῦ ἀστραπόβολου, γυρίζω στό κατάστρωμα, πασπατεύω ἐδῶ, ψαχουλεύω ἐκεῖ· τίποτε δέ βλέπω. Οἱ ναῦτες ὀλόγυρά μου μέ τά χάλκινα σκεύη νεκρά στά χέρια τους, πανιασμένοι γύριζαν ἀρκουδίζοντας, ἔπιαναν τά σανίδια, ψηλαφούσανε τίς κουπαστές. Ὅμως ἡ Ἅγια Μαύρα, σά νά μὴν αἰσθανόταν πληγή ἀπάνω της, λάγγευε ἀκόμη στά κύματα, ἔφευγε ἀπάνω στό ἠφαίστειο. Στά κατάρτια της ψηλά, στοὺς φλόκους, στά πινά, στίς στραλιέρες τά τελώνια ἔπαιζαν τό ὠχροκίτρινο φῶς τους. Και ὀλόγυρα οἱ ἀστραπές καδένες ἔσχιζαν τό κατάμαυρο χάος, σά νά ἔστηναν φλογερό σύνορο στό δρόμο μας.

«Βαρᾶτε, μωρέ, και μᾶς ἔπνιξαν!» φωνάζω.

Ἄρχισε πάλι ὁ χαλκόστομος ἀλαλαγμός κάτω ἀπό τά κατάρτια. Ὅμως στό κάτασπρο φῶς μιᾶς ἀστραπῆς κάνω ἔτσι και βλέπω τόν Κριτσέπη, μέ κερὶ τοῦ Ἐπιτάφιου στό χέρι, νά κυνηγᾶ ἀπό τά στράλια τά τελώνια. Τό σίμωνε ἀπάνω τους, ἔφευγαν ἐκεῖνα· τό ἔπαιρνε, πάλι φανερώνονταν. Τό κρυφτό ἔπαιζαν μαζί του! Γυρίζω, βλέπω και τούς ἄλλους νά κάνουν τό ἴδιο.

Μαῦρο φίδι μέ δάγκωσε.

«Μωρέ, ποῦ ἄφησες τό τιμόνι;» τόν ρωτῶ.

«Τό πῆρε ὁ καπεταν-Κάργας» μοῦ ἀπαντᾶ. «Σύρε, λέει, νά ξεκουραστεῖς λιγάκι».

«Στόν Κάργα τ' ἄφησες!» φωνάζω.

Και τρέχω στό κάσαρο. Δέν ἔκαμα δυό πηδημάτα, κυλίστηκα κάτω ἀνάσκελα. Ὁ σύντροφος ἔκαμε τό θέλημά του. Μιά παρατιμονιά, και ἡ Ἅγια Μαύρα μας ἔσκασε ἀπάνω στά χάλιαρα. Πηδῶ στό βράχο — τί νά ἰδῶ! Τό ἠφαίστειο, σάν πληγωμένος γίγαντας, ἔχυνε ἀπό τά πλευρά ποτάμι τό αἷμα του και ἀπαντοῦσε μέ βρόντους στό στεναγμό τῆς σκούνας μας. Και ἄξαφνα φοβεροὶ ἀπλοκαμοί, ἀφροκόκκινοι και στοιχειωμένοι, πρόβαλαν μέσ' ἀπό τίς πέτρες, κλείστηκαν ὀλόγυρα στό ξύλο και ἔσυραν κάτω τήν Ἅγια Μαύρα μέ ὅλα τά κακοῦργα τελώνια. Μαζί τους ἦταν και ὁ Λάμπρος Κάργας, ὁ σύντροφος.

ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΡΩΤΑΚΟΥΣΑ, ήμουν παιδί στά σπάργανα. Καί σάν έφτασα είκοσάχρονο παλικάρι, έλεγαν ακόμη για κείνο, μέ τόν ίδιο θαυμασμό και περισσότερη φρίκη. Τό γιούσουρι, τό άντρειωμένο γιούσουρι, πού βρίσκεται στόν κόρφο του Βόλου! Τό γιούσουρι, πού ώρες ψηλώνει και θεριεύει ώς τό πρόσωπο τής θάλασσας· ώρες χαμηλώνει και γίνεται κάστρο άγύριστο, μέ τούς ρόζους και τά κλαδιά, μέ τίς ρίζες και τ' άντιρίμματα! Κάτω στό νησί μας τό έχουν μόλογο! Γενιά σέ γενιά τό παραδίνουν οί ναύτες και πάει από πατέρα σέ παιδί, από παιδί σέ άγγόνι, πάντα μεγάλο, θαυμαστό πάντα, σκληρό σά σίδερο, δυνατό σά λέοντα, ψυχωμένο κι άθάνατο σά στοιχειό.

Έκείνοι πού τό πρωτόειδαν έσβησαν από τή θύμηση τών ανθρώπων τώρα. Έκείνοι πού όνειρεύτηκαν νά τό κόψουν, κοιμούνται άξύπνητα στή γή ή και στά βάθη τής θάλασσας. Έκείνοι πού πήγαν γυρεύοντάς το, δέ δευτέρωσαν τό σκοπό τους.

Έχει, σου λένε, κατιτί πλάνο κι επίβουλο, και αλλάζει χρώματα και αλλάζει σχήματα και γλιστρά σάν χέλι και θεμελιώνεται σάν πύργος και φωσφορίζει σάν ώκεανόφαρο, πού λύνεται τό σωμα μέ τό πρώτο άντίκρισμα.

Έγώ, από μικρός πού τό άκουα, μ' έπιανε κατιτί παράξενο. Φόβος και μαζί πείσμα.

Καλά, έλεγα, ό διπίθαμος Άράπης πού ρουφά τά πέλαγα και φράζει τά ποτάμια μονάχα μέ τά γένια του. Καλά ή άθάνατη Γοργόνα, του Άλέξαντρου ή άδερφή, πού γυρίζει τή θάλασσα και στό πικρό άκουσμα βουλιάζει τά πλεύμενα σούψυχα μέ τήν ούρά της. Καλά κι ό Άριστος πού σκοτώνει

τά θεριά και τά βουνά γκρεμίζει και ξεριζώνει ρουπάκια μέ τό κοντάρι του. Μά ένα δέντρο εκεί, του νερού πλάσμα, θρέμμα του άμμου και νά κάνει τόσα θάματα! Μπά, ντροπή μας! Άκουα τούς άντρες λεβεντοθρεμμένους και νά μιλούν γι' αυτό μέ τόσο σεβασμό, σά νά μιλούσαν για τό Τρισυπόστατο. Τί διάβολο! Εκείνοι μία φορά έβαλαν τά στήθη τους εμπρός στό κανόνι του Τούρκου! Πήδηξαν μέ άναμμένο δαυλί στίς μπαρουταποθήκες του! Είδαν τό θάνατο χίλιες φορές, και δέν τόλμησαν νά ξεριζώσουν ένα δεντρί! Δέν μπορούσα νά τό χωνέψω.

«Δέ μου λές, πατέρα» κάνω κάποτε του γέροντά μου, «τί είναι αυτό τό γιούσουρι;»

«Έύλο, παιδί μου, σάν και τ' άλλα· θαλασσόξυλο. Άν θέλεις νά τό μάθεις, σύρε νά ιδείς τήν πίπα μου».

Πάω μέσα, ανοίγω τό άρμάρι, βρίσκω τήν πίπα του. Μιά πίπα χοντρή και μεγάλη μέ ρόζους, μαύρη κατάμαυρη σάν έβενος.

«Μπά, τουτο είναι τό γιούσουρι; Τό κόβουν λοιπόν;»

«Τό κόβουν, λέει; Άφού τό 'χεις στά χέρια σου! Έκοψα πήγες όταν ήμουν σφουγγαράς».

«Γιατί δέν πās λοιπόν νά κόψεις και τό γιούσουρι του Βόλου;»

Πέτρωσε ευθύς τό χαμόγελο στά χείλη του· σοβαρεύτηκε τό πρόσωπό του. Γύρισε και μέ κοίταξε άφαιρεμένα, σά νά έλειπε ό νοός από τό κεφάλι του.

«Ά» ειπε, «τό γιούσουρι του Βόλου δέν είναι τό ίδιο. Πήγα μία φορά και γώ. Μά λίγο έλειψε ν' αφήσω δίχως άντρα τή μάνα σου».

«Άφού κόβεται...»

«Κόβεται, όταν είναι μικρό. Κάτω στή Μπαρμπαριά είναι δάση ολάκερα. Εκεί πού ψαρεύουν τό σφουγγάρι, άρπάζουν και κάνα κλαρί. Έτσι κλεφτά, στήν ώρα πού κοιμάται. Άμα όμως ξυπνήσει, δέν τό κόβει ούτε ή ρομφαία του Άρχάγγελου».

«Τό γιούσουρι του Βόλου δέν κοιμάται;»

«Κοιμάται — μπορεί νά κάμει δίχως ύπνο; Μά εκείνο

στοίχειωσε πιά! Ζεῖ μέ τούς αἰῶνες — ποιός ξέρει ἀπό πό-
τε. Νά ἰδεῖς τῶν παλαβῶν τά κόκαλα πῶς κρέμονται πο-
λύελαιοι ἀπάνω του!»

Καί τό βλέμμα του, κάπως δειλό, στυλώθηκε ἀπάνω σέ
μιά στάμνα πού ἔστεκε σπασμένη στήν αὐλή· τό μέτωπό
του σούφρωσε καί κέρωσε, λές κι ἔβλεπε ὄχι νά προβάλλει
ἀπό κεῖ.

«Ἐσύ, πατέρα, πῶς πήγες; Μέ τή μηχανή;» ξανα-
ρώτησα.

«Ὅχι, μέ τήν πέτρα, σάν τούς Καλυμνιῶτες. Ποῦ μηχαν-
νές στόν καιρό μας!»

«Ἐγώ, σά μεγαλώσω, θά πάω νά τό κόψω» εἶπα μέ
πεῖσμα.

Ἐνόμιζα πῶς θά ἔλεγε ὄχι· πῶς θά φρόντιζε μέ χίλια
δυό νά μ' ἐμποδίσει· πῶς θά μοῦ διηγόταν ἱστορίες τρομε-
ρές γιά ν' ἀπελπιστῶ. Τίποτα! Μιά στιγμή μέ κοίταξε συλ-
λογισμένος ἀπό τά πόδια ὡς τήν κορφή, σά νά μετροῦσε τό
ἀνάστημά μου· χαμογέλασε.

«Καλά· σά μεγαλώσεις, νά πᾶς» εἶπε μέ τήν πρώτη του
ἀπάθεια. «Τώρα πού εἶσαι μικρός, σύρε νά μάθεις τή θά-
λασσα».

Πῆγα κι ἔμαθα τή θάλασσα. Ναυτόπουλο ἔγινα, ἔπειτα
ναύτης. Εἶδα φουρτοῦνες, χιονιές, ἀγριοκαίρια. Πῆγα καί
μέ σφουγγαράδικα στή Μπαρμπαριά. Μά καί ναυτόπουλο
καί ναύτης καί σφουγγαράς, δέν ξέχασα τό στοιχειωμένο
γιούσουρι καί τό λόγο πού ἔδωκα στὸν πατέρα μου. Μαζί
μέ τό κορμί μεγάλωνε κι ὁ πόθος μέσα μου, σά νά τὸν εἶχα
στό αἷμα μου. Ἐγώ ἤθελα νά κόψω τό γιούσουρι, στήν
ἀνάγκη νά τό ξεριζώσω καί νά τό σύρω πίσω ἀπό τό καίκι
στό νησί μας. Θά τό ξάπλωνα στήν ἀμμουδιά θρασίμι καί
θά ἔβανα διαλαλητή νά διαλαλήσει σέ ὅλη τή χώρα:

«Ἐβγάτε, χωριανοί, νά ἰδεῖτε τό μέγα θάμα! Τό στοιχειό
τῆς θάλασσας νικήθηκε ἀπό τοῦ νησιοῦ μας τό στοιχειό, τὸν
Γιάννο Γκάμαρο! Τρέμουν, τρίζουν τά βουνά! Ἐβγάτε, χω-
ριανοί, νά ἰδεῖτε καί νά εἰπεῖτε!»

Θά ἔτρεχε ἀμέσως μελίσσι ὁ λαός· θά ἔβλεπαν οἱ θαλασ-

σογέννητοι καί θά σταυροκοποῦνταν, θά ἔβλεπαν οἱ γυναῖ-
κες καί θά τρόμαζαν τά παλικάρια καί θά ζηλοφθονοῦσαν·
οἱ λυγερές καί θά ἔλεγαν: «Νά λεβεντονιός γιά νά γίνει ἄν-
τρας μας!» Δεύτερος αἰ-Γιώργης θά δοξαζόμουν στό νησί.
Κι ἓνας τρόμος μυστικός, μιὰ λαχτάρα βασάνιζε κάθε τόσο
τήν ψυχή μου, μὴν προλάβει ἄλλος καί ἀρπάξει τή δόξα
μου. Γυρεύεις τί γίνεται; Ἀλλά πάλι ἠσύχαζα μέ τήν ἰδέα
πῶς ἄλλος ἀξιότερός μου δέν ἦταν δυνατόν νά γεννηθεῖ. Καί
ἀκόμη πίστεψα πῶς τό δεντρί ἐκεῖνο δέν καθόταν τόσοι
αἰῶνες ἐκεῖ στὸν ἀνήλιαστο θρόνο του, παρά γιά νά γίνει
μιὰ μέρα δικό μου παίνεμα. Κι ἔτσι ἔκλεισα τά εἴκοσι χρῶ-
νια μου.

Ψάρευα τό σφουγγάρι μέ τή μηχανή τοῦ καπεταν-Στρα-
πάτσου στήν Ἐγριπο. Δῶσε ἀπάνω, δῶσε κάτω, φτάσαμε
καί στὸν κόρφο τοῦ Βόλου.

Ἄρπαξα τὸν καιρό.

«Τί λές, καπετάνιε; Κάνουμε τήν ἀπόπειρα;»

«Ποιά;»

«Πᾶμε νά κόψουμε τό γιούσουρι;»

Γέλασε ὁ καπεταν-Στραπάτσος· γέλασαν καί οἱ ἄλλοι·
γέλασα τέλος καί γώ. Δέν τολμοῦσα νά κάνω τό σοβαρό.

«Ρέ, τί λές;» μοῦ κάνει, «εἶσαι στά συγκαλά σου ἢ νά
στείλω γιά τὸν παπά; Ἀμή, πῆγαν τόσοι καί τόσοι καί δέν
ἔκαμαν τίποτα, καί θά κάμουμε μεῖς;»

«Γιατί ὄχι; Εἶμαστ' ἀδέξιοι ἐμεῖς; Ἐπειτα, ἄκου νά σοῦ
εἰπῶ: ἐκεῖνοι πῆγαν μέ τήν πέτρα. Μιά βουτιά κι ἀπάνω.
Τί θές νά κάμουν μέ μιὰ βουτιά;»

«Μωρέ, κοίτα νά βγάλουμε τό καρβέλι καί ἄφησε τά
ὄνειρα!» μοῦ λέει τέλος ὁ καπετάνιος.

Δέν ἀπελπίστηκα. «Θά τὸν καταφέρω στό ὕστερο» σκέ-
φτηκα.

Καί ἀλήθεια, ἔδωκα, πῆρα, τὸν κατάφερα μιὰ Κυριακή
πού δέν ψαρεύαμε.

«Τί λές, πᾶμε;» τοῦ κάνω.

«Μωρέ, ποῦ νά πᾶμε;»

«Γιά τό γιούσουρι!»

«Καί ποιός θά βουτήξει;»

«'Εγώ βουτάω! Γι' αυτό ρωτάς;»

Πήγαμε τέλος. Κοιτάζω μέ τό γυαλί στόν πάτο, πουθενά γιούσουρι. Φέρνω μιά βόλτα, δυό, τρεῖς· τίποτα! "Αρχισα ν' ἀπελπίζομαι. Μιάν ἀπελπισία παράξενη. Τόσα χρόνια τό ἀνάσταйна στή φαντασία μου, τό ἔβλεπα μπροστά μου, πάλευα μαζί του, τό νικοῦσα, καί τώρα νά βγαίνουν δλα ψέματα! Δέν μποροῦσα νά τό ὑποφέρω. Κάπου ἔπρεπε νά ὑπάρχει, κάπου νά τό συναντήσω, θές κάτω στους βυθούς, θές πέρα στό ἀκρογιάλι, θές ἀπάνω στά σύγνεφα! Νά τό συναντήσω, νά μετρηθῶ μαζί του, κι ἄς μέ καταλύσει. "Ας κρεμαστοῦν καί τά δικά μου κόκαλα ἀπάνω του, ὅπως καί τῶν ἄλλων παλαβῶν. "Οχι ὅμως νά μήν τό γνωρίσω ποτέ στή ζωή μου! Τότε γιατί ἔζησα τόσον καιρό, γιατί ἔγινα εἰκοσάχρονος, γιατί ἔμαθα τή θάλασσα, γιατί ἀνασκάλισα τούς βυθούς; Μονάχα γιά τό καρβέλι;

«Τραβᾶτε γιά τό λιμάνι· τραβᾶτε νά πιοῦμε καί καμιά» εἶπε ὁ καπετάνιος βαριεστημένος. «Οἱ γερόντοι λένε κάποτε παραμύθια».

Κρύος ἴδρωτας μέ πῆρε. "Αρχισαν νά θολώνουν τά μάτια μου.

«Στό Θεό σου, καπετάνιε» τοῦ λέω, «ἔχε ὑπομονή! Νά φέρουμε μιά βόλτα πάλι».

Οὔτε κεῖνος ὅμως, οὔτε οἱ λαμνοκόποι μέ ἄκουαν. Τό καῖκι γύρισε κι ἔφυγε γιά τό λιμάνι, βαριεστημένο καί κεῖνο.

'Εγώ, κρεμασμένος στήν κουπαστή, δέν ἔπαυα νά κοιτάζω ζερβόδεξα μέ καρδιοχτύπι μεγάλο, σά νά ζητοῦσα τῆς μάνας μου τά κόκαλα. Μάταια ὅμως! Τό νερό πρασινογάλαζο ἔφτανε ὡς κάτω στόν πάτο καί μοῦ ἔδειχνε ξερά τά φύκια· ὄχτους ἐδῶ ἀπόκρημνους, ἐκεῖ ἀμμόστρωτες ἀπλωσιές σουφρωμένες, ζεστές, κρεβάτια γιά τίς νεράιδες μαλακά κι ἀπάρθена. Τό γιούσουρι ὅμως ὄχι· κανένα σημάδι γιά τ' ὄνειρεμένο μου δεντρί.

"Ἐλεγα ν' ἀφήσω τό γυαλί καί νά ξαπλωθῶ στό κατάστρωμα. 'Αλλά τήν ἴδια στιγμή θολό σύγνεφο ἴσκιωσε

μπροστά μου, πίσω ἔμεινε σά νά διάβηκε φάλαйна.

«Στόπι!» φωνάζω· «σταθεῖτε!»

Στάθηκε τό καῖκι, γύρισε πίσω στά νερά του καί εἶδαμε ὅλοι σάν χιλιόχρονη βελανιδιά νά κάθεται στόν πάγκο. Δέν ἦταν λοιπόν ψέμα, δέν ἦταν παραμύθι!

Ντύνομαι γοργά, παίρνω τό λάζο στή ζώνη μου, ἔνα τσεκούρι στό χέρι, καί βουτῶ κάτω. Μά καθῶς σήκωσα τά μάτια, σύγκρουο μ' ἔπιασε. Καλά τό ἔλεγαν οἱ γέροντές μας. Τί ὁ διπίθαμος 'Αράπης! Τί Γοργόνα καί τί "Αριστος! Τοῦτο εἶναι τό θάμασμα! Οἱ ρίζες του μελαψές, λεπιδοντυμένες, βύζαιναν τό μάρμαρο, ἔμπαιναν στίς σχισμές, ἀγκάλιαζαν τ' ἀγκωνάρια, γάντζωναν τίς ποδιές του, ἔνα σῶμα θαρρεῖς καί μιά δύναμη. 'Απάνω ὀρθοκάθεδρος ὁ κορμός, ἀρκουδοντυμένος, μέ ρόζους ἐδῶ καί ἐκεῖ κλειστούς στό πολυτρίχι μέσα, ὀργιές ψήλωνε. Καί ἀπό κεῖ κλαδιά καί ἀντικλάδια μυριόριζα, καμαρωτά κι ὀλόισα ἔφευγαν πέρα δῶθε, ψηλά καί χαμηλά, λές κι ἔπασχαν ν' ἀποκλείσουν ὅλον τόν πλατύχωρο κόρφο μέ τό δίχτυ τους. 'Ολόγυρα τό νερό διάφανο, σάν γυάλα τό σκέπαζε καί τό ἔλουζε, τροφή μαζί καί ταίρι, ἀνάσα καί κλίνη του. Καί κάτω ἀπό τό μαρμαρένιο βᾶθρο σκοτεινή ἔχασκε ἡ ἄβυσσο, κρύα καί ἄπατη.

"Ηβρα τό δέντρο στόν ὕπνο του. Μά καί στόν ζύπνο νά τό ἤβρισκα, τό ἴδιο ἔκανε. "Αν ἦταν ν' ἀρπάξω ἔνα κλαδί καί νά βγῶ ἀπάνω, καλά. Μά ἐγώ ἤθελα νά τό κόψω σύρριζα. Γιά τοῦτο κατέβηκα ἐκεῖ. "Ἐκαμα τό σταυρό μου, ξάμωσα τό τσεκούρι καί γκόπ! τοῦ κατάφερα τήν πρώτη. Ξύπνησε "Οφης. Καί ἀρχίζει ἀμέσως ἕνας σίφουνας, ἕνας χτύπος, ἔνα κακό, λές καί χύθηκαν ὅλα τά ρέματα ἀπάνω μου. Τό νερό χόχλασε, δάρθηκε κλωθογύριστα, σκότος πήδηξε ἀπό τήν ἄβυσσο κι ἔχασα ὅλα τά πάντα. "Ἐκατσα χαμηλά, ἀρπάχτηκα σ' ἔνα ρίζωμα νά μή μέ σύρουν. Καί εἶδα ἄξαφνα τούς ρόζους τούς κλειστούς νά γλαυκοπαίζουν σά μάτια ἀράπικα καί νά χύνεται ἀστρίτης ἡ φλόγα ἀπάνω μου. Καί στά κλαδιά τά λευκοπράσινα εἶδα νά κρέμονται τά σκέλεθρα, πομπή καί γάνα τῶν παλαβῶν πού τόλμησαν νά τά βάλουν μαζί του. Στό βρούχημά του ἄκουσα χτύπο ξεχωρι-

στό. Καί δέν ἦταν ἄλλος παρά τά κόκαλα πού δέρνονταν μεταξύ τους καί τά γυμνά ποδάρια λάχτιζαν μέ πείσμα τ' ἄσαρκα μέτωπα, σά νά τούς ἔλεγαν:

«Γιατί μᾶς φέρατε δῶ;»

Ἄπάνω μου τσιμπάει ὁ καπετάνιος:

«Ἐλα τώρα. Ἐλα, καί δέ θά κάμεις τίποτα».

Δέ θά κάνω τίποτα! Καί γώ τό κατάλαβα. Μά καί μέ τί μοῦτρα ν' ἀνέβω ἄπάνω; Ποῦ τό στοιχείο τοῦ νησιοῦ μας πλιά; Ποῦ ὁ ἄι-Γιῶργης; Ἄ, ὄχι· ἄν δέν κατέβαινα, καλά· μά τώρα, πάει! Μόλις ἔπεσε ὁ σίφουνας, σηκώνω τό τσεκούρι καί τοῦ καταφέρνω δεύτερη μέ ὄλη μου τή δύναμη. Πέτρα νά χτύπαγα, τό λιγότερο θά ράγιζε· ἐκεῖνο τίποτα. Οὔτε σκλήθρα δέν ἄνοιξε. Ἄντί νά πάει μέσα τό τσεκούρι, ἔφυγε πίσω δυό πιθαμές, τρεῖς, τέσσαρες, σά νά χτυποῦσα σέ λάστιχο. Πρέπει νά τό ξεριζώσω, πικροσυλλογίστηκα.

Τσιμπάω ἄπάνω:

«Ρίχτε μου τό λοστό».

Μοῦ κατεβάζουν τό σύνεργο. Ρίχνω πέρα τό τσεκούρι καί ἀδράχνω τό λοστό. Ἀρχίζω στίς ρίζες. Τυραννήθηκα, καί γώ δέν ξέρω πόσο. Ὁρες ἐρχόνταν, ὦρες περνοῦσαν, καί γώ μέ τό λοστό στό χέρι. Μόνο στεκόμουν κάποτε νά πάρω ἀνάσα ἢ καί νά ρίξω γύρω καμιά ματιά. Μποροῦσε τό σκυλόψαρο νά ριχτεῖ ἄπάνω μου.

Τέλος, τσιμπάω πάλι:

«Ρίχτε μου τή γούμενα».

«Μωρ', ἔλα πάνω!» τσιμπάει ὁ καπετάνιος ἀνυπόμονος.

«Γιά σένα τή θές τή γούμενα; Ἐχουμε καί φιλότερο σχοινί. Ἐλα πάνω· θά σοῦ κόψω τόν ἄερα!»

«Κόβεις τόν ἄερα, μά σχίζω τό λάστιχο» τοῦ ἀπαντῶ θυμωμένα. «Ἡ ξέχασες πώς ἔχω τό λάζο μαζί μου;»

Τά χρειάστηκε ὁ καπεταν-Στραπάτσος· μοῦ ἔριξε τή γούμενα.

Πιάνω ἀπό μακριά καί θηλυκῶνα καλά τόν κορμό. Ἐπειτα πηγαίνω στό ἄλλο πλευρό καί ἀρχίζω πάλι μέ τό λοστό τίς ρίζες. Ἐκεῖνο, δῶσ' του καί γλαυκόπαιζε τά μάτια σά νά ἤθελε νά μέ μαγνητίσει. Ἐσειόταν καί τάραζε

σάν ψάρι· τά κλαδιά του, χταποδιοῦ ἀπλοκαμοί, λάγγευαν δῶθε κεῖθε, κουλουριάζονταν, τίναζαν καταπάνω μου τ' ἀκροδαχτυλά τους νά μέ συλλάβουν. Μά ποῦ νά μέ συλλάβουν! Καί ἄν δέν ἤξερα καθόλου τά δολερά παιχνίδια του, κι ἄν δέν εἶχα ἀκούσει τά καμώματά του, τά σκέλεθρα πού ἔβλεπα σφηνωμένα ψηλά ἦταν ἀρκετά νά μοῦ δείξουν τόν κίνδυνο. Σέ κάθε του ἀνακλάδισμα στρείδι κολλοῦσα στά πλευρά τοῦ μάρμαρου. Πόδια, χέρια, μάτια, ὅλα δούλευαν σύγκαιρα. Καί ὁ λοστός, ἀψύς, ξεκόλωνε ἕνα μέ τό ἄλλο τ' ἀντιριμματα, τά ἔβγαζε ἀπό τά θαλάμια τους, τά χῶριζε ἀπό τήν πέτρα, ξεφλουδισμένα πολλές φορές, κι ἄλλες φορές μέ σκληθρες ἀπό χάλαρα, μέ φόρτωμα ἀπό κοχύλια.

Τέλος, κατάλαβα πώς ἄρχισε νά λασκάρει. Ἐχανε τό στήριγμά του.

«Ἄπάνω!» τσιμπάω.

Μέ ἀνεβάζουν ἄπάνω. Γδύνομαι γοργά, παίρνω τήν πρώτη ἀνάσα.

Μπρέ! Πῆρε καί σούρπωνε. Ἀντίκρι τό Πήλιο ψήλωνε βαθυγάλαζο σάν ἀπό λουλάκι. Τά χωριά του ἄσπριζαν στίς πλαγιές, σκόρπια μάρμαρα. Στό Βόλο ἀναβαν τά φῶτα καί ὁ οὐρανός, ὀλοπόρφυρος ἀπό τό ἡλιοβασιλεμα, ἔβγαζε ἕνα ἕνα τρεμόφεγγα τ' ἀστέρια του. Μοῦ φάνηκε πώς ξανάζησα ὅταν εἶδα μπρός μου γνώριμα πρόσωπα. Ἐέχασα μιὰ στιγμή καί τό γιούσουρι καί τούς κόπους μου καί τή δόξα μου ἀκόμη.

«Τί, ἀπόκαμες;» ρωτάει ὁ καπεταν-Στραπάτσος.

«Τώρα θά ἰδεῖς!» τοῦ λέω πηδώντας ἄπάνω. «Ἐλα, παιδιά! Τά κουπιά σας. Τό δέντρο θά τό σύρουμε στό νησί ἀπόψε».

«Μωρέ, τί λές! Δέν ἔπαθες τίποτα; Δέ σ' ἄγγιξε τό στοιχείο;»

Καί ρίχνονται ὅλοι ἄπάνω μου, μέ ψηλαφοῦν, σφίγγουν τά κρεατά μου, κινοῦν τά μπράτσα μου, καί ἀκόμη δέν πιστεύουν πώς εἶμαι γερός.

«Μά τραβᾶτε, παιδιά!» λέω. «Τό δέντρο κόπηκε».

Ρίχνονται στά κουπιά, τραβοῦν μέ δύναμη. Ναί! Ἄντί νά

σύρει μπροστά, πίσω πήγαινε τό καίκι μας.

«Μωρέ, μᾶς γελᾶς» λέει ὁ καπετάνιος ἀγαναχτισμένος.
«Τί μολογᾶς πὼς ἔκοψες τό γιούσουρι;»

«Μά τόν ἀι-Νικόλα, τό 'κοψα» τοῦ κάνω· «τράβα! Τ' ἤθελες, νά τ' ἀποκόψω, γιά νά μέ πλακώσει ἀπό κάτω; Δυό τραβήματα θέλει καί θά 'ρθει μέ τίς ρίζες του».

'Αρχίζουμε πάλι τό τράβημα. Κάπου μιά ὥρα ἔτσι παι-
δευτήκαμε. Ἔκουες τούς σιαρμούς κι ἐτριζοβόλουν. Πει-
σμα ἔπιασε τούς ναῦτες καί ἀντρειούνταν σάν ζωτικά. Ὁ
καπεταν-Στραπάτσος, ξετρελαμένος ἀπό χαρά καί περηφά-
νια, ψυχῆ ἔδινε σέ ὅλους μέ τίς φωνές του:

«Ὠ-ὦ! Ὠ-ὦ!... Γειά σας, παλικάρια! Ἰσα, λιοντάρια μου!
Ντροπή μας! Μωρέ, ἴσα, τίγρηδες!»

Καί τά παλικάρια, τά λιοντάρια, οἱ τίγρηδες, ἔχωναν βα-
θιά τό κουπί καί τό ἔπαιρναν πίσω μέ τόση δύναμη, πού
ἔλεγες τώρα θά γίνεи σύψαλα. Τέλος, βαθύ μούγκρισμα ἀν-
τήχησε κι ἡ θάλασσα σήκωσε τρανό κύμα καταπάνω μας.
Τό καίκι πέταξε γοργόφτερο ἐμπρός. Ἄμέσως, μέγα κῆτος
φάνηκε νά πιάνει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τόν κόρφο. Ἦταν τό
γιούσουρι.

«Νά ἰδῶ! Καί γώ νά ἰδῶ!»

Τρέχουν ὅλοι στήν πρύμη νά γνωρίσουν τό στοιχειό. Τό
βλέπουν καί σταυροκοπιοῦνται φοβισμένοι.

«Ἐμπρός!» λέω στόν καπεταν-Στραπάτσο. «Νά τό βγά-
λουμε ὄξω τώρα πού νύχτωσε, πρίν τό νιώσουν καί μᾶς τό
πάρουν οἱ Τοῦρκοι».

Μόλις βγήκαμε ἀπό τόν κόρφο, Γοργόνα ὀργισμένη μᾶς
ἀπάντησε ἡ νοτιά. Ὁ οὐρανός ἔσβησε τ' ἀστέρια του, ἔκρυ-
ψε τά σύνορά του. Ἄδης τό σκότος ἀπλώθηκε ἀπάνω μας.
Τό κύμα ψήλωνε βουνό, ἀνέμιζε φωσφορούχους τούς
ἀφρούς κι ἔχυνε φῶς κάτασπρο, θαμπό καί ἄχαρο περίγυρα.
Τί ἄλογα καί τί ἄτια, τί φώκιες καί τί φάλαινες κλωθογύρι-
ζαν κοπαδιαστά, βρουχιόνταν καί ἀλάλαζαν στό σύσκοτο
ἐκεῖνο χάος! Ν' ἀνησυχῶ ἄρχισα. Δέν ἦταν θάλασσα ἐκείνη·
ἦταν θυμός καί σείσμα, κατάρρα καί χολή, φαρμάκι τῆς
ἄβυσσος.

Ὅμως τίποτα. Τό γιούσουρι, σφιχτοδεμένο, ἀκολουθοῦσε
τ' ἀπονέρια πού ἔστρωνε ἡ πρύμη τῆς σκάφης μας. Τό
ἄκουα νά δέρνεται κάποτε καί νά ρουχνίζει, σάν ζωντανό
πού παίρνει ἀνήφορο. Ντροπή τό εἶχε πὼς νικήθη καί πά-
σχιζε μέ κάθε τρόπο ν' ἀπαλλαγεῖ. Μά ποιός τό ἄφηγε; Μέ-
σα στό ἄγριο πέλαγο μιά ξεχώριζα ταρναριστή φωνή, τή
φωνή τοῦ διαλαλητῆ· ἓνα γνώριζα αἶσθημα, τό θάμασμα
τῶν γερόντων μας. Ἐνα πόθο, τήν εὐχή τῶν κοριτσιῶν:

«Νά λεβεντονιός γιά νά γίνεи ἀντρας μας!»

Μέ τό χάραμα εἶδα κατάπλωρα συγνεφοσκεπασμένο τό
νησί μας. Τρία μίλια θέλαμε ἀκόμη. Μά τρία γερά. Τά
μπράτσα λύθηκαν ὅλη νύχτα ἐπάνω στό κουπί. Τά πρόσω-
πα σούρωσαν· τά μάτια θόλωσαν. Ζάρες ἔκαμε τό μέτωπο·
ἄσπρισαν τά κατάμαυρα μαλλιά, σά νά κύλησαν στογός τά
χρόνια ἐπάνω μας. Ὁ καπετάνιος, ξαπλωμένος τ' ἀνάσκελα
στόν πάγκο, ἔμοιαζε πτώμα. Οἱ λαμνοκόποι ἀμίλητοι κι-
νοῦσαν ράθυμα τά κουπιά, σάν μηχανές πού κάνουν ἀναί-
σθητα τό ἔργο τους. Μόνος ἐγώ ἐξακολουθοῦσα νά λάμνω
σωστά. Ἦρθε μάλιστα πολλές φορές πού τούς πῆρα. Μά τί
νά κάμω καί γώ; Περισσότερος ἦταν ὁ πόθος παρά ἡ δύνα-
μή μου. Τό κύμα ἐπίμενε νά ψηλώνει ἀκόμα, νά λιχνίζει καί
νά μᾶς βρέχει καί νά μᾶς κλυδωνίζει φοβερά.

Τέλος, ρόδισε ἡ ἀνατολή, φάνηκε ὁ ἥλιος. Φάνηκαν βουρ-
κωμένες οἱ στεριές, θολό τό πέλαγο, φιλόξενο τό νησί μας
ἀντίκρι.

«Ἄλα, παιδιά, καί φτάσαμε!» φώναξα.

Καί πηδῶ στήν πλώρη ν' ἀγναντέψω καλά τό λιμάνι, νά
ἰδῶ τήν ἀμμουδιά ὅπου θά τό ρίξω θρασίμι. Τό καίκι πέτα-
ξε μέσα, δυό χάλαρα πήδηξε, ἄραξε ἀπάνω στόν ἄμμο.
Τρέχω στήν πρύμη καί ἀδειάζω τή γούμενα.

Ὁμιέ! Σχοινί κομματιασμένο κρατῶ μόνο στά χέρια μου!

Τί ἔγινε τό ἄκαρπο δεντρί; Κάτω βρίσκεται, στόν κόρφο
τοῦ Βόλου, ἀπάνω στό θεόχτιστο πάγκο του, μέ τίς λεπι-
δωτές ρίζες, ἀρκουδοντυμένο τόν κορμό, κλαδιά καί παρα-
κλάδια του πέρα δῶθε, λές καί πάσχει νά κλείσει ὅλα στό
δίχτυ του. Ἀκόμη τό παραδίνουν γενιά σέ γενιά οἱ ναῦτες

καί πάει από πατέρα σέ παιδί, από παιδί σ' έγγόνι, πάντα
μεγάλο, θαμαστό πάντα, σκληρό σάν σίδηρο, δυνατό σάν
λέοντας, ψυχωμένο καί άθάνατο σάν στοιχειό.

Καί γώ, ό Γιάννος ό Γκάμαρος, νέος άι-Γιώργης τοῦ νη-
σιού, έβδομητάρης κι έτοιμόρροπος τώρα, δέ θαλασσοδέ-
νομαι παρά γιά τό καρβέλι!

ΤΕΛΟΣ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

ἀβιζώτη: ὁ ἐπικρουστήρας τοῦ ὄπλου

ἀγγελοκρούομαι: ψυχορραγῶ· ἔχω ἐπιθανάτιες παραισθήσεις

Ἅγια Τράπεζα: ἡ διήγηση ἐπαναλαμβάνει τὸν λαϊκὸ θρύλο, πού ὁμως τοποθετεῖ τὸ ἐπεισόδιο στὴν ἄλωση τοῦ 1453: «Τὴν ἡμέρα πού πάρθηκε ἡ Πόλη, ἔβαλαν σ' ἓνα καράβι τὴν Ἅγια Τράπεζα τῆς Ἁγία-Σοφιάς, νά τὴν πάει στὴ Φραγκιά, γιὰ νά μὴν πέσει στὰ χέρια τῶν Τούρκων...»

ἀγουριέμαι: οὐρλιάζω

ἀδαπάνητος: ἀνεξάντλητος

ἄδουλος: ἄνεργος

ἀθέρας: οἱ ἐκλεκτοί, ὁ ἀφρός· καί ὁ αἰθέρας

ἄι-Λιάς: ὁ Κ. παραπέμπει στὴ λαϊκὴ παράδοση πού ἐξηγεῖ μὲ τὸν δικό της τρόπο γιατί οἱ περισσότερες ἐκκλησίες τοῦ προφήτη Ἡλία βρίσκονται πάνω σέ βουνοκορφές: «Ὁ ἄι-Λιάς ἦταν ναύτης καί πέρασε παραλυμένη ζωὴ. Ὑστερα ὁμως μετανόησε γιὰ ὅσα ἔκαμε καί ἐσιχάθη τὴ θάλασσα. Ἄλλοι πάλι λέν πῶς, ἐπειδὴ ἔπαθε πολλά στὴ θάλασσα καί πολλές φορές ἐκόντεψε νά πνιγεῖ, ἐβαρέθη τὰ ταξίδια καί ἀποφάσισε νά πάει εἰς μέρος πού νά μὴν ἤξεύρουν τί εἶναι θάλασσα καί τί εἶναι καράβια...»

ἀκαλύφη: τσούχτρα

ἀκαμωσιά: ἀπραξία

ἄκριτος: ἀστόχαστος· ἐπιπόλαιος

ἄλα: (πρόστ.) ἔτοιμοι!

ἄλα, μόλα, γάμπια: (πρόστ.) ἔτοιμοι γιὰ ἀναστροφή

ἀλογόπετρα: γαλαζόπετρα, ὁ θεικὸς χαλκός

ἀμακιασμένος: μακιασμένος, γλιτσιασμένος

ἀμάλαγος: ἀνέγγιχτος

ἀμπασόγαμπια: τὸ παραδολώνιο, συμπληρωματικὸ πανί τῶν μεγάλων ἰστιοφόρων

ἀμπουλας: μικρὴ πηγὴ

ἀναγέλη: ἀγέλη

ανάμπαιγμα: κοροϊδία· ειρωνεία· ρεζίλημα
άνεμόσκαλες: όχι μόνο οι σκάλες τῶν καταρτιῶν, ἀλλά καί
 οι σκάλες πού κατέβαζε τό πλοῖο στό λιμάνι
άντένες: κεραῖες, τά ἀτρακτοειδή ξύλα πού συνδέονται σχε-
 δόν κάθετα μέ τό κατάρτι καί στηρίζουν τά πανιά
άντίριμμα: παραβλάσταρο
άντισκόβω: φέρνω αντίρρηση
άντρογυναίκα: (ἐδῶ) γυναικάρα
ἀξέτιμωτα: ἀνεκτίμητα
ἀπελατίκι: σιδερένιο ρόπαλο, ὄπλο τοῦ ἀπελάτη
ἀπιθῶνω: ἀκουμπῶ
ἀπλοκαμός: πλοκάμι
ἀποκαρωμάρα: νάρκη
ἀποκόβω: ἀπογαλακτίζω
ἀπόμαχοι τῶν ἀρμένων: ἀπόμαχοι θαλασσινοί
ἀπονέρια: τά νερά πού μπαίνουν ἀπό τά ὕφαλα στό κύτος
 τοῦ πλοίου καί ἀδειάζονται μέ τήν τρόμπα ἢ μέ κουβά-
 δες· ἐπίσης ἢ *συρμή*, τό αὐλάκι πού ἀφήνει πίσω της ἡ
 πρύμνη
ἀποπαιδίζω: ἀποκληρώνω
ἀπόσκεπος: σκεπασμένος· προστατευμένος
ἀπόφωνο: σβησμένος ἀντίλαλος
ἀράθυμος: ὀξύθυμος· ἀνυπόμονος· ἀτίθασος
Ἄράπης: φοβερό στοιχειό στά παραμύθια καί τίς λαϊκές
 παραδόσεις· μερικές φορές ρουφάει τά ποτάμια γιά νά
 περάσουν οἱ ἐκλεκτοί του, ἀλλά τίς περισσότερες φυλάει
 κρυμμένους θησαυρούς, ἢ στοιχειώνει σπίτια καί πη-
 γάδια.
ἀρβανίτικο κεφάλι, μπίντα σωστή: πεισματάρης
ἀργάτης: τό βαροῦλλο πού σηκώνει τήν ἄγκυρα
Ἄρειος: ὁ πατέρας τῆς αἵρεσης τοῦ ἀρειανισμοῦ ἔγινε
 ἥρωας ἀρκετῶν θρύλων στή χριστιανική παράδοση· οἱ
 πρῶτοι θρύλοι, πού γεννήθηκαν ταυτόχρονα μέ τόν θάνα-
 τό του, τόν παρουσίαζαν νά ξεψυχᾷ μέσα σ' ἕνα δημόσιο
 ἀποχωρητήριο τῆς Κωνσταντινούπολης τό 336, ἀφοῦ εἶ-
 χε ἤδη δηλώσει μετάνοια στόν αὐτοκράτορα καί ἐμελλε
 νά τήν ἐπαναλάβει τήν ἐπόμενη ἡμέρα καί στόν πατριάρ-

χη· μεταγενέστεροι θρύλοι τόν θέλουν νά πλανιέται ἀφο-
 ρισμένος στόν κόσμο, μιά κολασμένη ψυχή πού δέν βρί-
 σκει ἀνάπαυση.
ἀριεύω: ἀραιώνω
Ἄριστος: ὁ ἀντρειωμένος τῶν παραμυθιῶν καί τῶν λαϊκῶν
 παραδόσεων· τό συμβολικό ὄνομά του γίνεται κάποιες
 φορές καί Ἄριστομένης ἢ Ἄντριανός.
ἀρματωσιά: τά ἄρμενα τοῦ πλοίου
ἀρμενιστής: βλ. πιλότος
ἄρμενο: ξάρτι· (συνεκδ.) πλοῖο
Ἄρνη: ὁ Κ. Ξαναθυμίζει τή λαϊκή παράδοση γιά τή λησμο-
 νιά τοῦ Κάτω Κόσμου
ἀσάρωτος: ἀσκούπιστος
ἀσπρογαλιάζω: ἀσπρίζω
ἀσπροφλόκατος: μέ ἄσπρο τσοπάνικο πανωφόρι (φλοκάτα)
ἀστραπόβολο: ἀστροπελέκι
ἀσυνέριστος: αὐτός πού δέν κρατᾷ κακία
ἀσφάκα: ἀλιφασκιά
αὐτιάζομαι: ἀφουγκράζομαι
ἄφτουρος: ἄχρηστος· δόλιος
ἄψεγος: ἀψεγάδιαστος

βαγένι: βαρέλι
βαλμαδιό: βουστάσιο
βαλσαμόδεντρο: δέντρο πού ἀπό τό ρετσίνι του βγαίνει τό
 βάλσαμο
βαροῦν παιχνίδια: παίζουν τά ὄργανα
βελανιά: βελανιδιά
βερέμης: καχεκτικός
βίγλα: (ἐμψ.) παρατηρητής
βίος: βιός
βλάγκος: ἀσπρόξανθος
βλάμης: φίλος
βλησίδι: θησαυρός
βόδια: βλ. οὐρανός
βόλτα: ἡ ἀναστροφή τοῦ πλοίου· ὁ γύρος τοῦ σκοινιοῦ

βολταζάρω: τό ρήμα χρησιμοποιεῖται γιά πλοῖο πού ἀρμενίζει μέ βόλτες, δηλ. πλαγιοδρομώντας γιά νά ἀποφύγει τόν ἄνεμο, ὥσπου νά πλησιάσει σέ ἀπάνεμο τόπο

βούγεμα: μούγκρισμα

βουκολιό: βουστάσιο

βούλα: ἡ βασιλική σφραγίδα

βουργιάλι: δισάκι

βρασμένη ψυχή: κολασμένη ψυχή

βρισολούσι: ὑβρεολόγιο

βροῦλο: βουῖρλο

γαλέτα: ἡ κορυφή τοῦ καταρτιοῦ· βλ. *πόμολο*

(γ)αμπάς: μάλλινο πανωφόρι

γάμπιες: οἱ δόλωνες, τά δεύτερα τετράγωνα πανιά πάνω ἀπό τό κατάστρωμα

γάνα: βλ. *πομπή καί γάνα*

γαντζούδια: ἀλυσίδες καί πόρπες στήν ἐξάρτυση τοῦ δῦτη

γαρμπής: νοτιοδυτικός ἢ δυτικός ἄνεμος

γατιάζω: ἐξαγριώνομαι

γεμιτζής: παλιός, ἔμπειρος ναύτης

γεροντομπασμένος: ὑπέργηρος

γιατάκι: στρώμα· κρεβάτι

γίδα: τό συναπάντημά της ἦταν κακό σημάδι, ἐπειδή στίς λαϊκές παραδόσεις ἡ γίδα φέρεται ὡς δημιουργήμα τοῦ διαβόλου

γιομάτα πανιά: φουσκωμένα πανιά

γιοματίζω: γευματίζω

γιούργια: (πρόστ.) ἐμπρός!

γιούσουρι: σπάνιο μαῦρο κοράλλι· στίς λαϊκές παραδόσεις εἶναι στοιχειωμένο «δεντρί πού φυτρώνει στόν πάτο τῆς θάλασσας, μέ κορμό καί κλαδιά χωρίς φύλλα· εἶναι ζωντανό πράμα, καί γιά νά τό κόψεις πρέπει νά τό βρεῖς στόν ὕπνο του...»

γκόλφι: φυλαχτό· γιορντάνι· τό ἱερό ἐγκόλπιο τοῦ ἱερέα

γολέτα: ἐλαφρύ πλοῖο μέ μιάμιση σειρά κουπιά

Γοργόνα: ἐκτός ἀπό τή μυθική ἀδελφή τοῦ Ἀλέξανδρου, ἡ

Γοργόνα πού ἀναφέρεται στό διήγημα «Οἱ κουρσάροι» εἶναι νησάκι μπροστά στό Λιβόρνο (Gorgona)· ἡ ναυτική παράδοση πού διηγεῖται ὁ Κ. πλάστηκε αὐθαίρετα μέ ἀφορμή ἓνα μνημεῖο — τέσσερις ἀλυσοδεμένους κουρσάρους καί τόν μεγάλο δούκα Φερδινάνδο Α΄ — στημένο ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 17ου αἰ. στό λιμάνι τοῦ Λιβόρνου, γιά νά θυμίζει τήν ἐνδοξη ἐκστρατεία τῆς Τοσκάνης ἐναντίον τῶν πειρατῶν (1607).

γούλια: οὔλα

γουρούνι: στίς λαϊκές παραδόσεις, «ὅταν φανοῦν τελώνια σ' ἓνα καράβι, ἂν ἔχουν μέσα γουρούνια, τά γυρίζουν, τά τραβοῦν γιά νά σκούζουν· ἔτσι διώχνουν τά δαιμόνια, ἐπειδή καί τά γουρούνια εἶναι διαβολικά»· λιγότερο ἀποτελεσματικό γιά τήν περίσταση ἦταν τό γάβγισμα τοῦ σκύλου: «ὅταν γαβγίσει σκύλος, χοῖρος, φεύγουν· μά ὁ σκύλος χώνεται, κι ὅσο νά τόν δέρνεις, δέ φωνάζει».

γούμενα: τό πιό χοντρό ναυτικό σκοινί

γουστέρα: βλ. *οὐρανός*

γραιγολεβάντες: βορειοανατολικός-ἀνατολικός ἄνεμος

γραιῖγος: βορειοανατολικός ἄνεμος

γραιγοτραμουντάνα: βόρειος-βορειοανατολικός ἄνεμος

γραμματικός: «πρῶτος ἀξιωματικός», μέ καθήκοντα γραμματέα καί λογιστῆ, στά πλοῖα τῆς ἐποχῆς

γραμμή: κατεύθυνση· προορισμός

γρεντής: ἔκτακτος καί συνήθως ἀνειδίκευτος ναύτης

γρόσια: (ἐδῶ) τά λεφτά γενικά

γρούζω: γρυλίζω

δαδί: εὐφλεκτο προσάναμμα

δαρμός: ὀδυρμός

δαρτή βροχή: ραγδαία βροχή

δερβίσης: μωαμεθανός μοναχός

δεσίματα: μαγικοί κατάδεσμοί

διάβαζε τά ροῦχα: τά πήγαινε στόν παπά νά τοῦς διαβάσει εὐχές καί ἐξορκισμούς

διάβατα: δρόμοι· περάσματα

διάνεμα: φευγαλέο νεύμα
 διάργυρος: υδράργυρος
 διασίδι: νῆμα· ύφαντό
 διατηρῶ: συντηρῶ
 διπλαρώνω: πλευρίζω
 διπλοτριπλώνει: ἀντηχεῖ δυό καί τρεῖς φορές
 δοιάκι: πηδάλιο
 δουβλόκι: χρυσό ισπανικό νόμισμα
 δραμπαλίζομαι: τραμπαλίζομαι
 δρόλαπας: δρολάπι· ἀνεμόβροχο
 δρόμος: βλ. γραμμή
 Δωδεκάδα: τό βασιλικό συμβούλιο τῶν δώδεκα

ἐλεφαντένιος: φιλντισένιος
 ἐμπατή: εἴσοδος
 ἔμπολα: τά νήματα ἀπό τά ὅποια ἀποτελεῖται τό σκοινί
 Ἐπουράνια: στίς λαϊκές δοξασίες, «ξημερώνοντας τῆς
 ἁγίας Παρασκευῆς καί τῆς ἁγίας Σωτήρας, ἀνοίγουνε τά
 οὐράνια· κι ὅποιος καθίσει, τά βλέπει πῶς διαμιᾶς ἀνοί-
 γουνε καί κλειοῦνε· κι ἂν ζητήσῃ ὅ,τι θέλει, ὁ Θεός τοῦ
 τό δίνει καί τό βρίσκει τό πρῶι στό προσκέφαλό του».
 ἔρωταριά: ἀγαπητικιά
 Εὔα: τό τέχνασμα πού διηγεῖται ὁ Κ. εἶναι γνωστό ἀπό
 πολλές λαϊκές παραδόσεις, ὅπου γυμνές γυναῖκες — προ-
 πάντων γριές — σαστίζουν τά δαιμόνια μέ τήν ἐμφάνισή
 τους.
 εὔκαιρο μνῆμα: τό ἄδειο μνῆμα πνιγμένου ναυτικοῦ
 ἔχει τό δικό του: ἔχει προίκα

ζερβί: ἀριστερό· μέ τό ζερβί πιάσε τήν τσάγκρα: σύμφωνα
 μέ τίς λαϊκές δοξασίες, ὅλα τά φανταστικά δαιμονικά
 πλάσματα — στοιχειά, τελώνια κλπ. — μποροῦσαν νά
 ἐξοντωθοῦν ἀκόμη καί μέ κοινά πυροβόλα ὅπλα, ἔπρεπε
 ὅμως νά τά πυροβολήσῃς μέ τό ἀριστερό χέρι.
 ζωντανός: ἀγριεμένος (γιά τά κύματα καί τή θάλασσα)

ἤβρεμα: εὐρημα
 Ἡλιογέννητη: πεντάμορφη ἡρώιδα τραγουδιῶν τοῦ ἀκριτι-
 κοῦ κύκλου

θαλάμι: ἡ φωλιά τοῦ χταποδιοῦ
 θαλασσομάχος: τό ξύλο τοῦ καραβιοῦ πού χτυπᾶ πρῶτο τά
 κύματα, κάτω ἀπό τό μπαστούνι τῆς πλώρης
 θεωρίχνω: βλαστημῶ
 θεριακωμένος: πελώριος· ἀγριεμένος
 θερμαστής: ὁ ναύτης πού φροντίζει τή φωτιά στόν λέβητα
 τοῦ ἀτμόπλοιου
 Θρακιάς: βόρειος ἄνεμος πού κατεβαίνει ἀπό τή Θράκη
 θρασίμι: ψοφίμι
 θυρίδα: μπουκαπόρτα

ισάρω: σηκώνω τά πανιά

καβατζάρισμα: τό πέρασμα τοῦ κάβου
 καβοντόγιο: γερο-ξεκούτης
 Κάης: Κάιν
 κακοτράχαλος: κακομούτσουνος
 καλαρματωμένο: τό πλοῖο πού ἔχει ὠραῖα πανιά καί ξάρτια
 καλαφάτης: ὁ τεχνίτης πού καλαφατίζει τό πλοῖο, δηλαδή
 μπαλώνει τά κενά τῶν ξύλων μέ στουπί καί πίσσα
 κάλμα μπουνάτσα: ἀπόλυτη ἡρεμία
 καλοδέματος: καλοφτιαγμένος
 καλοθάλασσο: καλοτάξιδο
 κάμα: κάψα
 καματερή: ἡ ἐργάσιμη ἡμέρα
 κάνε τή ρόκα σου: κοίτα τή δουλειά σου
 κανίσκι: δῶρο
 καντάρι: μέτρο βάρους ἴσο μέ σαράντα τέσσερις ὀκάδες
 καπεταν-Πήλιουρης: ἔτσι λεγόταν, στίς λαϊκές παραδόσεις,
 ὁ λοστρόμος πού ἔστησε τό τσαντήρι του ἀνάμεσα στήν
 κόλαση καί στόν παράδεισο· κατά μιάν ἐκδοχή, «ἐγύρισε

στὸν κόσμον καὶ πλανᾶται ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ πηγαίνει τὴ νύ-
 χτα στὰ καράβια καὶ μιλάει μὲ τοὺς ναῦτες».

καρτάκι: τεταρτάκι (τῆς ὀκτῆς)· καρτοῦτσο
κάρτο: τὸ ἓνα τέταρτο
κάσαρο: τὸ ἐπίστεγο τῆς πρύμνης
κατάβροχος: μουσκεμένος
καταηλιακοῦ: στὸν ἥλιο
καταλαχάρης: τυχαῖος· ὅποιος κι ὅποιος
καταλωῶ: καταναλώνω· φθείρω
κατάνακρα: ἄκρη ἄκρη
κατάπλωρα: ἴσια μπροστά
κατάρραχα: πάνω στή ράχη τοῦ βουνοῦ
κατσάρω: μαζεύω τὰ πανιά
κάτι σχοινί θά μᾶς πλέξει: κάτι θά μᾶς σκαρώσει
κερί τοῦ Ἐπιτάφιου: βλ. πεντάλφα
κέρκι: μακριὰ κεραία, κάθετη στήν μπούμα
κεστός: ζώνη
κεφαλοκόλονο: κιονόκρανο
κεφαλώνω: (γιά τὸ νερό καὶ τὴ θάλασσα) ξεπερνῶ, πνίγω·
 (γιά τὸ πλοῖο) **καβατζάρω**· (μτφ.) κουμαντάρω, σηκώνω
 κεφάλι, πιάνω τὴν καλή
κιμούχα: κοινὸ σφουγγάρι
κίνημα: κίνηση· πράξη
κλάγγασμα: κλαγγή
κλεισούρα: στενὸ πέρασμα ἀνάμεσα στὰ βουνά
κλινάρι: κρεβάτι· κουκέτα
κλιναρωμένος: κρεβατωμένος
κλιναύτικος: μὲ πεσμένα αὐτιά
κλοτσοσκουφι: παλιὸ παιδικὸ παιχνίδι, ὅπου ἀντὶ γιὰ μπά-
 λα κλοτσοῦσαν ἓνα σκουφί
κοιλό: μέτρο χωρητικότητας ἴσο μὲ εἴκοσι τέσσερις ὀκάδες
κολαουζέρης: στὸ σφουγγαράδικο, ὁ ναύτης πού ἐπικοινωνοῦ-
 νεῖ μὲ τὸν δῦτη στὸν βυθό· βλ. **κολαοῦζος**
κολαοῦζος: λεπτό καὶ μακρὸ σκοινί πού ἢ μιά του ἄκρη δέ-
 νεται στή μέση τοῦ δῦτη καὶ ἢ ἄλλη μένει στὰ χέρια τοῦ
 κολαουζέρη· ἢ ἐπικοινωνία γίνεται μὲ συνθηματικὰ **τσιμ-
 πήματα**

κολονάτο: ἀσημένιο ἰσπανικὸ νόμισμα
κομπολόι: κομποσκοῖνι
κόμπος: μονάδα τοῦ δρομόμετρου πού ὑπολογίζει τὴν τα-
 χύτητα τοῦ πλοίου· ἓνας κόμβος ἰσοῦται μὲ ἓνα ναυτικὸ
 μίλι τὴν ὥρα
κόνισμα: βλ. πεντάλφα
κοντόγεμος: σχεδόν γεμάτος
κοντραγέφυρα: δευτέρη γέφυρα τοῦ πλοίου, πάνω ἀπὸ τὴ
 γέφυρα τοῦ καπετάνιου
κοντραπαπαφίγκος: τὸ παραφωσώνιο, συμπληρωματικὸ
 πανί μπροστά ἀπὸ τὸν **παπαφίγκο**
κοντραφλόκος: ἡ ἐπιδορατίδα· βλ. **φλόκος**
κοράκι: τμημα τῆς πλώρης στὸν σκελετό τοῦ πλοίου
κορζέτο: τὸ στήριγμα τῆς κόφας
κόρφος: ἀγκαλιά· ὄρμος
κοσμοστόλιστος: ἑναστρὸς
κόστα: ἀκτή
κουβέρτα: κατάστρωμα
κουλούρα: σωσίβιο
κουμπάρες: οἱ πόρνες
κουμπάσο: πυξίδα
κοῦντρος: τὸ ψηλότερο τετράγωνο πανί στὸ μεγάλο κατάρτι
κουρούπι: κιούπι
κοῦρσο: κούρσεμα· πλιάτσικο
κουρτελατσίνια: μικρὰ πανιά, βοηθητικὰ τοῦ **παπαφίγκου**
κουφός: ὑπόκωφος· πνιχτός
κουφοδρομῶ: διατρέχω ὑπούλα
κόφα: πλάτωμα ἀπὸ σανίδες ψηλά στὸ μεσαῖο κατάρτι, θέ-
 ση τῆς βίγλας
κόχυλας: μεγάλο ὄστρακο πού χρησιμεύει γιὰ μπουρού
Κραβαρίτης: ἀπὸ τὰ Κράβαρα τῆς Ναυπακτίας προέρχον-
 ταν σὲ παλαιότερες ἐποχές οἱ ἐπαγγελματίες ζητιάνοι·
 συχνά, οἱ γονεῖς τοὺς εἶχαν φροντίσει νὰ τοὺς σακατέ-
 ψουν ἀπὸ πολὺ μικρὴ ἡλικία, γιὰ νὰ τοὺς ἐφοδιάσουν μὲ
 τὰ προσόντα πού ἦταν ἀπαραίτητα στὸ ἐπάγγελμα· ἢ λέ-
 ξη ἦταν ἄλλοτε συνώνυμη τοῦ ἀγύρτη.
κρασοπατέρας: μπεκρῆς

κρεμεζοβαμμένος: κόκκινος
 κροκοβαμμένος: κίτρινος
 κρυφονούσης: κρυψίνους

λαγαρίζω: καθαρίζω, λαμπικάρω (ἐδῶ, τό λάδι)

λαγγεύω: τινάζομαι

λάζος: μαχαίρι· βλ. πεντάλφα

λάμα: ὁ μοχλός τῆς μηχανῆς

λάμια: ἀνθρωποφάγο τέρας τῶν παραμυθιῶν καί τῶν λαϊκῶν παραδόσεων, «γυναίκα ψηλή, μέ ὠραῖο κορμί», πού ὅμως «ἔχει μιά μεγάλη ἀσχημάδα: πώς τά πόδια της δέν εἶναι δύο ἀνθρωπινά, παρά τρία ἢ περισσότερα, καί πολλῶ λογιῶ, τό ἓνα χαλκωματένιο, τό ἄλλο γαϊδουρινό, τό ἄλλο βοϊδινό ἢ κατσικίσιο ἢ ἀνθρωπινό ἢ ὅ,τι ἄλλο».

λαμνοκόπος: κωπηλάτης

λαμπάζω: καταυγάζω· τρομάζω

λαμπηδόνα: μυθικό βοτάνι τῆς λαϊκῆς παράδοσης, «πού τήν ἡμέρα δέ φαίνεται καί κανεῖς δέ μπορεῖ νά τό γνωρίσει μέσα στ' ἄλλα χόρτα, τή νύχτα ὅμως ἀστράφτει καί λάμπει καί φαίνεται ἀπό μακριά». «Ὅποιος τό ἀποκτήσει γίνεται πλούσιος, «γιατί ὅ,τι ἀγγίξει μ' αὐτή γίνεται καθαρό χρυσάφι. Γι' αὐτό καί τά πρόβατα πού τυχαίνει καμιά φορά, κεῖ πού βόσκουν, καί τρῶν καί λαμπηδόνα, κάνουνε χρυσά δόντια».

λάστιχο: σκάφανδρο

λαστιχοντυμένος: βλ. λάστιχο

λαχοῦρι: ἀσημοκεντημένο μεταξωτό ὕφασμα

λαχτίζω: κλοτσῶ

λεβάντες: ὁ ἀνατολικός ἄνεμος

λεβέτι: καζάνι

λειψόπιτα: λειψή, ἄζυμη πίτα

λένα: ὕφαλος ἀπό ἄμμο καί βότσαλα

λεονάδα: φουρτούνα

λεφαντένιος: βλ. ἐλεφαντένιος

λησμοβότανο: βλ. Ἄρνη

ληψοδοσίες: δοσοληψίες

λιμνοστάσι: ἡ ἀκίνητη θάλασσα· τό λιμάνι

Λιογέννητη: βλ. Ἡλιογέννητη

λιοστάσι: ἐλαιώνας

λιχνίζει τό νερό: σηκώνει καί τινάζει τό νερό σάν σκόνη

λόξα: πτυχή σέ λοξοκομμένο ὕφασμα

λουλάς: (ἐδῶ) τό κοίλο μέρος τοῦ τσιμπουκιοῦ, ὅπου μπαίνει ὁ καπνός

λύθρος: λάσπη ἀπό αἷμα καί χῶμα

λύκος: βλ. σαββατιανός λύκος

λυχνοστάτης: ὁ στύλος ὅπου κρέμεται τό λυχνάρι

μά τόν Ἄγιο: μά τόν ἅγιο Γεράσιμο

μαγάρι: μακάρι

μαγνάδι: πέπλο

μαγκάρει: πέφτει ὁ ἀέρας· «κόβει» ὁ καιρός

μάινα καί στίγκα πανιά: (πρόστ.) λύστε καί μαζέψτε τά πανιά

μαϊνάρω: λύνω τό σκοινί· κατεβάζω τά πανιά

μαῖστρα: τό μεγαλύτερο κατάρτι καί τό μεγαλύτερο πανί

μαῖστρος: βορειοδυτικός ἄνεμος

μακαράς: τροχαλία· καρούλι

μακελοκόβομαι: σφάζομαι

μακρυλαρίκια: μακρυνάρια· κρεμαστάρια

μαμούδι: μαμούνι

μανόμετρο: ὄργανο πού μετρᾷ τήν πίεση (ἐδῶ, τοῦ νεροῦ)

μαρινάρος: θαλασσινός

μαρκουτσέρης: ὁ ναύτης πού χειρίζεται τό μαρκούτσι

μαρκούτσι: ὁ σωλήνας πού τροφοδοτεῖ τόν δῦτη μέ ἀέρα στόν βυθό

μάσκες: τά «μάγουλα» τῆς πλώρης

μαυλίζω: ξεγελῶ· καλοπιάνω

μαῦρος: καημένος· ἔρμος

μαχαλάς: γειτονιά

μεγαλοφάνταστος: αὐτός πού κάνει μεγάλα ὄνειρα

μεϊντάνι: πλατεία· βγήκε στό μεϊντάνι: ξεθάρρεψε· κάνει τόν περπατημένο

μελάτι: ἐκλεκτό, καλοσχηματισμένο σφουγγάρι
 μεταμένα: μαζί μου
 μετερίζι: ταμπούρι
 μετζάστρα σημαία: μεσίστια σημαία
 μετζίτι: ἀσημένιο τουρκικό νόμισμα, τό ένα πέμπτο τῆς τουρκικῆς λίρας
 μηγάρις: μήπως
 μηχανή: σφουγγαράδικο μηχανοκίνητο
 μηχανικός: (ἐδῶ) ὁ κυβερνήτης τοῦ σφουγγαράδικου
 μισόκαλος Σεβῆρος: ὁ Ἀλέξανδρος Σεβῆρος, ρωμαῖος αὐτοκράτορας (222-235 μ.Χ.) ὀνομαστός γιά τή συνετή καί προπαντός ἀνεξίθρησκη πολιτική του
 μισοκάναλα: στ' ἀνοιχτά
 μισοκοίλι: δοχεῖο γιά τή μέτρηση τῶν δημοτικῶν, μέ χωρητικότητα μισοῦ κοιλοῦ (περίπου δώδεκα ὀκάδων)
 μίστικο: μικρό πειρατικό πλοῖο
 μολάρω: ἀμολᾶω
 μόλογο, τό ἔχουν: ἔχουν νά τό λένε
 μολύβια τῆς τραχηλιάς: μολύβια κρεμασμένα στόν λαιμό καί στή ράχη τοῦ δύτη, γιά νά τόν ἰσοζυγίζουν μέσα στό νερό
 μολυβοπάττωτα παπούτσια: παπούτσια μέ μολυβένιες σόλες
 μονιά: φωλιά· ἄντρο
 μονιάζω: φωλιάζω
 Μονοβύζω ἢ Μονοβύζα: ἠρωίδα τῶν παραμυθιῶν καί τῆς λαϊκῆς παράδοσης· «εἶχε ἕνα βυζί μεγάλο καί τό ἔριχνε πίσω ἀπό τές πλάτες», καί σ' αὐτήν ἀπέδιδαν «ὅ,τι μεγάλο κακό ἔχει γίνει στόν τόπο μας· χῶρες ἐξολόθρεψε, βουνά ἐβούλιαξε, βράχους ἐγκρέμισε ἄλλοῦ, καί πολλά ποτάμια τούς ἄλλαξε τό ρέμα», καί ἔλεγαν «ἀπό τόν καιρό τῆς Μονοβύζας γιά κάθε παλαιό πράμα καί γιά κάθε μεγάλο κακό».
 μονοβδόμαδα: μέσα σέ μιά βδομάδα
 μονοήμερα: μέσα στήν ἴδια μέρα
 μονοφύσημα: μονορούφι· γραμμή γιά
 μοσκιά: τριανταφυλλιά· εὐωδιά

μοῦδες: τά σκοινιά πού διπλώνουν ἕνα μέρος τοῦ πανιοῦ σέ περίπτωση κακοκαιρίας
 μούλα: μουλάρα
 μοῦρσοι: τό ξύλινο ὑποστήριγμα τῆς βάρκας πάνω στό κατάρωμα
 μουσαμάς: ἀδιάβροχο
 μπακίρια: μπακίρι
 μπαμπάς: σιδερένιος στύλος· δέστρα
 μπάρκο: ἰστιοφόρο μέ σταυρωτά πανιά
 μπαρκομπέστια: τρικάρτο ἰστιοφόρο
 μπαρούμα: ἡ πρυμάτσα, τό σκοινί τῆς πρύμνης
 μπαρούνι: τό δοράτιο, λεπτό ξύλο συνδεδεμένο μέ τή μεγάλη κεραία, ὅπου στηρίζονται οἱ κουρτελάτσες, δηλαδή τά συμπληρωματικά πανιά τῶν μεγάλων ἰστιοφόρων
 μπαταρίες: σύστημα ἀπό σκοινιά μέ τά ὅποια γίνεται ἡ ἀλλαγὴ τῶν πανιῶν
 μπίντα: βλ. μπαμπάς καί ἀρβανίτικο κεφάλι
 Μπιούτι: καλλονή (ἀγγλ. beauty)
 μπλέκω: συναπαντῶ
 μπουγάζια: θαλάσσια στενά
 μπούκα: ἄνοιγμα
 μπουκάρω: (γιά τά πανιά) φουσκῶνω ἀπό τόν ἄνεμο· (γιά τό πλοῖο) μπαίνω στό λιμάνι
 μπούμα: ὁ ἐπίδρομος, τό τελευταῖο πανί πρὸς τήν πρύμνη
 μπουνάτσα: βλ. κάλμα μπουνάτσα
 μπούνια: οἱ τρύπες ἀπ' ὅπου ἀδειάζει τό νερό ἀπό τό κατάρωμα
 μπουρμάς: δειλός
 μπουρού: ναυτικό βούκινο· τηλεβόας
 μπούσουλας: πυξίδα
 μπράτσο: ὁ κερουλκός, τό σκοινί πού μετακινεῖ τίς κεραῖες
 μπρίκι: δικάρτο ἰστιοφόρο
 μπρούλια: τά σκοινιά πού μαζεύουν τά πανιά
 μύρομαι: θρηγῶ

νάβα: τρικάρτο πολεμικό πλοῖο

νάι: είδος αύλου
 νιοφάνταχτος: αυτός που φαίνεται νέος
 νταβλοκαλόγερος: κοιλαράς καλόγερος
 ντεπόζιτο: μεγάλη μπρατσέρα που μεταφέρει πάνω στο κα-
 τάστρωμά της τά μηχανοκάρια ως τίς θαλάσσιες περιο-
 χές που έχουν σφουγγάρια· εκεί αποθηκεύονται τά
 σφουγγάρια και αναπαύονται οί δύτες στά διαλείμματα
 τής δουλειᾶς.

ξάγναντο: ή βίγλα τής πλώρης
 ξαμώνω: άπλώνω
 ξαναδευτερώνω: ξαναλέω
 ξαντό: λινά ξέφτια που χρησιμοποιούνταν αντί για γάζες
 ξαραθυμίζω: ξεσκάω
 ξάρτια: τά βασικά σκοινιά τών καταρτιών· (συνεκδ.) τά κα-
 τάρτια και όλόκληρος ό έξοπλισμός του πλοίου
 ξεδούλιο: τό περίσσειμα από τό μεροκάματο
 ξεκάνω: ξεμπερδεύω· ξεφορτώνομαι
 ξεκολώνω: ξεριζώνω
 ξεκοτσάρω: ξεγαντζώνω· λύνω
 ξελιμπάρισμα: τό καθάρισμα του σφουγγαριού· οί σφουγ-
 γαράδες καθάριζαν τά σφουγγάρια από τήν τσίπα, τά
 πατοῦσαν στό κατάστρωμα για να βγάλουν τό γάλα
 τους, τά ξέπλεναν μέ θαλασσόνερο, και έπειτα τά αποθή-
 κευαν στά ντεπόζιτα μέσα σε μεγάλα σακιά, τίς
 μπουρδες.
 ξενοπάτης: αυτός που ταξίδεψε στά ξένα
 ξεπέφτω: (μτβ.) ρίχνω στίς ξέρες
 ξερμάτωτο: πλοίο χωρίς άρματωσιά
 ξεσκλισμένος: ξεσκισμένος
 ξετοπίζω: έκτοπίζω
 ξυλάρμενο: πλοίο μέ μαζεμένα πανιά
 ξύλο: πλοίο
 ξυστά: τοῖχο τοῖχο

όκιο: τό «μάτι» τής πλώρης, άπ' όπου περνᾶ ή άλυσίδα τής
 άγκυρας
 όκνεύω: τεμπελιάζω
 όλάρμενα: μέ όλα τά πανιά άνοιγμένα
 όμπρίζω: σκιάζομαι· σκοτεινιάζω
 όργιά: τό μήκος χεριών τεντωμένων σε έκταση, από άκρη
 σε άκρη
 όρθοκάθεδρος: καθισμένος μέ στητό τόν κορμό
 όρθολίθι: μεγάλος κάθετος βράχος
 όρθοπλώρισμα: ή άνύψωση τής πλώρης· βλ. και όρτσάρω
 όρτσάρω: στρίβω τό πλοίο μέ τό πλευρό του προς τήν κοί-
 τη του άνέμου, ως τή γωνία μετά τήν όποία τά πανιά δέν
 δέχονται άνεμο· όρθοπλωρίζω
 όστρια: νότιος άνεμος
 όστριασορόκος: ό άνεμος που λέγεται ευρόνοτος
 ούρανοθέμελα: ό όρίζοντας
 ούρανός: σύμφωνα μέ τή λαϊκή παράδοση, «πρώτα, που ό
 ούρανός ήταν τόσο χαμηλός, που άκουμποῦσε στή γή
 και τόν έγλειφαν τά βόδια, τό φίδι από φθόνο άναψε με-
 γάλη φωτιά για νάν τόν κάψει. Η καλόγνωμη γουστερί-
 τσα όμως έβοήθησε τόν ούρανό, και έφερε μέ τό στόμα
 της νερό από τή θάλασσα και έσβησε τή φωτιά. Και τό-
 τες ό ούρανός θύμωσε μέ τήν κακία τών γειτόνων του,
 και έζήτησε ύψος από τή θάλασσα, να τής δώσει και αυ-
 τός βάθος. Και ή θάλασσα τό έδέχτηκε, τόν έβοήθησε να
 σηκωθεί άψηλά, και από τότες ό ούρανός άνέβη εκεί που
 τόν βλέπουμε σήμερα».

πάγκος: άμμώδης ύφαλος
 παίρνω τήν άγκυρα: σηκώνω άγκυρα
 παιχνίδια: τά μουσικά όργανα
 παπαγάζι: πατσαβούρα, σφουγγαρόπανο για τό κατά-
 στρωμα
 Παπαντή: Υπαπαντή
 παπαρίγκος: τετράγωνο πανί μέ σταυρωτές κεραίες πάνω
 από τή γάμπια

παραγάδι: σύνεργο τῆς ψαρικῆς, ἓνα σύστημα ἀπό πολλά
 ἀγκίστρια πού κατεβαίνουν μέ βαρίδια ὡς τόν βυθό
 παραγώνι: ἡ γωνιά δίπλα στό τζάκι
 παραιτῶ: παρατῶ
 παράμεστος: πλημμυρισμένος
 παράμορφος: παραμορφωμένος
 παραπέτο: κουπαστή
 παρασαρκίδα: ὄγκος κρεατοελιά
 παρατιμονιά: στραβοτιμονιά
 παράωρα: ἄκαιρα· πολύ ἄργά
 παρुकέτο: πανί τῆς πλώρης
 πασέτα: παιχνίδι τῆς τράπουλας· παίζει πασέτα τῆ ζωῆ
 του· παίζει τῆ ζωῆ του κορόνα γράμματα
 πασπάλη: σκόνη
 πάσχω: πασχίζω
 πατερό: τό ξύλινο δοκάρι τῆς στέγης
 πατουλιά: συστάδα ἀπό βάτους
 πελαγώνω: πλημμυρίζω
 πελεκούδι: ροκανίδι
 πεντάλφα: οἱ ἀπελπισμένοι θαλασσινοί τοῦ παλιοῦ καιροῦ
 κατέφευγαν συχνά σέ μαγγανεῖες, ὅταν τό θαυματουργό
 κόνισμα τοῦ ἁγίου Νικόλα δέν βοηθοῦσε· χαρακτηριστικά
 ὅπλα, ἐκτός ἀπό τό κερὶ τοῦ Ἐπιτάφιου, ἦταν τό καβα-
 λιστικό σύμβολο τοῦ πεντάκτινου ἀστεριοῦ καί ὁ μαυρο-
 μάνικος λάζος, ὄπλο σχεδόν «μαγικό», κατάλληλο γιά
 τὴν ἀντιμετώπιση κάθε λογῆς δαιμονικῶν πλασμάτων.
 Πεντέχτη: ἡ πέμπτη καί ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς σελήνης· οἱ θα-
 λασσινοί πίστευαν ὅτι τίς ἡμέρες ἐκεῖνες σηκώνονται με-
 γάλεις φουρτοῦνες καί δέν πρέπει νά ταξιδεύουν στ'
 ἀνοιχτά.
 πεντοβολάω: μοσχοβολῶ
 πέρ πονέντε: πρὸς δυσμᾶς (ἰταλ. per ponente)
 περικεφαλαία: τό κράνος τοῦ δῦτη
 πέτρα: μέ τὴν πέτρα βουτοῦσαν οἱ δύτες γυμνοί πρὶν ἀπό
 τό 1903 πού ἄρχισε νά χρησιμοποιεῖται τό σκάφανδρο
 πεύκι: χαλάκι
 πέφτω δίπλα: πλευρίζω

πήχτρα: ἀσάλευτη θάλασσα
 πιβουλή: ἐπιβουλή
 πίβουλος: ἐπίβουλος
 πίκι: τό ἄκρο τῆς ἀντένας
 πιλότος: ἡ πλοηγίδα, πλοιάριο πού ὀδηγεῖ τὰ πλοῖα γιά νά
 ἀράξουν μέσα σέ δύσκολα ἢ συνωστισιμένα λιμάνια
 πινό: τό ἄκροκέραιο
 πιπεριόνος: μεγάλη μακρουλή πιπεριά
 πιπεροχήρα: ζωηρή χήρα
 πλανεύω: (κυρ.) παραπλανῶ
 πλάτικα: τὰ πλοιάτικα, ἡ προκαταβολή πού λάβαιναν οἱ
 ναῦτες πρὶν μπαρκάρουν
 πλατσάζω: πέφτω στό νερό μέ παφλασμό
 πλοκός: δίχτυ
 ποδίζω: τό ρῆμα χρησιμοποιεῖται γιά πλοῖο πού ἀνακόπτει
 τὴν πορεία του σέ μεγάλη θαλασσοταραχή, ἢ καταφεύγει
 σέ ἀπάνεμο ὄρμο· σημαίνει ὅμως καί τὴ στροφή καί τὴν
 ἀλλαγὴ πορείας
 ποδοκυλῶ: ρίχνω καί ποδοπατῶ
 ποδόσταμο: τό κοράκι τῆς πρύμνης, ὅπου στηρίζεται τό
 πηδάλιο
 πολυκάτεχος: πολύξερως
 πολυτρίχι: ἀναρριχτικό μέ πολύ λεπτοῦς κλώνους
 πόμολο: γαλέτα, στρογγυλό ξύλο περασμένο στήν κορυφή
 τοῦ καταρτιοῦ
 πομπή καί γάνα: ρεζιλίκι· περίγελος
 πομπρέσο: ἔμβολο· τό κατάρτι πού προεξέχει ἀπό τὴν
 πλώρη
 πονέντες: ὁ δυτικός ἄνεμος
 πονεντογάρμπι: ὁ ἄνεμος πού λέγεται λιβοζέφυρος
 ποντίλια: τὰ ξύλα πού κρατοῦν ὄρθιο τό πλοῖο ὅταν εἶναι
 στή σκάρα τοῦ ναυπηγείου
 πόρος: πέρασμα
 πόρτο: λιμάνι
 πούλουδο: λουλούδι
 πουνεντομαῖστρος: ὁ ἄνεμος πού λέγεται σκιρωνοζέφυρος
 προγκάω: διώχνω μέ φωνές

προσκεφαλάδα: μαξιλάρα
 προσοχτίζω: χτυπῶ
 πρυμίζω: στρέφω τὴν πρύμνη στὸν ἄνεμο· σαλπάρω
 πρυμικός: αὐτός πού βρίσκεται στὴν πρύμνη
 πρυμόσχοινα: τὰ πρυμνήσια
 πρωτοδέυτερα πανιά: τὰ δύο πρῶτα πανιά γιὰ ἄρμένισμα
 σέ μπουνάτσα
 πρωτόλουβος: πρῶμιος
 πωρολίθαρο: πωρόλιθος

ρέγομαι: λιμπίζομαι
 ρέκασμα: σκούξιμο· μουγκρητό
 ρέματα: θαλάσσια ρεύματα
 ρῆσος: τὸ αἰλουροειδές λύγγας, πού οὐρλιάζει πολύ διαπε-
 ραστικά
 ρήχη, τὰ: ρηχοτοπιές
 ριζιμιός: πελώριος βράχος ριζωμένος στή γῆ
 ρόδα: χειροκίνητη ἄεραντλία πού τροφοδοτεῖ τὸν δύτη μὲ
 ἄερα στὸν βυθό
 ροδάς: ὁ χειριστής τῆς ρόδας
 ρότα: ἡ πορεία τοῦ πλοίου
 ρουπάκι: βελανιδιά
 ρούφουλας: ρουφήχτρα
 ρουχνίζω: ρουθουνίζω
 ρυμούλκιο: τὸ σκοινί πού χρησιμοποιεῖται στή ρυμούλκηση
 πλοίων

σαββατιανός λύκος: στίς λαϊκές παραδόσεις, ὁ διάβολος ζη-
 λεύει τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ πλάθει κι αὐτός
 τὸν λύκο, ἡμέρα Σάββατο· στό κείμενο ἡ φράση Σύρε
 στό σαββατιανό λύκο! ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ «Ἄει στό
 διάλολο».

σαβούρα: τὸ ἔρμα τῶν πλοίων
 σάκος: ναυτικός ἐπενδύτης· σουρτοῦκος
 σαμούρι: γούνα ἀπὸ ζιμπελίνα
 σαλαλοή: χαλασμός ἀπὸ φωνές καὶ κρότους

σαλαμάντρα: σαύρα
 σάρα: κατηγοριά μὲ χαλαρά χαλίγια καὶ χῶματα· κα-
 τρακύλα
 σαραντῆμερο: ἡ σαρακοστή· ἡ περίοδος αὐτή, μαζί μὲ τὸ
 δωδεκάημερο — ἀπὸ τὴν παραμονή τῶν Χριστουγέννων
 ὡς τὴν παραμονή τῶν Φώτων — ἦταν ὁ καταλληλότερος
 χρόνος δράσης γιὰ ἔλα τὰ δαιμονικά πλάσματα· περιό-
 δους νηστείας πρὶν ἀπὸ μεγάλες γιορτές διάλεγαν κατὰ
 κανόνα οἱ διάβολοι, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τίς σχετικές
 παροιμίες, γιὰ νὰ σηκώσουν μεγάλες φουρτούνες στή θά-
 λασσα
 σάρισα: μακεδονικὸ δόρυ
 σβάντσικα: αὐστριακὸ νόμισμα τῆς ἐποχῆς τοῦ Καποδί-
 στρια
 σελτές: πάπλωμα· στρῶμα
 σερμαγιά: τὸ πρῶτο κεφάλαιο, ἡ «μαγιά»
 σέρνω: (γιὰ τὸ σκοινί) τραβιέμαι εὐκολα
 σέρνω ρυμούλκιο: ρυμουλκῶ
 σεγόντος: εὐνοϊκός
 σιδερόξυλο: πολὺ σκληρὸ ξύλο, καὶ ἀπὸ πραγματικὸ δέντρο,
 ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φανταστικὸ τῶν παραμυθιῶν
 σιδεροπουκάμισο: σιδερένιος θώρακας
 σιντεφένιος: μαργαριταρένιος
 σιρόκος: νοτιοανατολικὸς ἄνεμος
 σκάρα: ἡ ξύλινη βάση ὅπου ἀκουμπᾶ τὸ καράβι στό ναυ-
 πηγεῖο
 σκαρί: ὁ σκελετός τοῦ πλοίου· (συνεκδ.) τὸ πλοῖο
 σκαρμός: τὸ ξύλο πού κρατᾶ τὸ κουπί στήν κουπαστή
 σκάτσα: ἡ βάση τοῦ καταρτιοῦ
 σκάφη: τὸ κύτος τοῦ πλοίου· (συνεκδ.) τὸ πλοῖο
 σκαφίδι: βλ. σκάφη
 σκέλεθρο: σκελετός
 σκόντρα: τὸ δοκάρι πού συγκρατεῖ τὴν καρίνα τοῦ πλοίου
 ὅταν εἶναι στή σκάρα τοῦ ναυπηγεῖο
 σκότα: τὸ σκοινί πού τεντώνει τὰ πανιά
 σκούνα: δικάταρτο ἰστιοφόρο
 σκουροντούφεκο: εἶδος παλιοῦ ντουφεκιοῦ

σκύλινος: σκυλίσιος
 σοβράνο, έρχομαι: πλέω μέ τά πανιά σέ προσάνεμο μέρος
 σορόκος: βλ. σιρόκος
 σπεράντσα: βαριά άγκυρα πού χρησιμοποιεΐται σέ περί-
 πτωση έκτακτης ανάγκης
 σπηλάδι: σπηλιά
 σπιλιάδα: ίσχυρή ριπή άνέμου από τήν ξηρά
 σπορίτες: οί καρποί πού δίνουν τόν σπόρο γιά τήν επόμενη
 σοδειά
 σταλίκι: κοντάρι
 στασιό: σταματημός
 σταυρός: τό ζύγωμα πού ένώνει τίς άντικρινές πλευρές του
 πλοίου
 σταύρωση: ή διασταύρωση τής κεραίας μέ τό κατάρτι
 στειρολίθαρο: ξερολίθαρο
 στέλεχος: κορμός
 στεφανωτικιά: σύζυγος
 στηθάτα: κατάστηθα· στηθος μέ στηθος
 στηθοπάνι: στηθόδεσμος
 στιγκάρω: μαζεύω τό πανί
 στουρναρόπετρα: τσακμακόπετρα
 σταβέντο: άπάνεμα
 στοιχειό: (μτφ.) άντρακλας· στοιχειό στό τιμόνι: κολλημέ-
 νος στό τιμόνι
 στράλια: τά δύο σκοινιά πού ξεκινούν από τήν κορυφή του
 καταρτιού καί φτάνουν ως τήν πλώρη
 στραλιέρα: χαμηλό πανί ανάμεσα σέ δύο κατάρτια
 στρατολάτης: όδοιπόρος
 σύγκαιρα: ταυτόχρονα· μόλις
 συνατοί μας: άναμεταξύ μας
 σύξυλος: (έδω) όλόκληρος
 συνεπαίρνω: παρασέρνω
 σύνταχα: γρήγορα· άμέσως
 σύρμα: τηλέγραφος
 συρμή: τό αΐλακι πού αφήνει πίσω της ή πρύμνη· ως έδω
 ήταν ή συρμή μου: ως έδω ήταν ή ζωή μου
 σύσκαρμος: όλόκληρο (τό καράβι)

συφάμελος: σύν γυναιξί καί τέκνοις· (μτφ.) σύσσωμος· αΐ-
 τανδρος
 σύψαλα: θρύψαλα
 σύψυχος: αΐτανδρος
 σφεντόνα: τό κοίλωμα του δαχτυλιδιού, όπου τοποθετείται
 ή πέτρα
 σφιλιασμένος: σφηνωμένος
 σφαλάγγι: φαρμακερή άράχνη
 σφόγγος: κοινό σφουγγάρι
 Σχολαρχεΐο: τό Έλληνικό Σχολεΐο, παλαιότερη προβαθμί-
 δα του γυμνασίου στή μέση εκπαίδευση
 σωθέματα: τά πράγματα μέσα σ' ένα χώρο
 σωτρόπι: στον σκελετό του πλοίου, τό ξύλο πού σκεπάζει
 τά πλευρά καί τή δεύτερη καρίνα

 τ' αδέρφι: (κλητική προσφώνηση) αδερφέ
 ταβούλι: νταούλι
 ταρναριστός: χαιδευτικός· γουργουριστός
 ταρασανάς: ναπηγείο
 ταψιά, λεβέτια, τετζερέδες: τά τελώνια θεωρούνταν κακός
 οιωνός από τους ναυτικούς, γι' αυτό προσπαθοΐσαν νά τά
 τρομάξουν καί νά τά διώξουν μέ δυνατούς κρότους· βλ.
 καί γουρούνι
 τελώνια: τά «φορολόγα πνεύματα» των λαϊκών δοξασιών
 ένέδρευαν στον άέρα γιά νά «τελωνίσουν» τίς ψυχές πού
 άνέβαιναν στον ουρανό· ήταν «μωρά παιδιά πού πέθαναν
 άβάφτιστα», καί έμφανίζονταν μέ διάφορες μορφές, άλ-
 λοτε σαν «μικροί δαιμόνοι μέ μαύρα φτερά», άλλοτε σαν
 ζώα ή φωτιές· ειδική κατηγορία ήταν τά τελώνια τής
 θάλασσας, οί ήλεκτρικές φλογίτσες πού παρουσιάζονταν
 ψηλά στα κατάρτια των πλοίων μέσα στην καταιγίδα,
 καί θεωρούνταν κακοσημαδιά από τους ναυτικούς.
 τεμπεσίρι: κιμωλία
 τέμπλο: σύννεφα τής καταιγίδας (σωρειτομελανίες), πού
 χτίζονται στον όρίζοντα

τερηδόνα: μικρό μαλάκιο πού κατατρώει τά ξύλα τῶν πλοίων
 τετραπέρατα, τά: τά πέρατα τοῦ κόσμου
 τέχτονας: μαραγκός
 Τηνιακιά: ἡ Παναγία τῆς Τήνου
 τόν ἔπιασε τό ἀράπικο: ἔγινε θηρίο
 Τόξο: οὐράνιο τόξο
 τοπαρχία: διοικητική περιφέρεια
 τουρκέτο: τό κατάρτι τῆς πλώρης
 τραβέρσο: ἡ πλαγιοστρόφη τοῦ πλοίου
 τραμουντάνα: βοριάς
 τρατάρισμα: φιλοδώρημα
 τράφος: τάφος· χαντάκι
 τρέγα: μικρά τετράγωνα πανιά
 τρελομανίταρα: μανιτάρια τῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν, πού «λώλαιναν» ἔποιον τά ἔτρωγε τὴν ἴδια ιδιότητα εἶχαν καὶ τά νερά πηγῶν ἢ πηγαδιῶν
 τρίγκος: τό ἀκάτιο ἰστίο, τό χαμηλότερο πανί στό κατάρτι τῆς πλώρης
 τρικουβερτο: μεγάλο καράβι μέ τρία καταστρώματα
 τρισκότιδο: σκοτάδι πίσσα
 Τρισυπόστατο, τό: ἡ ἅγια Τριάδα
 τρίχινο γεφύρι: στόν Κάτω Κόσμο, σύμφωνα μέ τὴ λαϊκὴ παράδοση, «οἱ ψυχές πρέπει νά περάσουν ἀπὸ ἓνα γεφύρι, ἀπὸ τό τρίχινο γεφύρι. Αὐτό εἶναι φτενό σάν τρίχα, καὶ κουνιέται πολύ. Ὅποια ψυχὴ δέν μπορεῖ νά περάσει, πέφτει στό ποτάμι πού τρέχει ἀπὸ κάτω καὶ χάνεται».
 τρόμπα: ἀντλία
 τρομπόνι: παλιό πυροβόλο μέ κάννη σάν χωνί· ἄλλοτε οἱ θαλασσινοί, ὅταν δέν μπορούσαν νά ἀποφύγουν τόν σίφουνα, τόν πυροβολοῦσαν γιὰ νά «κόψουν» τὴν ὑδάτινη στήλη του.
 τσάγκρα: κυνηγετικό ὄπλο
 τσερνίκι: μονοκάταρτο φορτηγὸ πλοῖο
 τσιμπάω: βλ. κολαοῦζος
 τσοπάνε, παπλωματά, καραβανά: στεριανὰ ἐπαγγέλματα-βρισιές γιὰ τόν ἀνίκανο θαλασσινὸ
 τσουρμάρω: ναυτολογῶ

τσοῦρμο: πλήρωμα
 τυλώνω: φουσκώνω

φάκνα: σανός· (μτφ.) τροφή
 φάραγγας: φαράγγι
 φελόνι: ἱερὸ ἄμφιο, μανδύας χωρὶς μανίκια
 φιγούρα: ἀκρόπρωρο
 φίδι: βλ. οὐρανός
 φλῖς: μικρὸ τριγωνικὸ πανί
 φλόκος: ἀρτέμων, τό ἀναδρομικὸ κατάρτι
 φόρα: (πρόστ.) ἔξω!
 φόρα τό πρυμῖο ποντίλι — φόρα τό πλωριό — φόρα σκόντρα καὶ σκαρί: μέ τά προστάγματα αὐτὰ βγαίνουν, ἀντίστοιχα, τά ποντίλια τῆς πρύμνης καὶ τῆς πλώρης, καὶ τά στηρίγματα πού συγκρατοῦν τό πλοῖο πάνω στὴ σκάρα τοῦ ναυπηγείου
 φόρεμα: σκάφανδρο
 φορτωτής: ὁ ἰδιοκτῆτης-ἀποστολέας τοῦ φορτίου
 φουντάρω: ρίχνω ἄγκυρα
 φουντο, τό: ἄραγμα· βούλιαγμα
 φουντουραδάτος: μέ φουντωτὴ οὐρά
 φουρνέλο: δυναμίτης
 φούσκα: τό φουσκωμένο πανί
 φρεγάδα: τρικάρτο πολεμικὸ πλοῖο· στό διήγημα «Οἱ φρεγάδες» ὁ Κ. ἐπαναλαμβάνει τὴ λαϊκὴ παράδοση γιὰ τὰ μοναστήρια τοῦ Καβομαλιᾶ.
 φρεσκάρει: δροσίζει· σηκώνεται ἄερας
 φτερωτή: τά φτερά τοῦ ἀνεμόμυλου
 φτώ: φτύνω
 φύλλο: ριπὴ ἀνέμου
 χάλαρο: βράχος· χάλασμα
 χαλκαδένιες: ἡ ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας
 χαμπέρι: εἶδηση
 χαραμής: ἄχρηστος
 χάρβαλο: συντρίμμι· λείψανο

χάρτα: χάρτης
χασκισμένο: ό,τι κρέμεται άψυχο στην άπνοια, χωρίς να τό
 φουσκώνει ο άέρας
χασονούσης: ξεμυαλισμένος
χαυνίζομαι: χασμουριέμαι
χαψίνι: χαμσίνι
χειμαδιό: τό μέρος όπου περνοῦν τόν χειμώνα τά κοπάδια
χιλιοστέφανα βαρέλια: βαρέλια τόσο μεγάλα, πού έχουν χί-
 λια στεφάνια
χιονοβολή: χιονοθύελλα
χιονόβολο: βλ. χιονοβολή
χλιός: χλιαρός
χόχλος: κόχλασμα
χοντροκαραβοκύρης: μεγαλοκαραβοκύρης
χοντρονικοκύρης: μεγαλονικοκύρης
χοντρός λαός: ό άγράμματος κοσμάκης
χουγιάζω: φωνάζω δυνατά
χούνη: στενό φαράγγι
χρίσμα: άγιο μύρο
χτήμα: ζώο
χτίζω: ναυπηγῶ
χτίσιμο: ναυπήγηση
χύνω: άμολάω τά πανιά
χωνευτήρι: (έδῶ) όστεοφυλάκιο

ψάρι: σκυλόψαρο
ψεγαδιάζω: κατηγορῶ
ψίχα: στάλα
ψίχαλο: ψίχουλο
ψυχωμένος: έμψυχος

ώστε: ὡσπου

Τό γλωσσάρι δέν περιέλαβε κανένα από τά τοπωνύμια του κειμένου. Οί σύντομες ση-
 μειώσεις σχετικά με τίς λαϊκές παραδόσεις πού διηγείται ο συγγραφέας άντλήθηκαν
 από τόν Ν.Γ. Πολίτη (*Παραδόσεις, «γράμματα»*, Αθήνα 1994, τ. 2).